

SISÄLLYSLUETTELO

	Esipuhe.....	3		9.3	Alakoulu alkaa vuokrahuoneissa.....	34
1	Kansakoululaitoksen syntyvaiheista	5		9.4	Alakoulun paikaksi lopulta Ryppylänmäki	37
2	Talolaan Kosken ensimmäinen kansakoulu	5		9.5	Opetusvälineistä ja juhlista	39
	2.1 Opetustoimet kansakoulun rinnalla	6		9.6	Opintokerhotoiminta	40
	2.2 Asetus kansakoulujen perustamisen edistämisestä	10	10	Koulutyö vakiintuu	41	
	2.3 Ensimmäinen koulupiirijako	10		10.1	Pulakausi.....	41
3	Hongiston koulun perustamisvaiheet	11		10.2	Johtokunnat jatkoivat	42
4	Kansakoulu aloittaa toimintansa	12		10.3	Kansakouluntarkastajista ja koulutarkastuksista.....	44
	4.1 Opetuksen sisällöstä koulun aloittaessa.....	12		10.4	Jatko-opetuksesta	46
	4.2 Kansakoulun johtokunnista ja niiden tehtävistä.....	12	11	Sota-ajan koulunkäyntiä.....	48	
	4.3 Koulurakennuksesta ja -tarvikkeista.....	13		11.1	Talvisota	48
	4.4 Koulun ensimmäinen vuosikertomus	13		11.2	Jatkosodan aikaa.....	49
	4.5 Opetussuunnitelmista.....	14		11.3	Siirtolaisperheistä kannettiin huolta	52
	4.6 Varattomien lasten avustaminen	14	12	Jälleenrakennuksen aika.....	53	
	4.7 Koulutyön järjestäminen.....	16		12.1	Partiotoiminta.....	54
5	Uuden koulurakennuksen synnystä.....	16		12.2	Urheilutoiminta	54
	5.1 Asioiden eteneminen kuntakokouksissa	16		12.3	Pyhäkoulutyö	54
	5.2 Hongiston koulun suunnitteluvaihe.....	20	13	Oppilasmäärät kasvavat, opettajat vaihtuvat	56	
6	Hongiston koulun rakennusvaiheet.....	21		13.1	Uusi keittola valmistuu.....	56
	6.1 Valmisteluvaihe.....	21	14	1960-luku alkaa – koulu loppuu	57	
	6.2 Työselitys koulutalon päärakennusta varten.....	21		14.1	Koulu loppuu	60
	6.3 Rakentaminen alkaa.....	23		14.2	Koulu muuttuu vielä kansalaiskouluksi.....	61
	6.4 Koulu toimii vielä hetken Kallion talossa.....	24		14.3	Koulu romuttamoksi ja alakoulu yksityisasunnoksi.....	62
7	Uuden koulun aikaa.....	25		14.4	Koulurakennuksen uusi tuleminen.....	62
	7.1 Uuden koulun varustaminen	25	15	Muistoja ja muistelmia koulun opettajista.....	63	
	7.2 Oppilaskirjastot	26	16	Rahan arvon muutokset	77	
	7.3 Koulukeittolatoiminta käynnistyy	26	17	Hongiston kouluun johtokunnan jäsenet.....	77	
	7.4 Vaateavustuksista	28	18	Hongiston koulun ja sen alakoulun opettajat.....	78	
	7.5 Koulun kunnostustoimia.....	28	19	Työselitys koulutalon päärakennusta varten	79	
	7.6 Koulun käyttö ulkopuolisiin tarkoituksiin	29	20	Urakkakontrahti Hongiston koulun rakentamisesta.....	83	
	7.7 Kansakoulun jatkokurssit.....	30	21	Hongiston kouluun liittyviä kuvia	87	
8	Suomi itsenäistyy	31	22	Kuvia vanhojen oppilaiden tapaamisesta koululla v. 2003	247	
9	Alakoulun perustamisen aikaa.....	33	23	Hongiston koulun oppilaslue-ttelo ja viitteet luokkakuviin	250	
	9.1 Yleinen oppivelvollisuuslaki.....	33				
	9.2 Hongiston koulun laajennusta suunnitellaan	34				

ESIPUHE

Kesällä 2003 arkistoimme serkkuni Risto Honkalan kanssa lomapuuhana uudelleen Matti Heinosen parikymmentä vuotta sitten kokoamat koskelaisen vanhat valokuvat. Hän oli saanut kulttuurilautakunnalta tehtäväksi kerätä koskelaista historiaa. Valokuvia ja niihin liittyviä tekstejä oli kertynyt yli 700 kpl. Mielestämme ne eivät olleet kirjastossa arkistoituna riittävän asianmukaisesti ja siksi niiden olemassaolokin oli vain pienen piirin tiedossa. Näin tämä arvokas kulttuurihistoriallinen kuvakokoelma jäi vaille katsojia ja myös kaikkea sitä huomiota, jonka arvokas työ olisi ansainnut. Uudelleen arkistoinnin yhteydessä syntyi ajatus kuvien saattamisesta myös sellaiseen muotoon, että ne olisivat kaikkien asiasta kiinnostuneiden katsottavissa. Sisältyihän kuviin ja niissä oleviin teksteihin melkoinen annos Kosken historiaa. Siitä todisteena on sekin, että kirja ”Kosken historia kivikaudesta vuoteen 1993” sisältää n. 60 valokuvaa tästä Matti Heinosen kokoelmasta.

Arkistoinnin yhteydessä kaikki kuvat saatettiin myös sähköiseen muotoon. Niistä sitten v. 2005 saatiin ”julkaistuksi” kirjaversio ja vastaava sähköinen tiedosto. Molemmat luovutettiin Kosken kirjastolle v. 2006, jolloin toteutui tavoitteemme saada kuvat arkistoinnin lisäksi kaikkien kiinnostuneiden nähtäville.

Ennen työn valmiiksi saattamista olimme saaneet kipinän ja alkaneet kerätä sähköisiä kuva-arkistoja omien, vanhempiemme ja sukulaistemme vanhoista kuvista. Tässä vaiheessa meille selvisi, kuinka vaikeata on tunnistaa vanhojen kuvien henkilöitä – tapana kun ei ole ollut kirjoittaa kuviin niissä esiintyneiden nimiä. Totesimme olevamme vanhimpien kuvien suhteen liian myöhään liikkeellä. Aikalaisia tunnistajia ei juuri enää ollut ja jos oli, heidän muistinsa ei aina riittänyt.

Tallentamamme vanhat kuvat ja niissä olevat henkilöt olivat pääosin Koskelta, mistä meidän molempien vanhemmatkin ovat syntyjään. Se tietysti ylläpiti kiinnostusta.

Aineiston koostamisessa työnjaoksemme vakiintui se, että minä keräsin kuvia sekä niihin tunnistukset ja Risto siirsi kuvat sähköiseen muotoon sekä ylläpiti niihin liittyviä nimitiedostoja. Monilta osin tunnistukset jäivät puutteellisiksi. Moni voi ajatella, ovatko tunnistukset edes tarpeen, me emme. Meistä luokka- ja muut kouluun liittyvät kuvat edustavat merkittävää osaa koulun ja Hongiston sekä Tapalan kylien historiaa, jos kuvien henkilöt ja tapahtumat ovat tunnistettu.

Toimiessani omaishoitajana Hongiston Pohjolassa, oli mahdollista jatkaa keräystyötä. Siinä tutustuin uudelleen paikkakunnalle jääneisiin vanhoihin nuoruudentuttuihin. Kävin myös entisessä Hongiston koulussa, jota Lasse Lintuaho parhaillaan kunnosti tai oikeammin puusepän taidoillaan vanhaa

arvostaen entisöi. Hän kertoi, että koulu on kohta satavuotias. Tästä syntyi ajatus saada juhlavuodeksi kokoon jonkinlainen kouluhistoriikki, koska aineistoakin oli jo jonkin verran koossa.

Työ ei ollut sillä siunaamalla tehty. Kosken Kohauksen lähestyessä keräsin pienen joukon entisiä oppilaita kokoon ja pyysin heiltä kaiken mahdollisen koulukuva-aineiston. Sitä löytyikin jo siinä vaiheessa melkoisesti ja yhdessä suunnittelimme Lassen myötävaikutuksella Kohauksen yhteyteen spontaanin vanhojen oppilaiden vapaamuotoisen tapaamisen Hongiston koululla. Tapaamisen ilon lisäksi tarkoituksena oli saada lisää kuvia ja vanhoihin luokkakuviin puuttuvia nimiä. Tapahtumaa varten tulostettiin kuvista A3-kokoa olevat kuvasuurennot tunnistuksia varten. Tieto tapaamisesta levisi yllättävän hyvin ja sai laajasti porukkaa liikkeelle. Saimme kuviin paljon täydennystunnistuksia ja lupauksia uusien kuvien toimittamisesta. Niiden kanssa menikin sitten loppuvuosi 2003.

Niin kuin helposti käy, alkuinnostus laantuu vaikeuksien edessä, puutteita kun oli vielä paljon. Haaste jäi muutamaksi vuodeksi odottamaan innostuksen paalaamista, kunnes jo paljon vaivaa nähnyt Risto otti asiaan selvän kannan loppuvuodesta 2006: ”Nyt työ tehdään loppuun tai sitten se saa jäädä.”

Hän on viettänyt ikänsä kaikki kesät Koskella; nuorena sukulaisperheissä Hongistolla ja Alikulmalla, myöhemmin Liipolan järven rannalla olevalla Honkarannan mökillä. Näin hän tunsu suuren joukon ikäisistään Hongiston koululaisista ja heidän Hongiston koulua käyneistä vanhemmistaankin. Tästä on ollut suuri apu projektin aikana. Loppurutistuksessa on tarpeen saada käyttöön myös hänen kuvankäsittelytaitonsa ja kuvia hänen hallinnassaan olevasta laajasta koskelaisista käsittelevästä kuva-arkistosta. Arvioni oli, että ilman häntä tämän kirjaseen valmistuminen olisi vaarassa tai ainakin kuvitusosuus jäisi vaatimattomaksi ja tekniseltä tasoltaan merkittävästi heikomaksi. Näin hänen vaatimukseensa työn loppuunsaattamisesta oli minun yhdyttävä.

Yhdessä alkoi viimeinen kiri vielä puuttuvien kuvien ja tunnistetietojen saamiseksi. Uskomattoman sitkeässä olivat etenkin vanhimpien kuvien henkilöiden tunnistukset. Tätimme Hilikka Mikola oli merkittävin vanhojen kuvien tunnistaja. Hänen luonaan vietimme monta pitkää tovia. Taas kerran olimme siellä Riston ja hänen pienimmän poikansa Markuksen kanssa. Aikaa siinä kului ja poika alkoi jo tuskastuneena kieriskellä lattialla. Kysyin Hilikalta: ”Kukas se sitten tässä kuvassa on?” Siihen lattialta kuului: ”Se on Matti Pöytäla Hongistolta, ja nyt lähdetään.” Jos Hilikka ei tiennyt, ohjasi hän meitä edelleen oikeiden ihmisten luokse saamaan tunnistusapua. Lopul-

takaan ei kaikkiin nimiä saatu, ja osa saaduista vanhimpien kuvien tiedoista saattaa olla virheellisiä, koska varmentaminen ei ollut mahdollista.

Tunnistuksia kerätessäni löytyi edelleen kuvia, jotka liittyivät tavalla tai toisella kouluun tai sen piirissä oleviin kyläyhteisöihin. Materiaalin laajetessa alkoi pelkän luokkakuvakoosteen tekeminen tuntua vähän suppealta. Niinpä ryhdyimme laajentamaan tekstiosaa siten, että koulutapahtumiin liittyvä aika voitiin sitoa niin Kosken historiaan kuin myös yleisempään kouluhistoriaan. Näin pelkäksi matrikkeliksi suunniteltu työ alkoi laajeta kouluhistoriikiksi, jossa oli myös ripaus kylähistoriaa. Utta ajatusta puolsi sekin, että näin saataisiin nostetuksi esiin ne ansioituneet kyläläiset, jotka olivat olleet käynnistämässä kouluasiaa ja nähneet sen antavan kylien nuorille paremmat edellytykset pärjätä elämässä. Kunnioituksen ansaitsevat myös ne henkilöt, jotka huolehtivat vuosien saatossa vireän koulutoiminnan ylläpidosta, monesti vaikeissakin olosuhteissa.

Varsinaiseksi historiikiksi tätä julkaisua ei kuitenkaan voida kutsua, sillä lähteet on mainittu pääosin vain yleisluontoisesti. Kirjan tekstin joukossa olevat eri lähteiden pöytäkirjalainaukset ovat autenttisia, ne erottuvat *kursiivina* kirjan muusta tekstistä. Niiden yhteydessä on viittauksia myös lähteisiin.

Jotta kuvat nimineen pysyivät tekovaiheessa järjestyksessä, on luokkakuvissa lähteeksi merkitty taho, jolta kuva on saatu lainaksi. Samoja kuvia tuli useasta lähteestä, jolloin kuvavalinta perustui tunnistuksien täydellisyyteen tai kuvan kuntoon.

Vajavainen kylätuntemuksemme teki työmme haasteelliseksi, kun paikkakunnan tavan mukaan oppilaita kutsuttiin välillä talon nimellä sukunimen sijaan. Opettajatkin olivat kirjanneet oppilasluettelot milloin talon nimeen pohjautuen, milloin sukunimeen. Suomennosten yhteydessä nimet vielä muuttuivat ja puhuttelunimetkin vaihtelivat.

Lähteistä merkittävin oli luonnollisesti Hongiston koulusta jäljelle jäänyt vajavainen arkisto, johon oli mahdollisuus tutustua kunnanvirastossa. Lakautettujen koulujen arkistoja ei yleensä ole kokonaisuudessaan säilytetty, joten Hongiston koulun osaltakin puuttuvien tietojen hankinta oli aikaa vievää tai mahdotonta.

Vähitellen koulun eri vaiheista syntyi tekstiosa, jota on valokuvien ja aikalaisten muistikuvia kirjaamalla elävöitetty.

Kuvista, tunnistuksista, haastatteluista, kirjoituksista ja kaikesta muusta vaivannäöstä tätä työtä kohtaan, olemme kaikille kiitollisia, ketään erikseen mainitsematta. Pelkästään omin avuin ei tämä työ olisi syntynyt. Hyvänä apuna on ollut myös nykytekniikka, joka yhdistettynä internetiin on mahdollistanut tekijöiden yhteydenpidon kuvapuheluna ja kuvien ja tekstien onli-

ne-lähettyksinä. Tämä on merkittävästi helpottanut ja nopeuttanut työskentelyämme.

Yrityksistämme huolimatta on kirjaan jäänyt varmaan virheitä ja puutteita, joiden poistaminen olisi ollut kohtuuton työ saavutettuun hyötyyn verrattuna, joten puutteet on vaan hyväksyttävä.

Koskella TI 1.9.2007

Tapio Tuominen ja Risto Honkala

1 Kansakoululaitoksen syntyvaiheista

Lukukinkerit ja rippikoulu olivat 1600-luvulta lähtien ainoa ”pakollinen” kansanopetuksen muoto. Piispa Juhana Gezelius teki ensimmäisenä pitkälle meneviä kansanopetusta koskevia suunnitelmia, joita otettiin huomioon vuoden 1686 kirkkolaissa. Sata vuotta myöhemmin virallistuivat pitäjänkoulut, joita oli alkanut vähitellen syntyä. Näinä aikoina kuningas määräsi, että sellaisiin pitäjiin, joissa lukkari ei voinut huolehtia kirkkolain mukaisesta opetuksesta, oli hankittava erityinen koulumestari. Aikaisemmin vanhemmat oli velvoitettu kuninkaan päätöksellä opettamaan lapsiaan sakonkin uhalla. Nyt tämä opetusvelvollisuus sälytettiin ensisijassa seurakunnalle.

Lukutaidon hankkiminen palveli entisaikaan kirkon opetustavoitteita, mutta 1800-luvun edetessä lukutaito oli tarpeen, kun suomenkieliset sanomalehdet ja kirjastot alkoivat tarjota luettavaa. Valtiovalta katsoi maaseudun väestön sivistämisen koulun ensisijaiseksi tavoitteeksi. Senaatti julisti 1856 avoimen kilpailun ideoiden saamiseksi kansanopetuksen uudistystä varten.

Uno Cygnaeusta (v. 1810–1888) pidetään Suomen kansakoululaitoksen isänä. Hän oli antanut Suomen Talousseuran mietinnöstä vuonna 1857 siksi syvällisen ja muista poikkeavan lausunnon, että Senaatti valitsi hänet tutkimaan, millä tavalla kansakoululaitos olisi maahamme rakennettava.

Vuoden 1858 julistus ”Perustuksista kansanopetuksen järjestämiseksi” merkitsi aatteellista läpimurtoa kansanopetuksen järjestämiseksi. Cygnaeus ehdotti vuonna 1863 perustettavaksi maaseudulle kylä- ja pitäjänkouluja. Kyläkoulut olisivat alakouluja, pohjakouluja alle 11-vuotiaille tytöille ja pojille. Kyläkouluista siirryttäisiin pitäjänkouluihin, joita olisi erikseen alle 16-vuotiaille. Kyläkouluja vastaisivat kaupungeissa pikkulastenkoulut.

Edellisessä kuvassa Cygnaeus on virallisessa valokuvassa ja tässä Hongiston koululla ollut Cygnaeuksen pysti.

Senaatti asetti komitean tarkastelemaan Cygnaeuksen ehdotusta. Ehdotukset eivät toteutuneet täysin. Komitean jäsen Z. J. Cleve kirjoitti mietinnön kansakoulun järjestämisestä, ehdotuksen kansakouluasetukseksi ja seminaarien ohjesäännöksi. Sen pohjalta 11.5.1866 annettiin ”Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus kansakoulutoimen Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Uno Cygnaeus

Uno Cygnaeus

järjestämisestä Suomen Suuriruhtinaan maassa”. Niin on maahamme katsottu syntyneeksi virallinen kansakoululaitos.

Virallinen kansakoululaitos kyllä syntyi, mutta ainoastaan kaupungit velvoitettiin perustamaan riittävästi 6-vuotisia kansakouluja, ala- ja yläkansakouluja. Suomen kansakoulun isä korosti kansakoulun opetustehtävää ja olisi halunnut muodostaa kansakoulun oppikoulun pohjakouluksi. Maaseudulle alakansakoulujen kyläkouluverkostoa ei vielä silloin syntynyt, idea toteutui vasta kun päästiin 1920-luvulle ja saatiin yleinen oppivelvollisuuslaki.

Maaseudun kunnallishallintoasetus oli annettu vuonna 1865, jolloin kunnan hallinnon järjestäminen ja kansakoululaitos nivoutuivat tiiviisti toisiinsa. Kunnallisasetus antoi kuntakokouksen oikeudeksi ottaa harkittavaksi ja päätettäväksi kansakoulun perustamisen, mutta vuoden 1866 kansakouluasetus mahdollisti myös yksityiset tilanomistajat perustamaan kansakoulu-piirin, eikä kirkkoakaan kokonaan suljettu pois ylläpitäjänä.

Kansakouluaatteen toteuttaminen oli lähtöisin valtiovallan taholta ja liittyi suuriin uudistussuunnitelmiin. Maahan perustettu Kouluylhallitus pyrki kaikin tavoin ohjaamaan ja edistämään koulujen perustamishankkeita. Sen apuna oli säätyjen päätös merkittävästä taloudellisesta tuesta kunnille. Kun kyse oli suuresta rahasta, ei kunnissa ollut helppo saada päätöksiä aikaan, vaikka asiaa kohtaan tunnettiin suurta innostusta. (Halila, Aimo, Suomen kansakoululaitoksen historia, I-IV.)

2 Talolaan Kosken ensimmäinen kansakoulu

Kosken Tl. kunta, oli itsenäistynyt vuoden 1865 kunnallisasetuksen perusteella. Marttilan pitäjänkokouksessa 1868 Kosken ja Euran kappelit halusivat järjestää hallintonsa itse. Ehdotusta asetettiin tekemään komitea, jossa olivat jäseninä mm. Tapalasta Gabriel Löyhä ja torppari Juho Mäkilä. Esi-tykset hyväksyttiin Marttilan pitäjänkokouksessa 24.1.1869. Tästä päivästä on katsottu Kosken kunnallishallinnon syntyneen.

Nyt kunnan päätösvaltaa käytti kuntakokous, jossa äänioikeus oli kaikilla kunnan veroa maksavilla täysi-ikäisillä jäsenillä ja jonka puheenjohtajana toimi kolmeksi vuodeksi kerrallaan valittu esimies. Kuntakokouksen moniin tehtäviin kuului mm. kansakoulujen perustaminen.

Asiakirjat kertovat: Turun ja Porin läänin kuvernööri C.M. Creutz saapui kesällä 1870 kuntakokoukseen vauhdittamaan kansakoulun perustamisasiaa. Puhe ei auttanut, ja runsaslukuinen joukko pitäjän asukkaita äänesti koulun perustamisen nurin selvin numeroin. Silloin kuvernööri oli surkutellut ”pimeydessä elävien kuntalaisten tilaa”. (Kosken Tl. historia)

Arkistoneuvos Aulis Oja kertoo Kaarle Vitikkalaa koskevassa sukukirjassa Talolan koulun perustamisesta seuraavaa:

Turun läänissä vaikutti kuvernöörinä muuan Savander, joka oli elämäntyökseen ottanut kansakoululaitoksen edistämisen. Niinpä hän matkusti Koskelle manttaalikunnan kokoukseen ja puhui kansakoulun perustamisen puolesta. Kansa pani siihen ankarasti vastaan. Sitten kysyi etupenkissä istunut herastuomari Hemberg kuvernööriltä: ”Saavatko yksityiset perustaa kansakoulun?” Kun kuvernöörin vastaus oli myönteinen, kääntyi Hemberg vierellään istuvan Kosken kartanon omistajan Claes de Pontin puoleen ja kysyi: ”Mitähän, jos me perustettaisiin tuollainen koulu kahden?” Seurasi jännittävä hiljaisuus, kun ”Kosken herra” vain äänetönnä ja kalpeana tuijotti lattiaan, sanoi Hemberg: ”No, minä perustan sen sitten yksinäni.” (Koskelainen, nro 3. 1968.)

Israel Hemberg

Kuukautta myöhemmin tappiolle jääneet uudistusmieliset yrittivät saada koulun rakentamisen vireille uudelleen. He veivät rakentamisasian seurakunnan kirkkokokoukseen, joka oli kuntakokousta vastaava seurakunnallinen päättävä elin. Kun osanottajat olivat suunnilleen samoja, asia kaatui sielläkin. Pöytäkirjaan kirjautti kuitenkin 12 henkilöä eriävän mielipiteensä. Näiden joukossa oli Gabriel Löyhä Tapalasta ja Juho Heikinpoika Puras Hongistolta.

Kun ei kunta eikä seurakunta tullut hankkeeseen mukaan, päättivät koulun perustamista eteenpäin ajaneet vuokrata Israel Hembergiltä 50 vuodeksi tontin Talolan kylästä Hyvösen maalta, jolle koulu rakennettiin Hembergin varoilla. Valmista kouluakaan kuntalaiset eivät halunneet vastaanottaa kunnalle. Kuntakokouksen pöytäkirjassa 18.5.1875 mainitaan:

Hyvissä miehissä, läsnäolevaiset, ontuvat ja kuurot, miehet ja naiset, vastasivat ei tahtovansa ottaa seurakuntaansa yhteistä kansakoulua, eikä sitä myös mieluisasti suoneet että edes yksityisetkään rupeaisivat kysymyksessä olevaa laitosta kannattamaan. Perusteluina oli, että se aiheuttaisi suuria kustannuksia ja vierottaisi lapset ruumiillisesta työstä.

Kuitenkin 38 kouluasian tärkeyden ymmärtävää koskelaista perusti 30.5.1875 viiden vuoden ajaksi kouluyhtiön kannattaakseen ja ylläpitääkseen sanotussa kappelissa ylhäisemmän kansakoulun poikalapsia varten. Yhtiöllä oli 200 mk osakkeita, joita perustamiskokouksessa merkittiin 175 kpl. Merkitsijöiden joukossa olivat Hongistolta ja Tapalasta Juho Puras, Gabriel Löyhä, Juho Uoti, Kaarle Posti, Simon Löyhä ja Joose Posti. (Kosken TL. historia)

Juho Puras

Vähitellen kansakoulun olemassaoloon totuttiin ja 31.3.1880 Kosken kuntakokoukseen lukuisasti saapuneet kuntalaiset päättivät aivan yksimielisesti, että tämä jo viisi vuotta toiminut, nyt lahjaksi tarjottu kansakoulu, on kiittolisuudella vastaanotettava ja ensi syyslukukauden alusta kunnan yhteisenä kouluna pidettävä.

Näin Kosken kunta sai ensimmäisen koulun aivan Turun ja Porin läänin kuntien etujoukoissa. Vuonna 1873 oli tilastoitu, että läänin 118 kunnasta vain kahdella maalaiskunnalla oli koulu ja koko maassakin vain 70 kunnassa. (Heporauta F. A. Suomen kansakoululaitoksen historia.)

Kaarle Posti

2.1 Opetustoimet kansakoulun rinnalla

Kun kirkko oli menettänyt kiinteän hallintokosketuksen kouluun, sen asennoituminen kansakouluun alkoi muuttua. Kirkko alkoi kehittää omaa opetusjärjestelmäänsä. Se perusti uusia kiertokouluja ja tuki opettajien koulutusta niihin. Kotiopetusta ja kiertokouluja täydensivät kansakoulujen yhteydessä toimineet pientenlastenkoulut. Ne toimivat kansakouluissa syksyisin ennen varsinaisen koulun alkua ja keväällä koulun päättymisen jälkeen. Pääosin vanhemmat tyytyivät lastensa kierto- ja lastenkouluissa saamaan ”sivistystasoon”, joten suuri osa lapsista ei enää jatkanut koulunkäyntiään varsinaisessa kansakoulussa. Näin Koskellakin, Talolan kansakoulun perustamisesta huolimatta pitäjän yleisin koulumuoto oli vielä pitkään kiertokoulu, jolle alkuopetus, lukemisen, kirjoittamisen ja laskennon alkeiden opetus jäi vielä lähes 60 vuodeksi. Kiertokoululaitos ei siis hidastanut kansakoulun leviämistä eikä kansakoulu vähentänyt kiertokouluja. Koskelle ensimmäinen kiertokoulu oli perustettu vuonna 1851. Sitä pidettiin aluksi 5–6 viikkoa, myöhemmin 10–12 viikkoa.

Ensimmäisenä opettajana toimi lukkari Kaarle Dikert kymmenkunta vuotta. Hänen jälkeensä uudeksi opettajaksi, jota kutsuttiin myös koulumestariksi, valittiin Frans Oskar Menander. Opetus oli ilmaista sekä talollisten pojille ja tyttärille että köyhempien seurakuntalaisten lapsille. Tämä oli mahdollista, koska muurari Sandbergin kiertokoulun käynnistämiseksi tarjottuja testamenttirahaston varoja voitiin käyttää opetustyön rahoittamisessa.

Aluksi kiertokoulu toimi vuorotellen talollisten antamissa huoneissa. Kun tilat osoittautuivat monesti kelvottomiksi, seurakunta hankki vuodesta 1883 lähtien jokaisesta lukupiiristä koulua varten vuokrahuoneet.

Kiertokoululaisia leikkimässä Tapalan Postin talon pihalla opettaja Olga Seppälän johdolla.

Kansakouluun pyrkiviltä vaadittiin alussa 10–12 vuoden ikä. Myöhemmin, vuodesta 1886 lähtien se aleni 8–12-vuoden ikään. Iän lisäksi edellytettiin sujuvaa sisälukutaitoa ja jonkinlaista kristinopin tuntemusta. Ennen kouluun menoa näitä taitoja hankittiin yleensä kotiopetuksen sijaan kiertokouluissa.

Kiertokouluun perustettiin toinen lastenopettajan toimi vuonna 1886. Paria vuotta myöhemmin Kosken seurakunta jaettiin kahteen koulupiiriin: Ylikulmaan ja Alikulmaan ja ne taas 3–4 lukupiiriin. Tässä toisessa, Alikulman koulupiirissä, Hongiston ja Tapalan kylät muodostivat oman lukupiirin, jossa pidettiin vuosittain 8 viikkoa koulua 5 tuntia päivässä. Ylikulman lapsilla lauantait olivat vapaat, mutta Alikulman lapset kävivät koulua lauantainakin kolme tuntia. Aluksi kiertokoulun opettajien, Menanderin ja Leimannin, piti vaihtaa vuosittain koulupiiriä. Vuonna 1898 vaihtamisesta luovuttiin ja Hilma Menander määrättiin

Hilma Menander

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Alikulman opettajaksi. Samalla osa Talolan kylästä siirrettiin kuulumaan Tapalan-Hongiston lukupiiriin.

Vuosisadan vaihtuessa kiertokoulujen määrä nousi neljään. Vuonna 1902 perustettiin kolmas opettajan toimi ja opetusta annettiin neljä 9-viikkoista lukukautta. Vielä neljäskin opettaja palkattiin vuonna 1911, jolloin kaikkien opettajien työajaksi tuli 36 viikkoa eli neljä lukukautta. Tällöin kiertokoulun koulupiirijako uudistui niin, että toisen koulupiirin muodostivat 1) Patakosken kylä, 2) Tapalan ja Hongiston kylät ja 3-4) Tapalan ja Hongiston takamaat.

Koskella seurakunnan ylläpitämät kiertokoulut jatkuivat aina vuoteen 1923, jolloin niiden tilalle vuoden 1920 oppivelvollisuuslain mukaisesti tulivat kunnalliset alakansakoulut. Kiertokoulu toimi siis oppivelvollisuuslain voimaantumiseen saakka kansakoulun ”pohjakouluna”.

Sisälukutaidon hankkiminen oli tärkein tavoite. Uskonto oli keskeisin kiertokoulun opetusaine: Biblian historia, Lutherin katekismus. Kirjoitus, laskenta ja laulu olivat myös tärkeitä. Kirjoitustaidon yleistymisessä kiertokoululla oli suurin merkitys, koska sitä kävivät kaikki.

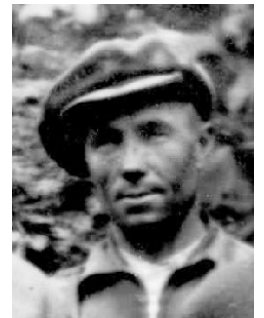
Kiertokoulun opettajina toimivat Hongiston lukupiirissä Hilma Menander, Agata Suvinen, Aina Koskinen, Olga Kulma ja Sofia Luhtala.

Joose Levonen muistelee kiertokoulua näin:

Ensimmäisen kiertokouluni kävin Tapalan Jaakolassa. Siinä oli pitkä tuparivi ja sen salissa sitä käytiin ja Menanderin Hilman isoisa oli opettajana. Sitten kävin monessa muussakin paikassa, Patakosken Väli-Klemellä – Sulan Uunon kanssa mentiin – ja Hongiston Anttilassa. Se oli silloin vielä ihan maantien vieressä, sen salin ikkunat olivat tavattoman korkealla, oli aika synkkä kouluhuone. Kyllä sieltä kiertokoulusta aika hyvän opin sai, ei se mikään huono koulu ollut. Minä menin sinne aika nuorena, mutta kyllä siellä oli kaikenikäisiä, semmoisikin kun olivat jo puolivälissä toistakymmentä. Meillä oli rihvelitaulut ja kivikynät ja niillä opeteltiin kirjoittamaan kun opettaja ensin teki taululle ison mallin.

Sitten oli lukukirja ja katkismusta ja raamatunhistoriaa myös luettiin. (Koskelainen, nro 1. 1985.)

Maikki Tuominen (o.s. Mikola) muisteli käyneensä sisarensa Vuokon kanssa koulua Tapalassa kuusivuotiaana. ”Se paikka oli vähän Postista eteenpäin Patakoskelle menevän tien varressa, jota sanottiin Vanhalaksi.

Joose Levonen

Olisiko ollut Postin muonamiehen vanhoja rakennuksia?” Sisarukset olivat eri osastoilla ja opetusta annettiin yhtä aikaa.

Seurakunnan arkistosta asiaan löytyikin lisävalaistusta. Mikolan sisarukset olivat todella käyneet kiertokoulua Tapalan Vanhalassa vuonna 1920, jolloin koulu oli alkanut 4. maaliskuuta ja uudelleen syksyllä elokuun 19. päivänä. Muuta tietoa tämän talon olemassaolosta ei ole toistaiseksi löytynyt.

Kiertokoulu oli kiertänyt vuodesta 1906 lähtien em. Vanhalan lisäksi Tapalassa Uotilla, Hakalassa, Kylänpäässä, Postilla, Takatalossa ja Löyhällä sekä Hongistolla Lepistöissä, Kalliolla ja Lehtimäessä. Vuoden 1922 helmikuussa Onnelassa (ent. Löyhä) alkanut kiertokoulu päätti seurakunnan ylläpitämän kiertokoulutoiminnan.

Kiertokoulujen rinnalla lasten opetukseen osallistuivat kesäisin myös pyhäkoulut. Pyhäkoulut yleistyivät 1900-luvun alussa, kun valtakunnallinen Pyhäkouluyhdistys aktiivisesti seurakunnan kanssa ryhtyi edistämään asiaa. Pyhäkouluissa opetettiin lukemaan. Opettajina toimivat kirkkoherran hyväk-

symät kyläläiset. Ainakin joissakin paikoin lapset saivat todistuksen vietäväksi vuosittain lukukinkereille papin nähtäväksi. Myöhemmin läksynopetus lopetettiin ja pyhäkoulusta tuli selvemmin lasten oma jumalanpalvelus, jollaisena se on säilynyt aivan näihin päiviin asti.

Lukukinkereillä eli lukusilla kiertäessään pappi ja lukkari pääsivät arvioimaan lasten sekä aikuisten lukutaitoja kuulustellessaan seurakuntalaisten sisälukua ja kristillisiä tietoja.

Eri opetusmuodot edistivät lukutaitoa, joka kansan keskuudessa oli ainakin välttävä, sillä viimeistään ripille mentäessä piti jo osata lukea. 1900-luvulle tultaessa rippikoulua käytiin syksyllä kaksi ja keväällä kolme viikkoa. Yleensä sitä käytiin pappilassa (Sulkalessa). Tosin vuonna 1899 kappalainen Ludvig Nikander valittaa piispantarkastusta varten laatimassaan selonteossa, että 30 päivää kestävä rippikoulun aloittaneista moni on ”*puuttuvainen sisäluvussa, josta syystä lukkari eri tunneilla on niitä opettanut ja onkin moni sitten saanut puhtaan, vaikka kankean sisäluvun*” (Makkonen, Anna, Kadonnut Kangas, Retkiä Ida Digertin päiväkirjaan. 2005.)

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Koulusta päästötodistuksen jälkeen mentiin rippikouluun. Sitä pidettiin kirkonkylässä, pappilassa. Vasemmalla pappilan renkitupa ja edessä pappilan päärakennus

Rippikoululaisia –lähes 75 nuorta – Kosken pappilan pihalla 1920-luvulla.

3 Hongiston koulun perustamisvaiheet

Mielialat uuden koulun saamiselle olivat suotuisat niin kunnassa kuin myös Hongiston-Tapalan yhteisessä koulupiirissä. Toimeen ryhdyttäessä eivät varmaan kouluasiaa innokkaimmin ajaneet ja toteutusta eteenpäin vieneet isännät arvanneet, miten monta mutkaa asiaan tulee ennen kuin koulurakennus on valmis.

Seuraavaksi poimintoja kokousten pöytäkirjoista siinä laajuudessa kuin Hongiston ja Tapalan kouluasian etenemiseen niissä vaikutettiin.

Kuntakokous 18.12.1903

Hongiston piiriläisille, jotka pyysivät, että he tulevana syksynä saisivat piiriinsä koulun, annettiin tilaisuus tehdä uusi koe, voidaanko piiristä ilmoittaa kouluun 30 kouluiässä olevaa lasta. Asiaa ajamaan valittiin piiristä tilalliset O. Puras, K. Isokokki ja I. Posti, joiden oli hyvissä ajoin jätettävä rakennusvaliokunnalle kirjallinen pyyntö sekä tieto kouluun tulevasta lapsista, jotta valiokunta ehdotusta tehdessään voi ottaa senkin huomioon.

Kuntakokous 30.4.1904

Paikalla oli myös kansakoulujen piiritarkastaja Albin Järvinen, jonka pyynnöstä otettiin esille ensin kouluasiat ja ensimmäiseksi Hongiston ja Tapalan kylien vanhempain anomus ylemmän kansakoulun perustamisesta Hongiston koulupiiriin. Sen tähden luettiin pastorinviraston todistama luetelo kouluun ilmoitetuista kouluikäisistä lapsista, joita oli 45. Oskari Puras jätti kuntakokouksen esimiehelle koulun perustamista koskevan anomuksen, joka kuului seuraavasti:

Kosken kuntakokouksen esimiehelle

Useain tämän kunnan Hongiston ja Tapalan koulupiirissä asuvien lasten vanhempain ja holhoojain valtuuttamana saan nöyryimmästi pyytää Teitä ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että Hongiston ja Tapalan koulupiirissä kunnan toimesta avataan ylempi kansakoulu 24. p:nä toukok. 1898 annetun ylempäinkansakoulujen perustamisen edistämistä maalaiskunnissa koskevan asetuksen 3:n 8 pykälän mukaan.

Tässä koulupiirissä asuvain kouluikäisten lasten ilmoitukseen koulunkäyntiin pyydän tilaisuutta saada Teille jättää hyvissä ajoin ennen kuntakokousta.

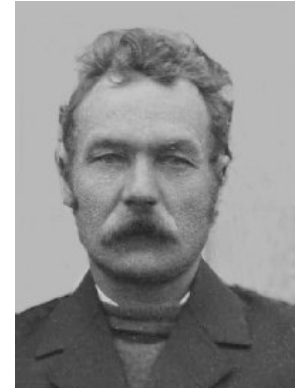
*Asianomaisesti oikeaksi todistettuna. Koski TL. huhtikuun 9. päivä 1904
Oskar Puras*

Kun puheenjohtaja oli vielä lukenut anomuksessa viitatus asetuksen 3 pykälän, kokous päätti, että Hongiston koulupiirissä avataan ensi syksynä ylempi kansakoulu

Muuten anomuksen johdosta johtuvista asioista tehtiin seuraavat päätökset:

- 1. Valittavalle johtokunnalle jätettiin toimeksi tiedustella koululle sopivaa tonttipaikkaa ja tehdä siitä ehdotus ensi tilassa kuntakokouksen tarkastettavaksi*
- 2. Luettiin selonteko koulua vuokralle tarjotuista huoneuksista, jonka olivat tehneet kuntakokouksessa viime joulukuun 18:pnä valitut O. Puras, K. Isokokki, ja I. Posti. Tarjotuista huoneuksista katsoi tarkastaja Järvinen Jaakolan ja Anttilan huoneet tarkoitukseen sopimattomiksi ja asetti jäljelle olevista ensisijalle Kallion asuinrakennuksen. Kuntakokous puolestaan hyväksyi viimemainitun rakennuksen otettavaksi kouluhuoneiksi 250 markan vuotuista vuokraa vastaan ja valtuutti valittavan johtokunnan tekemään kirjallisen vuokrasopimuksen omistajan kanssa niin pitkäksi ajaksi kuin tarvitsee*
- 3. Kouluun otetaan miesopettaja sekä tyttöjen käsitöiden opettajatar*
- 4. Palkkaeduksi kunnan puolesta maksetaan opettajalle rahassa 350 markkaa vuodessa sekä vapaa asunto, lämpö ja valo ja tyttöjen käsitöiden opettajattarelle rahassa 100 markkaa.*
- 5. Johtokuntaan valittiin tilalliset K. Isokokki, A. Vähäkokki, I. Posti, K. Lehtonen-Naumi, A. Uotila ja puheenjohtajaksi herrastuomari O. Puras. Johtokunta valtuutettiin hakemaan valtionapua opettajan ja tyttöjen käsitöiden opettajattaren palkkaamista varten sekä muuten ryhtymään sellaisiin toimiin, että ensi syksynä voi koulu aloittaa toimintansa.*

Johtokunta kokoontui 30.8.1904 käsittelemään lisäselvityksen antamista kouluylihallitukselle saadakseen valtionapua koulun opettajien palkkaamiseksi.

pj. Oskari Puras

Johtokunta päätti:

1. Hankkia papistolta vaaditun selvityksen lasten alkuopetuksesta mainitussa koulupiirissä
2. Tehdä opettajan toisen asuinhuoneen ja kyökin väliin oven
3. Hankkia vaadittaessa opettajan lehmälle navetan ja rehuladon
4. Lausua, että kolmiosainen tarvehuone on asianmukaisesti kuntoon laitettu sekä
5. Lykätä uuden koulutalon rakentamista koskeva vaatimus ensi tilassa pidettävän kuntakokouksen päätettäväksi ja tahtoo johtokunta omasta puolestaan kuntakokoukselle ehdottaa, että katsotaan nykyinen vuokratalon vähemmän sopivan laatuun, niin kouluhuoneen kuin opettajankin asunnon suhteen, että oma talo kaikkine siihen kuuluvine ulkorakennuksineen rakennettaisiin syysksi 1906.

Johtokunta päätti edelleen kuntakokoukselle ehdottaa ostettavaksi joko Anttilan tai Kallion tarjoama tontti, joista toinen on maantien länsipuolella ja toinen sen itäpuolella, lähellä ns. Vähäsiltaa ja pitää johtokunta suotavana, että kuntakokous valitsee paikan ostamista ja kaikenpuolista toteuttamista varten erityisen lautakunnan.

4 Kansakoulu aloittaa toimintansa

4.1 Opetuksen sisällöstä koulun aloittaessa

Keisarillisen Suomen Senaatin kirkollisasiain toimituskunta ilmoitti kirjeellään:

Koulutoimen Ylihallitus on esittänyt opettajan ja naiskäsitöiden opettajattaren palkkaamista siihen ylempään kansakouluun poikia ja tyttöjä varten, jonka Kosken kunta Turun ja Porin läänissä on päättänyt perustaa ja voimassa pitää sanotun kunnan Hongiston piirissä ja johon myönnettäisiin toistaiseksi apurahat yleisistä varoista. Koulu sijoitetaan toistaiseksi vuokratuoneistoon, jonka pohjapiirros on asiakirjoihin liitetty: kun opettajalle on vakuutettu että paitsi tarpeenmukaisia asuin- ja ulkoisuoneita ynnä keittiötä varataan vapaa lämpö ja valo sekä 350 markkaa rahapalkkaa vuodessa, jota vastoin sitten kun koulu tulee omaan taloon, saatettaisiin mainittua rahapalkkaa vähentää 60 markalla kutakin hehtaarin alaa kohti peltomaata ja 20 markalla kutakin hehtaarin alaa kohti muuta nautinto-maata, mikä opettajaa varten mahdollisesti varataan.

Lisäksi asiakirjassa mainittiin, että ehdoksi toimituskunta panee sen, että tyttöoppilaille hankintaan naisellista hoitoa ja heille sovellettua voimiste-

lunopetusta ettei koulun nykyisessä vuokratuoneistossa yhtä aikaa opeteta useampaa kuin 40 oppilasta, sekä että koulua varten rakennetaan Ylihallituksen hyväksymän piirustuksen mukaan talo tarpeellisine ulkoisuoneineen viimeistään syysksi tontille, jolle varataan riittävä määrä puutarhamaata.

Hakuajan jälkeen johtokunta valitsi 27.7.1904 koulun ensimmäiseksi opettajaksi Heikki Lipposen, joka oli virassa vain yhden vuoden.

4.2 Kansakoulun johtokunnista ja niiden tehtävistä

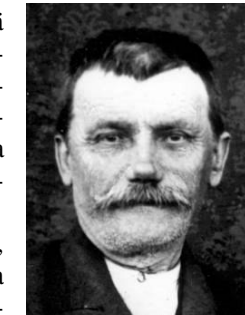
Koulujen johtokunnista muodostui kunnallishallinnon alkuaikoina merkittävä elin. Johtokunnan tuli olla lähellä koulua, valvoa opettajia, mutta myös estää ”kaikkalainen solvas vanhempain ja lasten puolelta opettajaa kohtaan”. Lain mukaan johtokuntaan tuli valita 4-6 kansanopetusta harrastavaa miestä, joista kahden tuli olla erovuorossa.

Johtokunnan tuli yhdessä muiden kunnallisten viranomaisten kanssa hoitaa mm. koulun perustamisasiat, valtionavun haut, opettajanvaalit, virkavahvistuskirjan anto, kalustohankinnat, vuosikertomukset ja ulkopuolisten henkilöiden, kuten myöhemmin aikoina keittäjien ja siivoojien palkkaus, vastata muutoinkin koulun kunnossapidosta ja jopa uudisrakentamisesta. Siihen kuului myös vastuuta oppilaiden vanhempien suuntaan, mikä alkuvaiheessa saattoi olla kiusallistakin, kun tuttuja vanhempia piti patistaa huolehtimaan lastensa koulunkäynnistä.

Johtokunta valitsi keskuudestaan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja taloudenhoitajan, joka samalla oli rahastonhoitaja. Rahastonhoitajalla oli vastuu taloudesta ja se näkyi ja kuului kylässä. Alussa Hongiston koulun johtokuntaan valikoituvat ne henkilöt, jotka olivat innokkaasti jo olleet ajamassa kansakoulua. He olivat kylän merkittäviä itsellisiä talonpoikia. Myöhemmin johtokuntaan valittiin myös työväestön ja torpparien edustajia. Hongiston kansakoulun ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat mv. Oskar Puras puheenjohtajana, varapuheenjohtajana Kalle Lehtonen-Naumi, Iivari Posti taloudenhoitajana ja jäsenenä Aukusti Uotila, Albert Vähäkokki ja Kalle Isokokki sekä sihteerinä opettaja Heikki Lipponen.

Iivari Posti

Albert Vähäkokki

Kalle Isokokki

Koulujen yhteistoiminnan edistämiseksi ja koulumenojen tasoittamiseksi Sorvaston, Harmaan ja Hongiston johtokuntien puheenjohtajista, taloudenhoitajista ja opettajajäsenistä muodostettiin kunnallislautakunnan ehdotuksesta kansakoulujohtokuntain keskusyhdistys kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Pöytäkirjoista voi päätellä, että Hongiston koulun johtokunta oli itsenäinen ja teki päätökset oman harkintansa mukaan. Olihan se kokoonpanoltaankin jo ansioitunut monella tavoin yhteisten asioiden hoitajana.

4.3 Koulurakennuksesta ja -tarvikkeista

Asiakirjoista ei suoraan selvinnyt, missä koulu sijaitsi. Niistä voi kuitenkin päätellä, että se toimi Hongistolla Mäen omistamassa Kallio-nimisessä talossa, kallion laella, lähellä maantietä. Rakennus oli huonokuntoinen ja aiheutti johtokunnalle paljon päänvaivaa. Ennen koulun käynnistymistä elokuussa johtokunta oli antanut taloudenhoitajan tehtäväksi koulusalin lattian tiivistämisen sekä korkkimattojen hankkimisen opettajan kahteen kamariin. Kustaa Anttila ja Juha Mikola myivät koululle koivuhalot 9 mk syleltä ja taloudenhoitaja Iivari Posti hoiti pilkkomisen 1,05 mk syleltä. Koulun lämmitäminen jätettiin oppilaitten huostaan.

Kallion talossa toiminut koulusali varustettiin mm. seinäkellolla ja öljylampuilla. Koulun päätettiin ostaa urkuharmoni, ”jotenkin samanlainen kuin muillakin kouluilla on, eli noin 400–500 mk hintainen”. Lisäksi hankittiin Hultin Suomen kartta, Bambergin Euroopan kartta ja pallokarttoja. Koulutarvikkeet, kuten oppi- ja lukukirjat oli ”varallisten” itse ostettava, ainoastaan köyhät saivat ne lainaksi ilman vuokraa. Vihot ja muut tykötarpeet oli kaikkien itse hankittava

Aivan omin päin ei johtokunnan tarvinnut koulutarvikehankintoja suunnitella, sillä Kouluylihallitus antoi ohjeita niiden hankkimisessa. Ohjeiden mukaiset hankinnat olivat myös edellytyksenä yleensä 60 %:n valtionavun saamiseksi. Tärkeimpiä varusteita olivat Suomen, Euroopan ja Palestiinan kartat sekä poikien ja tyttöjen käsityökalusto, ns. mallikokoelmat. Vähitellen opetusvälineet monipuolistuivat, varsinkin kun Otavan ja Valistuksen toimesta niitä ryhdyttiin valmistamaan kotimaassa. Jo seuraavalle lukuvuodelle johtokunta oli päättänyt hankkia Valistuksen eläintieteellisen kuvaston, vyöhykekartan, telluurion ja kansantyyppejä ja ihmisrotuja kuvaavia tauluja.

Koulujen johtokunnat pitivät vuoden 1905 tammikuussa yhteiskokouksen, jossa sovittiin kunnassa noudatettavista periaatteista, kuten oppikirjojen hankkimisesta, lukukausimaksuista ja niistä vapauttamisesta. Lisäksi päätettiin, kuinka laajalle johtokuntien toimivalta ulotettiin. Epätietoisuuden välttämiseksi määrättiin, että koulu on pestävä viisi kertaa vuodessa. Sitä ei jätetty oppilaiden vastuulle, vaan siihen palkattiin sivullinen henkilö.

4.4 Koulun ensimmäinen vuosikertomus

Minkäläistä koulunkäyntiä alussa oli, selviää Hongiston koulun arkistojen ensimmäisestä vuosikertomuksesta, joka on opettaja Lipponen allekirjoittama lukuvuodelta 1904–1905:

Kansakoulun kaikissa osastoissa koulu alkoi 26. päivä syyskuuta, sitten oli joululomaa 22.12–8.1. välisenä aikana ja päättyi keväällä 20. päivänä toukokuuta. Joului-, pääsiäis- ja helluntailomaa lukuun ottamatta opetus kesti 31,5 viikkoa, 174 päivää ja viikossa 31 tuntia. Pientenlastenkoulu alkoi elokuun 22. päivä ja päättyi syyskuun 21. päivänä eli kesti 4,5 viikkoa (27 arkipäivää ja tunteja oli 24 viikossa).

Muuta huomautettavaa ei Lipponen vuosikertomuksessaan todennut kuin, että ”koulusali on ollut kylmänlainen, muuta ei erityistä”.

Kallion "koulutalo" ennen purkaa, joka tapahtui 1935

Koululle ei kukaan ollut antanut lahjoituksia, mutta Aleksanteri II:n stipendiraahastosta saatiin jaettavaksi yhteensä 37,80 mk.

Koulun oppilasmäärä oli 28, poikia 22 ja 6 tyttöä: I vuosiosastolla 21 oppilasta, II:lla 3 ja III:lla osastolla 4 oppilasta, joista koulumaksun maksoi 20 oppilasta. Vain yksi poika oli jäänyt pois koulusta mitään ilmoittamatta. Oppilaiden keski-ikä oli 10,8 vuotta, alin ikä 8,5 ja korkein 13,4 vuotta. Tyttöjen keski-ikä olivat vähän alempia. Virkamiesten lapsia ei Hongistolla ollut, talollisten lapsia oli 11 ja torppareitten lapsia 17. Koulumatkat olivat kaikilla lyhyitä: 18 oppilaalla alle kilometrin, eikä kellään kolmea kilometriä enempää.

Oppikirjoina käytettiin uskonnonopetuksessa Raamattua, Uutta Lutherin katekismususta ja Sundvallin Biblian historiaa. Uskontoa opetettiin viisi tuntia viikossa.

Äidinkielen oppikirjana käytettiin Maamme-kirjaa, Johanssonin Kansakoulun lukukirja I ja Lehdon Äidinkielen Alkeet -teosta. Kirjoista luettiin valittuja lukukappaleita sisältä ja runoja ulkoa, tehtiin kielioppiharjoituksia ja kirjoitettiin itsenäisiä kirjoitelmia pikkuaiheista. Äidinkieltä opetettiin ensimmäisellä luokalla 6 tuntia, toisella luokalla enää puolta vähemmän, kun lukemisen painopiste siirtyi kielioppiin.

Maantiedon oppikirjana käytettiin Forsströmin Kansakoulun Maantietoa. Siitä luettiin kotiseudusta, yleiskatsaus maapalloon, mantereisiin, valtameriin ym. sekä Suomi kokonaan. Maantietoa oli kaksi tuntia ensimmäisellä ja yksi toisella luokalla. Historiaa opetettiin toisella luokalla 3 viikkotuntia. Laskentaa oli molemmilla luokilla yhtä aikaa 2 tuntia viikossa ja erikseen vielä 2–3 tuntia. Pienimmät laskivat kokonaisilla luvuilla, päässä ja taululla ja opettelivat tärkeimpiä mittoja. Kolmannella luokalla laskettiin laatuluvuilla ja murtoluvuilla sekä tehtiin korkolaskuja. Lisäksi oli mittaussoppia yksi tunti. Oppikirjoina käytettiin Ojalan Kansakoulun laskuoppia.

Luonnontietoa oli toisen luokan kolmannella vuosiosastolla, jolloin opetettiin ihmisruumiin rakenne ja hoito sekä eläinoppia.

Piirustustunnilla käytettiin ”Valistuksen Piirustusjärjestelmää” ja kaunokirjoitusta opiskeltiin ”Niemen kaunokirjoitusjärjestelmän” mukaan 1–2 viikkotuntia.

Laulutunneilla laulettiin virsiä sekä hengellisiä ja isänmaallisia lauluja yksinäisesti, käsiteltiin sävelten merkit ja nimet.

Voimistelua oli sekä sisällä että ulkona tilanteesta riippuen yhden tunnin verran ja käsitöitä neljä tuntia. Pojat tekivät puuesineitä edeten helpommasta vaikeampaan ”Mäkisen mallikokoelman” mukaan. Tytöt tekivät yksinkertaisia neuloma- ja ompelutöitä osastoittain. Käsitöiden opettajana oli Heikki Lipposen vaimo Moona Lipponen.

4.5 Opetussuunnitelmista

Koulun aloittamisen jälkeen Kouluylivaltio edellytti opetussuunnitelman laatimista lukuvuodelle 1905–06. Sen sai tehtäväkseen opettaja Frans Hugo Kaisla, joka oli äänestyksessä valittu poismuuttaneen Heikki Lipposen tilalle.

Frans Kaisla

Piiritarkastajalle tuli lähettää elokuun 15. päivään mennessä opetussuunnitelma, johon opettajan piti kirjata mitä oli tarkoitus opettaa ns. valmistavan koulun aikana ja varsinaisessa yläkoulussa.

Opetusopillisia huomautuksia varten opetussuunnitelmalomakkeessa oli runsaasti tilaa, jota Kaisla oli innokkaasti käyttänytkin hyväkseen. Suunnitelman yksityiskohtaisuutta kuvaa seuraava esimerkki:

Kaikilla vuosiosastoilla noudatetaan niitä ohjeita, jota K. Raitio antaa kirjassaan ”Kieliopin käsikirja”. Lähdetään siis esimerkeistä, jonka perusteella oppilas itse johtuu sääntöön. Periaatteena pidetään ” vähän sääntöjä, paljon harjoitusta”. Hiljaisena harjoituksena 1. ja 2. vuosiosastot harjoittaa oikeinkirjoitusta, milloin kopioiden, milloin ulkomuistista, milloin taas muodostaa lauseita yhdenjaksoin edellä käyvän keskustelun johdolla. 3:s ja 4:s v. os. kirjoittaa koulussa valmistuvat aineet kotona konseptivihkoihinsa, jotka opettaja korjaa vetämällä viivan virheen alle. Sen jälkeen kirjoittavat oppilaat ne – huomautukset huomionsa ottaen – puhtaaksi.

Välitunnilla kirjoitetaan taululle malli, joka sitten tunnin alussa selitetään. Pidetään sääntönä, ettei kirjoiteta, jota ei myöskään ymmärretä. Pojat tekevät kaikki yhdessä puutöitä koululle hankitun mallisarjan mukaan, kukin kehitystasonsa mukaan. Tytöt noudattavat Lilli Törnudin ”Käsitöiden oppikirjaa”. I luokka aloittaa tekemällä työt seuraavassa järjestyksessä: Pölynpyyhkijälapaset, apuompelupisteiden harjoitustilkku, työlaukku, paita, esiliina ja sukat. Toisella luokalla tehdään sukat, sitten parsimistilkku, tytön paita, tytön housut ja tarjotinliina. III-luokalla tehdään sormikkaat, sitten paikkaustilkku, yönuttu, tyynynpeite ja vapaavalintainen työ. IV luokka tekee tyynynpeitteen, miehen paidan, tytön puvun ja lopuksi mieleisensä työn. Koska oli mahdoton määrittää mitä kukin kunakin aikana ehtii, ovat ne työt tässä vain peräkkäin lueteltuina.

4.6 Varattomien lasten avustaminen

Kansanopetuksen periaatteisiin kuuluu, että kaikkein varattomimmatkin pääsevät osalliseksi kouluopetuksesta. Vähävaraiset oppilaat saivat ilmaiset koulutarvikkeet. Johtokunta ratkaisi, kenelle ne annettiin maksuttomana. Käytännöksi tuli myös, että joka vuosi jaettiin varattomille vaate- ja jalkineavustuksia, joissa otettiin huomioon erityisesti kauempaa kouluun kulkevat.

Aluksi oppilailta perittiin lukukausimaksu, josta puolet meni opettajan palkkaan, toisesta puolesta jaettiin tarvittaessa pieniä avustuksia. Kun Hongiston kansakoulu aloitti toimintansa, johtokunta päätti 7.10.1904 lukukausimaksuista vapauttaa kahdeksan oppilasta. Lukuvuoden 1905 alusta johtokunta päätti nostaa koulumaksun 2 mk:an. Anomusten perusteella maksusta

sai vapautuksen. Hongiston koulun johtokunta puntaroi 14.5.1906 koululais-ten kirja- ja lukukausimaksuja perusteellisesti. Pienelle osalle vähävaraisista oppilaista annettiin kirjat koulun puolesta ilmaiseksi. Heidän kannaltaan käytäntöä ei pidetty hyvänä.

Opettaja Kaisla oli kirjoittanut asiasta poikkeuksellisen pitkän kokouspykälän:

Puheenjohtajan esityksen ja hänen asiaa monelta puolelta valaisevan pohjustuksensa perusteella otettiin käsiteltäväksi kysymys, voidaanko antaa kaikille oppilaille kirjat ja kirjoitustarpeet ilmaiseksi sekä vapauttaa heidät lukukausimaksuista? Kysymyksestä syntyneessä keskustelussa esitettiin monta painavaa varjopuolta nykyistä kirjojen lainausjärjestelmää vastaan. mm. mainittiin, että kirjat lainassa ollen aina likaantuvat ja ränsistyvät, joten nämä tulevat mieluisiksi tarttuvien basillien asuntapaikoiksi. Kun tällainen kirja taas lainataan edelleen toiselle oppilaalle, saa hän niistä taudin siemeniä. Kuka silloin vastaa näiden lapsien kohtalosta. Samoin tuotiin esille seikka, että kun lapset nuorina, jolloin he koulusta kuvittelevat niin paljon hyvää, näkevät unia sen puhtoisista kauniista kirjoista yms. tulevat sitten kouluun ja saavat mukaan rikkirevityn, likaisen kirjan sekä näkevät mielessään rikkaan isän lapsen, joka rahallaan maksaa, saamaan kauniit uudet kirjat, niin se lapsen herkkään mieleen painaa heti leiman köyhän ja rikkaan suuresta erosta, huomauttaa, että tuo vieruskumppani, joka ennen leikissä oli hänen kanssaan samanarvoinen, onkin häntä niin paljon ylempänä. Tällä tavoin luokkavihan siemen painetaan heti lapsena oppilaan sydämeen, Onko tämä oikean kansakoulun ensiopetus? Samalla se lamauttaa heti harrastusta ja opinhalua, panee ajattelemaan, mitä minä niistä töistä huolin koska minä muutenkin olen vaan tällainen. Tämä on ainakin yhdeksi osaksi syynä siihen yleisesti huomattuun seikkaan, että köyhät oppilaat ovat enimmäkseen huoltomampia koulutöissään kuin varakkaampien lapset.

Toiselta puolelta huomautettiin, koska ns. viinaverorahoja sekä luultavasti vastaisuudessa myös pankin voittovaroja voidaan käyttää juuri tähän tarkoitukseen, niin se ei tule koskemaan juuri sanottavasti kunnan varsinaisiin varoihin.

Samoin painavia syitä tuotiin lukukausimaksuja vastaan, joista todellisuudessa on kunnalle niin perin vähän tuloja, esim. tänä vuonna 13 markkaa ja kun nykyinen opettajakin suostuu luopumaan hänelle tulevasta osastaan, niin päätti johtokunta nämätkin lakkauttaa – johtokunta edellä mainittujen syiden perusteella päätti siis annettavaksi ensi vuoden alusta kirjat ym. koulutarpeet kaikille oppilaille ilmaiseksi. Samoin se päätti vapauttaa kaikki oppilaat lukukausimaksuista.

Hongiston Purhaan pihalla, vas. talon isäntäväki Aurora ja Oskari Puras, opettaja Frans Kaisla ja rouva Fanny Kaisla n. v. 1910

Vuonna 1907 Talolan Työväenyhdistyksen aloitteesta ja kansakoulujen yhteisen johtokunnan päätöksellä lukukausimaksut poistettiin ja kaikkien koulujen oppilaat saivat siitä lähtien ilmaiset oppikirjat sekä tarvikkeet. Näin rajanveto siitä, kuka oli rikas ja köyhä, poistui eikä enää aiheuttanut johtokunnalle päänvaivaa.

Vähävaraisia tuki myös Hongiston koulun yhteyteen perustettu ”neulomaseura”. Se valmisti vaatteita köyhimmille oppilaille, ja avustustoimintaan saatiin kunnaltakin osa ns. viinaverorahoista. Ompeluseuran rahastonhoitajaksi valittiin Iivari Posti.

Uusien koulujen perustaminen merkitsi, että Talolan koulun stipendira-
hastot jaettiin kaikkien koulujen kesken niiden oppilasmäärien suhteessa. Erittäin merkittäväksi ja säännönmukaiseksi tuli Aleksanteri II:n 25-vuotisen hallituskauden kunniaksi muodostetun rahaston varojen jakaminen, sillä paikallisia lahjoituksia Hongiston koululle ei saatu. Näitä hänen uudistustensa muistoksi perustettuja paikallisia rahastoja kartutettiin, ja avustuksiin olivat ohjeiden mukaan oikeutettuja etenkin sellaiset köyhät, hyväkäytöksiset ja

ahkerat lapset, jotka aikoivat kansakoulun jälkeen jatkaa opintojaan. Mutta käytäntö saneli, että varat menivät kouluvarusteiden hankkimiseen.

4.7 Koulutyön järjestäminen

Kansakouluasetus sen enempää kuin ukko-Cygnaeuksen ehdotuksetkaan eivät sisältäneet mitään tarkempia määräyksiä tai ohjeita koulutyön järjestämisestä. Vuosikertomuksesta selviää, että koululaitos oli jo vuosikymmenien kuluessa saanut silti varsin kehittyneet muodot. Kouluylhallitus seurasi valmiiksi painetulla vuosikertomuslomakkeella, kuinka lukujärjestyksessä otettiin huomioon eri oppiaineiden ”painoarvo” viikkotuntien määrässä.

Kaksiopettajaisissa kouluissa opetus vakiintui luokkamuotoiseksi. Hongiston kansakoulu käynnistyi neliosastoisena yhden opettajan kouluna. Kansakouluasetuksen mukaan lukuvuoden piti kestää 42 viikkoa. Kuten vuosikertomuksesta näkyi, ei siihen Hongistollakaan käytännössä päästy. Lukuvuotta voitiin johtokunnan päätöksellä lyhentää ja näin tehtiinkin. Maaseudulla oli yleistä, että koulu loppui kevättöiden alettua eikä sitä aloitettu ennen Mikonpäivää 29.9. Keväällä koulun loputtua ja ennen syksyn aloitusta oli pidettävä ns. pientenlastenkoulua, etenkin niille lapsille, jotka seuraavana vuonna aloittivat kansakoulun.

Matti Heinosen kirjassa ”Mettäkulmalaisia vaan ei mettäläisiä” Perkon (Mikkola) Matti on antanut tästä ”harvinaisemmasta” koulumuodosta nasevan kuvauksen: *Se koulu kesti neljä viikkoa, siäl katottiin, kuka oli simmonen lukumiäs, et pärjää kansakoulus. Jos oli simmonen, ettei pärjänny, niin sitä ei otettu ollenkaan, sai olla lapjomiäs vaan.*

Koulutyö aloitettiin yleensä klo 9.00. Välillä oli pitkä ruokatunti, ja mikä mieluisinta, koulua ei pidetty lauantaisin tai jos pidettiin, se kesti vain aamupäivän.

Lomia oli runsaasti kirkollisten pyhien takia. Suomi oli saanut Venäjän vallan aikana autonomian, joten kirkolliset juhlat vietettiin lomapäivinä ja arkipyhä oli paljon nykyistä enemmän. Vuonna 1899 kouluylhallituksen määräyksen mukaan keisarillisten perheenjäsenten syntymä- ja muina merkkipäivinä tuli kouluista olla lupapäivä.

Myöhemmin ainutkertaisista merkkipäivistä annettiin ohjeet kansakoulutarkastajan välityksellä. Esimerkiksi Borodinon taistelun 100-vuotisjuhlaa 8.9.1912 tuli viettää ainakin kaupungeissa liputtamalla ja juhlavalaistuksella. Oppilaille piti selittää päivän merkitys: ko. päivänä venäläiset kukistivat Napoleonin joukot. Vuosi 1913 oli merkkivuosi, sillä Romanovien suvun valtaannoususta oli kulunut 300 vuotta. Tätä päivää oli juhlittava kaikissa kouluissa.

5 Uuden koulurakennuksen synnystä

Hongiston koulupiirin kansakoulutoiminta oli saatu käynnistettyä Kallion vuokrahuoneistossa. Sorvaston koulu oli valmistunut 1902 ja Harmaan koulu 1903, joten kunnan kouluasiat olivat kohtuullisessa järjestyksessä, joskin niihin oli sitoutunut kunnan varoja melkoisesti valtionavuista huolimatta. Kunnan hyvä koulutilanne huomioon ottaen uusien koulujen rakentaminen kunnan kannalta ei tuntunut tarpeelliselta aivan lähivuosina. Hongiston koulun johtokunnan tavoitteena oli kuitenkin saada uusi koulurakennus valmiiksi syyslukukaudeksi 1906. Sujuivatko asiat nyt johtokunnan kaavailujen mukaan?

5.1 Asioiden eteneminen kuntakouksissa

Väliaikainen kuntakokous 6.6.1904 Kosken Kartanossa

Otettiin käsiteltäväksi Hongiston kansakoulun johtokunnan ehdotus tarvittavien varojen hankkimisesta koulun rakentamiseksi. Sen johdosta päätettiin, että tarvittavat varat otetaan siitä 12.000 markan valtionlainasta, joka on saatu Sorvaston kansakoulua varten otettujen lainojen maksamiseksi, kun puheenaolevat velat sillä on ensin maksettu. Se on velat uuden kirkon rakentamisrahaan ja K.O. Kokkiselle, sekä jos ei tämä rahamäärä riittäisi, valtuutettiin koulun johtokunta kunnan yhteisellä vastuulla ottamaan lisäksi Marttilan Säästöpankista korkeintaan 500 markan laina.

Kuntakokous 5.9.1904 Kosken Kartanossa

Kouluylhallitus vaati lähetepäätöksessään 17.8.1904 selvitykset ennen kun Hongiston piirin kansakoululle myönnetään haettua valtionapua seuraavista asioista: milloin koulupiiriin rakennetaan oma koulutalo, varataanko puutarhamaata koulun tontille ja annetaanko koulun opettajalle viljelysmaata kun koulu sijoitetaan omalle tontille. Johtokunta oli 30.8.1904 antanut asiaa oman lausuntonsa. Välipäätöksestä kuntakokous päätti antaa kouluylhallitukselle seuraavanlaisen vastauksen:

Koska kunta on ryhtynyt vuokrahuoneiden kuntoon panemiseen ja kun kaksi koulua on aivan äskettäin rakennettu, sekä koska on aivan välttämätöntä antaa oppilasluvun vakaantua ennekuin voidaan ryhtyä koulutalon rakentamiseen, päätettiin rakentaa koulutalo valmiiksi Hongiston piiriin vasta syksyksi 1910.

Päätettiin, että kun koulutalo rakennetaan Hongiston piiriin, niin varataan myös tarpeellinen puutarhamaa sen tontille.

Koska Hongiston koulupiirissä ei vielä ole määrätty koulun tonttipaikkaa, ei myöskään nyt voida päättää, minkä verran viljelysmaata opettajalle annetaan, päätettiin kumminkin että kun piiriin rakennetaan oma koulutalo ja antaa sen tontille mahdollisesti saatava viljelysmaa koulun opettajalle sillä ehdolla, että ennen päätetty rahapalkka vähenee 60 markalla kutakin hehtaarin alaa kohti muuta nautintomaata.

Hongiston koulun johtokunnan esitys uuden koulutalon saamiseksi syksyksi 1906 ei näyttänyt kuntakokouksen päätöksen perusteella toteutuvan.

Väliaikainen kuntakokous 17.4.1905 Nuortentuvalla

Otettiin esille Hongiston piirin kansakoulua koskeva johtokunnan esitys tonttimaan ostamiseksi koululle. Kansakoulun johtokunnalla oli nyt esitettävänä kolme tarjousta tonttimaaksi, nimittäin Hongiston Kallion ja Anttilan pelloilla kummallakin puolella maantietä, lähellä Tapalan Vähääsiltää sekä tontti Tapalan Postin maalla.

Kun kansakoulun johtokunnalla ei ollut omaa ehdotusta koulun tontiksi ja kokouksen keskustelussa jakaantuivat mielipiteet kaikkien ehdotusten välille, ei kokous katsonut vielä voivansa päätöstä asiassa tehdä vaan valitsi sen sijaan komitean, jonka tulee kohdakkoin ottaa tutkittavakseen itse paikalla mikä tonttipaikoista on edullisin koulupiiriin ja paikkaan nähden ja tuoda esityksensä kuntakokoukselle hyväksyttäväksi. Komitealla on oikeus ottaa tonttimaaksi niin suuri palanen maata kuin asema parhaiten vaatii. Jäseniksi komiteaan tulivat tilanomistajat A. Grönfors, J. Nyberg, J. Ali-

Kärri, A. Sarja, K. Nyhä, V. Saarela, maisteri J. E. Nurmi, pastori L. Nikander, muurari Fredriksson ja rakennusmestari J. Wettervik. Varajäseniksi valittiin tilalliset J. Yli-Kleme, Oskar Mäki ja J. Tausa. Komitean kutsuu kokoon Oskar Puras. Komitean kanssa toimii yhdessä sitä paitsi Hongiston piirin kansakoulun johtokunta.

Väliaikainen kuntakokous 15.5.1905 Nuortentuvalla

Kokous käsiteli Hongiston kouluasiaa:

Kun kunnallisverot kansakoulujen, varsinkin kahden äskettäin rakennetun koulutalon tähden, äkkiä ovat nousseet sangen korkealle ja kun Keisarillinen Suomen Senaatti päätöksellään on velvoittanut kunnan rakentamaan oman koulutalon Hongiston koulupiiriin syksyksi 1907 sen sijaan että kunta oli päättänyt tehdä koulun valmiiksi syksyksi 1910, niin katsoi kokous tämän äkillisen rakennushomman tulevan tuottamaan niin suuren menojen lisän, ettei kunta sitä jaksaisi kunnolla kestää. Sen tähden päätti kokous ryhtyä valtionavun pyyntöön kysymyksessä olevaa koulutaloa varten. Pyydettävän valtionavun summan suuruus määrätään siinä kuntakokouksessa, jolloin Hongiston kansakoulun rakennuspiirustus ja kustannusarvio hyväksytään. Asian jouduttamiseksi päätti kokous pöytäkirjan otteella kehottaa Hongiston piiriin arvoisaa johtokuntaa niin pian kuin mahdollista toimituttamaan kuntakokouksen hyväksyttäväksi rakennuspiirustukset ja kustannusarvion kansakoulua varten..

Väliaikainen kuntakokous 4.7.1905 Nuortentuvalla

Otettiin käsiteltäväksi tonttimaan valitseminen Hongiston kansakoulua varten. Kunta oli kuntakokouksessaan valinnut erityisen 11-miehistön komitean kansakoulun johtokunnan kanssa tekemään kuntakokoukselle ehdotuksen koulun paikasta.

Asiassa syntyi vilkas keskustelu. Useat kuntalaiset pitivät kumminkin Porrasmäkeä sopimattomana koulunpaikkana ja äänestettäessä hylättiin Porrasmäki. Sen sijaan saavutti useain puhujain kannatuksen Anttilan pelto Hongiston ja Tapalaa yhdistävän maantien varrella. Kun Tapalan Postin Myllymäkeäkin edelleen ehdotettiin koulun paikaksi, koska silloin Patakoskeltakin tähän kouluun tulisi lyhemmäksi kuin Talolan kouluun, niin äänestettiin näiden kahden paikan välillä tuloksella että 10 äänellä Myllymäkeä ja 9 vastaan, laskettuna kaikki henkilöluvun mukaan, päätti koulupaikaksi valita Tapalan Postin Myllymäen. Näin tehtyä päätöstä vastaan pyysivät pöytäkirjaan merkitä vastalauseensa opettajat H. Lipponen ja A.V. Blom sekä tilalliset Oskar Puras ja K. Lehtonen-Naumi. Asiaa edelleen käsiteltäessä, kokous hyväksyi edellä esitetyn sopimuskirjan mukaisesti suositettavaksi ky-

symyksessä olevasta Postin Myllymäen tonttimaasta ja sen ympärillä olevasta noin 2 aarin alasta peltoa yhteensä 500 mk sekä vuotuista vuokraa Postin taloon 10 mk. Kunnan puolesta tekemään ja allekirjoittamaan kauppakirjaa mainitusta kansakoulutontista valittiin talolliset J.V. Löyhä ja Albert Vähäkokki.

Iivari Postin kanssa oli kuntakokousta varten tehty valmiiksi kauppakirja koulun tontista. Asia oli valmisteltu muidenkin vaihtoehtojen osalta huolella, sillä vastaavat kauppakirjat oli tehty Kustaa Kallion ja Kustaa Anttilan kanssa. Kauppakirjoissa oli kuitenkin kaikissa pykälä, joka edellytti kuntakokouksen hyväksyntää kaupalle.

Väliaikainen kuntakokous 28.8.1905 Nuortentuvalla

Kokoukselle luettiin Kuvernöörille tehdyt valitukset sekä Kuvernöörin antama välipäätös, joka koski kuntakokouksen päätöstä 4.7.1905 kansakoulun paikasta. Kokous päätti vaadittuna selityksenä antaa asiasta seuraavan lausunnon:

Katsoen siihen että heinäkuun 4. päivänä 1905 pidetty kuntakokous oli verrattain harvalukuisesti edustettuna ja suurimmaksi osaksi puolueellinen ehdotettuun kansakoulutonttiin nähden Tapalan kylässä, saa kuntakokous, yhtyen valituksen tehneitten ehdotukseen anoa, että Herra Kuvernööri siirtäisi tämän asian uuden kuntakokouksen käsiteltäväksi, mikä päätöksenä voisi myöskin perustaa kansakoulujen tarkastajankin lausuntoon ehdolla olevien koulutonttien soveliaisuudesta.

Valituksen käsittelyyn liittyvää

Selim Liipola, joka oli siihen aikaan kuntakokouksen esimies, antoi kansakouluntarkastajalle asiasta 19.9.1905 seuraavan lausunnon:

Lähekkäällä takaisin asiapaperit, jotka koskivat Hämeen Kuvernöörille tehtyä valitusta Hongiston piirin kansakoulun tonttivalinnasta, saan vaadittuna lausuntonani mainita yhtyväni kaikin puolin kuntakokouksen mukana seuraavaan lausuntoon, että asia tulisi uudestaan kuntakokouksen käsiteltäväksi ja tarkastajan lausunto siitä asiasta ennen kuntakokousta saadaan.

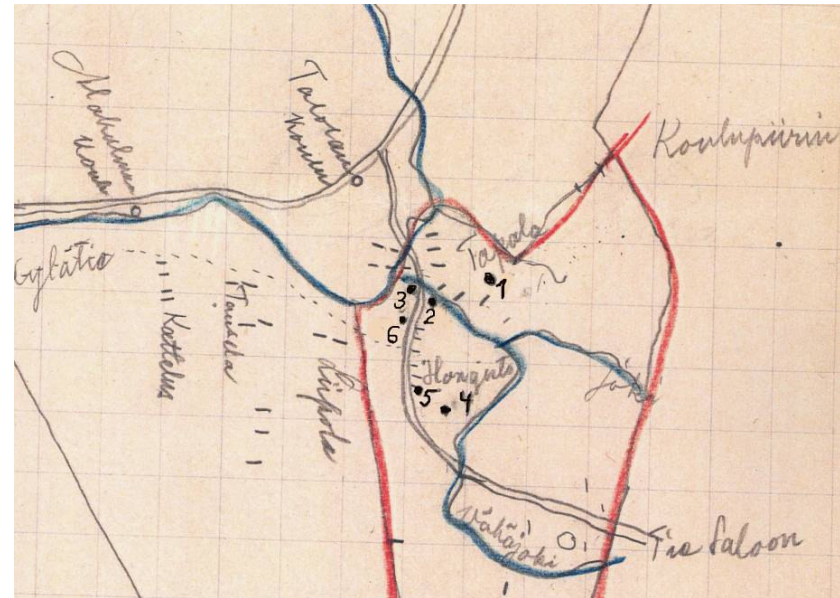
Koska on olemassa sellainen Keisarillisen Suomen Senaatin päätös, että Hongiston piirin tulee syksyksi 1907 laittaa oma kansakoulutalo valmiiksi jos valtionapua opettajan palkkaukseen tahdotaan edelleen nauttia, niin saan nöyrimmästi pyytää Herra kuvernööriä ratkaisemaan mahdollisimman pian riita-asian, jotta kunta voisi ajoissa ryhtyä oman koulutalon rakennushommiin menettämättä valtionapua.

Turun piirin kansakoulujen tarkastaja esittää 1.11.1905 kuvernöörille seuraavanlaisia päätöksiä Hongiston kouluasiassa:

Tämän asian koskeva kartanonvuokraaja Johannes Nybergin, opettajakandidaatti J. Eeli Nurmen, kansakoulunopettaja A.V. Blomin sekä tilallisten Kalle Naumin, Aukusti Uotilan ja Juho Mikolan täällä yhteisesti tekemää valitusta koskien Kosken kappelikunnan kuntakokouksen viime heinäkuun 4. päivänä laatimasta päätöksestä.

Välipäätöksellä viime syyskuun 23. päivästä herra kuvernööri on käskynyt minun antaa Kosken kunnan Hongiston kansakoulun tonttipaikkaa koskevassa valitusjutussa ja sen johdosta paikalla käyden tarkastettuani kysymyksessä olevan koulun ehdotetut tonttipaikat, lausua seuraavaa:

Kuten asiakirjoista tekemästäni karttaluonnoksesta selviää, ovat sekä Tapalan että Postin maalla (1) että Anttilan Porrasmäellä (4) olevat tonttipaikat sen verran sivulla maantiestä, että ne kumpikin toisen kylän lapsille pitävät koulumatkaa, jona lopuksi olisi ainakin nykyään perin vaikeakulkuiset ja ainoastaan tuntuville kustannuksilla hyvään kuntoon saatavat kyläpolut. Kummassakin paikassa voisi kyllä rakennuksen perustaa kalliolle, mutta tulisi tasoitustyö ainakin Porrasmäellä kalliiksi.

Kuvassa näkyy alkuperäiseen "karttapohjaan" merkittynä ehdotetut koulutontit numeroilla 1-6, joista valituksi tuli Anttilan nro 3. Kuvassa näkyy punaisella Hongiston koulupiirin raja, joka säilyi muuttumattomana.

Hongiston Uotilan talon tontti (5) olisi maantien varrella ja lähempänä piirin eteläpäättä, mutta olisi koulu siinä ainakin toistaiseksi liian paljon kylän liikenteen jaloissa, vaikka muuten asutuksen keskustassa.

Jäljellä ovat sitten Hongiston Kallion pellolla (2) sekä Hongiston Anttilan pellolla olevat kaksi tonttia (3 ja 6), jotka ovat aivan piiriin kuuluvien kylien rajalla, lähellä toisiansa ja muuten sopivilla edellytyksillä varustetut. Kallion pellolla olevana tonttina olisi suippeneva harjanne kahden jokuoman välissä, joten se tuntuu ahtaalta ja tarkoitukseen vähemmän sopivalta.

Sitä vastoin on kumpikin Anttilan pellolta tarjottu tonttipaikka erittäin sopiva tarkoitukseensa, joten niitä olisi etupäässä huomioon pidettävä. Tontti (3) on tosin kalliinlainen, mutta katsoen riittävään tilavuuteen ja luonnonkauneuteen sekä kaikinpuoliseen tarkoituksenmukaisuuteen ainakin minä Kosken kuntalaisena äänestäisin juuri tätä tonttia laajennetussa muodossa, mutta voisin yksimielisyyden saavuttamiseksi yhtyä kannattamaan joko samaa tonttia alkuperäisessä muodossa tai tonttia (6).

Katsoen Tapalan Postin syrjäisen aseman ja asutuksen ryhmittymisen koulupiirissä, olisi siis sen koulupaikaksi määräämistä koskeva kunnan päätös kumottava ja kuntaa kehoitettava uudelleen asiaa käsittelemään Hongiston koulun tontiksi määräämään joko numerolla 3 tai 6 karttaluonnokseen merkityn tontin.

Läänin kuvernööri lähetti kuntakokoukselle yllä esitetyn päätöksen, joka oli päivätty marraskuun 28. päivänä 1905.

Väliaikainen kuntakokous 5.3.1906 Nuortentuvalle

Luettiin kuvernöörin päätös marraskuun 28. päivästä 1905, joka kumosi kuntakokouksen 4.7.1905 päätöksen Hongiston koulun tontinpaikasta:

Asiasta hetkisen keskusteltuaan päätti kokous jättää uuden, hylättyä sopivamman ja paremmin piirin keskustassa sijaitsevan koulun tontinpaikan etsimisen ja hankkimisen komitealle, johon valittiin seuraavat 11 jäsentä nimittäin Hongistolta tilalliset Kalle Lehtonen-Naumi, Juho Papinoja ja torppari Joonas Takamaa; Patakoskelta tilalliset Juho Yli-Kleme, Kalle Helin-Koivisto ja Albert Hurri; Tapalasta tilalliset Kalle Isokokki, Edvard Arjola ja Albert Vähäkokki; Liipolasta agronomi Selim Liipola sekä Koskenkartanosta vuokraaja Johannes Nyberg.

Kun kokouksessa muun muassa väitettiin, että kunnan kansakoulujen piirijako ei ole kaikin puolin onnistunut etenkin mitä tulee Patakosken kylään, jota Tapalan puoleisen osan tulisi kuulua Hongiston piiriin eikä Talolaan, päätti kokous antaa komitealle toimeksi tehdä ehdotus kansakoulujen piirijaon uudestaan järjestämiseksi ainakin mitä se Patakosken kylää koskee mi-

kä ehdotus yhdessä Hongiston piirin kansakoulun tonttimaan kysymyksen kanssa on jätettävä ensi tulevan syyskuun varsinaiseen kuntakokoukseen.

Kuntakokous 23.4.1906 Nuortentuvalle

Hongiston piirin kansakoulun johtokunnan esimies ilmoitti kokoukselle, että koulun käytössä oleva luokkahuone tulisi syksyllä lisääntyvän oppilasluvun tähden epäilemättä liian ahtaaksi, muuri siinä olisi tehtävä uudelleen, jopa vesikattokin vuotaa. Johtokunta olikin tiedustellut koululle huoneistoa muualta. Albert Vähäkokki Tapalan kylästä lupasikin antaa luokkahuoneen ja kolme huonetta opettajalle 700 markan vuotuisesta vuokrasta ja alentaa sen 600 markkaan, jos koulu olisi heillä kaksi tai useampia vuosia. Korkean vuokranmaksun tähden ja sen vuoksi, ettei poikain käsityötilaa ollut lähellä satavissa, kokous hylkäsi tämän ehdotuksen ja päätti antaa koulun johtokunnalle toimeksi tehdä nykyisessä huoneistossa, Kallion talossa, välttämättömät ja tarpeelliset korjaukset, jotta koulu siinä voisi jatkaa tointansa niin kauan kuin koululle valmistuu oma talo. Tässä yhteydessä päätettiin, että talollinen Kalle Lehtonen-Naumi kutsuu kokoon sen komitean, joka kuntakokouksessa 5.3. asetettiin tonttipaikan valitsemista varten, tekemään myös ehdotuksen kunnan kansakoulujen piirijaon uudelleen järjestämiseksi. Toivomuksena lausuttiin myös, että tämä komitea koettaisi toimia siksi ripeästi, että jo kesällä voitaisiin päättää koulun paikasta ja siitä, milloin koulun rakennustyöt aloitetaan.

Väliaikainen kuntakokous 30.7.1906

Edellisessä kuntakokouksessa pöydälle pantu kysymys ratkaistiin sitten seuraavasti:

Kun tämän komitean pöytäkirja oli julki luettu, päätti kokous hyväksyä ensiksi komitean ehdotuksen ettei kunnan kansakoulujen piirijakoa muutettaisi, ei Patakosken kylän suhteenkaan, vaan tulee piirijako kunnassa kaikin puolin entisellään pysymään.

Samoin hyväksyi kokous komitean ehdottaman paikan ja tonttimaan Hongiston piirin kansakoululle ja päätti että kunta Hongiston Anttilan talosta ostaa ehdotetun maa-alueen 650 markan kauppahintaa ja 10 markan vuotuisesta vuokraa vastaan ja luettiin kokoukselle kaupasta jo tehty näin kuuluva kauppakirja, minkä kokous hyväksyi ja antoi johtokunnalle toimeksi laillisistaa kysymyksessä oleva kaupan.

Lopuksi kokous lausui toivomuksenaan, että johtokunta koettaisi ryhtyä sellaisiin toimiin, että Hongiston piirin kansakoulu voisi saada oman huoneiston valmiiksi syyslukukaudeksi 1907. Tätä varten johtokunnan olisi tehtävä ehdotus sekä laadittava tarvittavat kustannusarviot ja piirustukset ja

muut koulun rakentamista koskevat ehdotukset elokuussa pidettävään väliaikaiseen kuntakokoukseen. Piirustusten ja kustannusarvioitten tekemisessä voisi johtokunta käyttää hyväkseen muidenkin asiaintuntevain kuntalaisten apua ja neuvoja.

5.2 Hongiston koulun suunnitteluvaihe

Jo kansakoulun johtokuntien yhteiskokouksessa oli tähdennetty yleisluontoisella kannanotolla koulurakennusten lämmönpitävyyden merkitystä: 5§ *Kouluhuoneistojen lämpimänpitävyydestä keskusteltaessa huomautettiin, että meidän maassamme, varsinkin maaseudulla ei panna vielä tarpeeksi suurta huolta enemmän yleisten kuin yksityistenkään huoneistojen rakentamiseen, mitä lämpimänpitäväisyyteen tulee, vaan ovat ne usein kylmää vastaan huonosti varustetuja ja niin muodoin polttopuita ylenmäärin kuluttavia. Säästäväisyysperiaate on siis tässä tuottanut ja tuottaa vahingollisia tuloksia, siitä kun ajan pitkään seuraa liikanaista varojen ja ajan tuhlausta. Sitä paitsi ovat tällaiset huonosti varustetut huoneet asujien terveydelle sangen vahingollisia – kaiken tämän johdosta lausuttiin se toivomus, että koulujenkin rakentamisessa ja kuntoon panemisessa vastedes entistä suurempaa huolellisuutta tässä suhteessa noudatettaisiin.*

Hongiston koulun johtokunta otti suunnitteluperusteisiin kantaa hyvin selkeällä tavalla laatiessaan kuntakokoukselle piirustus- ja kus-

Tällä kaupprakijalla myymme me askehoittaneet omistamastamme Anttilan talosta, Hongiston kylässä Kosken kunnassa, maantien vieressä olevasta kellosta keuhkisarkesta sekä näiden sarkojen alla olevan pienen piireksen, eli maantietä Piirhaan talon piirään saakka siitä paikasta, kun Agronomi Selim Liperla Hongiston piirin Kansakoulu maata varten on tänään mitannut ja kartoittanut, Kosken kunnalle välilläme suostutusta kaupprahinnasta kussisataa viisikymmentä (650) markkaa. Tätä maasta vastaa Anttilan talon omistaja maantialista omenevät verot ja rasitukset ja Kosken kunta maksaa Anttilan talon omistajalle kymmenen (10) markkaa vuodessa. Tällä kimmalla ja näillä ehdoilla luovutamme itsemme tästä (maakauppareista) ja omistamme sen ostajalle, minkä taten vahvistamme Koski P. Kesäkuun 14 päivä 1905.

Kustaa Anttila

Walter Anttila

Ehdolla, että kuntakokous kaupan hyväksyy, on tähän tytyväinen.

Oskar Puras, O

Todistavat:

J. Westervik

Ermsma Hallio

tannusarvioehdotusta: *rakennuksesta ei tulisi mikään monimutkainen, leveä, vaikeasti rakennettava ja koossapysyvä sekä kustannuksiltaan verraten kallias palatsi vaan yksinkertainen tavallinen rakennus, joka kuitenkin sisältäisi tarpeellisen määrän riittävän suuria huoneita ollen siitä huolimatta ulko-näöltänsä ja periaatteenkin kannalta katsottuna koululle sopiva.*

Väliaikainen kuntakokous Nuortentuvalla 20.8.1906

Kuntakokous käsitteli johtokunnan ehdotuksen kouluhuoneistoksi ja ulkokuonerakennuksiksi sekä niiden kustannusarviot. Piirustusten mukaan varsinaiseen koulurakennukseen sisältyi opetussali, käsityöhuone, lämmin eteinen, opetusvälineiden säilytysruone, rakennuksen alle kellari ja opettajalle kolme huonetta ja keittiö sekä eteinen. Ulkorakennukseen kuului aitta, halkovaja, pihatto, rehulato ja makkihuoneet. Saunarakennukseen kuului saunan ja pesutuvan lisäksi saunakamari sekä sen edustalle kaivo. Päärakennuksen kustannusarvio oli 13 916 mk ja ulkorakennusten 2 519 mk.

Tämä ehdotus ja kustannusarvio sekä rakennusten pohjapiirustukset hyväksyttiin kaikin puolin ja kuntakokous päätti, että ainakin itse koulurakennuksen tulee olla valmis syyskuun v. 1907 ja ulkokuoneet seuraavana vuonna, mikäli ne eivät ilman erityisiä kustannuksia voisi kaikki valmistua samaan aikaan.

Rakennusten toimeenpanoa varten valittavan toimikunnan on "kaikissa puuhissansa silmällä pidettävä myös kunnan yhteistä etua". Kokous päätti, että rakentaminen ja aineitten hankinta on tarjottava urakalla vaihtoehtoisesti kumpikin erikseen kunnan tarpeista tai kaikkien rakennusaineitten hankinta, paikalle tuonti ja täyteen kuntoon rakentaminen yhdessä. Ne tarjoukset on hyväksyttävä, mitkä katsotaan kunnalle edullisimmaksi.

Samoin päätettiin, että näitä Hongiston piirin yhden opettajan kansakoulurakennuksia varten valtiolta pyydetään kunnan yhteisellä vastuulla 15.000 markan laina 50 vuoden kuoletuksella, jota lainaa valtiolta hakemaan ja kuittaamaan kunnan puolelta valittiin tilanomistaja, herrastuomari Oskar Puras, jonka tulee myös Herra Kuvernöörille anoa lupaa ja puoltolausetta tämän lainan ottamiseen.

Koska tämän Hongiston koulupiirin koulutalon rakentamiseen taas on uhrattava melkoiset varat ja kaksi äskeisinä vuosina rakennettua koulutaltoa jo tuntuvasti rasittavat kunnan veronmaksajia, päätettiin vielä että Keisarin Julistuksen nojalla maaliskuun 12. päivä 1901 pyydetään hallitukselta suoranaista apurahaa koulurakennukseen 2000 markkaa. Tätä apurahaa pyytämään ja nostamaan sekä kuittaamaan kunnan puolelta valittiin tilanomistaja herrastuomari Puras.

Koulutalon rakennustoimikuntaan valittiin maisteri J.E. Nurmi sekä tilal-
liset Magnus Grönfors, Oskar Puras, Kalle Naumi, Iivari Posti, Aukusti Uo-
tila ja Mikko Jaakkola sekä toimikunnan puheenjohtajaksi Oskar Puras.

6 Hongiston koulun rakennusvaiheet

6.1 Valmisteluvaihe

Kun varsinainen päätös koulun rakentamisesta oli kuntakokouksessa teh-
ty, kokoontuivat rakennustoimikuntaan valitut jäsenet marraskuun 17. päi-
vänä 1906 Hongiston kansakoululle Kallion taloon. Paikalla olivat kaikki jä-
senet: M. Grönfors, E. Nurmi, O. Puras, K. Naumi, A. Uotila ja I. Posti. He
päätivät valita puheenjohtajakseen Oskari Purhaan ja kirjuriksi opettaja F.H.
Kaislan.

Ensiksi hyväksyttiin salolaisen suunnittelutoimiston A. A. Tapion val-
mistama piirustus, luonnos urakkasopimukseksi ja työselitys pienin muutok-
sin, jotka lisättiin asiakirjoihin. Piirustukset ovat ajan saatossa hävinneet,
mutta muut asiakirjat ovat tallessa kunnan arkistossa.

6.2 Työselitys koulutalon päärakennusta varten

Tässä on osia rakennuksen työselityksestä, joka on kokonaisuudessaan
esitetty osassa 19

Rakennuksen paikka: Koulun päärakennus rakennetaan Kosken Tl.
kunnan Hongiston kylän Anttilan tilasta erotetulle Hongiston maantien var-
rella sijaitsevalle eri palstalle X metriä pois edellä mainitusta maantiestä si-
ten, että kouluhuoneiden eteinen tulee maantietä päin.

Rakennuksen perustus: Kaikkien ulkoseinien ja porrashuoneiden alle
kaivetaan 120 cm syvät ja 140 cm leveät perushaudat ja rakennuksen pituus-
suuntaan olevien väliseinien alle 100 cm. syvät ja 140 cm leveät. Poikkipäin
olevien väliseinien lattiavuoliaisia kannattavien parrujen pilarien pe-
rushaudat kaivetaan 100 cm syviksi ja 140x140 cm leveiksi. Uunien pe-
rushaudat kaivetaan 100 cm syviksi ja niin laajoiksi, että ne ulottuvat 50 cm
ulommaksi piirustuksissa näkyvien uuni ryhmien kutakin sivua. Kiviportai-
den perushaudat kaivetaan 120 cm syviksi ja samoin niin laajoiksi, että ne
ulottuvat 50 cm ulommaksi portaiden kutakin sivua.

Kivijalka: Rakennuksen kivijalka tehdään tasavärisestä kiilatusta har-
maasta kivistä ja pannaan siihen 50 cm kivikerrosta päällekkäin ja ovat se-
kä pysty- että vakosaumat hakattava suoriksi niin että saumoja vastaan syn-
tyy vähintään 10 cm levyinen suora pinta. Kivijalan päällyspinta on myös
vaakasuoraksi hakattava. Kivien lyhin mitta saa olla 90 cm ja voidaan kiviä

päällekkäin asetettaessa käyttää kiiloja sisäpuolella, jotka kuitenkin ovat
sementtilaastilla kiinnitettävät. Samoin ovat kaikki ulkopuoliset saumat,
joissa ei saa olla yhtä cm suurempaa aukkoa sementtilaastilla kiilattavat.
Myöskin on huomioon otettava, ettei kivijalan ulkopinnassa saa olla kiilan-
reikiä näkyvissä. Ulkopuolelle tehdään kivijalkaan piirustuksen mukaan tuu-
lireijät ja samoin myös pihan puolelle kunkin akkunan alle, jotka reijät va-
rustetaan 5” lankuista tehdyillä kehyksillä ja puuluukuilla. Sitä paitsi teh-
dään kivijalkaan alustan ovi vastedes lähemmin määrättävään paikkaan.
Alimman kivikerroksen tulee olla 40 cm ja päällimmäinen 30 cm vahvan.

Rakennuksen seinät: Rakennuksen seinät hakataan kuivista mänty tai
kuusihirsistä, siten että kivijalalle pannaan ensin 25 cm levyiset asfaltti-
huopaliuskat ja sen päälle seinien alusparrut, jotka ovat alapuolelta tavalli-
sella tervalla voideltavat ja kulmissa paitsi tavallista liitosta raudoilla vah-
vistettavat. Alusparruihin liitetään lattiavuoliaiset rakennuksen poikkisuun-
taan tavallisista kahdenpuolen veistetyistä hirsistä lohenpyrstöisellä liitok-
sella 70 cm välimatkalle toisistaan.

Akkuna ja ovireikiin veistetään kumpaankin pieleen puolikashirsistä ka-
rat (tukkiruoteet), joiden vahvuus tulee olla 5 cm. Samoin pannaan palo-
muurien ja hirsiseinien yhtymäkohtiin karat, vahvuudeltaan 15 cm. Näiden
karojen päihin on laskuvaraa jätettävä 5 mm kutakin hirttä kohti.

Piirustuksen osoittamaan korkeuteen liitetään 15x20 cm vahvat välikat-
tovuoliaiset seinähirsiin lohenpyrstöisellä liitoksella 70 cm välimatkalle toi-
sistaan keskestä keskeen mitattuna. Vuoliaisten keskustaa kannattamaan
asetetaan rakennuksen pituussuuntaan vuoliaisten päälle kahdelta riviltä
noin 3 metrin välimatkalle toisistaan 20x30 cm vahvuiset kannakeparrut
(haltiaparrut), joihin kukin vuoliainen yhdistetään $\frac{3}{4}$ ” vahvuisilla rautapul-
teilla. Palomuurien kohdalle, jossa vuoliaiset tulevat katkaistavaksi, aseteta-
taan niiden päälle samoin toiseen suuntaan kannakeparrut (vexelit), joihin
vuoliaiset myös rautapulteilla yhdistetään.

Vesikatto: Vesikatto tehdään 4 ½ kgr painoisista mustista galvaneeratuista
rautalevyistä, jotka liitetään toisiinsa. Ennen kuin levyjä kiinnitetään, ovat
ne hyvin alta värnissällä siveltävät. Jalkarännikoukkujen ja levyjen kiinnit-
tämisessä tarvittavien naulojen tulee myös olla hyvin galvanikseerattuja.

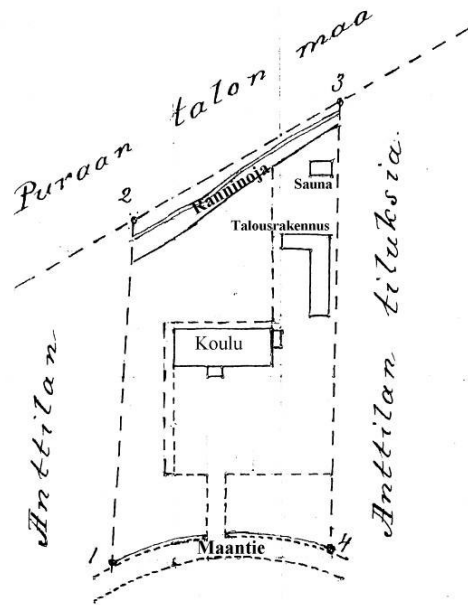
Kuntakokous oli määritellyt valmistusajankohdaksi vuoden 1907 syys-
lukukauden alun. Kokous päätti tarkaksi ajankohdaksi täsmentää syyskuun
15. päivän. Viimeistään silloin koulun kaikkien rakennusten tuli olla valmi-
ina. Näin käytännössä ratkesi myös, miten tuleva urakkahuutokauppa etenisi.
Huutokauppa pidettäisiin varsinaisella rakennuspaikalla marraskuun 30. päi-
vänä klo 11.00. Purhaan tehtäväksi jäi ilmoittamismenettelystä huolehtimi-
nen.

Rakennustoimikunta pohti, tulisiko edullisemmaksi kuntakokouksen ehtojen mukaan myydä rakennuksen teko kunnan hankkimista vai urakkamiehen omista aineista. Tästä syystä päätettiin pitää tarvittavien raaka-aineiden hankintahuutokauppa Nuortentuvalla päivää aikaisemmin, eli 29.11.1907. Kovin pitkään ei siis rakennuttajalle jäänyt aikaa miettiä, mihin hintaan työn ottaisi. Samalla piti pohtia sitäkin mahdollisuutta, että huudetaan kilpaa vain työn tekemisestä paikalle hankituista raaka-aineista ja tarvikkeista.

Työmäärä oli suuri, oli kiire, ja syksykin painoi päälle. Rakennustoimikunta päätti valita alakomitean, johon kutsuttiin Oskari Puras, Aukusti Uotila ja opettaja Kaisla. Heidän tehtäväkseen tuli ulkokuonerivin, saunan ja kellarin piirustusten, työselitysten ja kustannusarvion hankkiminen, rakennusten paikan määrääminen, huutokaupan järjestäminen sekä kaikkien siihen tarvittavien laskujen hyväksyminen. Tämän ns. rakennuskomitean rahastonhoitajaksi valittiin Iivari Posti. Hänen tehtäväkseen tuli myös tarvittavien rahojen lainaaminen sekä niiden maksaminen urakoitsijalle työnvalvojan määräysten mukaan.

Koska oli kyse mittavasta hankkeesta, toimikunta päätti, että rakennuskomitean jäsenillä on oikeutettujen laskujen mukaan oikeus vaatia kohtuullinen korvaus tehdystä työstä.

Alkoi kiivastahtinen työrupeama. Asiakirjoista ja luonnospapereista voi päätellä, että alakomitealla oli melko tarkka kuva siitä, mitä tulisivat maksamaan omat tarvikkeet. Ne oli arvioitu työselitysten ja kustannusarvion perusteella erikseen päärakennuksesta ja ulkokuoneista. Materiaalin laatu oli myös tarkasti määritelty. Esimerkiksi hirsien piti olla 8 tuumaa eli 20 cm

paksut, ja niitä tarvittiin koulurakennukseen 4 500 jm, sokkeliin kiilatuista kivistä tehtävää kivijalkaa 168 jm ja louhittuja perustuskiviä 95 m³.

Marraskuun 29. päivänä kokoontui Hongiston kansakoulun rakennustoimikunta Purhaan taloon Hongistolle myymään pää- ja ulkokuonerakennukset urakalla tehtäviksi. Alkuun oltiin paikalla katsomassa rakennusten sijoituspaikkoja. Samalla myytiin näiden alla oleva ns. elomulta korkeimpien tarjousten perusteella seuraaville: *makkien alta 5 mk/m³ Oskari Purhaalle, ulkokuoneiden alta 9.10 mk/m³ samoin Purhaalle, päärakennuksen pohjoispuolelta 5 mk/m³ Kustaa Kalliolle ja eteläpuolelta Kalle Naumille 5.10 mk/m³ sekä saunan alta 4 mk/m³. Näistä kertyi tuloja yhteensä 28,20 mk.*

Virallisesta pöytäkirjasta ei ilmene, paljonko kiinnostuneita huutajia oli, mutta erästä Kaislan apupaperista on säilynyt merkintöjä, joiden perusteella voidaan olettaa paikalla olleen ainakin seuraavat henkilöt: Uotila, Posti, O. Tammi Tauselasta, V. Vainio Tauselasta, K. Saarinen Marttilasta, J. Tuominen Lempäälästä, W. Leino Koivukylästä, kauppias Teeri, kauppias Salmi ja mahdollisesti seuraavatkin, Nyhä Myllykylästä, Uusitalo Tausalta, Vanhatalo Myllykylästä, J. Pispä, P. Mäkitalo ja K. Tuomala. Jännitys varmasti kohosi kun päätettiin, että *ensiksi myydään rakennuskomitean (kunnan) hankkimista aineista työt erittäin päärakennuksen, ulkorakennuksen ja saunan osalta, sitten kaikki työt yhteen, sekä viimeiseksi urakkamiehen omista aineista tehtäväksi kaikki rakennukset yhteen.*

Pöytäkirjan mukaan alimmat tarjoukset tekivät

päärakennuksesta	Leino Koivukylästä	4 565 mk	(95 221 €)
ulkorakennuksesta	Uotila Hongistolta	950 mk	(19 816 €)
saunasta	Leino Koivukylästä.	400 mk	(8 344 €)

Edellä lasketut tarjoukset yhteensä 5 915 mk (123 381 €)

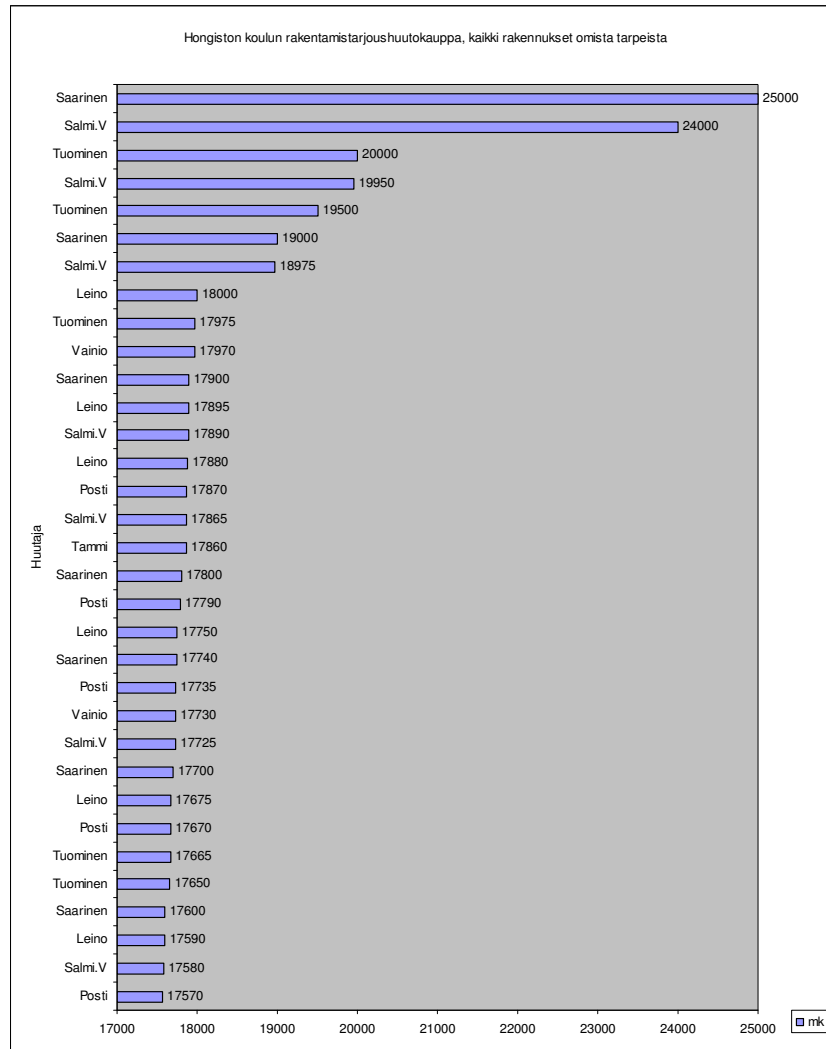
Kaikista rakennuksista Leino Koivukylästä 5 840 mk (121 817 €)

Näin oli saatu huutokaupassa rakentamisen halvimmaksi hinnaksi 5 840 mk. Koska rakennuslautakunnalla oli käsitys siitä, paljonko rakennusmateriaalit tulisivat maksamaan, sillä oli selkeä näkemys myös siitä, mikä tulisi olemaan rakentamisen kokonaiskustannus.

Lopuksi huudettiin kaikkien rakennusten tekeminen urakkamiehen omista aineista. Seuraavasta kuvasta näkyy miten huudot etenivät ja keiden toimesta. Jo kolmannella huudolla tarjous oli 5 000 mk alle Saarisen tekemän alkutarjouksen.

Leinon tehdessä ensimmäisen tarjouksensa oltiin 18 000 markassa. Tämän jälkeen tehdyt tarjoukset alenivat pääosin 25–5 markalla. Lopulta 33 huutokerran jälkeen oltiin 17 570 markassa (36 6493 €). Tarjouksen teki ta-

lollinen Iivari Posti Tapalan kylästä, mikä huuto monen kertomisen jälkeen vasaralla kiinni lyötiin.

Rakennustoimikunta piti asiasta mietinnön, jonka aikana se päätti hyväksyä Iivari Postin tekemän tarjouksen, koska se pidetyn rakennusaineiden hankintahuutokaupan ynnä ostettavien aineiden hintojen perusteella tehtyjen laskujen mukaan tulee 5 866 mk halvemmaksi kuin siten, että komitea olisi aineet hankkinut.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Iivari Postin kanssa allekirjoitettu urakkakontrakti on esitetty osassa 20. Iivari Posti katsottiin nyt esteelliseksi kuulumaan rakennuslautakuntaan, koska hän oli ottanut rakennukset tehtäväkseen. Näin kuntakokoukselle päätettiin ehdottaa, että hänet vapautettaisiin rakennuskomitean jäsenyydestä ja hänen tilalleen valittaisiin talollinen Juha Lindsten-Uoti Tapalan kylästä. Tämän ehdotuksen kuntakokous vahvisti myöhemmin joulukuussa.

Samassa kokouksessa Iivari Posti jätti asiakirjan, jossa Kalle Isokokki ja Albert Vähäkokki menivät kumpikin omasta ja toisensa puolesta täyteen omavelkaiseen takaukseen aineiden ja työn kelvollisuudesta ja määräaikana valmistumisesta sekä ennakkorahoista.

Näin oli saatu päätökseen merkittävä hallinnollinen vaihe varsin lyhyessä ajassa.

6.3 Rakentaminen alkaa

Ensimmäinen varsinainen työmaakokouspöytäkirja löytyy päivättyinä jo runsaan viikon päästä urakkasopimuksen solmimisesta: *Sitten kun rakennuksien urakoitsija talollinen Iivari Posti oli vaakittanut rakennustonttien kaltevuudet, ilmoitti hän että päärakennuksen tontti alentaa kovin paljon käsityöhuoneen länsipuoleiselta kulmalta ja tulisi työ tämän tähden tuntuvasti kallistumaan sekä ehdotti että päärakennus siirrettäisi jonkun verran maantietä päin. Tämän ehdotuksen tehtyä kävi rakennustoimikunta rakennuspaikalla ja monien ehdotuksien jälkeen tultiin siihen päätökseen että päärakennus siirretään 10 metriä Tapalaan päin ja ulkokuonerakennus maantietä päin 4 metriä ja Tapalaan päin sen verran kun Anttilan raja antaa myöden* Kuntakokouksen asettama rakennuttamistoimikunta kokoontui 24.2.1907 kunnallislautakunnan esimiestä lukuun ottamatta. M. Grönfors toimi sihteerinä.

Rakennusurakoitsija Iivari Posti ilmoitti, että päärakennusta varten otetut sokkelikivet tulisivat kahdenvärisinä, kun kivimäestä ei enää saanut pelkää yhtävärisiä riittävästi. Siksi hän ehdotti, että hän saisi asettaa alemman sokkelikivetyksen tummemmista kivistä ja päällimmäisen vaaleista taikka toisen päädyn ja sivun vaaleammista, toisen tummemmista. Rakennustoimikunta päätti olla hyväksymättä Postin ehdotusta ja totesi: *kivet ollen vaaleanharmaita väreiltään, jotka ovat rakennuksen sokkelia varten paikalle tuotu, ovat käytettävä pilareiksi kuitenkin sokkeleihin ja Tapalan puoleiseen päätyyn sekä loput ulkokuonerivin sokkeleihin, jotta täten päärakennuksen kivivijalan muu osa tulee yhdenvärisistä kivistä.*

Vielä urakoitsija pyysi, että toimikunta myöntäisi hänelle rakennusajan pidentymistä yhden kuukauden eli lokakuun 15. päivään perustaen tämän pyynnönsä sillä, että rakennusaineitten ajoa ei ole helmikuulla vällinneitten hu-

nojen, pyryisten ilmojen tähden voinut suorittaa niin kuin olisi tarvinnut. Tähän ei toimikunta voinut suostua, koska kuntakokouksen päätöksen mukaan rakennusten tulee olla valmiina ensi syyslukukauden aluksi ja tulee urakoitsijan siis tästä tehdä anomus kuntakokoukselle, jos hän rakennusajan pidennystä todella haluaa.

Väärien mittailmoitusten tähden oli urakoitsija tehnyt kellarin kuopan 2 metriä pitemmäksi kuin oli tarkoitus ja Posti pyysi tästä korvausta. Tästä ei toimikunta nyt tahtonut tehdä päätöstä vaan jätettiin siksi kuin kivityöt valmistuneina tarkastetaan.

Rakennustoimikunta kokoontui 27.4.1907 tarkastamaan kivijalan, jonka se hyväksyi, vaikka työ oli vielä vähän kesken. Loppuosa jäi työnvalvojan valvottavaksi. Työnvalvojan ehdotuksesta tehtiin sellainen muutos, ettei kivijalan ja alimmaisen hirsikerran väliin panna huopaa, vaan sen sijaan huopa pannaan ovien ja ikkunan karmien alle.

Rakennustoimikunta tarkasti rakennushirret ennen käyttöä ja havaitsi niissä olevan alamittaisia. Tästä huomautettiin työnvalvojalle, ettei ainakaan seiiniin saa käyttää alamittaisia, joskin niskoiksi saisi hyväksyä noin 18 cm vahvoja puuta.

Rakennustoimikunta kokoontui Purhaalle 18.8.1907 ja ihmetteli, mitä on tehtävä permannon ja välikattojen täytteiden kanssa, kun joka päivä satoi, ja miten ikkunoiden puitteet maalataan. Kokous päätti muuttaa maalaustyöt siten, että akkunat, ovet ja kuistit maalataan ainoastaan kahteen kertaan. Tästä korvauksena urakoitsija maalaa kaikki permannot yhteen kertaan. Jos työnvalvojan on sateen takia pakko pysäyttää työt, niin urakoitsija saa seisontapäivistä kaksi päivää pidennystä.

Rakennustoimikunta päätti kokouksessaan 17.9.1907 pitää lopputarkastuksen 26.9.1907. Jos tarkastuksessa ilmaantuisi erimielisyyksiä urakkasopimuksen määräyksistä rakennuttajan ja urakoitsijan välillä, valittaisiin urakkasopimuksen 11§:n mukainen lautakunta, jossa olisi yhtä monta rakennuttajan ja rakentajan edustajaa. Urakkasopimuksen 9 §:n mukainen urakoitsijan maksettavaksi määrättävä sakkoraha työn valmistumisen viipymisestä yli määrääjän katsotaan luettavaksi edellä mainitusta tarkastuspäivästä.

Sovittuna syyskuun 26. päivänä aloitettiin lopputarkastus, jossa havaittiin puutteita:

Päärakennuksesta kynnyslaudat puuttuu, kyökin rappu sisäpuolelta maalamatta, sahanpuru puuttuu vinniltä, yksi venttiili on lisättävä luokkahuoneeseen opettajan määräämään paikkaan. Samoin on kyökin rapun askeleihin lyötävä syrjäraudat jos opettaja vaatii. Kivijalka ei vielä ollut rapattavissa, niistä puuttui myös tuuliluukut. Ulkokuoneista puuttui saunan rapu, lavot ja puupermanto, navetasta lattia ja kynnyskivet, aitasta raput ja kyn-

nyskivet. Muuten rakennustyöt katsottiin yleensä hyvin ja huolella tehdyksi, joten ne kaikki puolin hyväksyttiin, paitsi käsityöhuoneen muuri, jossa havaittiin paljon ryppyjä ja kolteita, mutta katsottiin tämä kuitenkin mukiin menevän.

Näiden edellä mainittujen tarkastusten lopetettua kysyi puheenjohtaja jos jollakin olisi lisävaatimuksia ylitöiden tai muiden sentapaisten tähden joita vaatimuksia ilmoittivat seuraavat:

Urakoitsija Posti 300 markkaa kellarin kuopasta ja vastedes annettavan laskun mukaan noin 2 000 markkaa ja padan kunnan erotuksesta 20 markkaa. Rakennusmestari Wettervik 6 markkaa koristenupeista, 10 markkaa rappujen paperoinnista ja 20 markkaa kellarin edun tasoittamisesta ja toinen työnvalvoja August Uotila 30 markkaa lisävaivoistaan. Näistä ei rakennuskomitea voinut katsoa voivansa suorittaa Postin vaatimuksia 300 ja 2 000 markkaa mutta pienemmät tässä mainitut vaatimukset suoritetaan. Urakkasopimuksessa mainittua sakkoa työn valmistumisen myöhästymisestä ei rakennuskomitea katsovan tarvitsevan huomioon ottaen kun koulun avaamiseen edellä mainitut työnviimeistelyt eivät mitään vaikuta.

6.4 Koulu toimii vielä hetken Kallion talossa

Uutta koulua rakennettiin ja odotettiin muuttoa. Olosuhteet Kallion talossa koettiin vaikeiksi. Vähäkokillekaan ei saatu lupaa muuttaa, eikä saatu toista opettajaakaan, jota varten Puras oli jo luvannut asunnonkin 300 markalla. Käsityönopettajaksi valittu Korpela ei ottanut virkaa vastaan, jolloin Fanny Kaisla sai toimen tilapäisesti. Johtokunnan oli tyydyttävä korjauttamaan Kallion vuotava vesikatto sekä tuvan, kamarin ja salin uunit. Opettaja jäi kahteen kamariinsa Kalliolle, kun Anttilastakaan ei päätetty vuokrata Kaisloille huonetta. Lieneekö talon mainetta huonokuntoisuudesta lisännyt talon ”huteruus”, kun rakennuksen yksi nurkista lepäsi seitsemän päällekkäin asetetun kiven varassa.

7 Uuden koulun aikaa

7.1 Uuden koulun varustaminen

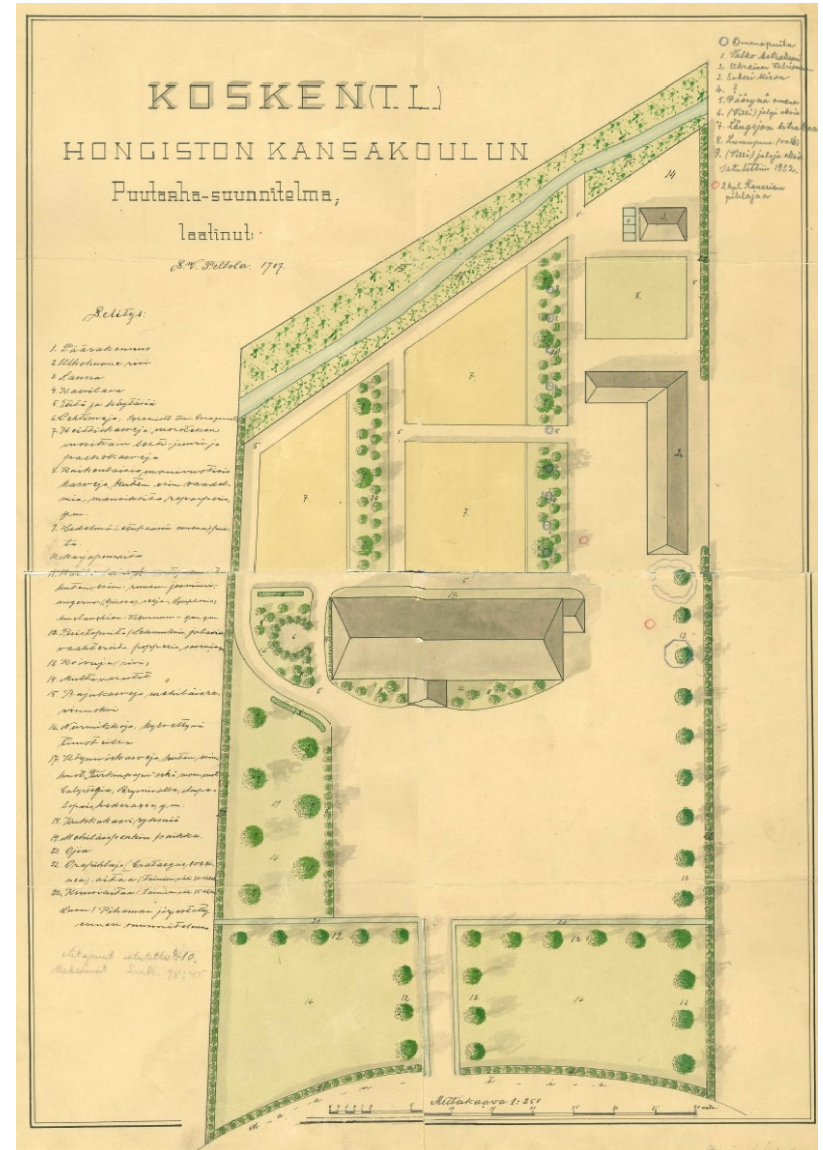
Vuonna 1900 vireille pantu uuden koulun rakentaminen oli saatu päätökseen ja vihdoin koitti muutto uuteen yläkouluun. Kaluston muuton Kalliolta uuteen kouluun otti hoitaakseen Aukusti Uotila 11,5 markalla, Posti puolestaan kuskasi sinne halot 5,5 markalla. Lisäksi päätettiin myydä kaikki sellainen vanha tavara huutokaupalla, jota ei uuteen kouluun enää kannattanut siirtää.

Uuteen kouluun saatiin lisää opetusvälineitä, mm. ompelukone ja kaappi koulukirjastoa varten, pari lattiaharjaa ja lappioita. Höyläpenkkejä lisättiin viidellä, ostettiin kolme kirvestä ja hankittiin tarpeellinen määrä veistintukkeja.

Johtokunnalla riitti edelleen työtä rakennuksen ympäristön kunnostamiseksi useiden vuosien ajan, ja rahastakin oli pula. Rakennusrahastosta puutui 250 mk, joka summa saatiin lainaksi Kosken Osuusmeijeriltä. Koululle piti mm. saada kaivo, ja seuraavana vuonna tilkityttiin koulurakennuksen, saunan ja navetan seinät. Jostain syystä piti opettajan asunnonkin seinät tapetoida uudestaan. Navetan yläpohjaan päätettiin lisätä sen ajan eristettä, turvepehkuja ja ajaa lattia ylös lisäfyllien laittamiseksi. Töihin varattiin rahaa 300 mk.

Kun edellisenä kesänä oli salaojitettu koulun puutarhamaa, ajettu pihalta multaa ja tuotu tilalle santaa ja kiviä, päästiin vähitellen pohtimaan kuusiainan ja muiden pensaiden hankkimista. Kaivoon asennettiin vipulaitos ja peltikatto oli valmis maalattavaksi. Tämän jälkeen koululla pidettiin juhlat 12.10.1908 Uno Cygneuksen 100-vuotissyntymäpäivän kunniaksi.

Piiritarkastajat olivat kehottaneet kouluja perustamaan omia kasvitarhoja. Siksi oli koulullekin teetetty vuonna 1907 puutarhasuunnitelma, jonka oli laatinut S.V. Peltola. Suunnitelman mukaan tulisi istuttaa 6 omenapuuta, 2 päärynäpuuta, 2 luomupuuta, 2 kirsikkapuuta, 10 karviaismarjapensasta ja valkoisia, punaisia sekä mustia viinimarjapensaita kutakin 10. Lisäksi suunniteltiin 5 vadelmapensaan, 200 mansikantaimen ja 5 raparperinjuurakon istutusta. Erityinen keittiökasvitarha olisi vielä pitänyt jakaa kolmeen osaan, joista riittäisi III ja IV osaston oppilaille 10–15 m²:n laajuinen palsta keittiökasvien kasvatusta varten. Tämmöisen puutarhan perustamiskustannusten oli katsottu nousevan 400 mk:an, mitä pidettiin pienenä verrattuna siihen, että maahan tuotiin puutarhatuotteita 17 miljoonan mk:n arvosta vuosittain.

Hongiston koulun pihasuunnitelma sisälsi monipuolisen istutussuunnitelman, jota ei koskaan kuitenkaan toteutettu suunnitellussa laajuudessa

Kansakouluntarkastaja oli puuttunut ohjeissaan voimistelun ja urheilun merkitykseen, ja siksi koulun piha-alueelle pystytettiin voimistelutelineitä. Koska Kaisla oli innokas maalauksen ja piirtämisen harrastaja, hankittiin myös kuusi piirustuslautaa viivoittimiseen.

7.2 Oppilaskirjastot

Oppilaskirjasto syntyi koululle varhain, joskin alussa johtokunnalla oli erilaisia näkemyksiä käytettävistä rahoista. Kuntakokous oli määrännyt osan viinaverorahoista ns. koulukirjaston perustamiseen, mutta Hongiston koulun johtokunta pyysi siitä vapautusta, koska ”oppilaille on hyvä tilaisuus käyttää kunnassa olevia muita kirjastoja.” Raha olisi mieluummin käytetty koulun köyhimpien oppilaiden vaateavustuksiin. Siihen ei kuitenkaan suostuttu, sillä kuntakokous oli 27.5.1907 kantakirjaston johtokunnan ehdotuksesta hyväksynyt oppilaskirjastoa koskevat säännöt, joiden mukaan *pidettiin aivan sopimattomana peruuttaa vastikään tehtyä päätöstä, jonka mukaan kunnan kaikille kansakouluille on oppilaskirjastot perustettavat*. Sääntöjen mukaan *kirjaston tarkoituksena on, että kansakouluoppilaille ja kansakoulun käyneelle nuorisolle pitää olla tarjolla sellaista luettavaa, joka jalostaa mieltä, laajentaa tietoja ja vakaannuttaa heidän uskonnollista ja siveellistä maailmankatsomustansa*. Kuntakokous poisti lainaajien joukosta jo koulusta pois päässeet nuorisot, koska katsoi sen paremmin kuuluvan yleiseen kirjastonkäyttäjien joukkoon. Näin oppilaskirjasto jäi kansakoulua parhaillaan käyvi- en omaksi kirjastoksi (Heinonen, Matti, Kirjaston historia.)

Kertomuksesta lukuvuodelta 1908–1909 saa hyvän kuvan kirjaston laajuudesta. Aikaan nähden kirjoja oli lainattu melko hyvin.

Kirjasto, jonka lainausta oppilaat ovat hoitaneet, on ollut avoinna varsinaisen lukuvuoden eli n. 7 kuukautta, joulun- ja kesäloman, ns. pikkukoulun ajan se on ollut suljettuna. Kirjastossa on nykyään 39 kirjaa. Yllämainitulla ajalla on tehty kaikkiaan 464 lainausta, keskimäärin noin 12 lainausta kirjaa kohti. Enimmän 19 kertaa on lainattu Jules Vernen ”Kahden vuoden loma-aika” sekä 18 kertaa Anna Svanin ”Satuja” ja Alli Nissisen ”Palleroisille iloksi”. Vähimmän käytettyjä ovat olleet E. Pfenningsdorfin ”Kristus ja nykyaika” 4 kertaa sekä Y. Peltosen ”Keksintöjen kirja”. Keskimäärin jokaisen kirjan osalle tulee kuukaudessa 1,7 lainausta.

Myöhemmin, lukuvuonna 1912–13 Kaisla kirjoittaa: *Lainausten luku tässä 48 numeroa käsittävässä kirjastossa yllämainittuna aikana kaikkiaan 665, joten jokaisen kirjan osalle tulee keskimäärin 9,1 lainausta. Enimmän käytettyjä olivat satu- ja seikkailukirjat – lukuvuoden lopussa erotettiin uudelleen sidottaviksi 7 kirjaa. Seuraavana vuonna lainausten määrä kasvoi*

10 lainausta. Seuraavana vuonna 720 lainausta ja oppilasta kohden 16, jolloin niteiden määrä oli kirjastossa 111.

Koulutoimen Ylihallitus ilmoitti 10.10.1913, että valtionosuus kirjoista on 50 %. Se edellytti, että oppilaskirjasto on pidettävä auki vähintään kaksi kertaa viikossa ja antoi verraten tarkkoja ohjeita, kuinka oppilaat saataisiin kiinnostumaan lukemisesta: *Etupäässä annettakoon oppilaiden luettaviksi sellaisia teoksia, jotka havaintopohjaa laajentavina rinnastuvat kulloinkin käsiteltävinä oleviin opetusaineiden kohtiin.*

Kosken lainakirjaston kirjoja siirrettiin kouluille ja myös vaihdettiin koulujen kesken. Vuosien mittaan niteiden määrä kasvoi niin, että lukuvuonna 1916–17 oli käytettävissä 125 niteitä. Opettaja Kaisla oli huolissaan, kun kirjastoa käytettiin huomattavan vähän ja otti itselleen tästä syyn: *syynä tähän on ollut pääasiassa se, että opettaja on johtanut lainausta ja koettanut pitää silmällä ettei turhaa eli ns. kuvienkatsomislainausta ole tapahtunut entisessä laajuudessa*. Kaisla oli myös selvästi havainnut lukuinnostuksen vähentyneen oppilaiden iän myötä.

Kirjaston kartuttaminen helpottui, kun Kouluhallitus teki v. 1919 päätöksen, että jokaiseen yläkansakouluun perustetaan myös opettajakirjasto, jota saavat käyttää ylä- ja alakansakoulun opettajat, kansakoulujen käsityöopettajat sekä kiertokoulunopettajat Näiden kirjojen hankkimiseen jokaisen koulun on käytettävä 40 mk.

Forssan kansakoulupiirin piiritarkastaja Jaakko Laurila korosti kiertokirjeessään v. 1923 oppilaskirjastojen merkitystä ja kehotti niitä täydentämään, koska valtio myöntää hankintoihin 2/3 valtionapua. Hän suositti hankittavaksi varsinkin Pohjoismaiden suurimman lastenkirjailijan, Sakari Topeliuksen, ylevähenkisiä teoksia.

Vuosikymmeniä myöhemmin, 1950-luvun alussa oli niteiden määrä noussut 39 kirjasta 300:an.

7.3 Koulukeittolatoiminta käynnistyy

Vuoden 1913 joulukuussa johtokunta otti käsiteltäväkseen usein esillä olleen kysymyksen ”koulukeiton” perustamisen koululle. Kouluruokailu päätettiin aloittaa jos saadaan avustusta eduskunnan tarkoitukseen myöntämistä varoista. Varmasti kokemuksia oli saatu Talolan ja Sorvaston kouluista, joissa ruokailu oli aloitettu vuotta aikaisemmin. Seuraavana vuonna johtokunta käsitteli toiminnan käynnistämistä useaan otteeseen ja määritteli valmiiksi hinnankin: varakkaat maksavat 25 p viikolta, muut 20–10 p, köyhät saavat

Fanny Posti

keiton ilmaiseksi.

Toiminta käynnistyi ja sitä varten perustettiin koulukeittolatoimikunta, johon valittiin Iivari Posti, August Mikola ja Fanny Posti. Kaksi viimeksi mainittua toimivat tässä tehtävässä kuolemaansa saakka.

August Mikola

Keväällä 1914 oli 100 ruokailupäivää. Koulun ruoanlaitto lopetettiin toukokuun 12. päivänä. Keittolan menot olivat 381 mk, josta 50 mk kului keittäjän palkkaan. Varsinaiset ravintoaineet; maito, jauhot, ryynit, herneet ja perunat – joskus oli hankittu lihaakin – maksoivat 245 mk. Loput rahat kuluivat polttopuihin ja astioiden hankintaan. Siihen aikaan saatiin jo valtionapua ravitsemukseen 170 mk ja Koulukeittoyhdistykseltä 5 mk tukea, joka oli ilmeisesti korvaus melkoisesta paperisodasta, jota yhdistys edellytti. Ravintokulut olivat verraten suuret muuhun toimintaan verrattuna, toisaalta oppilaitakin oli 46.

Rahallisen avustuksen myönsi kansakouluille kouluylihallituksen myöntämistä määrärahoista valtakunnallinen Keittolayhdistys, joka tarkoin seurasi varojen käyttöä. Keittolan toiminnasta piti antaa yksityiskohtaiset tiedot, joista jäi koulukeittolan rahastonhoitajalle ns. reversaali. Kunta ei keittolatoimintaa avustanut, mutta antoi vähävaraisille oppilaille vaateavustusta jalkineisiin ja vaatteisiin 117,50 mk. Kaikki keittolatoiminnan kulutositteet piti varmistaa johtajaopettajan ja johtokunnan puheenjohtajan eli Kaislan ja Akseli Mäen allekirjoituksin, Keskimäärin oppilaat saivat lukuvuoden aikana 140 päivänä ateriat. Lisäksi oppilailta oli mukana myös omat eväät.

Marraskuussa 1915 otettiin keskusteltavaksi kysymys: voidaanko kuluva vuonna saada koulukeittoa koululle, koska kaikki elintarpeet ovat tavattoman kalliita ja koska ei minkäänlaista valtion eikä kunnan avustusta ole saatavissa. Tilanne oli vaikea, sillä maailmansodan puhkeaminen elokuussa 1914 aiheutti koko maassa elintarvikkeiden hinnan voimakkaan kohoamisen.

Nyt, jos koskaan, pidettiin koulukeittoa tarpeellisena, koska monen perheen lapset näinä ahtaina aikoina tulivat sangen huonosti ravituiksi kotonaan. Kuitenkaan ei pidetty mahdollisena lasten ruokamaksujen korottamista – päinvastoin. Ainoa keino asian ratkaisemiseksi suotuisaan suuntaan oli turvautuminen koulupiiriläisten vapaaehtoiseen apuun. Tämänkin keinon tehokkuutta epäiltiin, mutta toisaalta uskottiin, että koulu on heitä siksi lähellä, että asia onnistuu. Ja siinä hyvässä uskossa laitettiin koontilistat liikkeelle. Elintarvikepulasta huolimatta keräystulos oli hyvä,

Tulokset keräyksestä koulukeittoa hyväksi
lukuvuodeksi 1915-16.

<u>Lahjottaja.</u>	<u>Lahjan laatu.</u>	<u>Rahaksi arvioituja</u>	<u>Käyppäsi hinta, enintään</u>
J. Posti	Kauran pyyryjä 50 l.	22:50	mkk.
"	Ohran " 50 "	22:50	"
A. Vähäkukka	Herneitä 100 "	40: -	mkk.
"	Kauran pyyryjä 50 "	22:50	mkk.
K. Isokokki	" " 50 "	22:50	mkk.
"	Herneitä 100 "	40: -	mkk.
"	Varikans lihat	5: -	mkk.
J. Uoti	Perunio 2 hl	12: -	mkk.
H. Mäki	" 2 "	12: -	mkk.
"	Ohran pyyryjä 50 l.	22:50	mkk.
J. Saari	Perunio 2 hl	12: -	mkk.
J. Papinoja	Kauranpyyryjä 10 l.	4:50	mkk.
J. Lehtimäki	Perunio 2 hl	12: -	mkk.
U. Mäkimaa	" 60 l.	3:50	mkk.
K. Perhola	Kauranpyyryjä 10 "	4:50	mkk.
V. Lepistö	Ohran " 5 "	2:25	mkk.
J. Mähikkä	Kauran " 10 "	4:50	mkk.
"	Perunio 30 "	1:75	mkk.
M. Mänpää	" 30 "	1:75	mkk.
A. Mikola	Rahaa	1: -	mkk.
J. Heino	"	-:50	mkk.
A. Puras	Kauranpyyryjä 100 l.	45: -	mkk.
"	Lauttija 2 hl.	15: -	mkk.
J. Kaarni	Kauranpyyryjä 50 l.	22:50	mkk.
"	Ohran " 50 "	22:50	"
J. Mikola	Perunio 1 hl.	6: -	"
J. Uotila	Herneitä 25 l.	10: -	mkk.
		<u>Suutto 390:75</u>	

Koulun ruoka-avun koontalista vuodelta 1915

Kuvassa olevasta koontilistasta voidaan havaita, avustukset vaihtelivat taloittain, riippuen varmaan siitä, oliko omia lapsia koulussa vai ei.

Lukuvuoden 1917–18 aikana koulukeittoa ei ollut jaettu lainkaan maassa valinnee sekasorron eli kansalaissodan takia. Koulun 55 oppilaasta 18 oli saanut jalkine- ja vaateavustusta. Puolet tästä summasta tuli kunnalta tai valtiolta avustuksena.

Lukuvuonna 1919–20 oppilaista 58 sai 140 koulupäivän ajan keiton, jonka antaminen aloitettiin 1.10. ja lopetettiin 15.10. Lasten ruokamaksuista kertyi kassaan yhteensä 576 mk. Koulukeittoyhdistykseltä saatiin 1 700 mk ja Kosken Osuusmeijeriltä lahjoituksena 1 084 mk. Ravintoaineisiin kului yhteensä 2 174 mk, josta keittäjän palkkioon meni 204 mk ja polttopuihin 200 mk. Viimeinen tilitys koulukeittolayhdistykselle on vuodelta 1921.

7.4 Vaateavustuksista

Vuonna 1913 maan käytännöksi vakiintui, että sellaiset kunnat, jotka itsekin uhrasivat varoja varattomien oppilaiden ravitsemiseksi ja vaatettamiseksi, saivat valtionapua 50 %, siitä 4/5 oli käytettävä ravintoon ja 1/5 vaatettiin.

Vuonna 1914 perustettiin maahan rahasto valtioneuvos Harald Furuhejmin testamenttivarjoista, jotka lahjoittajan säädännön mukaan oli käytettävä Suomen kuntien köyhien, mutta lahjakkaiden lasten hyväksi, että he voisivat käydä koko lukuvuoden kunnan kansa- ja käsityökouluissa. Koulutoimen Ylihallitus määräsi näistä varoista 20 mk annettavaksi Hongiston kansakoulun yhdelle tyttöoppilaalle. Valinnassa oli erityisesti otettava huomioon oppilaan käsityötaito sekä, mikäli mahdollista, menestys puutarhan hoidossa ja terveysopissa.

Samasta rahastosta saatiin 20 mk myös vuonna 1916, jolloin se jaettiin puoliksi kahdelle oppilaalle. Kunnalta saatiin viinaverorahoista jaettavaksi 32 mk, Aleksanteri II:n rahastosta 63 mk, Tapalan ja Hongiston Työväenyhdistykseltä 34,55 ja Neulomaseuran kassasta 14,45 mk, joten varsin moni lapsi pääsi avustuksen piiriin. Jatkossa saatiin varoja suunnilleen vastaava määrä, jolloin avustuksia voitiin kohdentaa entistä enemmän tarpeen mukaan. Vuonna 1921 esimerkiksi avustusta annettiin alusvaatteisiin, pukuihin ja takkeihin, joihin varattiin rahaa 1 819 mk.

Varattomien kansakoululasten avustajien joukkoon liittyi myös 5.11.1916 perustettu T.I. Kosken osuuskauppa r.l. Se päätti jo kokouksessaan 6.10.1919 jakaa voitollisesta tuloksesta kansakouluille 3 500 mk. Luovuttajan – August Mikolan Hongistolta – tuli lahjaa jakaessaan varmistaa, että opettajat puhuvat oppilaille osuustoiminnan merkityksestä ja osuuskaupan tärkeydestä sekä hyödystä. Hongistolla se ainakin oli helppoa, koska Kosken

osuuskaupan hallituksessa toimivat koulun johtokunnan jäsenistä Juho Saari, Jalmari Ruokonen ja August Mikola. Lapset tulivat pian tietoisiksi kaupan tuotteista, sillä kun Augustin tyttäret olivat menneet Tapalaan kiertokouluun Kallion talossa toimineen osuuskaupan sivumyymälän ohi, niin Vuokko Honkala (o.s. Mikola) oli toivonut, että *talon nurkan alla olleet kivet pettäisivät ja karkit leviäisivät sileälle kalliolle lasten syötäviksi.*

7.5 Koulun kunnostustoimia

Hirsinen koulurakennus vaati monia korjauksia vuosien varrella. Tilkittiin ja lisättiin fylliä niin yläpohjaan kuin alapohjaankin ”ajamalla ylös” lattiat. Kesällä oli jo laudoitettu navetta, *koska se talvella oli sietämättömän kylmä.* Kesällä 1914 laudoitettiin ja öljyttiin koulun ulkoseinät, sitä varten oli varattu 1 000 markkaa. Koska rakennuksen peltikatto oli alkanut ruostua, päätettiin se kesällä maalauttaa, samoin koulun lattiat. Ulkoisen laudoitustyön kulku selviää alla olevasta huutokauppapöytäkirjasta, joka oli laadittu maaliskuun 5. päivänä 1914.

1 § Ennen huutokaupan alkamista julistettiin yleisölle seuraavat ehdot:

Päärakennuksen laudoitus tarjotaan urakoitsijan omista aineista tehtäväksi. Hänen on siis hankittava vuorauspahvi, kaikki laudat ja naulat. Pahvi, joka asetetaan vuorauksen alle on tervattua seinäpaperia nro 2, jonka kiinnittämiseen käytetään tavallisia pahvinauloja. Laudoitus on tehtävä yhden tuuman vahvaisista höylätyistä, pontatuista vaateroiduista mäntyisistä sydänlaudoista, jotka eivät saa olla kovin oksaisia. Vesilistat, sokkelilankut ym. ovat tehtävä sellaiset kuin rakennuksen piirustus osoittaa, jota piirustusta on muutenkin noudatettava. Laudoitus naulataan neljän tuuman lan-kanauloilla työnvalvojan erikoismääräyksen mukaan. Samoin käytetään valvojan neuvojen mukaan prässinauloja vesilistoihin ym. Vanhoja nurkkalautoja ei panna enää käytäntöön.

Käsityöhuoneen päätyseinään asetetaan 2 pännäriä, ulkopuolelle kuusi tuumaa paksut ja sisäpuolelle 7 tuumaiset. Ne kiinnitetään neljällä ¾ tuuman ruuvinaulalla. Tähänkin antaa lähempiä ohjeita työnvalvoja. Vanhat laudat ennen tilkitsemistä ottaa pois urakoitsija.

Urakoitsija pääse työhön viimeistään heinäkuun 1. päivänä ja valmistuttava elokuun 1. päiväksi 1914.

2 § Urakoitsijan on annettava hyväksyttävä takaus työn ja rakennusaineiden kelpoisuudesta sekä työn aikanaan valmistumisesta.

3 § Huudot ovat sitovia ja huutokaupan toimittajat pidättävät itselleen oikeuden joko hyväksyä tai hyljätä tehty tarjoukset..

4 § Tarjotaan rakennuksen maalaus yhteen kertaan johtokunnan hankkimilla aineilla. Työhön saa ryhtyä laudoituksen jälkeen ja on siinä noudatettava ajan ym. suhteen työnvalvojan määräyksiä 2 ja 3 §:t samat.

5 § Nämä ehdot julkiluettua ja tarjoukset tehtyä hyväksyttiin mietintöajan kuluttua rakennuksen laudoitus sekä maalaus edellä olevilla ehdoilla, molemmat työt rakennusmestari K. Luhtalalle Kosken Tl. Tapalan kylästä 539 mk urakkasummasta. Huutaja jätti takaussitoumuksen.

7.6 Koulun käyttö ulkopuolisiin tarkoituksiin

Koulun yhteydessä kokoontui myös opintokerhoja ja kursseja sekä muuta vapaa aikaan liittyvää toimintaa. Seuraavassa on tarina talvisista hiihtokilpailuista Katri Luhtalan kertomana. Sen on taltioinut Y. Virtanen ja se on julkaistu Koskelainen-lehdessä.

Kuusikymmentä vuotta sitten oli paksuluminen talvi. Ei silloin ilman sukia tullut toimeen. Jos meni kansakouluun tai naapuriin, niin aina mentiin suksilla. Kevätpuolella tätä talvea, joskus maaliskuun lopun pehmeällä suojasäällä olivat Hongiston koululla eräänä sunnuntai iltapäivällä Tapalan Hongiston nuorisoseuran kyläosaston hiihtokilpailut. Kertoja meni yhdessä Anna ja Voitto Franssilan ja Martti Virtasen kanssa kilpailuja katsomaan. Naisten kilpailuun oli ilmoittautunut yhdeksän osanottajaa. Kertoja kysyi Purhaan Arviiltä, joka oli kilpailujen palkintotuomari opettaja Kaislan kanssa, että pääsenkö minä ja Anna tähän kilpailuun. Tietysti te pääsette, sanoi Arviidi ja merkitsi minut kymmenenneksi sekä Annan yhdenneksitoista. Tämän jälkeen selvitettiin mistä kilpailulatu lähtee ja että ladun päässä on Albert Mäki seuraamassa, että jokainen kilpailija käy ladun päässä.

Lähtöjärjestys oli sama kuin ilmoittautumisjärjestys ja lähtö tapahtui minuutin välein. Kun lunta oli metrikaupalla, oli edellisenä päivänä tehdyllä ladulla varsinkin alkupään hiihtäjien vaikea ottaa vauhtia. Latu kulki Vähäjoen notkoon ja edelleen Paimionjoen rantaan. Menttiin rantatöyrästä pitkin Karinkivelle saakka ja siitä pitkin jokea Tapalan sillan alit-

se Roopan-Riikosen tykö, josta tultiin Talolan puolelle Eino Salmen talon kohdalla (nykyisin).

Latu palasi joen Talolan puoleista rantaa Hongiston koululle. Oli se niille alkupään lähtijöille, meitä vanhemmille vankoilta tytöille, kova urakka suojailemalla hiihtää vajoavaa latua pitkin. Me pikkulikat oltiin loppupään lähtijöinä kovalla ladulla.

Niin siinä sitten kävi, että minä pääsin kakkien edelläni lähteneitten ohi ja tulin ensimmäisenä maaliin. Viimeinen ohitettava oli Saima Löyhä 20 metriä ennen maalia. Franssilan Anna tuli toiseksi ja Fredrikssonin Lyyti kolmanneksi. Muista osanottajista muistan Selma Jaakolan, Iida Löyhän ja Alina Löyhän. Osa tämän kilpailun kunniaa lankesi paitsi sopivalle lähtöjärjestykselle myös hyvin voidelluille suksille. Minulla oli Martin ja Annalla Voiton suksit.

1910-luvulla Hongiston koululla pidettiin ”keittokurssin” päättäjäiset, joihin oli kutsuttu niin miehet kuin lapsetkin. Ilmeisesti yhteiskuva on otettu tilaisuudesta ennen ruokailun aloittamista.

Koska Hongiston koulu oli verraten lähellä kirkonkylää, ei siitä muodostunut vakituista kyläläisten kokoontumispaikkaa. Perustettu Nuorten Tupa – niin kuin se alkuaikoina kirjoitettiin – oli jo suosittu kokoontumispaikka ja ilmeisen riittävä sen ajan tarpeisiin. Kivikallion lähellä mäen harjanteella oli myös vuosisadan alkuvuosikymmeninä Tapalan Työväenyhdistyksen talo, jossa pidettiin ainakin tansseja. Paikalliset pelimannit, kuten Lanne Mäkinen, Jussi Levonen ja Kalle Boman (myöh. Paula), arvattavasti soittivat. Saattoivatpa sen ajan kiertävät gramofonisoittajatkin osata työväentalolle, kun he soittivat levyjä 10 penniä kappaleelta. Näin erilaisille kulttuuririemnoille oli siis muitakin mahdollisuuksia kuin koulu.

7.7 Kansakoulun jatkokurssit

Kouluylihallituksen ehdotuksesta senaatti antoi vuonna 1893 jatkokurssille ensimmäiset ohjesäännöt. Pian huomattiin, ettei kansakoulukurssin kertaaminen mitenkään erityisemmin kiinnostanut, ja tultiin siihen tulokseen, että varsinaista työntekoa nuoret oppivat ammateissaan. Koulun tehtäväksi tuli käytännöllisen tiedon välittäminen.

Muodollisesti kansakoulun jatkokurssitoiminta perustui kansakouluasetuksen 125 §:ään, jonka tarkastuskomitea oli lisännyt Cygnaeuksen ehdotuksiin. Siinä sanottiin, että kansakoulunopettajan tulee yhtenä tai mieluummin kahtena ”jälkeenpuolisena” viikkona ohjata kansakoulun käyneitä ja muitakin halukkaita lukemisessa, kirjoitusharjoituksissa ja muissa, mikä edistää sivistyksen lisäämistä.

Hongiston kansakoulussa pidettävää jatkokurssia varten opettaja Kaisla ja Oskari Puras laativat ohjelman lukuvuodelle 1910–11. Se jakaantui äidinkielen, laskennon, yhteiskuntaopin, terveysopin, maatalouden, amerikkalaisen kirjanpidon ja mehiläishoidon oppiaineisiin. Aikaa oli varattu myös keskusteluun. Suunnitelma lähetettiin hyväksyttäväksi piiritarkastaja Albin Järviselle, joka oli sen allekirjoituksellaan vahvistanut 25.9.1910.

I osasto (kansakoulun käyneet) Muodostetaan kaikenlaisia maalaistaloudessa esiintyviä laskelmia sekä mittaus- että laskuopin alalta, kuten viljelysten pinta-aloja, kiinteiden ja irtaimen arvoja, karjan ruokintaa ja kannattavuutta, työväen palkkoja, meno- ja tuloarviota, tavallisia kauppasuhteita, korkoja ym. koskevia. Ei siis rajoitusta mihinkään eri laskutapaan, koska edellytetään, että ne oppilailla ovat vielä mustissa koneellisesti. Koetetaan vaan sovittaa taito käytäntöön, minkä yhteydessä tulee tarpeellista harjoitustakin. Laskennon osuus jatkokurssista suunniteltiin 20 tunniksi.

II-osasto (kansakoulua käymättömät). Neljä laskutapaa kokonaisilla luvuilla.

Yhteiskuntaoppi esitetään lyhyesti O. A. Hainarin teoksen mukaan, johon varataan 10 viikkotuntia.

Terveysopissa opiskellaan lyhyesti ihmisruumiin rakenne, laajemmin sen hoito. Voimistelun ja urheilun merkityksestä puhuttaessa harjoitetaan niitä myös 10 viikkotuntia.

Maataloutta opiskellaan, kuinka maa muokataan, lannoitetaan sekä viljellään vilja- ja juurikaskasveja, kuinka harjoitetaan karjankasvatusta, jalostusta ja ruokintaa. 30 viikkotuntia.

Kukin oppilas saa vihkön, mikä viivoitetaan tarvittaviin sarakkeisiin. Sitteen käydään lävitse tilivuosi kuvitellussa maalaistalossa kuukausi kuukaudelta kukin oppilas merkiten keskustelun kautta esiintuodut erät (mahdollisimman todelliset) omiin vihkoihinsa, joista täten muodostuu heille itse tehty opas kotiin vietäväksi. Tilin yhteydessä esiintyviä kauppa- ja velkakirjoja yms. laaditaan. Amerikkalaista kirjanpitoa opiskeltaisiin 15 tuntia.

Opiskellaan mehiläisten ruumiinrakenne ja elämä, mehiläisrodut ja eri pesämuodot sekä mehiläishoitajan tehtävät eri vuodenaikoina. Jotta opetus muodostuisi käytännölliseksi, tehdään oppilaiden kanssa yksi olki- ja kehäpesä, valetaan vahakakkuja, näytetään mitä kullakin kojeella tehdään jne. Jos aikaa riittää, niin aion Mikko Ilkan Kananhoito- ja Relanderin Kaninohoitokirjojen mukaan puhua vähän näistäkin pikkuelävistä.

Vuorottain oppilaat alustavat jonkun pikkukysymyksen, jossa yhden ollessa puheenjohtajana ja toisen kirjurina kokoussääntöjen mukaan keskustellaan. Tarkoitus on saada oppilaat lausumaan julki ajatuksensa sekä totuttaa heitä alustajan, puheenjohtajan ja kirjurin tehtäviin. Tätä on 10 tunnin oppijakso.

Kurssit on suunniteltu alkavaksi lokakuun 6. päivänä ja pidettäväksi joka tiistai ja perjantai klo 5–8 sekä sunnuntaisin klo 4–8. Joululoman aikana on aiottu (jos oppilaat suostuvat) pitää muinakin päivinä, jotta saataisiin kurssit loppumaan ennen kevätlukukauden alkua. Kurssit oli tarkoitus pitää koulun tiloissa.

Kaislalla oli Kylänpää-niminen tila. Hän oli innostunut mehiläisten hoidosta, niinpä hänen oma kokemuksensa oli vaikuttanut kurssin sisältöön, niin kuin ohjeetkin edellyttivät.

Ansoituneen puheenjohtajan Oskar Purhaan kuoleman jälkeen tehtävää hoiti Akseli Mäki, kunnes kuntakokous valitsi 14.10.1913 uudeksi puheenjohtajaksi Juho Saaren (Järvenmaa).

pj. Akseli Mäki

8 Suomi itsenäistyy

Suomen itsenäistymisen ajoista kertovat enemmän kouluylhallituksen ja piiritarkastajan kiertokirjeet kuin johtokunnan pöytäkirjat, joista ei juuri välillisestikään näy se jännite, joka vallitsi eri kansalaisryhmien välillä Venäjän vallankumouksen aikaan.

Ensimmäinen Forssan piirin kansakoulutarkastajan kirje, joka Hongiston koulua koskevista asiakirjoista löytyi, oli vuodelta 1914. Koulutoimen Ylihallitus oli vaatinut selostusta, kuinka kouluissa sen aiemman vuoden 1912 (nro 26/4) kiertokirjeen kehoitus opettaa Venäjän maantietoa ja historiaa oli toteutettu ja oliko sitä varten eri oppikirjat. Tämä oli osoitus Suomen silloisen erikoisaseman heikentämisestä, eli ns. sortovuosien venäläistämispätkimyksestä. Kirjeen sanamuodosta havaitsi, ettei tarkastaja halunnut ottaa asiaa omalle kontolleen, vaan oli siteerannut ylempiä viranomaisia hyvin tietäen, että kansakouluissa osattiin näitä pyrkimyksiä vastustaa. Tuskin kaikkien koulujen seinilläkään oli määräysten mukaista keisari-suuriruhtinaan kuva. Kun kouluilla ei ollut aina lipputankoakaan, saattoi jäädä määräysten mukainen juhlaputustus emämaan valko-sinipunalipulla hoitamatta.

Poimintoja kiertokirjeiden ohjeistuksesta:

14.3.1916 tiedusteltiin, missä kunnossa koulu ja oppilaspuutarhat ovat, mikäli niitä on.

29.4.1916 kehoitettiin kouluja opettajan vaihtuessa pitämään lähtö- ja tulokatselmuksia, josta on tehtävä pöytäkirja. Tarkoituksena oli välttyä kunnan ja opettajien välisiltä riidoilta koulun omaisuuden hoidossa. Omaisuus tuli luetteloida. Erityistä huomiota tuli kiinnittää opettajan palkkaetuihin kuuluvan viljelysmaan kuntoon.

14.11.1916 tulivat ohjeet ns. kalliinajan lisästä opettajien palkkaan.

20.3.1917 Koulutoimen Ylihallitus lähetti tiedoksi ja säilytettäväksi Keisari Nikolain II:n julistuskirjan valtaistuimelta luopumisesta. Viikon kuluttua tuli uusi kiertokirje, jolla kumottiin Keisarillisten juhlapäivien liputusta ja iltotulitusta koskevat ohjeet ja kehoitettiin poistamaan entisen keisarin muotokuvat seiniltä. Kuukauden kuluttua kumottiin Venäjän historian ja maantieteen opetuksesta annetut ohjeet.

Heinäkuussa annettiin ohjeet järjestää 31.10.1917 uskonpuhdistuksen 400-vuotisjuhla. Koulutyö keskeytetään, jotta kaikki pääsevät osallistumaan seurakuntien tilaisuuksiin.

Nikolai II oli Venäjän keisari jasuomen suurruhtinas v. 1894-1917

Kansalaissodan punaisten hallinnointivaiheessa alkoi tulla toisenlaisia kirjeitä. Tammikuun 28. päivänä 1918 oli muodostettu Suomen kansanvaltuuskunta, joka ryhtyi hallitsemaan valtaamaansa maamme eteläosaa. Koulutoimen johto ”siirtyi” näin Suomen kouluneuvostolle. Ensimmäiseksi ilmoitettiin johtokunnille 10.2.1918, että neuvosto on ottanut koulutoimen johdon käsiinsä. Tämän jälkeen se ennätti lähettämään ainakin viisi kirjettä, jotka koskivat opettajien kalliinajan korotusta palkkoihin, valtionavun myöntämistä koulukeittiöille, vaateavusta ja maalaiskuntien kansakoulurakennuksiin myönnettäviä ja käyttämättä jääneitä valtionapuja.

Valistusasiainosasto oli O.V. Kuusisen johdolla antanut julistuksen, jonka yhtenä pyrkimyksenä koululaitoksen perinpohjaisessa uudistamisessa oli mm. uskonnonopetuksen poistaminen. Myös johtokunnat olisi pitänyt valita uudelleen.

Runsaan parin kuukauden kuluttua, 16.4.1918 Koulutoimen Ylihallitus lähetti kiertokirjeen nro 300 johtokunnille. Kirje alkoi seuraavasti: *Ylihallitus, joka maassa vallinneen kapinaliikkeen ja siitä johtuneen kansalaissodan vuoksi viime tammikuun 29. päivästä alkaen näihin asti on ollut estettynä toimimasta, saa ryhdyttyään jälleen toimeensa, täten kehottamaan Teitä koulun palauttamista säännölliseen kulkuun ja kiireimmiten ilmoittamaan mm. onko ja mistä ajasta kansakoulu ollut sodan vuoksi suljettuna ja onko se nyt vapaa ja ovatko opettajat rintamapalvelusta suorittavina, paikalliseen suojeluskuntaan kuuluvina, taikka muista syistä olleet estyneinä hoitamasta virkojaan ja olisiko jotain muuta mainittavaa.*

Sitten alkoikin oikea kiertokirjeiden tulva. Hongiston koulun johtokunta oli kirjannut niitä kuusi saapuneen. Yksi niistä koski ohjeita, kuinka toimia influenssan eli espanjantaudin johdosta. Kouluja kehoitettiin ripustamaan seinälle taulukko kulkutautien itämis- ja eristämiskausista, sekä niiden ehkäisystä

Alkuvuonna 1918 maailmansodan loppuvaiheessa levisi Eurooppaan influenssaepidemia Kaukoidästä. Epidemian tuhoja ei voitu virallisesti julkistaa kummallakaan sodan osapuolella, siksi sotatoimialueiden siviilit eivät tienneet suojautua. Tieto taudin vakavuudesta ei levinnyt riittävästi myöskään liittoutuneiden maiden kesken, minkä takia se levisi nopeasti sotilaskuljetuksien mukana laivoilla myös Amerikkaan. Miljoonia ihmisiä kuoli epidemiaan. Kesän 1918 aikana epidemia laantui muualla Euroopassa, mutta Suomessa se vasta saavutti ensimmäisen huippunsa. Epidemian oletettiin jo menneen ohi, kun tulikin uusi epidemia-aalto syksyllä 1918. Espanja, joka ei ollut sodassa mukana, kertoi lehdistössään vapaasti riehuvasta epidemiasta. Siksi taudille annettiin nimi espanjantauti, vaikka todellisuuudessa Espanja – niin kuin muutkin maat olivat saman epidemian uhreja. Tauti levisi nopeasti

maan lähes joka kolkkaan ja oli paljon tappavampi kuin ensimmäinen tautiaalto. Loka-marraskuu oli "musta" kuukausi. Kokonaiset kyläkunnat sairastuivat, kouluja ja myymälöitä suljettiin, sairaalat täyttyivät. Piirilääkärit huomasivat, että tauti ja sitä seurannut kuolema kohdistuivat erityisen ankarasti noin 15–40 vuotiaisiin nuoriin ja vahvoihin henkilöihin, joilla on yleensä paras vastustuskyky. Taudin tartumisesta saattoi kulua vain pari vuorokautta, kunnes kivulias kuolema korjasi satonsa. Myöhemmin on nuorten suurta kuolleisuutta selitetty sillä, että nuorten elimistö kykeni ylireagoimaan rankkaan bakteerihyökkäykseen. Ylireagointi vei kehon hallitsemattomaan tilaan, josta yleensä seurasi kivulias kuolema.

Historiankirjoista tai muista asiakirjoista ei ole selvinnyt, miten espanjantauti koskelaisia koetteli. Mutta kun historiasta tiedetään, että se tappoi maailmanlaajuisesti 30–50 miljoonaa ihmistä, voidaan olettaa, että se kosketti myös koskelaisia. Yleisenä arviona on esitetty, että epidemiaan Suomessa sairastui 30 % väestöstä, josta n. 25 000 kuoli. Se tiedetään, että Koskelta Amerikkaan muuttaneita siirtolaisia kuoli espanjantautiin. Myllykylästä Amerikkaan muuttanut August Pyhäkö (s. 2.10.1892), joka muuton yhteydessä otti nimekseen Koski, kuoli espanjantautiin 3.11.1918. Häneltä jäi leski, koskelainen Ellen o.s. Juonoja ja orvoiksi Amerikassa syntyneet tyttäret Martha ja Helmi.

Lääkintöhallitus julkaisi sanomalehdissä julistuksen, jossa yleisölle annettiin ohjeita tartunnan ehkäisemiseksi. Julistus antoi ymmärtää, että sairastuminen johtui ihmisen omista toimista: tuli varoa joutumasta tarpeettomasti tartunnalle alttiiksi. Kehotettiin välttämään yleisötilaisuuksia, koska taudin ymmärrettiin leviävän helposti väentungoksessa. Henkilökohtaista puhtautta, erityisesti käsien pesua, pidettiin tärkeänä. Myöhempien selvitysten mukaan tauti levisi hengityksen kautta, joko suoraan toisen henkilön hengitysilmaan tai bakteeritartuntana käsistä suuhun. Tautiin sairastuminen ei juurikaan johtanut nuorten kouluikäisten kuolemaan, eikä näin vaikuttanut juurikaan normaaliin koulunkäyntiin epidemian laannuttua.

Kansalaissodan aikana koulutyössä ei pöytäkirjojen mukaan ollut erityisiä vaikeuksia, mutta muuten sota vaikutti merkittävästi kuntalaisten elämään. Koskella helmi- ja maaliskuu kuluivat pelossa ja epävarmuudessa. Punakaartilaiset isännöivät paikkakunnalla ja toimittivat vangitsemisia, kuulusteluja ja takavarikoita. Huhtikuun alussa alkoi kulkeutua tietoja, että Tampere on vallattu. Rintamalta alkoi saapua punakaartilaiskarkureita. Myös Turusta päin tuli pakolaiskuormia Koskelle.

Kosken kartanoon oli kokoontunut muutamia miehiä, mm. maanviljelysneuvos Johannes Nyberg, opettaja K. Mulo ja F. H. Kaisla, keskustelemaan tilanteesta. Tällöin päätettiin kutsua 14. p:nä huhtikuuta kokous Nuortentu-

paan keskustelemaan suojeluskunnan perustamisesta. Kokouksen puheenjohtajana toimi J. Nyberg. Minkäänlaista pöytäkirjaa ei kokouksesta ole jäänyt, mutta osanottajia oli n. 20. Kokouksessa päätettiin riisua aseista paikkakunnalla vielä olevat punakaartilaiset. Aseiden puuttuessa päätettiin lähettää opettaja Mulo ja ylioppilas R. Närvi niitä Turusta hakemaan. Mistään muista toimenpiteistä ei vielä ehditty päättää, kun tuli tieto, että punakaartilaiset ovat tulossa takaisin Koskelle. Kokous hajosi heti. Tieto punaisten paluusta osoittautui kuitenkin sillä kertaa ennenaikaiseksi. Punaiset tulivat vasta 16. päivänä huhtikuuta, majoittuivat Sorvastolle ja tekivät sieltä ryöstöretkiä ympäri pitäjää. Lähtiessään pois 22. päivänä huhtikuuta he murhasivat mv. Jalmari Heikkolan (s. 24.7.1884) Vähä-Sorvastolta.

Kun olo Koskella alkoi taas tuntua epävarmalta, alkoi koskelaisia pyrkiä Turkuun, missä perustettiin virallisesti Kosken suojeluskunta. Tästäkään ei ole jäänyt jäljelle pöytäkirjoja, sillä ne, kuten muutkin suojeluskunnan aikaisemmat asiakirjat, tuhoutuivat Kankaan koulun palossa 1919. Osanottajia oli Turun kokouksessa 25–30 koskelaista. Ensimmäiseen esikuntaan valittiin (Varsinais-Suomen suojeluskuntapiirin 20-vuotisjuhlaulkaisun mukaan) opettaja K. Mulo, ylioppilas R. Närvi, joka toimi suojeluskunnan päällikkönä sen tullessa Koskelle ja mv. Voitto Naumi sekä johtaja Aarnio. Neuvotteleviksi jäseniksi valittiin maanviljelysneuvos J. Nyberg ja opettaja F. H. Kaisla. Opettaja Kaisla oli sodan pyörteissä joutunut luopumaan kunnankirjurin ja kunnallislautakunnan esimiehen tehtävistä. Sodan melskeet eivät näytä vaikuttaneen johtokunnan työskentelyyn tai kokoonpanoon. Suutari J. Ruokonenkin sai jatkaa johtokunnassa, vaikka häntä ei enää "kapinaan" osallistumisen takia hyväksytty. Suojeluskunnan toiminta on ollut pitkään vakaa 1900-luvun molemmin puolin. Rahan arvon lasku eli inflaatio oli ollut tuntematon. Inflaation todellisuus ja peruuttamattomuus valkeni suomalaisille vasta ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheessa.

Kansalaissodan myötä tilanne vain paheni, sillä sota rahoitettiin painamalla lisää seteleitä. Suomen Pankki jäi punaisten haltuun ja toimi näiden valtionpankkina. Vallankumousta rahoitettiin yhteensä 171 miljoonalla markalla. Tästä summasta osa oli vääriä seteleitä, jotka mitätöitiin heinäkuussa 1918. Vaasan hallitus rahoitti sotansa lainarahalla. Kaiken kaikkiaan valkoiset lisäsivät erilaista paperirahaa suunnilleen yhtä paljon kuin punaisetkin.

Rahan ostovoima alkoi heikentyä jo vuoden 1916 aikana. Kaikkialla valitseva tavarapula nosti maailmanmarkkinahintoja. Pulan pahetessa vuonna 1917 hinnat nousivat nopeammin kuin paperirahan määrä. Rahaa alkoi olla liikaa ja sen arvo laski nopeasti. Rahan arvon muutostaulukosta vuosilta

1910–30 näkee, miten rahan arvo heikkeni dramaattisesti vuosina 1914–1921.

Inflaatio ajoi vähitellen opettajat – niin kuin muutkin palkkatuloillaan elävät – ahtaalle. Kosken kansakoulunopettajat, joita silloin oli kahdeksan, esittivät vuoden 1917 alussa pyynnön saada vuosipalkkoihinsa taannehtivasti 1.8.1916 lukien 200 markan kalliinajanlisän, jota valtion virkamiehille oli jo alettu maksaa. Kunnanvaltuusto puolsi anomusta ja lähetti sen ratkaistavaksi 26.2.1917 kuntakokoukseen. Kokoukseen oli tullut paljon väkeä. Ehdotusta vastustivat kaikki muut puheenvuorojen käyttäjät, paitsi ne kaksi opettajaa, jotka olivat tulleet kokoukseen perusteellamaan anomustaan. Vastustajat myönsivät kylläkin rahan arvon alentuneen tavattomasti, mutta eivät pitäneet silti kohtuullisena myöntää pyydettyä palkanlisää; eräältä taholta kehoitettiin opettajia hankkimaan sivutuloja ruumiillisella työllä tai keinotekoisella.

Itsenäistymisen jälkeen hintojen nousu jyrkkenei edelleen. Vuonna 1918 elinkustannukset kolminkertaistuivat. Lisää ongelmia toivat espanjantauti ja sotaorpojen hoidon järjestäminen. Kun markan arvo vähitellen laski kymmenenteen osaan so-
taa edeltäneen ajan arvosta, palkkoja oli korotettava. Palkkojen tarkistamiseksi otettiin yleisesti käyttöön opettajille ns. kalliinajan palkkausjärjestelmä, johon kunnankin oli taipuminen. Yksilön tasolla kukkaroa kiristivät vielä jatkossa vuosien 1920–21 laman aikana käyttöön otettu progressiivinen tuloverotus. Vaikeuksien yli päästiin, ja rahan arvo vakaantui 1920-luvun alussa.

Inflaation takia vanhat velat kutistuivat ja uudet investoinnit tulivat edullisiksi. Elintarvikepulan sekä inflaation ansiosta kaupunkilaisten varallisuutta siirtyi maaseudulle. Torpparit hyötyivät inflaatiosta voidessaan lunastaa torppansa vuoden 1914 rahanarvon mukaan. Inflaatiosta hyötyjien määrä oli kuitenkin pieni verrattuna häviäjiin.

Vuosi	Kerroin
1910	20,067
1911	19,333
1912	18,873
1913	18,873
1914	18,873
1915	15,696
1916	11,831
1917	6,074
1918	1,779
1919	2,007
1920	2,007
1921	1,601
1922	1,646
1923	1,634
1924	1,603
1925	1,547
1926	1,585
1927	1,554
1928	1,521
1929	1,53
1930	1,66

Esim v. 1915 oli 1mk=15,696€
ja v 1918 oli 1 mk=1,779€

9 Alakoulun perustamisen aikaa

9.1 Yleinen oppivelvollisuuslaki

Valtio alkoi olla halukas 1900-luvulla ottamaan vastuulleen myös maaseudun alkuopetuksen. Alkuopetuskomitea ehdotti vuonna 1906 alkuopetuksen kunnallistamista siten, että kirkolliset alkukoulut jäisivät koskemattomiksi, mutta niiltä evättäisiin valtionapu. Alkukoulut piti perustaa olemassa olevien kansakoulujen yhteyteen pohjakouluiksi. Routakauden senaatti jarrutti kaikkia tällaisia eduskunnan pyrkimyksiä, joilla pelättiin olevan kapinallisia taka-ajatuksia. Kirkolliset piiritkin viivyttivät alkuopetuksen kunnallistamista.

Puolueet pääsivät kuitenkin yksimielisyyteen yleisestä oppivelvollisuudesta ja sen aiheuttamien kustannusten maksamisesta valtion varoista. Esitys hyväksyttiin vuoden 1910 valtiopäivillä. Keisari-suuriruhtinas jätti lain vahvistamatta, koska se olisi liiaksi rasittanut valtion varoja.

Senaatti myönsi vuosiksi 1914–1917 edelleen valtionapua kiertokouluille, mutta kunnalliset alkukoulut eivät sitä saaneet. Alkuopetus oli tähän saakka katsottu liian heikoksi, joten vuoden 1916 piiritarkastajien kokous kehotti tehostamaan pientenlastenkoulujen toimintaa ja vaatimaan niissä käyntiä kansakouluun pääsemisen ehtona.

Puolueet vaativat kuitenkin, että myös maaseudun on saatava samanlainen 2-vuotinen kunnallinen alakoulu kuin kaupungeissa ja jota oli jo vuonna 1910 tavoiteltu. Poliittisen ilmapiirin kiristytessä tuli puolueiden kesken vielä kiista, olisiko uskonto otettava kouluaineitten joukkoon. Asia saatiin sovituksi niin, ettei lakiluonnoksessa lopulta mainittu mitään opetusohjelmasta. Kansalaissodan jälkeen esitys saatiin eduskunnan käsittelyyn. Vuonna 1920 eduskunta hyväksyi oppivelvollisuuslain sekä lain kansakoululaitoksen kustannuksista. Lait astuivat voimaan 1. päivänä elokuuta 1921.

Oppivelvollisuuslain mukaan jokaisessa koulupiirissä tuli olla nelivuotinen 36-viikkoinen yläkansakoulu, eri opettajan hoitama kasivuotinen alakansakoulu sekä jatkokoulu. Kouluja oli oltava niin tiheään, ettei oppilaiden koulumatka ole viittä kilometriä pitempi. Oppivelvollisuuslain mukainen opetus maalauskunnissa oli järjestettävä ennen 1. päivää elokuuta 1937. Oppivelvollisuus alkoi syyslukukauden alusta sinä kalenterivuonna, jolloin lapsi täytti 7 vuotta ja päättyi kevätlukukauden lopussa sinä vuonna, jona hän täytti 13 vuotta. Jos tieto ja taitomäärien suoritukset olivat silloin kesken, oppivelvollisuus jatkui yhden vuoden ajan. Tämän lisäksi lapsi oli velvollinen kahden vuoden ajan ottamaan osaa jatko-opetukseen.

Alkuopetus oli nyt lopullisesti siirtynyt kirkollisilta kiertokouluilta kunnallisille alakouluille. Asiaa kevennettiin v. 1921 annetulla asetuksella niin, että entiset kiertokoulun opettajat täydennyskurssin suoritettuaan olivat päteviä myös hakeutumaan alakoulun opettajiksi.

9.2 Hongiston koulun laajennusta suunnitellaan

Vuoden 1918 heinäkuussa Hongiston koulun johtokunta oli arvellut, että kouluun tulee oppilaita enemmän kuin 55. Siksi pyydettiin kunnanvaltuustolta rahaa apuopettajan palkkaamiseen ja veistosalin muuttamiseen toisen opettajan luokkahuoneeksi. Lupa saatiinkin ja 11 hakijan joukosta toiseksi apuopettajaksi vuonna 1919 valittiin Helga Alina Grönfors. Samana vuonna saatiin koululle sähkövalot, mikä oli merkittävä parannus olosuhteisiin.

Tilanpuute pakotti johtokunnan toimiin koulun lisärakennuksen saamiseksi. Rakennuspiirustusten hankkiminen jätettiin Iivari Postin ja opettaja Kaislan tehtäväksi. Kouluhallitus oli kuitenkin asettanut ehtoja valtionavun saamiseksi apuopettajattaren palkkaukseen. Tämän vuoksi johtokunta päätti 16.6.1920 esittää kunnanvaltuustolle, että vaatimuksiin annettaisiin seuraavat vakuutukset:

Koulun lisärakennus, joka käsittää toisen luokkahuoneen ja opettajattaren asunon sekä tarpeelliset ulkokuoneet valmistuvat 1.8.1925.

Siksi kunnes lisärakennus valmistuu, sitoudutaan antamaan apuopettajattarelle seuraavat palkkaedut: pohjapalkkaa 300 markkaa, puuttuvan asunon korvauksena 850 markkaa, pilkotut polttopuut, peltomaan korvauksena 150 markkaa sekä lehmän suvi- ja talvirehun korvauksena 850 markkaa.

Tänä muutoksen aikana oli opettaja Kaislan ja apuopettajatar Grönforsin välille oli syntynyt rakkaussuhde, joka johti siihen, että he muuttivat paikkakunnalta. Johtokunnan kokouksessa 9.7.1920 valittiin apuopettajattareksi Armi Kyykynen, joka ei ottanut virkaa vastaan, joten valituksi tuli varalla ollut Olga Koskinen. Kun Kaislalle myönnettiin 12.9 virkavapaus, Olga Koskinen siirrettiin hoitamaan johtajaopettajan tehtäviä ja apuopettajan virkaa hoitamaan tuli Olga Seppälä.

Koulun johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin vuonna 1920 Juho Uoti.

Helmikuussa 1921 koulun laajentamisasiaan tuli mutkia, kun johtokunnan tietoon oli tullut, että Hongiston, Liipolan, Katteluksen ja Tauselan kyli-

en takamailla asuvien puolesta tehtäisiin valtuustolle esitys, uuden koulun perustamisesta johonkin näistä kylistä. Jos asia saisi myönteisen ratkaisun, se vähentäisi oppilaita Hongiston kansakoulusta niin paljon, että koulun lisärakennusta ei tarvita ja toisen opettajan virka voitaisiin lakkauttaa. Asia tunnettiin hyvin johtokunnassa, joten se puolsi lämpimästi ehdotusta.

Huhtikuun 22. päivänä 1921 kuntakokous käsitteli satopääläisten anomuksen: *Tilalliset Iivari Tuominen ja Juho Saari Liipolan kylästä tekivät valtuustolle anomuksen omasta ja naapurien puolesta, että kunta rakentaisi kansakoulun ns. Viepjoen Laaksoon, sekä että koulu aloittaisi toimintansa syksyllä 1923.*

Anomustansa perustelivat sillä, että mainitussa laaksossa asui 54 perhekuntaa, jolla on yhteensä 98 alle 15 ikävuoden olevaa lasta. Ja kun lähin kansakoulu olisi laajennettava oppilasluvun lisääntyessä, niin sopivampi olisi laittaa uusi koulu eikä kootta koulu yhteen paikkaan. Liitteenä oli Hongiston koulun johtokunnan puoltolause aikeelle.

Kunnanvaltuusto vahvisti myöhemmin uuden koulupiiriä. Satopään koulun rakentaminen varmistui ja yläkoulun laajennusasia raukesi.

9.3 Alakoulu alkaa vuokrahuoneissa

Kun Kaisla ja Helga Grönfors erosivat opettajanviroista, paikat pantiin hakuun. Valituksi tuli opettajapariskunta: Emil ja Tyyne Ahonen. He aloittivat lukuvuoden 1921–22.

Johtokunnan puheenjohtaja vaihtui. Uotin tilalle tuli Juho Saari (Järvenmaa), joka hoiti tehtävää vain vuoden oltuaan kuitenkin tätä ennen johtokunnan jäsenenä lähes 10 vuotta.

Syksyllä 1923 kouluun tuli I ja II osastoille yhteensä 53 oppilasta. Tiedossa oli että koulupiirissä oli lisäksi 21 alakouluikäistä lasta (7-9 vuotiaita).

Tästä syystä valtuustolle esitettiin pyyntö saada perustaa piiriin alakansakoulu. Tämän johtokunta katsoi lasten kannalta erittäin tarpeelliseksi koska lukemisen, laskennon ja kirjoituksen alkeet ovat nykyisin opetuksin jääneet perin heikoiksi

Kuukautta myöhemmin johtokunta hyväksyi alakoulun pitopaikaksi Tapalan Onnelan talon salin. (Löyhän talon nimi oli omistajanvaihdoksen yhteydessä muutettu Onnelaksi.) Akseli Mäki ilmoitti luovuttavansa opettajan asunnoksi Kallion talosta salin ja osan keittiötä.

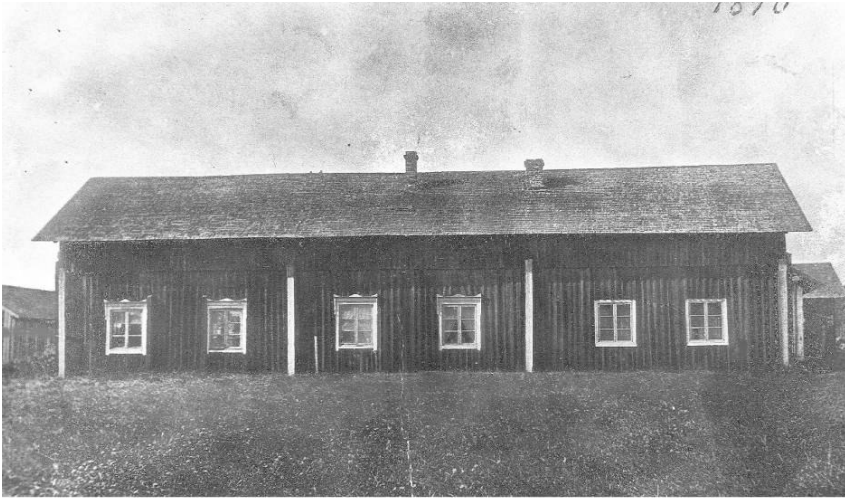
Olga Koskinen

Juho Uoti

pj. Juho Saari

Tapalan Löyhän talo v. 1890

Alla olevassa kuvassa on näkymää Hongiston puolelta oikealla olevaan Tapalan talokeskukseen. Vasemmalla on vanha Vako eli Kampela, Löyhän talo oikealla. Kuva on otettu v. 1926.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Alakoulun perustamisvaiheista ei johtokunnan pöytäkirjoista löydy kovin seikkaperäisiä päätöksiä. Yhtenä syynä saattoi olla johtokunnan ja Ahosten välille syntynyt vakava selkkaus opettajan palkanalennuksen johdosta. Riita huipentui siihen, että Ahonen kieltäytyi kirjoittamasta johtokunnan pöytäkirjoja. Sen jälkeen johtokunta ei suostunut maksamaan hänelle pientä palkkiotakaan sihteerin toimesta *jota hän ei ollut kunnollisesti hoitanut*. Näin Bruno Puras joutui hoitamaan sihteerin tehtävät. Johtokunta päätti 24.5.1923, että toinen opettajanvirka täytetään vain väliaikaisesti, koska Satopään koulu on päätetty rakentaa ja oppilasmäärä Hongiston koululla laskisi. Tätä luonnollisesti Ahosen opettajapariskunta vastusti ja jätti tästäkin päätöksestä pöytäkirjaan eriävän mielipiteensä.

pj. Bruno Puras

Epäselväksi jää, ehtikö alakoulu lainkaan aloittaa Onnelan salissa, koska tässä ilmeisen riitaisessa kokouksessa oli alakoulua varten kuitenkin päätetty vuokrata Albert Mäeltä Kallion tilan päärakennus. Koska johtokunnan tiedossa ei ollut ehdottaa parempaa huoneistoa, vuokrauspäätös koski vain yhtä vuotta.

Mäen omistamalla Kallion tilalla on Hongiston koulun eri vaiheissa ollut suuri merkitys. Se oli toiminut kiertokoulun pitopaikkana, uutta kansakoulua odoteltaessa varsinaisena kansakouluna, ja nyt siellä aloitettiin oppivelvollisuuslain mukainen alakoulu. T.I. Kosken osuuskauppa oli vuokrannut Kallion rakennukset 20.2.1919 Albert Mäeltä kaupaksi. Osuusliike rakensi uuden sivumyymälän Nikolai Anttilalta 10.3.1922 ostetulle maalle lähelle kansakoulua Vähäjoen työväen maantien laitaan. Nimensä uusi kauppa oli kuulemma saanut Albert Mäeltä, joka oli sille antanut lempinimen Kampela, *kun se on niin kampelas paikas*. Rakennus on vielä entisessä kuosissaan. Vain kaupan ikkunat on Atte Luhtalan toimesta 1950-luvulla muutettu näyteikkunoiksi.

Talolan, Sorvaston ja Hongiston johtokuntien yhteiskokouksessa Hongiston alakoulun opettajaksi oli valittu Matilda Haapasaari. Opettajan vaalista ei ole mainintaa Hongiston koulun johtokunnan papereissa.

Ahosten aikana yläkoulua ehostettiin niin, että eteiseen päätettiin lisätä uuni ja vielä toinen uuni vanhan rinnalle pienempään luokkaan. Ilmeisesti myös koulu maalattiin ulkopuolelta. Koulun paloturvallisuutta lisättiin hankkimalla tuhkasäiliö. Vanha ompelukone myytiin ja ostettiin uusi. Iivari Postin tehtäväksi tuli hankkia koululle teroittaja poikien käsityökaluja varten. Palkatuksi tuli Nestori Lintuaho.

Aili Lammi, Taimi Ruokonen, Edla Tuominen ja Alli Rantanen olivat saaneet I palkinnon kasvattamistaan puutarhatuotteista. II palkinnon saivat Suoma Koskinen, Anna Ojanen, Ole Alihaka ja Alma Meller. Asiakirjoista ei selvinnyt, oliko kasvikset kasvatettu kotona vai jossain Kallion tilan maalla olevalla ”oppilaskasvitarhassa”, jonka perustamisesta oli päätetty kesällä 1915. Johtokunnan puheenjohtaja vaihtui taas. Saaren tilalle valittiin Bruno Puras v.1923. Hän toimikin tehtävässä pitkään – 13 vuotta.

Suivaantuneina johtokuntaan Ahoiset erosivat keväällä ja muuttivat Ruokolahdelle. Miesopettajaksi valittiin Ensio Helenius (myöh. Harni) Turusta, Saima Laine Uudestakaupungista sekä alakouluun Anna Seppälä Loimaalta. Koevuoden jälkeen Helenius valittiin vakinaiseksi miesopettajaksi vuonna 1924. Satopään koulun valmistumisen takia uhanalainen naisopettajan virka lakkautettiin. Alakoulun opettajaksi tuli äänestyksen jälkeen valituksi Vilhelmiina (Minna) Pynnönen ja tyttöjen tilapäiseksi käsitöiden opettajaksi Anna Posti.

Alakoulu jatkui Kallion talossa, jonne oli ostettu 10 pulpettia, harmoni, kaappi, opettajan pöytä ja kartat.

9.4 Alakoulun paikaksi lopulta Ryppylänmäki

Kunnanvaltuusto käsitteli alakoulun paikka useampaan kertaan, mutta nähtävästi ei koulun johtokunta. Joulukuun 13. päivänä 1923 kunnanvaltuusto käsitteli Vihtori Perälän ja Jalmari Hakalan anomuksen alakoulun perustamisesta. Koska oppivelvollisuuslain edellyttämä kansakoulupiirijakoehdotus oli vielä keskeneräinen, anomus jätettiin ns. piirijakokomitean valmisteltavaksi.

Kunnanvaltuusto vahvisti 13.5.1924 uuden koulupiirijaon, jossa Satopään koulun perustamisesta johtuen: *Hongiston piiri käsittää Liipolan järveä ja Anian siltaa myöden koko Tapalan kylän. Kun piirissä sijaitseva koulu ei ole ihan keskuksessa, niin matkojen tasoittamiseksi rakennetaan alakoulurakennus Kivikallion mäkeen Tapalan kylässä. Matkaa ei tule syrjäisemmiltäkään 5 kilometriä.* Valtuusto päätti samassa kokouksessa missä järjestyksessä uudet oppivelvollisuuslain edellyttämät koulurakennukset rakennetaan: Satopään ylä- ja alakansakoulu 1924, Palojoen alakansakoulu 1926, Hongiston alakoulu 1926, Palojoen yläkoulu 1928, Verhon ylä- ja alakoulu 1930, Harmaan alakoulu 1932, Sorvaston alakoulu 1933 ja Patakosken alakoulu vasta kun piiriin tulee tarpeellinen määrä lapsia.

Marraskuun 9. päivänä 1925 otettiin kiireellisenä käsiteltäväksi Tapalan metsäkulmalaisen valtuuttaman Juho Lehtimäen (Albert ja Akseli Mäen veli) valtuustolle tekemä anomus Hongiston alakansakoulun rakentamisesta lähemmäksi metsäkulmaa kuin mitä koulua varten asetettu rakennustoimikunta oli koulupaikaksi ehdottanut.

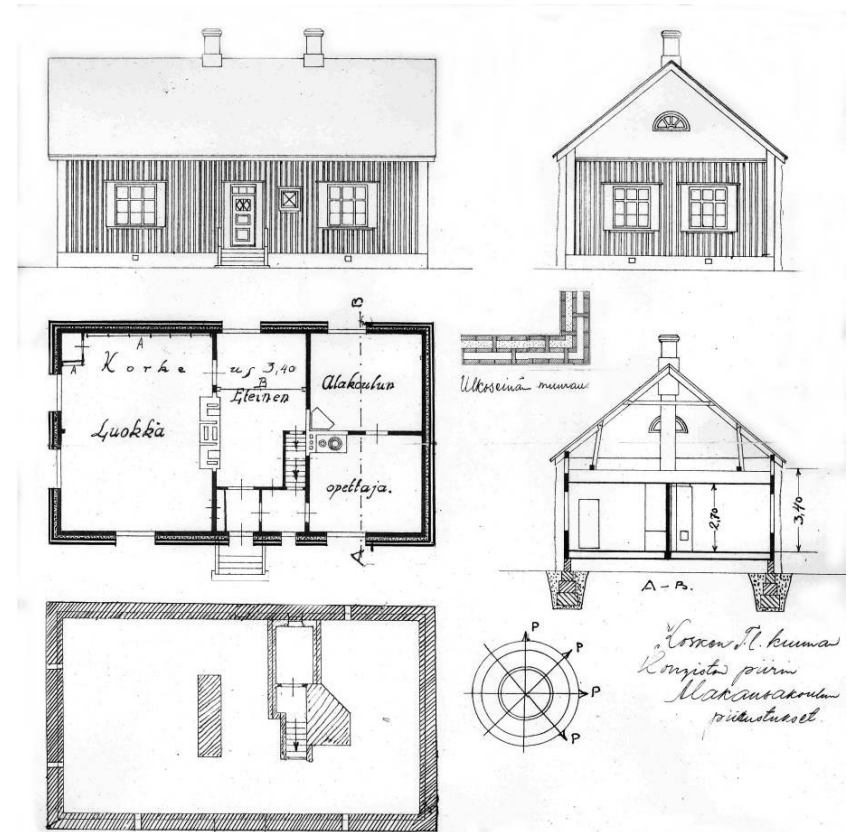
Metsäkulmalaiset ehdottivat Oskari Takatalon lupaamaa tai Isokokin metsämaasta katsomaansa tonttia. Rakennustoimikunta oli katsonut sopivammaksi rakentaa alakoulun Postin talon maalle ns. Ryppylänmäkeen, joka sijaitsi koulupiirin keskuksessa. Tontti viljelysmaainen oli saatavissa 6 000 markalla hehtaarilta. Asiaa päätettiin valmistella vielä uudelleen rakennustoimikunnassa, johon tuli lisäksi Juho Lehtimäki-Takatalo.

Vaikka lopullista ratkaisua alakoulun paikasta ei saatu, kunnanvaltuusto päätti kuitenkin hyväksyä koulurakennuksen pohjapiirustukset sellaisina kuin rakennustoimikunta oli ehdottanut. Rakennus tehtäisiin sementtitiileistä. Seuraavaan kokoukseen päätettiin pyytää rakennusmateriaalin tarkoituksenmukaisuudesta asiantuntijalausunto.

Joulukuun 28. päivänä 1925 asia otettiin uuteen käsittelyyn, kun oli saatu lausunnot lisätyltä rakennustoimikunnalta, Tapalan ja Hongiston kylien metsäkulmalaisilta sekä rakennustarkastajalta. Kokouksessa päätettiin seuraavaa:

Hongiston alakansakoulu rakennetaan valmiiksi asti syyskuuhun 1926 mennessä. Koulun tontti ja peltomaa ostetaan rakennuslautakunnan ehdotuksesta ns. Ryppylänmäestä Tapalan Postin talon maalta, hintaan 6 000 mk/ha. Asiantuntijalausannon mukaan koulu rakennetaan sementtitiilestä peltikatolla. Lämmityslaitteiksi laitetaan ympyräiset peltimuurit.

Kustannusarvio ulko- ja sisätilojen rakennuksineen hyväksyttiin 115 000 markkaan (n. 30 000 €) ja samalla hyväksyttiin myös työselitykset. Koulun rakennustoimikunnalle annettiin täysi valtuutus koulun rakentamiseen sekä aineiden hankintaan ja järjestää asiat miten parhaiksi katsovat.

Ryppylänmäen koulun rakennuskuvia

Kun myös Hongiston koulupiirin metsäkulmalaiset olivat jättäneet kunnanvaltuustolle anomuksen alakoulun rakentamisesta, veloitettiin anomuksen tekijät tuomaan lisäselvitykset siellä asuvista lapsista seuraavaan kokoukseen. Asiaa ei kuitenkaan seuraavissa kokouksissa käsitelty, joten anomuksen tekijät olivat tulleet ilmeisesti toisiin aatoksiin.

Ryppylänmäen koulun piirustukset, kustannusarvio ja työselitykset päätettiin antaa Arvid Purhaan hoidettavaksi niin, että niille saadaan Kouluhallituksen vahvistus. Näin hankkeelle saadaan 30 %:n valtionavustus ja pidempiaikainen kuoletuslaina 50 %:iin saakka rakennuskustannuksista. Puras valtuutettiin myös allekirjoittamaan kunnan puolesta velkakirja ja nostamaan sekä kuittaamaan rahat. Pienin muutoksin piirustukset vahvistettiin 31.5.1926.

Alakoulun piirustukset sekä työ- ja aineselitykset oli laatinut rakennusmestari Frans Sarin, joka myös koulun ilmeisesti rakensi. Itse rakennusvaiheista on tietoja niukasti. Tiedetään, että johtokunta päätti 7.1.1927 kutsua kunnan rakennustarkastuslautakunnan vastaanottamaan uudet alakoulurakennukset yhdessä johtokunnan kanssa. Keväällä kuitenkin huomattiin, että alakoulun ulkorappaus oli talven kuluessa irtautunut ja se jouduttiin uusimaan ja sitä varten pyytämään 5 000 markan lisämääräraha. Uuden tekniikan käyttöönotto ei sujunutkaan näköjään aivan ongelmitta.

9.5 Opetusvälineistä ja juhlista

Opetusvälineiden ja koulutarvikkeiden kehitys oli 1900-luvun alussa nopeaa ja kulki rinnan opetusmenetelmien kehityksen kanssa. Oppivelvollisuuslain mukaan koulutarvikkeet olivat ilmaisia. Kouluhallitus antoi v. 1921 luettelon koulutarvikkeista, jotka kansakoululaisille tuli antaa lukuvuosittain eri luokilla.

Kouluhallitus luetteloi v. 1921 alakansakoulun havaintovälineiden tärkeysjärjestyksen: *luokkataulu, helmitaulu, raamatullisia kuvia (Nelsonin tms. kokoelma), käärepaperia, sakset, siveltimiä, irtokirjaintaulukko, leikkelyaakkoset, laskupennit levyineen, mitat ja painot, värien taulut, kellotaulu (pahvista irtoviisarinen), lämpömittari, kotimaisia eläinkuvia, leikkivälineitä, hernepussit ja 3–5 käsipalloa, hiekkalaatikko, maatalouskuvia (Masalin), kaksi voimistelupenkkiä, kohontapuu, havainto-opetuskuvasasto, vaaka punnukseineen, maalitauluja, pallo, keiloja sekä ammatteja esittävät kuvataulut.*

1920-luvun havaintovälineuutuuksia olivat mm. taikalyhdyt ja projektiokoneet, joita hankittiin ensin kaupunkikouluihin sitten hiljalleen maaseudulle. Aivan vuosikymmenen lopulla perustettiin maahan opetuselokuvayhdistys, joka eurooppalaisen mallin mukaan alkoi levittää kouluihin elokuvia. Ilmeisesti joskus niitä nähtiin Hongistollakin.

Talolan maisemaa, vasemmalla Talolan koulu, keskellä ikkarmäki ja oikealla ladon takaa näkyy Nuortentupaa

Joulujuhlat ja kevätjuhlat olivat tärkeitä. Yleishyödyllisille asioille omistettiin päiviä tai viikkoja. Oli tuberkuloosin vastustamispäivä, eläinten ystävien päivä, kirjallisuusviikko, kodin viikko, yleinen säästäväisyyspäivä, raittiusviikko ja lastensuojeluviikko. Joulukuussa oli Suomen säveltaiteen viikko. Kaikista näyttävimpiä tapahtumia olivat kuitenkin kevät- ja joulujuhlien rinnalla kalevalanpäivä ja 12. lokakuuta Kansakoulun päivä eli Uno Cygnaeuksen päivä.

Kuusijuhla oli varmasti odotetuin koulun juhlista. Ensimmäiseen kuusijuhlaan johtokunta oli myöntänyt 20 markkaa joululehtien ostamiseen oppilaille. Vuosien varrella juhlaa avustettiin, esimerkiksi 14.12.1920 oli Iivari Postin huoleksi jätetty jauhojen hankinta kuusijuhlissa annettaviin vehnäsiin.

Kuusijuhlaan kutsuttiin myös lasten vanhemmat. Juhlaan valmistauduttiin huolella, sillä se oli tärkeä yhdysside myös opettajien ja vanhempien välillä. Koulujen kuusijuhlat olivat – kuten nykyäänkin – vakavia mutta lämpimän lapsenmielisiä tilaisuuksia. Joulujuhliin kuuluivat kynttilät, suuri koristeltu joulukuusi, Enkeli taivaan -virsi, seimikuvaelma, joululaulut, tonttu-leikit, usein jopa satunäytelmä, jota oli harjoiteltu viikkokausia. Huipennuksena oli piparkakku- ja makeispusseja jakava joulupukki. Kaikki lapset sai-

Lattialla vas.;Elma Hakamäki, Liisa Tammi, seisomassa vas.
Esko Uotila, Taimi Kaskinen, X. Laine, Laila Helmivuori, Pekka Hakamäki, XX

vat jotain kotiin vietävää ruskeassa huolellisesti laskostetussa paperipussissa: omenan tai piparkakkuja.

Jännitystä lisäsivät juhlan osana todistusten jako. Jossain vaiheessa niitä ryhdyttiin jakamaan paremmuusjärjestyksessä. Joillekin se saattoi olla kiusallista, jos sattui olemaan vuodesta toiseen häntäpäissä.

9.6 Opintokerhotoiminta

Kun kunnanvaltuusto vahvisti ohjesäännön 2.10.1927, sen 27 §:ssä määrättiin, ettei koulun huoneistoa ilman johtajan ja johtokunnan yhteistä suostumusta käytetä kouluille vieraisiin tilaisuuksiin. Johtuiko tästä, että koulun käyttö ulkopuolisiin tilaisuuksiin oli koko koulun toiminta-ajan varsin vähäistä perinteisiä äitienpäivä- ja kuusijuhlia lukuun ottamatta. Pöytäkirjoista löytyi vain yksi maininta, jolloin lupaa oli pyydetty ja annettu, ja sekin vasta vuodelta 1953, kun *johtokunta päätti luovuttaa koulun eteläpuoleisen luokahuoneen ja eteisen Maamiesseuran Tapalan nuoriso-osaston hiihtokilpailuja varten vain toimitsijain ja kilpailijain käytettäväksi ehdolla, että järjestys säilyy ja siivouksesta huolehditaan.*

Hongiston sekakuoro 1947, naiset vas. Impi Hyytiäinen, Minna Pynnönen, Helvi Rantanen, Eine Riikonen, Aili Peltola, Tyyne Nikkilä, Saima Nurmi, ja Sylvi Posti. Miehet vas. kuoron johtaja Rauni Mattila (Torkkeli), Tuure Posti, Arvo Peltola, Mikko Nurmi, Esko Uotila ja Yrjö Mikola.

Monissa kouluissa, myös Satopäässä, oli opintokerhotoiminta vilkasta. Opintokerhoja pidettiin Hongiston koulullakin, aluksi opettaja Harnin ja myöhemmin Ruston johdolla. Hilikka Mikolan muistikuvan mukaan opintokerhoja pidettiin myös yhdessä talolalaisten kanssa Nuortentuvalla, kun opiskelijoita Hongistolle ei yksistään riittänyt.

Hongiston koulun opintokerholaisia lukuvuonna 1937-38

Ed. vas Hilikka Mikola, Sanelma Tuominen, XX, XX, Meeri Alihaka,
miehet vas. Paavo Tuominen, Otto Rusto, Eino Perälä, XX

10 Koulutyö vakiintuu

10.1 Pulakausi

Koulutyö vakiintui uuden lainsäädännön pohjalle 1930-luvulla. Sen alkaessa yleismaailmallinen lama oli pahimmillaan. Jo 1929 Kouluhallitus oli kehottanut kuntia suurempaan säästäväisyyteen. Samana vuonna opetusministeriö pani vireille tarpeettomien opettajanvirkojen lakkauttamiset ja kehotti rakentamaan halvempia koulutaloja.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Vuonna 1931 kouluhallitus sai oikeuden valtioneuvoston asettamin perustein määrätä ns. normaalihinnat, joita ylittävistä rakennuskustannuksista ei myönnetty valtionapua. Sitten rajoitettiin oppikirjojen ilmaista jakelua, eikä jatko-opetukseen annettu kahtena vuonna valtionapua lainkaan. Lisäksi opettajien palkkoja alennettiin 5 % peruspalkasta, joka tosin palautettiin entiselle tasolle muutaman vuoden kuluttua.

Talolan ja Satopään komeat koulut oli saatu onneksi valmiiksi ennen kun valtion kirstu kävi tyhjäksi

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Vuonna 1926 oli aloitettu oppilaiden terveydenhoitotyö palkkaamalla kunnanlääkäri ja kouluhoitajat tarkastamaan koululaiset keväisin ja syksyisin. Talouspulan vuoksi kunta lopetti tämän 1930. Kouluruokailua säännöstiin, kun 1931 päätettiin, että keitto jaetaan alakoululaisille neljä kertaa ja yläkoululaisille viisi kertaa viikossa.

Liisa Linden (o.s. Suominen) muisteli aikaa, jolloin rokotukset tulivat pakollisiksi: *Kouluun tuli rokottaja, oliko sitten lääkäri tai terveydenhoitaja. Meiltä oli 7 km kouluun ja heti rokotuksen jälkeen tulin kovin kipeäksi. Kaikki meni silmissä ympäri ja menin laitumen reunalle piikkilangan alle makaamaan, jonne nukahdin puolipökerryksissä. Rokotuksesta tuli yleensä suuret arvet mutta lääkäri sanoi minulle: "Nyt pistetään kaikki yhteen kasaan, niin ei sitten niin näy lyhyen paidan alta". Toisilla oli "präiskitty" sinne ja tänne. Isä oli kovin kiukkuinen minun takiani ja koko rokotusta vastaan. Pakollisista rokotuksista luovuttiin vuonna 1935.*

Vuonna 1929 opettaja Harni oli valittu Nummelle. Hänen tilalleen tuli Elma Arva. Vaalia ei kansakoulutarkastaja kuitenkaan vahvistanut, ja lopulta väliaikaiseksi opettajaksi saatiin yhdeksi lukukaudeksi Toivo Pohjola. Seuraavana vuonna (1930) – jälleen äänestyksen jälkeen – opettajaksi valittiin Otto Rusto, joka johti koulua koko 30-luvun ja osan 40-lukuakin.

Lieneekö 30-luvun alun säästäminen ylläpitomenoissa ollut syynä luokkien kylmyyteen. Lämpötilan seuraamiseksi Rusto oli pitänyt kirjaa vuoden 1930 marraskuun 12.–22. päivinä klo 7–9. ja klo 14. Lämpötila oli aamulla 10–14 asteen välillä, iltapäivisin oli pari astetta enemmän (viereinen kuva). Ulkolämpötila vaihteli suojaäästä –14 asteen pakkaseen. Lämmitys suoritettiin aamulla ja illalla, jotta sisälämpötila olisi pysynyt edes jotenkin siedettävänä.

Toi talvi lapsille jotain mukavaakin. Koululaisten talviloman tarpeesta voimistelunopettaja Santeri Hirvonen oli vuonna 1926 kirjoittanut opettajien *Kasvatus ja koulu -lehteen*. Kouluhallitus hyväksyi lomakäytännön 1930-luvun alussa. Ansio tästä on annettu Lauri "Tahko" Pihkalalle. Eivät kaikki opettajat ajatuksesta niin ihastuneita olleet. Varsinkin Opettaja-lehti kritisoi sitä: *Jokainen maaseudulla asuva lapsi, jolla on kykyä, halua ja mahdollisuutta, voi hiihtää runsaan tunnin ajan joka koulupäivänä ennen koulun alkua ja sen jälkeen. Jos hän ei näin tee, niin miten varsinainen hiihtoloma sitten saisi hänet hiihtämään*, Opettaja-lehden kirjoittaja ihmetteli (Hämeen Sanomat 2007).

Vuonna 1934 kouluradio aloitti toimintansa. Yleensä opettaja toi luokkaan oman radionsa, josta kuunneltiin "kuulokuvia" kuten Ollin oppivuodet ja Tottijärven perilliset. Radio toi opetustyöhön uudenlaista vaihtelua, josta oppilaat pitivät, kun monenkaan kotona ei siihen aikaan radiota ollut. Aluksi

ohjelmat olivat liian "vaikeatajuisia". Vähitellen luovuttiin esitelmämuodosta ja kouluradion toimituskunta pyrki mahdollisimman suureen havainnollisuuteen ja lapsentajuisuuteen. Mutta oli alkuun kouluradion suhteen epäilijöitäkin, kuten aina kun tulee uutta. Pelättiin, että kouluradiosta iloitsisivat erikoisesti "laiskat ja vanhat opettajat".

10.2 Johtokunnat jatkoivat

Vuonna 1931 annettiin kansakoulun järjestysmuotoasetus, joka vakiinnutti johtokuntien aseman. Kunnanvaltuusto valitsi edelleen koulujen johtokuntiin kolmeksi vuodeksi kerrallaan kuusi jäsentä, joista kolmen tuli olla oppilaiden vanhempia. Johtokunnan seitsemäntenä jäsenenä oli koulun johtaja-opettaja, jota ei voitu valita puheenjohtajaksi.

1930
Celsius

	Tuulen suunta	Ilman lämpö	Klo 7	Klo 9	Klo 2.	Päivä	Ulko- lämpö
Lämpötilat aamulla	E.A. suorsky		+10½	11½	15°	12/XI	-1.
			10½	11.	(14)	13/XI	+1.
			10	10	14	14/XI	+3
			12-	14	16	15/XI	0
Lämpötilat illalla		+13	+10	11	16	17/XI	-5+
			12½	15	14-	18/XI	-14
			10	10+	13½	19/XI	-9
			11	11	14	20/XI	-6
			14	14	14	21/XI	-7
			11			22/XI	-4

Johtokunnan keskeisimpiin tehtäviin kuului edelleen opettajanvaalin toimittaminen. Vaali oli suoritettava pätevästä hakijoista ja tulos alistettava kansakouluntarkastajan vahvistettavaksi. Useimmiten asiat luontuivat kun tarkastajalla oli oikeus palauttaa asia johtokuntaan uudelleen käsiteltäväksi. Vain harvoin valitus eteni kouluhallitukseen saakka.

Maan itsenäistyminen merkitsi myös, että kansakoululaitos saattoi kehittää suhteitaan ulkomaille. Viroon solmittiin viralliset suhteet v. 1921. Viro-lais-suomalaisia kansakoulukokouksia pidettiin vv. 1935, 1937 ja 1939.

Virolainen opettajapariskunta vieraili v. 1937 Hongiston koululla opettajapariskunta Ruston vieraana. Vasemmalla rva ja opettaja Ryyti, edessä Otto Ruston ympärillä lapsensa Osmo, Kaija ja Raiili. Takana lastenhoitaja ja Aili Rusto. Taustalla Hongiston koulu alkuperäisessä komeassa muodossaan

Opettajat solmivat ystävyyssopimuksen Viron kansakoulun opettajiston kanssa vuonna 1935. Opettajat vierailivat Virossa ja vastaanottivat veljesmaan kollegoita koteihinsa.

Koululaiset ryhtyivät virolaisten oppilaitten kanssa aktiiviseen kirjeenvaihtoon, vaihdettiin maiden kesken luennoitsijoita ja pidettiin erilaisia esimerkkikursseja. Opettaja Rusto vieraili Eestissä vuonna 1938.

Johtokunta hoiti koulun taloutta kunnanvaltuuston ja kunnallislautakunnan antamien ohjeiden ja määräysten mukaan, muut asiat kouluhallituksen valvonnan alaisena. Johtokunnan tehtäviin kuului seurata opetusta ja koulun toimintaa yleensä käymällä koululla katsomassa ja osallistumalla koulun tilaisuuksiin. Paljolti riippui johtokuntien jäsenten omasta halukkuudesta, kuinka asioihin puututtiin. Opettajat Pynnönen ja Rusto olivat läsnä johtokunnan kokouksessa kun käsiteltiin tyttöjen käsitöiden opettaja-asiaa. Johtokunta piti omia puoliaan ja Rusto omaansa, kun hän esitti heti alkuun, että tyttöjen käsitöiden opetus siirrettäisiin Iivari Postin sisarelta Anna Postilta hänen vaimolleen Aili Rustolle. Johtokunnan kanta voitti. Aili Rusto valittiin tehtävään myöhemmin, Anna Postin kuoleman jälkeen 4.11.1936.

Ruston aikana oli hankaluuksia opetuksessa. Kerran oli iso joukko oppilaita jättänyt tulemasta kouluun ja johtokunnan oli pakko tehdä asiasta kirjallinen muistutus vanhemmille, koska muuten asia vievettäisiin viralliselle syyttäjälle. Se oli rankka päätös vanhempien suuntaan huoltajan velvollisuuksien laiminlyönnistä. Johtokunta joutui myös ojentamaan opettajaa ja tukemaan oppilaiden vanhempia. Hyvänä sovittelijana opettajan ja perheiden välillä toimi puheenjohtaja Akseli Mäki, joka kylällä tunnettiin rehtinä ja tasapuolisena miehenä.

Kerran johtokunta toivoi, että opettaja pitäisi edelleen erään perheen oppilaat koulussa, jos isä ei enää tulisi kouluun opettajaa solvaamaan eikä lähettäisi haukkumakirjeitä. Olisiko tämän tapauksen taustalla ollut välikohtaus, joka johtui siitä kun Rusto, joka oli vannoutunut raittiusmies ja Toivonliiton puolestapuhuja, oli haistavanaan erään oppilaan ottaneen viinaa. Vanhemmat olivat pojan hammassärlyn takia sivelleet poskeen kamferttia. Kun kotona ei koskaan otettu viinan tippaa, pojan isä oli tuhtunut moisesta epäilystä ja tullut kouluun puolustamaan poikaansa. Poika oli saanut hajun perusteella opettajalta niin kovan läksytyksen, etteivät perheen muutkaan lapset ilmeisesti olleet vähään aikaan menneet ollenkaan kouluun.

Vuodesta 1914 oli ruumiillinen kuritus ollut kiellettyä. Rusto piti kovaa kuria seisottamalla oppilaita kädet ylhäällä. Rangaistus saattoi ollakin kohtuuton ja vastoin määräyksiä, mutta siihen aikaan ruumiillinen rangaistus ei ollut mitenkään poikkeuksellista. ”Vitsan valtaa” jopa yritettiin välillä palauttaa. Vuonna 1922 valtakunnallisessa kansakoulukokouksessa oli tästä äänestys, jossa vain niukka opettajien enemmistö hylkäsi ehdotuksen. Kansakoululain mukaan, jos oppilas oli tottelematon, käyttäytyi sopimattomasti tai oli laiska tai huolimaton, opettaja saattoi rangaista nuhteilla, paikallaan seisottamisella, luokasta poistamisella, kotimuistutuksella tai yhtäjaksoisesti korkeintaan kaksi tuntia kestäväällä jälki-istunnolla. Johtokunta saattoi erottaa oppilaan väliaikaisesti, elleivät muut keinot auttaneet. Ne oppivelvolliset,

jotka eivät olleet koulun omin keinoin ojennettavissa, voitiin tuomioistuimen määräyksestä saattaa viranomaisen hoitoon. Usein käytetty keino oli oppilaan siirtäminen toiseen kouluun hyvän kurinpitäjän ja kasvattajan maineessa olevan opettajan huostaan.

Lama vaikutti 30-luvun alun siihen, että koulurakennukset uhkasivat rapistua. Annettujen varojen mukaan johtokunta teetti vain erilaisia pieniä ja pakollisia kunnostustöitä. Vasta kun lama alkoi hellittää Korean sodan nousuhdanteen vauhdittamana, tehtiin suurempia korjauksia. Yläkoulu maalattiin vuonna 1937, ja samalla maalattiin koulua sisältä. Työn sai 2 100 markan urakkasummasta tehtäväkseen J. Vaalasvuori. Paloturvallisuutta lisättiin, ja kouluille hankittiin mm. kupariset pönttöruiskut. Johtokunta evästi sähköpumpun hankinnassa: ”että kun on pieni kulutus, niin viiden vartin pumppu riittää”.

10.3 Kansakouluntarkastajista ja koulutarkastuksista

Kansakouluntarkastaja oli valtion virkamies, jota pelkäsivät niin opettajat, johtokunta kuin myös oppilaat. Tarkastus tuli toimittaa kouluilla 1920-luvulta lähtien joka toinen vuosi. Tarkastajan tärkeimpiä tehtäviä oli vaalien vahvistamisen ohella opetussuunnitelmien hyväksyminen. Vuodesta 1934 lähtien byrokratia kasvoi, kun tarkastajien tuli vahvistaa lukuvuoden järjestelytkin. Voimakastahtoiset persoonallisuudet tietenkin vaikuttivat omalla käyttäytymisellään myös valtiovaltaan tuomalla esille tarkastuksissa havaittuja epäkohtia. Erityisen ansioituneina kansakouluntarkastajina pidettiin piirin Albin Järvistä ja myöhemmin J. Laurilaa (Halila). Johtokunnat, opettajat ja tarkastajat puolustivat etenkin alkuaikoina voimakkaasti koulujen itsenäistä päätösvaltaa.

Tarkastajien kiertokirjeiden perusteella syntyy käsitys, että kirjeet ohjonneen ja suosituksineen olivat varsin tehokas väline opettajien käytössä. Niihin opettaja voi aina tarvittaessa vedota. Tarkastaja seurasi opettajan käyttäytymistä vuosikertomusten ja opetussuunnitelmien avulla. Mutta oli sopivaa kunnustaakin. Vt. tarkastaja Otto Erkkilä kirjoitti aikanaan Kaislalle:

Lupaamanne alustus maatalousopetuksen osalta olisi hyvin tervetullut ja tärkeä. Mutta samalla toivoisin, että olisitte näytetunninkin siitä samasta pitänyt. Se olisi opettajille uutta ja kuulemisen arvoista, kuten se minullekin viime talvena koululla käydessäni oli. Ikävä on minun Teiltä näin paljon pyytää, mutta olettehan Te mies, joka ei terveytensääkään puolesta työtä pelkää. Olen Teiltä vain kuullut laskentotunnin, joka hengen voimain kannalta-kin oli mallikelpoinen.

Yleensä kiertokirjeet olivat hyvin kanta-aottavia, mutta viime kädessä aina muistutettiin, että opettaja ja johtokunta ratkaisevat ja soveltavat ehdotukset paikallisiin oloihin.

Tarkastaja Laurila oli 30.10.1934 vierailut Hongiston koulussa ja todennut, että koulujen pahin puute oli, ettei Ryppylänmäen alakoulussa ollut kunnan kaivoa eikä saunaa. Tietä pitkin matkaa kertyi toista kilometriä yläkoulun saunaan. Matka olisi tietenkin ollut lyhyempi, jos olisi päässyt oikaisemaan. Toki talvella kelien salliessa niin mieluusti tehtiinkin. Vähäjoessa alakoulun alapuolella oli ollut mylly, jonka maapadon kautta pääsi hyvin vähävetisenä aikana joen yli. Tätä mahdollisuutta ei kesällä voinut käyttää, koska pelloilla kasvoi vilja.

Tarkastaja oli huomauttanut (pöytäkirjassa opettaja oli puutteen erikseen alleviivannut), ettei yläkoulun opettajan asunnossa ollut eteistä. Keittola pienessä saunarakennuksessa oli huonossa kunnossa.

Höyläpenkit olivat menneet ”kampelaan” ja olivat kunnostamisen tarpeessa. Vuoden 1936 kesällä suoritettiin kunnostusmaalauksia, jotka johtokunta antoi 800 mk urakkahinnasta ”käsityöläiskujalta” maalari Uno Aaltonen tehtäväksi. Muita tarjokkaita olisivat olleet J. Valberg-Vaalasvuori ja Jalmari Mecklin, joiden tarjoukset olivat kuitenkin huomattavasti kalliimmat.

Veistosalin sisustuksen uudistamista ei kuitenkaan annettu halvimman tarjouksen tehneelle koppamestari L. Lehtiselle, jonka ”tekemisiä ei tunnettu” vaan sen sai opettaja Rusto tehdä 200 mk kalliimmalla hinnalla.

Tarkastajan kehoitus johti vuonna 1935 saunan rakentamiseen Ryppylänmäkeen. Rakennusmestari Frans Sarin laati kustannusarvion opettaja Ruston tekemien piirustusten pohjalta. Kun vain Sarin jätti tarjouksen 7500 mk omista rakennustarvikkeista tai kunnan aineista 2300 mk.

Puheenjohtaja Bruno Purhaan tilalle valittu August Mikola sai tehtäväkseen valvoa työtä. Sarin pyysi saada rakentaa saunan 25 cm pitemmäksi kuin piirustukset sallivat, mikä ilmeisesti johtui siitä, että hän käytti vanhoja hirsiiä, joka oli siihen aikaan yleistä. Johtokunta myönsi luvan ja maksoi siitä korvauksena 300 markkaa.

Tästä syntyi myöhemmin jälkiselvittelyjä. Johtokunta piti käytettyjä aineita ja hirsiiä kestävämpänä kuin jos sauna olisi tehty uusista hirsistä.

pj. August Mikola

Selvitys kelpasi kansakoulutarkastajalle ja valtionavustus saatiin, vaikka opettaja Rusto oli tarveaineiden laadusta ollut eri mieltä.

Johtokunta pyrki säästäväsyyteen miltei kaikessa toimissaan. Kulunkeja seurattiin tarkasti niin kunnassa kuin tarkastajankin toimesta, mutta silti niistä jouduttiin jälkikäteen tekemään lisäselvityksiä pienimmistäkin asioista.

Varmuuden vuoksi pöytäkirjaan kirjattiin tammikuun alussa 1936 sekkin, että edesmenneen johtokunnan puheenjohtajan Bruno Purhaan muistoseppeleen hinta sai nousta enintään 150 markkaan.

Laman jo jäätyä taakse, vuonna 1933 maalaus- ja yläkoulun katot, korjattiin akkunoita ja alakoulussa ajettiin koulun lattia ylös. Lisäksi korjattiin alakaivon puukehä ja kellarin ulko-ovi. Säästäväsyyttä noudattaen korjattiin yläkoulun ulkokuonarakennuksen pääty, korjautettiin joitakin sähköjohtoja ja päätettiin tilkitä, laudoittaa ja maalata sauna.

Ryppylänmäen koulu pian valmistumisensa jälkeen, v.1930

Ryppylänmäen koulu

Ryppylänmäen koulun sauna

Jatkolaisten käsitöitä lukuvuosilta 1936-37

Aimo Lintuaho muistelee mielellään koulun korjattua veistosalia, kun sai olla siellä opettajan luotto-oppilaana:

Mää joutusin opettamaan muita poikii – se tuli mull jotenkin luonnostaan. Mää olin ensimmäisell luokal, kun mää joutuisin pitämää käsityökaappin puhtaana, ottamaan pois työkalut kaapist ja antamaan ne pojill. Ne täytyy antaa aina mull takasin eikä saanee panna itte kaappiin. Kai se opettaja luotti minnuun, johtu varmaan siit kun meirän pappa, Nestori, kävi terottamas koulun sahat ja laski kaikki semmoset kalujen terät kun tarvitti. Pappal oli hyvä tahko ja mää olin voimanlähteenä. Käsityöhöylii oli 9, pikkuhöylii oli kans miss toinen sai toisest pääst vettä. Sillon sai äkkeemmin kavennettu. Niit sanottii rupuhöyliks. Kavahöylä olis vaan tarvinnu olla mis tarvittiin kaarevi pintoi, taltoi oli sen verran ett pärjättiin, mut niit meni poikki kun tuppasivat niillä ain vääntämään.

Ensimmäitteks isommat joutus tekemää melkein aina kauhan, pienemmät tekivät leikkuulautoi kun ne oli helppo tehreä. Nätti kauha tehtiin neljäkanttisesti lankust ja sen kauhanvarren täytyy olla vinkkeli joka päin. Rusto oli nimellinen opettaja, teki se jonkun poikain kans jollan; siinä pohja oli tehty vaan laurast poikittain ja hakattu nauloill. Sitä jollaa pirettiin siällä miss Vähäjoki yhtyy jokkee.

Mull ei ittell jääny mittää kottiin tuotavaa kun ne jäi aina mallikappaleiks. Sain mää sentää kapiokun mukkaan. Mun arkku on nyt Lassen käytössä.

Oli se mielenkiintost, mutt ei sitä ollu viikos kun kaks tuntii. Ei se Rusto ain tullu kattomaankaan mitä tehreä, kaikki oltiin veistoluokas yhtä aikaa, kaikki neljä luokkaa. Pienemmill oli ain leikki mieless. Ryppylänmäes oltiin ensin kaks vuotta, mutt siell tehtiin vaan kaarnast, sen verran puusta että piirtopuikoil pysty muovailusavvee muovaamaan. Pynnönen oli hyvä tekemään käsitöit mut kun mulla oli ain niin mustat käret ja jouruttiin tekemään nenäliinaa ja napei neulomaan. Kyll mää sitten kai sain kumminkin hyvän kun otin kaks lankaa kerrallas, niin sit tuli siisti jälki.

10.4 Jatko-opetuksesta

Vuoden 1921 oppivelvollisuuslaki oli määrännyt kaksivuotisen jatko-opetuksen pakolliseksi sekä kaupunki- että maalaiskansakouluissa. 100 tunnin lukuvuoteen piti sisällyttää kirjallisuutta, yhteiskuntaoppia, maa- ja kotitaloutta tai käsitöitä. Opetus muodostui samantyyppiseksi kuin kansakouluissa. Siitä tuli liian teoreettista ja opettajatkin olivat väsyneitä ja haluttomia aloittamaan uutta työpäivää kohta edellisen päätyttyä. Eduskunnalla lienee

11 Sota-ajan koulunkäyntiä

11.1 Talvisota

Tasaisena jatkunut koulun kehitystyö katkesi sotiin. Kosken kunnallislautakunta valmistautui monin tavoin sodan vaaraan. Eurooppalainen suursota syttyi syyskuun 1. päivänä 1939 kun Saksa oli hyökännyt Puolaan. Lokakuun alussa kunnanvaltuusto valitsi väestönsuojelulautakunnan, jonka puheenjohtajana oli palopäällikkö ja sen jäsenenä kansakoulujen opettajat. Otto Rusto oli laatinut koulullekin tarkan suunnitelman, kuinka vaaran uhattessa toimitaan. Marraskuun 30. päivänä 1939 sodasta tuli todellisuutta kun Neuvostoliitto ylitti Suomen rajat niin maalla merellä kuin ilmassa.

Ilmapommitusten pelossa oli 11.10.1939 Koskelle tullut vapaaehtoisen väestönsiirron seurauksena lähinnä turkulaisia ja helsinkiläisiä. Joulukuun alkupäivinä Koskelle saapui yhteensä noin 2 000 kodeistaan paennutta muolaalaista (Kosken T.L. historia), joista Hongiston ja Tapalan taloihin sijoitettiin vajaa neljäsataa enemmän kuin mihin evakointisuunnitelmassa oli varauduttu. Osa siirtolaisista jouduttiin sijoittamaan myös kansakouluihin.

Otto Ruston kirje 4.2.1940 Forssan piirin kansakoulutarkastajalle:

Kiertokirjeenne 25/1 johdosta saan täten kunnioittaen ilmoittaa seuraavaa:

1. Koulumme on tänä vuonna ollut toiminnassa elokuun 22. päivästä joulukuun 4. päivään, jolloin kouluumme sijoitettiin Karjalan pakolaisia. Sitä asti ei siis koulutyötä ole koulussamme voitu jatkaa.

2. Tämän jälkeen aiomme sekä ylä- että alakoulussa muutaman viikon kuluttua alkaa jonkinlaista kotikoulua, jolloin oppilaat käyvät koulussa näyttämässä töitään ja samassa uusissa ohjeita. Tunnit pidetään yläkoulun veistosalissa, joka kevätpuolella vasta on niin lämmin, että lapset siellä voivat pari tuntia opiskella. Koulupiirin pojille (myös siirtolaisille) on järjestetty keski- ja perjantaisin tilaisuus käydä veistotöissä.

3. Opettajien kiireellinen huoltotyö tekee vähäisenkin koulutoiminnan vaikeaksi.

Maaliskuun alussa saapui vielä 629 uutta evakkoa ja kaikki paikat olivat täynnä. Tätä ahtautta kesti muutaman kuukauden.

Koulutarkastaja Frans Nurmi aloitti 5.1.1940 kierokirjeensä otteella tasavallan presidentin puheesta: *Me syvästi valitamme, että olemme joutuneet sodan jalkoihin, joka vaatii uhreja. Mutta muuta keinoa meillä ei ole itseenäisyytemme suojelemiseksi, kuin uhrautuva taistelu olemassaolomme puolesta.*

Kirjeessä korostettiin opettajien työvelvollisuutta kaikissa tilanteissa. Opettajien erikoisosaaminen tuli hyödyntää ja jatkaa opetusta jos se vain oli mahdollista. Siirtoväen lasten koulunkäynnin turvaaminen, palkanmaksu ja korvaukset sekä ratkaisut koulujen jatkamisesta jätettiin johtokuntien tehtäviksi. Koulutarkastaja korosti, mitä hänelle on erityisesti kerrottava ja ilmoitettava. Kuin ennakoiden mitä tuleman pitää, hän lähetti heti perään uuden kiertokirjeen, jossa hän pyysi yksityiskohtaisia tietoja. Hän raportoi edelleen Kouluhallitukselle. Johtokunnan piti ilmoittaa opetuksen antamisesta. Sotien aikana kiertokirjeitä tuli muihin vuosiin verrattuna monin verroin enemmän. Varmasti ne olivatkin tarpeen, sillä monet asiat jäivät yksin opettajien harteille. Johtokuntaa ei kovin usein kutsuttu koolle. Esimerkiksi opettajien työvelvollisuutta selvitettiin ylemmille tahoille ja kysyttiin olivatko opettajat mahdollisesti kieltäytyneet heille tarjotuista lisätehtävistä, mitä puolustuksen liittyvää työtä he tekivät, montako päivää viikossa ja montako päivässä vai olivatko he poistuneet jopa paikkakunnalta. Pikavastauksessa johtokunnan puheenjohtaja totesi:

Kaikki ovat kiitettävästi mukana. Opettaja Rusto toimi kansahuoltolautakunnan piirimiehenä, Vapaan huollon piirimiehenä ja puheenjohtajana, väestönsuojeluryhmässä ja suojeluskunnan kylävaraston hoitajana sen lisäksi että oli myös sotaharjoituksissa. Opettaja Minna Pynnönen oli puolestaan Vapaan huollon piirimiehenä ja toimistonhoitajana, Lotta Svärd- osaston tyttötyön johtajana ja yleensäkin lottatyössä.

Koskelaisia lottia Honkamäessä muonitus- ja lääkintäkursseilla v. 1939

Tammikuun lopussa talvisodan riehussa johtokunta kutsuttiin koolle keskustelemaan lasten opetuksen ohjaamisesta. Johtokunta päätti opettajan esityksestä, että mahdollisuuksien mukaan olisi sekä siirtolaisten että paikkakunnan lapsia kutsuttava pienissä ryhmissä kouluun samaan kotitehtäviä, jotta opiskelu ei kokonaan keskeytyisi. IV-luokalle koettiin antaa päästötodistus.

Talvi oli ennätyskylmää. Puita kului paljon, ja erityisesti kuivasta puusta alkoi olla jo pulaa. Johtokunta ehdotti kansanhuoltolautakunnalle, että pitäisi ainakin saada 1 mk/vrk lisäkorvausta polttopuista kutakin siirtolaista kohti. Toive oli turha, sillä kunnallislautakunnalla ja kansanhuoltolautakunnalla riitti suurempiakin murheita: niiden oli viime kädessä vastattava työvoiman, siirtoväen ja rintamamiesten omaisten huoltoasioista. Opettaja Otto Rustoa pyydettiin työn paljouden takia toiseksi sihteeriksi kansanhuoltolautakuntaan, joten hän kyllä tiesi, miten tiukkaa joka puolella oli.

Evakuointiasioista vastasivat Hongiston kylässä Albert Mäki, Jooseppi Levonen, Iivari Peltomäki ja Vihtori Hovirinta sekä Tapalassa

Kosken T.L.kuntaan evakoidun väestön sijoitussuunnitelma		
Talo	Henkilömäärä	Huom.
Hongisto		
Mäki	15 30	
Kallio	7 14	
Anttila	15 30	
Papinoja	5 10	
Puras	10 20	
Vanhatalo	10 15	
Vanhakylä	20 20	
Uotila	10 14	
Mikola	9 20	
Siikarla	9 15	
Lehtimäki	10 20	
Mäkima	6 10	
Naumi	7 15	
Kulmala	3 3	
Alihaka	3 3	
Ahola	3 3	
Sarin	3 3	
Hovirinta	4 4	
Perkola	4 6	
Pohjola	4 8	
Ihamäki-Järvelä	5 12	
Kuusela	4 6	
Koivula	4 4	
Härkölä	5 10	
Rettia	5 5	
Yht.	180.	
Tapala		
Posti	10 20	
Jaakkola	4 8	
Onnela	4 6	
Salmi	3 5	
Vähä-Kokki	20 24	
Iso-Kokki	10 15	
Mäkitalo	7 12	
Takatalo	4 4	
Perälä	4 7	
Suolakka	3 5	
Mäkiposti	7 12	
Raharanta	2 5	
Kivikallio	3 5	
Keskitalo	5 6	
Keltamäki	2 6	
Sarvikankare	12 8	
Nummila	3 4	
A.Jaakkola	10 4	

Käsimerkinnot ovat ilmeisesti toteutuneet henkilömäärät (kirjoitt. huomautus)

Juuso Posti, Kustaa Saarinen, ja Vihtori Perälä. Talot täyttyivät evakoista, ja käytännön järjestelyt veivät kaiken huomion. Johtokunta päätti 12.6.1940, että poikkeuksellisista oloista johtuen sekä ylä- että alakoulu lopetetaan 15.6. jolloin tulee pidettyä vain 134 työpäivää eli 2/3 tavallisesta ajasta. Ei koulun hyväksi juuri paljon voitu tehdä muita korjauksia ei voi ajatellaakaan kuin lattioiden maalaus. Johtokunta kokoontui loppuvuonna kerran, elokuun lopulla, jolloin yritettiin saada kaivomestari korjaamaan kuivunut kaivo. Sovittiin, että opettaja antaa marjanpoimimislomaa kolme päivää ja perunalomaa neljä päivää sopivaksi katsomanaan aikana. Ilmeisesti koulutyö aloitettiin lähes normaaliin aikaan.

Jos talvi oli ollut kylmyyden takia rankka, niin nyt kesästä tuli ennätyskuiva. Tämä vaikutti satonäkymiin ja pahensi vielä elintarvikepulaa. Kouluhallituksen kehotuksesta myös Hongiston koululle perustettiin aarin kasvimaa keväällä 1941. Varmasti ratkaisu oli hyvä, sillä jälleen oli sota edessä.

Koulun murheet olivat kuitenkin pieniä. Suruviesti tuotiin moneen kotiin. Talvisodassa kaatui 45 koskelaista, joukossa Hongiston koulunkin entisiä oppilaita. Hongiston-Tapalan kylästä kaatui seitsemän miestä.

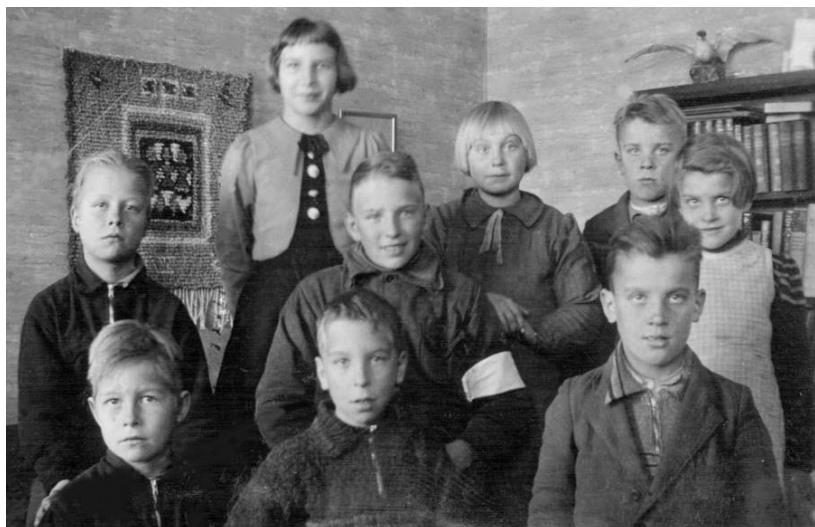
11.2 Jatkosodan aikaa

Kun seuraavana kesänä 1941 syttyi sota Saksan ja Neuvostoliiton välillä, hallituksen oli tarkoitus antaa eduskunnalle ilmoitus Suomen pysymisestä puolueettomana. Kun venäläiset hyökkäsivät 500 lentokoneen voimalla 25.6. 1941 asutus- ja teollisuuskeskuksiin, oli Suomi pakotettu uudelleen sotaan.

Esko Syrjälä muistaa, kuinka hän näki korkealla lentäviä viholliskoneita ja Helsinkiä pommitettaessa ilmatorjuntatykkien jyly ja ammusten valokäärret näkyivät kotipihalle. Ruston opastuksella pojat olivat tehneet metsään oman pommisuojaan ja juoksuhaudan, mistä opettaja Rusto oli kiitellyt, kun kiersi kylillä tarkastamassa, olivatko ihmiset huolellisesti sulkeneet ikkunan- ja pimennysverhoilla. Opettaja Rusto oli partiolainen, ja sen varjolla harjoitettiin sodassa tarvittavia taitoja. Osa pojista oli erityisen innokkaita yöllisiin pimeäharjoituksiin Anttilan ja Arjalan metsissä, kun saivat johtaa muita; kuka vääpelinä, kuka kersantina.

Johtokunta päätti 30.9.1941 aloittaa koulutyön 2.10. kun opettajaksi lupautui Oskari Tiainen Harmaan koulusta. Näin kansakoululaisille varattiin tilaisuus osallistua sadonkorjuutöihin ennen koulun alkua. 28.10.1941 päätettiin, että poikkeuksellisten olojen takia (missään vaiheessa Rusto ei kirjoittanut päiväkirjaan sanaa "sota") Minna Pynnönen alkaa pitää vuoropäivinä sekä ylä- että alakoulua. Keittiön aloittamista siirrettiin toistaiseksi, samoin kuin jatko-opetusta. Ruston sairastumisen takia palkattiin sijaiseksi 29.3.1942 kuukauden ajaksi oppikoulun käynyt Astrid Posti.

Sodan puhjettua säännöstely tiukentui entisestään. Kullekin kansalaiselle määrättiin kuukausiannokset, joiden suuruus määräytyi työn raskauden mukaan. Oppilasruokailu alkoi uudestaan, kun vuonna 1943 kansakoulun kustannuslakiin otettiin säännös, jolla kunnat velvoitettiin antamaan kaikille oppilaille jokaisena koulun työpäivänä maksuton ateria. Lainmuutoksen yhteydessä velvoitettiin oppilaat opettajan johdolla tekemään koulutyön ulkopuolella työtä ruokatarvikkeiden kasvattamiseksi ja keräämiseksi koulukeittolaa varten. Tämä tapahtui osaksi talkootyönä, joka kouluhallituksen ohjeen mukaan liitettiin laajempaan nuorten talkootoimintaan. Sitä ohjasi Nuorten Talkoot-järjestö, joka toimi läheisessä yhteistyössä kouluhallituksen kanssa.

Näin paljon Hongiston koululla oli sotaorpoja lukuvuonna 1941- 42.

**Ed vas. Martti Aarnio, Heikki Kankare, Yrjö Lepistö, 2 rivi, Erkki Aarnio
Kyllikki Kankare, Eila Jokipuu, Antti Lepistö, Aune Lepistö**

Kerättiin jättepuuta, käpyjä, pihkaa, vadelmanlehtiä ja muita teen korvikkeita, marjoja ja sieniä. Syksyn päiväkirjamerkinnöistä löytyy maininta ”tähkien keruussa”. Palkkioksi aherruksestaan talkoolaiset saivat merkin, jonka aiheena oli eri vuosina lapio, saha tai muurahainen. Lapion voi saada pronssisena, hopeisena tai kultaisena. Kun kaikille lapsille jaettiin talkookirja, jota käytiin näyttämässä koululla, jokaisella oli mahdollisuus kerätä ”muurahaisia” niin paljon, että ne riittivät arvokkaaseen metalliseen talkoomerkkiin, joka oli talkooleijona. Se jaettiin vasta lukuvuoden lopussa, jos pisteitä oli kertynyt riittävästi.

Eino Salmi (Kaunela) muisti nämä ajat hyvin. Tähtikäpää kerättiin opettajan johdolla Postin pelloilta. Itse hän kasvatti kotona myyntiin kessua, sitä oli suositellut Farns Tuominen, jolle hän myikin. Ei siitä pahaa sanottu koulussa eikä kotona. Sitten Sepän metsästä kerättiin liimateollisuutta varten pihkaa, joka vietiin punnittavaksi Tapalaan Rauhalan kauppaan. Jokaisen oli poimittava kolme litraa puolukoita. Kun kaikkien oli isänmaan eteen työtä tehtävä, niin vanhempien kuin lastenkin, siinä opittiin paljon. Isä oli vastuussa heinien paalaamisesta. Jokaisen tuli luovuttaa armeijalle heinää, jota oli kerätty joen varsilta ja pellonpientareilta.

Koulusta ei saatu enää vaateavustuksia. Eino Salmi muisti karjalaispojalla, Arvo Kontiolla, olleen kaikista parhaimmat vaatteet, joita koulussa ihailtiin. Pula oli kaikesta, myös polkupyörän renkaista. Hän ei saanut renkaita kansahuoltolautakunnasta, joten sai kävellä rippikouluunkin, koska hänellä ei ollut erityistä hyödyllistä työtä, kuten esimerkiksi postinkantajan hommia. Kouluuun ei tietenkään tultu pyörillä vaan käveltiin. Kauempaa, kuten Tammiselta talvella, vanhemmat toivat vuorotellen lapsia reppukouluun, myös jäänyt mieleen tapaus kansahuoltolautakunnasta. Vanhempi pariskunta oli pyytänyt saada kanoille viljaa tai maissia ja kun ei annettu, kantoivat kostoksi kaikki kanat sisälle konttoriin, jossa Anna Okker ja kanttori Helenius joutuivat kauhistelemaan pitkin huonetta lentäviä kanoja. Lopputulosta hän ei jäänyt katselemaan vaan oli juossut karkuun.

Kaunelan talo on Talolan puolella, mutta Eino kävi kuitenkin koulua Hongistolla, koska Talolan opettaja Aili Pihlaja ja Hongiston opettajat kilpailivat lapsista. Oli ikään kuin kunnia-asia saada lapsia omaan kouluun. Talolan puolelta myös Kallion (Knaapin) sisaruksista osa kävi Hongiston koulua.

Yhtenä sotavuonna ei koulua käyty eikä näin ollen saatu todistuksia. Kotiläksyjä kyllä oli, mutta ei juuri opittu. Riitti kun tehtävät oli oikein eikä kyseily, kuka oli kotitehtävät tehnyt. Eräs tapaus oli erityisen hyvin jäänyt Eino Salmen mieleen tunnollisen oppilaan epäoikeudenmukaisena kohteluna. Kun koulu alkoi syksyllä, opettaja kysyi, mitä keväällä maantiedon tunnilla oli opittu. Jatkokurssille siirtynyt Eino oli viitannut heti ja vastannut: ”Suomi ja Itä-Karjala”. Välittömästi hän sai siitä puoli tuntia jälki-istuntoa. Menetetystä Karjalasta kun ei ollut lupa puhua. Opintovihko oli huolella ja vaivaa nähden tehty väritettyine piirroksineen, sillä Aunuksen ja Vienan maantietoa oli perusteellisesti opetettu vastaisen varalle koko kevät. Vihkon kannessa oli Gallen-Kallelan suunnittelema Itä-Karjalan vaakuna, johon liittyi seuraava runo: *Itä-Karjala, Äänisjärvi, Pohjanlahti, Auranrannat, Vienansuu. Siin on suomalainen mahti, jok ei ole kenenkään muun.*

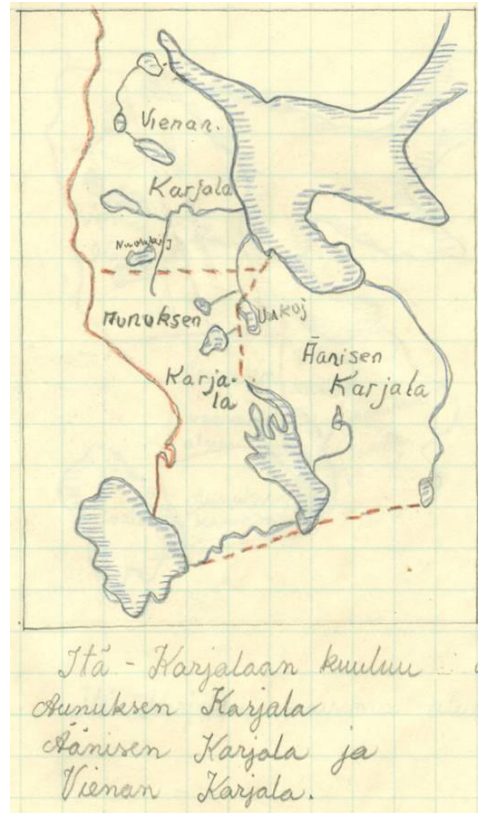
Jatko-opetusta ei muutenkaan innokkaasti otettu vastaan, saati sota-aikana. Tämä oli luonnollista, koska vanhemmilla oppilailla oli kotona paljon töitä. Jatkokoulusta, joka jossain vaiheessa oli taas käynnistynyt, oli paljon poissaoloja. Johtokuntakin puuttui asiaan ja kehotti vanhempia huolehtimaan asiasta.

Ilmeisesti Otto Rusto oli tämäntyppisestä opetusmuodosta kiinnostunut, koska hänet valittiin Valkeakosken jatkokoulunopettajaksi. Hänen tilalleen valittiin 11.8.1943 Rudolf Kiviranta ja varalle Paula Pursiainen. Vaali kumottiin jostain syystä, ja kun johtokunta 24.8. sai kuulla, ettei Pursiainekaan tule, valittiin 13.9. Alli Lyydia Koskiranta seuraavaksi lukuvuodeksi. Hongisto oli hänen toinen opettajapaikkansa, vuoden hän oli tätä ennen ollut Harjavallassa. Kotoisin hän oli Tarvasjoelta, jossa hänen isänsä oli kanttorina.

Arvo Aaltosta pyydettiin käsityöopettajaksi ja Kerttu Aaltosta koulun keittäjäksi.

Vuonna 1944 valittiin opettajaksi oripääläinen Rauni Ernest Mattila (myöh. Torkkeli). Kun kuultiin, että Mattila on rintamalla luutnanttina, valittiin muutaman kokouksen jälkeen tarkastajan luvalla sijaisopettajaksi 17.8.1944 Anna Hyytiäinen. Valintamenettely johtui siitä, ettei avoimia virkoja saanut täyttää, koska oli otettava huomioon Karjalasta tulleiden opettajien vaikea asema. Tästä syystä tarkastaja Frans Nurmi evästi johtokuntaa em. vaalin suorittamisessa:

Viitaten johtokunnan toivomukseen, että opettaja Koskiranta saisi jatkaa edelleen väliaikaisena kunnes Rauni Mattila palaa asepalveluksesta ilmoitan että Kouluhallitus on asettanut siirto-opettajat etusijalle virkoja täytettäessä

ja vasta sitten kun ne kaikki, joita runsaasti on, on sijoitettu, voidaan vapaina olevia muita opettajia virkoihin nimittää. – – Oheisena seuraakin Heinjoen kunnan kirkonkylän kansakoulunopettaja Anna Siviä Hyytiäisen hakeemukset koulunne sotasijaisvirkaan. Johtokunnan olisi nopeasti kokoonnuttava ja valittava opettaja. Ja koska heinjokelaisia Koskella on, niin sopinee op. Hyytiäinen virkaan. Todistukset hänellä ovat hyviäpuoleiset.

Jos opettajien valinnat eivät olleet yksiselitteisiä ja johtokunnan määräysvallassa olevia asioita, yllätyksiä tuli myös oppilasmäärien arvioissa. Johtokunta oli sisäänkirjoituksessa 11.9.1944 selvittänyt, että kouluun tulisi 58 oppilasta. Johtokunta pyysi, että osa voitaisiin hajauttaa muille kouluille, joissa ei ollut täyttä määrää. Anomukseen ei suostuttu, ja kouluun tuli 60 oppilasta.

Siirtolaisten sopeutuminen uusiin ihmisiin ja olosuhteisiin kävi joutuin, vaikka hämmästyä riitti. *Ihmeteltiin arkipäivän eroja: vähäsuolaista ruokaa, kovaa ruisleipää, korppuja eikä pullaa kahvin kanssa, piirakoiden puuttumista, pitkää piimää, kuorittua maitoa pöydässä, vaaleasta leivästä laitettua maitolämmitystä jne. Jouluruoatkin olivat outoja: imelletty perunalaatikko, maksalaatikko, rosolli ja lipeäkala. Hyö syövät tääl sia suolii, meil niist keitetii pyykkisaippuaa.* (Mulo, Anja, Kosken Tl. seurakunn. Joulutervehdys 2006.) Puheestakaan ei heti saanut selvää: *Täällä oli niin erilainen murre, että luulimme talon isännän Nikun puhuvan ruotsia, kun hän vielä puhui niin nopeasti. Me nuoret kyllä opimme nopeasti kielen, mutta vanhemmille se oli vaikeaa.* (Kyösti Tuhkanen, Koskelainen. 1997.) Uusia tapoja ja makuja opeteltiin puolin ja toisin.

Hongiston ja Tapalan kylät saattoivat monesta uudesta Karjalasta evakoon joutuneesta koululaisesta tuntua hiljaisilta, sillä uudet tulokkaat olivat isoista, väkirikkaista ja vauraista pitäjistä: Uudeltakirkolta, Heinjoelta, Räisälästä ja Äyräpäästä.

Uusikirkko Kunnassa oli vähän ennen sotia tilastoitu asuvan 10 327 henkeä. Pitäjässä oli 21 kansakoulua, maanmieskoulu, kotitalouskoulu ja Kannaksen ammattikoulu. Kunnassa toimi 14 nuorisoseuraa eri kylissä. Talvisodan alkaessa lähtö oli tullut niin äkkiä, että lähes kaikki karja oli jätettävä. Ensimmäinen sijoituspaikka oli ollut Heinola, mutta sieltä evakot joutuivat taas vähitellen muuttamaan muualle, mm. Koskelle.

Heinjoki Kunta sijaitsi Viipurista Pietariin ja Sortavalaan menneiden rautateiden kulmauksessa. Paikkakunta oli Kosken tapaan vahva maatalouspitäjä, jossa oli n. 3 700 asukasta. Tilojen maito vietiin Valiolle Viipuriin, joka oli 30 kilometrin päässä kirkolta. Kunnassa oli 8 kansakoulua, joista vanhin oli

heistä oli ainakin yhdeksän. Näistä kaksi oli kirjoittajien äitien veljiä: Erkki Mikola, joka menehtyi sairauteen sotasaaralassa, ja Aaro Mikola, joka kaatui sodan loppuvaiheessa Maaselässä. Osalla kaatuneista oli jo omia lapsia Hongiston koulussa. Sodan päätyttyä pidettiin koululaisten jumalanpalvelus kirkossa 28.5. ja sen jälkeen juhla Nuortentuvalla. Koululla oli vielä seuraavana päivänä oma kevätjuhla.

Kaikilla ei ollut aihetta juhlaan, jähän leskiä ja sotaorpoja sodan seurauksena moneen taloon. Edessä oli elämän uudelleen järjestely kaiken surun keskellä. Jostain syystä Hongiston kouluun ei koskaan tehty muistolaattaa kaatuneiden kunniaksi, kuten monessa muussa koulussa.

Kunta hoiti oman veloitteensa sankarivainajia kohtaan kiitettävästi, perustamalla arvokkaalle paikalle kaikille kunnan sankarivainajille leposijan.

12 Jälleenrakennuksen aika

Opettajaksi valittu Rauni Mattila oli kotiutettu v. 1944 muiden koske-laisten mukana. Hän otti uuden nimen, Torkkeli. Siirtoväki kotiutui vähitellen pysyvästi paikoilleen. Vuoden 1947 alussa Koskella asui 607 siirtolaista, joten koulut saivat runsaasti lisää oppilaita.

Oppilasmäärän kasvun takia koulua käytiin Ryppylämässä aluksi hiukan erikoisesti, kun luokkaan eivät kaikki mahtuneet kerralla. Joka toinen päivä oli ensimmäisen luokan vuoro ja joka toinen toisluokkalaisten. Sitten kun Akseli Mäki toi Lehtimäestä vanhoja kiertokoulun pitkiä penkkejä, koulua käytiin joka päivä. (Ritva Virtanen)

Puute ja elintarvikkeiden säännöstely jatkui.

Antti Lepistö Turun torilla v. 1945 kun joutui korvatulehduksen takia lääkäriin jatkoluokilla ollessaan, Einari Uotila oli saattomiehenä, kuvaaja

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Koulukeittolatoimintaa helpottaakseen johtokunta velvoitti oppilaat kasvattamaan yhteisesti vuokratulla kasvimaalla yhden neliön alalla juurikasveja ja koulukeittolaa varten, sekä tuomaan perunoita 60 litraa. Hongistolla asuva Aili Jokinen oli lukuvuodeksi 1944–45 valittu keittäjä-siivoojaksi.

Kansanhuollon ministeriö myönsi Kosken Tl. kouluille jalkinekiintiönä kumipohjamoja ja nahkapäälysteisiä puukenkiä 40 paria, joista Hongiston koulu sai 6 paria kumpiakin jaettavaksi harkinnan mukaan. Ilmeisesti sama menettely oli toistunut vuosittain koko sodan ajan, ja näin vielä sen päättymisen jälkeenkin seuraavasta asiakirjasta päätellen: *Kansanhuoltolautakunta on 4.10. myöntänyt koululenne ostolupakiintiön yhteensä 24 kpl ja ostoluvat annetaan niille oppilaille, joille koulusta on myönnetty osto-oikeus.*

Kirjeessä pyydettiin tarkkailemaan oppilaiden jalkinetilannetta ja myöntämään ostolupia sillä edellytyksellä, että luvan saajalla on vanhassa vaate-tuskortissa jäljellä jalkineiden erikoiskortit ja uudessa tarvittavat pisteet. Pienempiä kuin 33 numeron jalkineita sai ostaa vapaasti. Koulutyö muuttui vuoden 1945 aikana normaaliksi. Johtokunnan pöytäkirjat eivät enää juurikaan valaise koulun sisäisiä asioita.

Vuonna 1944 järjestysmuotolakiin oli tehty muutos, jonka mukaan maalaiskunnalla tuli kansakoululautakunta. Johtokunnan asema heikkeni ja sitä myöten sen poliittinen kiinnostavuuskin.

Uudet kunnallisvaalit muuttivat vanhat poliittiset asetelmat. Ensimmäisissä sodanjälkeisissä vaaleissa koulun johtokunta vaihtui melkoisesti. August Mikolan kuoleman jälkeen koulun johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin Arvo Aaltonen. Uusiksi jäseniksi valittiin Nestori Lintuaho, Erkki Tamminen, Arvo Peltola ja Urho Saarinen. Entisenä jäsenenä jatkoi Saima Uotila.

Vielä 1946 tyydyttiin korjaamaan huonokuntoista keittolarakennusta. Sisäänkäynti muutettiin kulkemaan saunan ikkunan kohdalle, uusittiin lattia ja saunaa remontoitiin niin, että siellä voitiin kiukaan yhteydessä lämmittää myös pesuvesi.

Koulu remontoitiin viimeisen kerran vuonna 1951, kun koulun maalauksen varattu 150 000 mk määrärahaa muutettiin niin, että sillä voitiin korjata huonokuntoiset uunit ja salaojittaa perustukset.

pj. Arvo Aaltonen

12.1 Partio toiminta

Esko Uotilan mukaan ajatuksen partiolippukunnan perustamisesta Koskelle herätti alkujaan Hongiston koulun opettaja Otto Rusto, joka tunnettiin valistuneena ja aikaansa edellä eläneenä henkilönä. Tämä tapahtui 1937. Samana vuonna Uotila oli liittynyt Loimaan Nuotioveikkoihin ja hyvässä yhteisymmärryksessä Ruston kanssa alkanut kehittää toimintaa. Siihen aikaan yleensä pojat ja tytöt olivat eri lippukunnissa, mutta Ruston mielestä pienessä kunnassa on kaikkien sovittava yhteen lippukuntaan.

Lippukunta tarvitsi tietenkin teltan. Rusto ompeli itse lakanakankaasta verraten tilavan harjateltan, jonka Uotilan mamma värjäsi paremmin maastoon sopivaksi. Teltta ristittiin ruumisarkuksi. Ei kovin kaunis, mutta mieleen jäävä nimi.

Kosken Siniset lähdössä pyörillä partioleirille, Esko Uotila, oikealla.

Esko Uotila muistelee:

Lähdettyäni sotapalvelukseen ja Ruston siirryttyä pois paikkakunnalta, partion toiminta sammui. Palattuani marraskuulla -44 savotasta, aloin viritellä Hongistolle toimintaa. Poikatoiminnaksi eriytynyt lippukunta alkoikin laajeta nopeasti Tapalaan, Myllykylään sekä kirkolle. Karjalasta Koskelle tulleet siirtolaisnuoret liittyivät innolla mukaan, jopa innokkaammin kuin perus koskelaiset. (Koskelainen. 1994)

12.2 Urheilutoiminta

Sotien seurauksena Hongiston Pohjolan tila oli jäänyt ilman isäntää. Kalle Tuominen luopui Karkkilan poliisin virasta v. 1949 ja asettui perheineen Pohjolaan ja ryhtyi viljelemään vaimonsa kotitilaa. Aktiiviurheilu jäi taakse, mutta ei liikunta. Yhteiskoulun voimistelunopettajaksi ja Kosken kunnan urheiluvallmentajaksi pestattuna hän sai koulunurison liikkeelle. Kunta oli jaettu väljästi koulupiireittäin viiteen valmennuspiiriin, joissa Kalle Tuominen kävi valmentamassa joka toinen viikko. Tuimalassa piirin valmennus oli joka viikko kunnan urheilukentällä, sinne nuoria tuli lähipitäjistäkin.

Hongiston-Satopään piirin valmennustilaisuudet pidettiin Liipolan järven rannalla Mikolan talon luona, osanottajamäärät vaihtelivat 16–32 nuoreen. Yleensä kylien tilaisuudet eivät olleet jostain syystä koulujen liikuntakenttien yhteydessä, vaan talojen pihapiirissä: Harmaan ja Verhon piiri Mäkitalon pihalla, Sorvaston ja Patakosken piiri Mannin talon lähetyvillä. Kankaan piiri kokoontui koulun kentälle, ja lenkille mentiin Hevonlinnan kangaspoluille. Käsitöksen toiminnan laajuudesta saa esimerkiksi vuoden 1953 tilastotiedoista. Kaiken kaikkiaan Kalle Tuominen vetämiä valmennustilaisuuksia kertyi kevään ja kesän aikana 54, joissa oli osanottajia yhteensä 1 449 nuorta. Kuten partio-toiminnassakin, siirtolaisina tulleet karjalaisnuoret olivat innokkaasti mukana urheiluharrastuksen piirissä.

Kalle Tuominen

12.3 Pyhäkoulutyö

Hongistolla pyhäkoulua pitivät 1950-luvulla ainakin Helmi Mikola Pohjolassa, Pekka Tiensuu Aholassa ja Esko Uotila Uotilassa. Tapalassa pyhäkoulun opettajina olivat Eino Patjas Sarvikalliolla, Aili Toivonen Hakalassa, Eira Kivikallio Kivikalliolla ja Anni Kankare sekä viimeksi Arja Tuominen, Rypylänmäen entisessä alakoulussa. Pyhäkoulu alkoi sunnuntaisin yleensä yhdeksältä ja kesti tunnin. Jotkut opettajista antoivat vähän läksyäkin, ja vihkoon merkittiin kuvatarralla käyntikerrat.

Helmi Mikola

Pyhäkoululaisia Uotilan pihalla n. 1959 ed. vas. Hannu Levonen, Tarmo Nieminen, Pertti Tiensuu, Pekka Uotila, Ilkka Uotila, Anita Mäki, Seija Tiensuu, Aila Naumi, Riitta Naumi, Pirjo Levonen, Kirsti Anttila, takana: Heikki Peltola, Lasse Lintuaho, Simo Aaltonen, Esa Syrjälä (puolipäättä), X, Tapio Tuominen, Pirjo Nieminen, Liisa Saksi, Sirkka-Liisa Aaltonen, Ritva Jokinen, Leena Aaltonen, Anni Santalainen

Ikä ei ollut esteenä pyhäkouluun menolle, eikä yleensä rippikoulun jälkeen enää pyhäkouluun mentä, joskin monelta käynnit loppuivat jo paljon aiemmin. Jos pyhänä oli kaunis ilma, kokoonnuttiin pihamaalle, jonne oli kannettu pitkät penkit. Kun nuoret kokoontuvat, aina oli jotain pientä kisailua ilmassa, ja männynkävyille löytyi käyttöä ainakin Pohjolan pihassa. Pienempien lasten oli vaikea pysyä aloillaan, mutta heidät rauhoitti mehu ja piparkakku, joita jotkut pyhäkoulunopettajista olivat varanneet. Välillä luettiin raamatusta kertomuksia, laulettiin virsiä ja opeteltiin rukouksia.

Useimmille pyhäkoulun käynti ei uskonnon takia ollut tärkeätä, vaan osallistuminen perustui vanhempien tahtoon. Toki mie-

Pekka Tiensuu

luisiakin puolia pyhäkoulukokoontumisissa oli, kun tapasi kylän nuoria kesäaikana, siihen kun ei ollut muita mahdollisuuksia uimakoulun lisäksi. Merkittävänä yllykkeenä osallistumiseen oli myös pyhäkouluretki, joka tehtiin kerran kesässä. Siihen pääsi osallistumaan, kunhan riittävän ahkerasti kävi pyhäkoulussa.

Retkille mentiin 50-luvulla kuorma-autolla, jonka lavalla oli puiset penkit ja laidoilla korotukset putoamisien estämiseksi. Kesäisen lämpimänä poutapäivänä kyyti oli mukavaa. Retkikohteet olivat yleensä alle 60 km päässä ja liittyivät joko historiaan tai uskontoon, kuten esim. Kuusiston piispanlinna Piikkiönlahden rannalla. Retkillä käytetyt kuljetukset eivät nyky-määräysten mukaan tulisi kuuloonkaan, mutta ajat ja liikkumismahdollisuudet olivat silloin muutenkin erilaiset.

13 Oppilasmäärät kasvavat, opettajat vaihtuvat

Sodan jälkeen vallitsi opettajapula. Sota oli haitannut opettajain valmistumista ja vaatinut myös uhrinsa kaatuneina. Yläkoulun opettajaksi valittiin lukuvuodeksi 1945–46 Iida Anttalainen. Hänelle myönnettiin virkavapautta toisen viran hoitamista varten ja hänen sijaisekseen valittiin Aune Torkkeli. Myös toiselle koulun vakinaiselle opettajalle, Rauni Torkkelille, myönnettiin virkavapautta vuoden 1947 kevätlukukaudeksi. Hänen sijaisekseen tuli mv. Esko Uotila. Syksyllä Aune Torkkeli valittiin vakinaiseksi ja opettajapariskunta pysyi viroissaan 1949 kevääseen. Uusien opettajien palkkaaminen oli taas edessä. Elokuun 17. päivänä 1949 johtokunta käsitteli hakemuksia ja valituksi tulivat Pentti ja Kaija Oksaman.

Alakoulussakin opettaja vaihtui 20.8.1947, kun Pynnönen 23 palveluvuoden jälkeen haki uutta virkaa ja valittiin Sääminkiin opettajaksi. Uudeksi opettajaksi valittiin Eeva Silfversten, mutta tarkastaja ei vaalia hyväksynyt. Pöytäkirjassa ei ollut mitään syytä tai selvitystä. Ritva Virtanen Iso-Kokilta kuitenkin tiesi, että Silfversten oli alakoulun opettajana lyhyen aikaa. Hänellä oli Marjut-niminen tytär, jonka kanssa hän oli päässyt katsomaan Nuortentuvalla Turusta tullutta lastenteatteria, jotain ”pöröpörhäreä”, kun opettaja itse ei tyttärensä kanssa päässyt. Marjut-tytär oli kerran ”kannellut” äidillään erään koulutyön puheista. Siitäkös oli tullut kova kuulustelu, ja tyttö oli joutunut sanomisistaan arestiin. Tästä tapauksesta sitten otti puolestaan tytön kotiväki niin pahakseen, että siihen oli loppunut opettajan aamuinen tinki-maidonkin haku.

Tilapäiseksi alakoulun opettajaksi valittiin seuraavaksi lukuvuodeksi Maila Vuorela. Hän hoiti virkaa vain yhden vuoden ja seuraavasta lukuvuodesta 1948–49 vastasi Hilikka Mäkinen.

Kun Torkkelin opettajapariskunta muutti, lähti Karjalasta tullut keittäjä Tyne Torkkelikin. Uudeksi keittäjäksi tuli Inkeristä sotaa paennut Anni Joutsu Tapalasta. Hänen virallinen tittelinsä oli vahtimestari.

Kerran koulussa oli taas perinteinen pienoisröntgenkuvauspäivä ja kuvavuorossa oli Anni Joutsu. Salissa kuului vain tasainen ohje: ”hengittämättä, saa hengittää”. Kun Annin keuhkoissa ei pysynyt ilma riittävän kauan, oli kuvaaja tuiskaissut asiasta. Silloin Anni oli rehvakkaasti huitaissut kätensä takapuolensa päälle ja laukaisi takaisin: ”Mistä hitosta se sitten pihisee?” Kun luokkasali oli täynnä riisuvia ja pukeutuvia miehiä sekä naisia, naurua riitti.

Vuoden 1948 syksyllä Talolan koulun tiloissa aloitti Kosken Tl. Yhteiskoulu, jonne oli hyväksytty 30 oppilasta. Koulu laajeni vuosittain yhdellä

luokka-asteella. Myös hongistolaiset käyttivät uutta opintietä hyväkseen, mutta Hongiston koulun tilanahtautta se ei lievittänyt. Syntyvyys kohosi, siirtoväen lapset tulivat kouluun ja samaan aikaan asetuksella piennettiin vielä luokkakokoa. Oppilasmäärä ei saanut nousta alkavilla luokilla yli 34:n.

Oppilasmäärien kasvu antoi Tapalan ja Hongiston takamaiden asukkaille mahdollisuuden saada alueelleen oma koulu. Heidän aloitteensa hyväksyttiin valtuustossa vuonna 1951. Kalle Isokokin lahjoittamalle tontille rakennettu Tapalan koulu aloitti toimintansa syksyllä 1955.

Yhteiskunnallinen keskustelu yhteiskoulun ja kansakoulun kulujen ja kautumisen eriarvoisuudesta valtasi alaa. Oppikoululaiset kustansivat opintonsa ja koulumatkansa itse, kun kansa- ja jatkokoulusta päästötodistuksen saavat saivat kunnan kustantamaa opetusta. Samalla lakiuudistukset alkoivat hahmottaa tulevaa peruskoulua. Vuonna 1943 annetun asetuksen mukaan kansakoulun päästötodistuksen sai vasta kun jatkokurssit oli käyty. Vuonna 1948 annettiin uusi määräys kaksivuotisesta päiväjätkokoulusta eli kansalaiskoulusta. Maaseudulla se ei heti käynnistynyt. Kunnat saivat korvata kansalaiskoulun toistaiseksi siten, että ensimmäinen jatkoluokka liitettiin kansakoululuokkiin ja yksivuotiseksi supistunut jatkokoulu voitiin käydä il-takurssina.

Opettajapariskunta Paula ja Jouko Nevalainen tulivat valituiksi lukuvuoden 1950–51 alusta. Vuotta myöhemmin alakoulun opettajaksi valittiin Eila Heiskanen. Heiskanen sairasteli paljon ja hänen sijaisinaan toimivat eri aikoina ainakin Sylvi Saarinen ja Irma Aaltonen.

Paula Nevalainen jäi pian äitiyslomalle ja hänen sijaisekseen valittiin rouva Kivilehto. Paula Nevalainen jäi toisen kerran 16.9.1954 äitiyslomalle, jolloin sijaisena oli agronomi Maija Posti. Virkavapautta jatkettiin vielä kevääseen 15.3.1955 saakka. Kun Posti oli estynyt, Esko Uotila toimi loppu-ajan sijaisena.

Johtokunta valitsi väliaikaiseksi opettajaksi 9.8.1950 Hilikka Mäkisen. Vuotta myöhemmin 16.5.1951 alakoulun opettajaksi valittiin Eila Heiskanen (o.s. Tuhkanen). Heiskanen sairasteli paljon, ja hänen sijaisinaan toimivat eri aikoina Aino Nykänen, Sylvi Saarinen ja Irma Aaltonen

13.1 Uusi keittola valmistuu

Vuoden 1952 syyskuussa Kerttu Aaltonen oli valittu väliaikaiseksi keittäjäsiivoojaksi, kunnes saatiin tehtävään vakinainen. Uudessa haussa vuoden kulltua oli Aili Jokinen ainoa hakija, mutta johtokunta jostain syystä katsoi entisen keittäjänsä epäpäteväksi ja näin tehtävässä jatkoi edelleen Kerttu Aaltonen.

Uutta keittola odoteltaessa vanha navetta, rehulato ja käymäläosa annettiin huutokaupalla purettavaksi 2.9.1954. Uuden keittolan suunnittelu annettiin H.V. Viiroselle.

Koulu sai uuden keittolan vasta 1956 – kolmen vuoden kuluttua johtokunnan esityksestä. Koulun vanhimmat oppilaat saivat edelleen kantaa päivän aterian koulun eteiseen, samoin kuin Ränninojan luona olleesta saunakeittolastakin. Eteisen oven suussa ruoka jaettiin emalisiin ”kissankuppeihin” ja syötiin omassa pulpetissa. Uudessa keittolarakennuksessa ei mahtunut syömään edes pienissä ryhmissä. Ruokavalio vaihteli useimmiten ruis-marjapuuron, kaurapuuron ja ohraryynipuuron kesken, ellei sitten ollut vain velliiä. Liisa Linden (o.s. Suominen) muisteli näitä 30-luvun keskiviikon velliäpäiviä, jotka tiesi koko kylä: rautaisessa padassa velli kun tuppasi palamaan pohjaan. Tosin joskus Fiinu Levonen oli tuonut kotoaan rasvaa, ettei niin herkästi tartunut. Siihen aikaan vellissä saattoi maistua pyykkisaippuakin, koska rautapataa käytettiin viikonloppuisin myös pyykinpesussa. Siihen aikaan ei ruoasta valitettu, riitti että sitä sai. Silloin tällöin ruokaa kävi kannulla hakemassa keittäjän kotiväkikin. Pohjaan palamista ei enää uudessa keittiössä päässyt uudenaikaisilla välineillä tapahtumaan. Vuoden 1957 keuhkokuume keittäjä-siivojaksi valittiin Tapalasta Salli Levonen.

Keskiviikkona oli perunapäivä ja liha- tai makkarakastiketta tai perunakeittoa. Joskus poikien tapana oli syödä perunat kuorimatta, kun lusikka ei kuorimiseen oikein sopinut ja soosikin oli sotannut perunat. Maitoperunat olivat jääneet monen mieleen, erityisesti Levosen Sallin laittamina. Eikä siinä kai muuta ollut kuin maitoa ja perunaa. Salli sai tarkasta taloudenpidostaan eräänä vuonna kunnalta kukkaset, kun oli pystynyt tekemään kouluruoan kaikkein halvimmalla.

Vuoden 1965 elokuussa johtokunta päätti jakaa uudelleen koulun toimia. Keittäjäksi valittiin Irja Saksi ja siivojaksi Elsa Virtanen. Lyyli Luhtala toimi Irja Saksin sijaisena vähän aikaa. Tehtävää hoiti lyhyen ajan sijaisena myös Elina Patjas ja Matti Patjas hoiti lämmittämispuolen. Riitta Honkala (o.s. Naumi) oli keittäjä Lyyli Luhtalan sairausloman aikana 14.3.–31.5.1972 sijaisena ja muistaa kuinka he pesivät nokeentuneita ikkunoita Ulla Kytölän kanssa Atte Luhtalan lämmittäessä uuneja. Koko koulun olemassaolon ajan koulussa on ollut uunilämmitys, joka vaati myös viikonloppuisin huolenpitoa.

14 1960-luku alkaa – koulu loppuu

Oppilasmäärät vaikuttivat valtionavun saamiseen, joten opettajanvirkoja jouduttiin lakkauttamaan. Hongiston alakoulun opettajan virka lakkautettiin

1.8.1954 lukien. Eila Heiskanen sai siirron Harmaan kouluun ja jäi pian eläkkeelle. Alakoululuokat mahtuivat jo yläkoulun tiloihin. Opettajaksi valittiin Terttu Roitto viran ainoana hakijana syksyllä 1956, ja vuoden kuluttua paikka täytettiin vakinaiseksi. Hänelle vuokrattiin asunto Ryppylänmäen alakoulusta. Koulun luokkahuone muutettiin veistosaliksi, jossa käytiin viikoittain yläkoulusta poikien käsitoissa.

Pöytäkirjat eivät juuri kerro, minkälaisia odotuksia johtokunnalla oli koulun jatkumisesta. Tapalan koulun perustamisen ja syntyvyyden laskun myötä oppilasmäärät alenivat. Kuitenkin vielä 1960 johtokunta oli lausunut toivomuksen, että Hongiston koulupiiri pidettäisiin entisenä. Opettajan asunto remontoitiin vielä vuonna 1962 korjaamalla asunnon vesi- ja viemärijohtot.

Koulun johtokunnan puheenjohtaja vaihtui v. 1962, jolloin Arvo Peltola tuli Arvo Aaltosen tilalle. Aaltonen oli toiminut puheenjohtajana ennätyspitkän ajan eli 16 vuotta.

Opettaja Jouko Nevalainen kuoli äkillisesti 5.10.1964. Paula Nevalainen sai Kankaan koululta tilapäisen opettajan virasta virkavapaata keväeseen saakka hoitaakseen miehensä virkaa, mutta joutui jäämään sairauslomalle joulukuun alusta. Hänen sijaisenaan oli fil.yo. Lauri Iivari kolme kuukautta vuoden 1965 alusta ja kevätlukukauden loppuun asti oli yo. Kari Toijala.

Syksyllä 1965 Terttu Roitto valittiin johtaja-opettajaksi. Kansakouluntarkastaja Pentti Merenkylä määräsi toiseksi opettajaksi Pekka Juhani Harmovaaran (s. 3.4.1940), joka oli valmistunut 1963 Turun opettajakorkeakoulusta. Hän toimi opettajana vain yhden kouluvuoden.

pj. Arvo Peltola

Ryppylänmäen koululaisia 1960-61

Ryppylänmäen koulun tyttökerholaisia,

Hongiston - Tapalan näkymää lintuperspektiivistä. Edessä Naumin - Purhaan talopiiriä, keskellä Hongiston koulu ja takana Tapalan kyläkeskus. Kuva v. 1957

14.1 Koulu loppuu

Vuonna 1966 Hongiston koulu suljettiin. Mitään suurta tunteiden paloa ei se aiheuttanut koulupiirissä. Silloinen johtokunta piti kolme kokousta, joissa ei juuri enää asioita ollut. Koululautakunta oli määritellyt asiat heidän puolestaan. Kunnanhallituksen kirjeen perusteella annettiin sentään vielä nuohooja Lauri Mattilan lausunto keittolan hellan kunnosta. Johtokunta muisti sepeleellä keittäjä Salli Levosta, kuten sillä oli tapana muistaa niin edesmenneitä johtokunnan jäseniä kuin koulun henkilöstöäkin. Entiselle opettajalle, Toivo Pohjolalle kirjoitettiin hänen pyynnöstään työtodistus. Lisäksi käsiteltiin opettaja Roiton kansakoululautakunnalle laatima suunnitelma Hongiston koulua käyvien oppilaiden kuljettamisesta Tapalan kouluun.

Johtokuntien merkitys oli käynyt vähäiseksi kun kansakoululautakunta otti hoitaakseen koulujen hallinnolliset tehtävät. Viimeinen Hongiston koulun johtokunnan kokous pidettiin 31.5.1966. Pykäliksi kirjattiin kolme asiaa: hyväksyttiin vuosikertomus, annettiin työtodistus Elsa Virtaselle ja keskusteltiin ajankohtaisista asioista. Viimeisen johtokunnan puheenjohtajana oli Esko Uotila ja jäseninä Ilkka Naumi, Sulo Aho, Matti Levonen, Martti Tiensuu ja Irja Saksi. Aviopuolisot oli kutsuttu mukaan koululle yhteiseen kahvitilaisuuteen.

pj. Esko Uotila

Uudet tuulet puhalsivat. Kansakoulun tarkastajiakaan ei tarvittu, kun läänin kouluvirasto toimi yhä enemmän kansakouluasioiden valvojana. Hongiston koulu ei ehtinyt kokea niitä muutoksia, jotka peruskoulu-uudistus toi tullessaan.

Koulun lakkauttaminen ei kyläläisten keskuudessa aiheuttanut mielenilmauksia, kuten eivät lakkauttamispäätökset siihen aikaan yleensäkään, vaikka moni kyläläinen tunsikin asian johdosta mielipahaa. Valtionavun menettäminen opettajan palkkaukseen oppilasmäärien laskiessa oli päättäjille riittävä perustelu koulun sulkemiselle. Samana vuonna Hongiston koulun kanssa suljettiin Parravahan koulu (yhteinen Mellilän kunnan kanssa), Palojoen koulu (yhteinen Someron kunnan kanssa) ja Verhon koulu (yhteinen Marttilan kunnan kanssa). Koulua ei sanottukaan lakanneeksi, vaan asia hoitui teknisesti kunnanvaltuuston muutettua kouluohjesääntöä: Hongisto liitettiin Tapalan ja Satopään piireihin. Kansakoululautakunta oli ehdottanut, että yhdistettäessä Hongiston ja Tapalan piirit, uuden piirin nimeksi jäisi Hongisto,

**Jouko Nevalaisen hautajaisaattue,
koululaiset kunniavartiossa**

mutta kunnanvaltuusto muutti nimen Tapalan piiriksi. Samassa kokouksessa uusitun ohjesäännön 17 § muutettiin kuulumaan seuraavasti: *Kunta järjestää kyydityksen niille kansalaiskouluupiirin, Sorvaston ja Kankaan varsinaisten kansakouluupiirien oppilaille, joiden koulumatkat ovat yli 5 km, sekä niille uuden Tapalan piirin oppilaille, jotka ovat entisen lakkautetun Hongiston piirin alueelta.* Näin varmistettiin, ettei asiasta koitunut oppilaille koulun vaihdoksesta suurempaa harmia.

14.2 Koulu muuttuu vielä kansalaiskouluksi

Tapalan koulu, jonka tyyli poikkeaa 1900-luvun alussa rakennetuista

Vuonna 1957 kansakoululaki uusittiin. Eduskunta oli yksimielisesti hyväksynyt kaikkialla maassa toteutettavaksi kaksivuotisen kansalaiskoulun, mutta sen toteuttamiseen päiväkouluun annettiin siirtymäaikaa. Koskella kansalaiskoulu käynnistyi vuonna 1958. Aluksi se toimi kansakoulun käynteiden kurssimuotoisena päiväkouluun Kosken Tl. yhteiskoulun tiloissa ja vuosina 1959–66 Honkamäessä. Kansalaiskoululla oli oma johtokunta, joka 27.4.1966 ehdotti, että koko kansalaiskoulun toiminta keskitettäisiin tyhjilleen jääneeseen Hongiston kansakouluun. Rakennusmestari Räsänen laati alustavat suunnitelmat kansalaiskoulun vaatimista muutostöistä. Kunnanhallitus ei pitänyt johtokunnan ajatuksesta. Suunnitelma eteni valtuuston ratkaistavaksi. Valtuusto päätti äänin 12–7, että yhteiskouluun jää osa lukuaineista ja kotitalous, Hongistolle siirrettään poikien käsitöiden opetus. Kansa-

laiskoulun puutöiden opetus alkoi Ryppylänmäellä 5.9.1966 ja yläkoulun luokka oli teoriatilana. Koulun lämmittäjäksi pyydettiin neiti Elsa Virtanen. Palkka oli 5 mk kerralta, joita oli kuukaudessa 8–9. Seuraavan lukukauden siivouksesta huolehti Terttu Suomi.

Kansalaiskoulun opettajana toimi Jouko Roponen, jolla oli vaikeuksia pitää järjestystä. Koulurakennus pääsi vähitellen rapistumaan ja vuoden 1968 kesällä kiinteän ja irtaimen omaisuuden tarkastajat kiinnittivät huomiota koulun, irtaimiston ja ympäristön huonoon hoitoon. Kunnan maataloussih-teeri Martti Tirkkosta pyydettiin laatimaan suunnitelma ympäristön kaunistamiseksi. Tirkkonen ehdotti, että talusrakennuksen päästä pitäisi tasata maata sekä kyntää koulurakennuksen takana oleva alue valkoapilanurmikon kylvöä varten. Pensasaidat ja marjapensaat ehdotetaan leikattavaksi sekä suoritettavaksi muitakin kunnostustöitä.

Johtokunta oli myös todennut puutteita. Joidenkin ruokalajien kohdalla kansalaiskoulussa oli poikettu laaditusta ruokalistasta. Siksi johtokunta katsoi, että ellei keittäjä voi joitakin ruokia valmistaa, niin hän voisi ottaa sijaisen. Muutaman kuukauden kuluttua johtokunta joutui toteamaan, ettei keittäjä voinut uskonnollisesta vakaumuksesta johtuen valmistaa veriruokia. Johtokunta suostui siihen, että veriruokien asemesta voi valmistaa maksa-ruokia tai jotakin muuta ruokaa.

2-vuotiseksi muuttunut kansalaiskoulu lisäsi keittäjä-siivoojan työmäärää. Irja Saksi jatkoi tehtävässä ja Lyyli Luhtala toimi tarvittaessa Meltosen sijaisena. Kunnossapitoa tehostettiin. Maalattiin luokkien, eteisen ja keittolan lattiat, lisättiin valaistusta ja tuuletusta metallityötiloihin sekä korjattiin sähköjohtoja. Lyyli Luhtala valittiin Meltosen erottua 5.11.1970 keittäjäksi, koska hän voisi lähellä asuvana valvoa samalla koulua.

Vuonna 1971 kannettiin huolta koulun kaivon huonolaatuisesta vedestä, mutta selvittely loppui vesinäytteiden analyysituloksiin. Terveystieteiden lautakunta totesi, että vesi on juomakelpoista, mutta kaivon yläpuolelle on kaivettava avo-oja pintavesien pois johtamiseksi. Riitta Honkala muisteli omia kouluaikojaan, kuinka opettaja näytti oikein taululla, miten ei kaivoa saa tehdä, ei ainakaan lantalan taakse eikä rinteeseen. Kaikki oppilaatkin tiesivät, että oman koulun vesi kuitenkin otettiin käymälän takaa Ränninojan rinteeseen tehdystä kaivosta, ja se tuntui pahalta.

Hongiston koulu vapautui kansalaiskoulun käytöstä siirryttäessä peruskoulujärjestelmään 1.8.1976. Kansakoululautakunta oli 7.7.1976 viimeisessä kokouksessaan opettaja J. Roosin alustuksen pohjalta esittänyt siirtymä järjestelyistä, ettei Hongiston koulua kannata peruskorjata, vaan se sopisi paremmin pienteollisuustarkoituksiin.

Kansalaiskoulun johtokunta piti 2.7.1976 viimeisen kokouksen, jossa hyväksyttiin toimintakertomus ja annettiin muutama työtodistus. Johtokunta ei viimeisessä kokouksessa ollut edes päätösvaltainen, eikä pöytäkirjaluonnoksessa ollut mitään mainintaa koulun päättymiseen liittyvistä asioista.

14.3 Koulu romuttamoksi ja alakoulu yksityisasunnoksi

Rakennuksia ei enää tarvittu koulukäyttöön. Ryppylänmäen koulun osti sähköasentaja Antti Tuominen 11.9.1975. Parin vuoden kuluttua mynämäkeläinen liikkeenharjoittaja Helenius oli tehnyt varteenotettavan ostarjouksen yläkoulusta. Helenius tarjosi 80 000 markkaa koulukiinteistöstä tarkoitukseenaan kunnostaa siellä sähkölaitteita ja samalla koulu toimisi myös osittain romuttamona. Kunnanhallitus käsitteli asian 15.11. ja esitti Heleniuksen tarjouksen kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi. Kunnanvaltuusto ei hätkähtänyt käyttötarkoitusta sen paremmin kuin kyläläisetkään, joten kunta myi koulun 20.12.1978 allekirjoitetulla kauppakirjalla em. hintaan.

14.4 Koulurakennuksen uusi tuleminen

Koulu siirtyi entisen oppilaan, puuseppä Lasse Lintuahon omistukseen. Koulurakennuksen vaiheista ja tulevaisuudesta Lasse Lintuaho kertoi näin:

Ostin koulun kunnalta. Heleniuksen Ville oli maksanut vain osan kunnalle mutta kunta jäi omistajaksi maksamattoman kauppasumman osalta. Kun koulu tuli uudestaan myyntiin, heitin ostoaikeeni ”ilmaan”. Naumin Pentti kannusti ostamaan ja lupautui takaajaksi, jos laina-asia järjestyisi.

Edellinen ostaja Viljo Helenius ei ollut kunnan myyntivaiheessa ainut kyselijä. Ainakin Horttokaalo yhtyeen Marko Putkonen oli käynyt koululla ostoaikeissa. Silloin oli hintapyyntö ollut vain 58 000 mk.

Ostin koulun vuoden 1979 lopulla vajaan kahden vuoden kuluttua Heleniuksen kaupasta. Helenius oli kerännyt koulun pihaan kaikenlaista romua; vanhoja auton osia, tynnyreitä, vanhoja kanistereita ym. Hänellä oli aluksi kai aikomus käämittää sähkölaitteita ym. mutta varsinaista liiketoimintaa ei ollut tai se oli vähäistä.

Kunta kunnosti asunto-osan ennen kuin Helenius osti koulun. Kansalaiskoulu toimi toisessa päässä, pienemmässä luokassa, joka alun perin oli koulun veistosali. Se oli kansalaiskoulun teoriatilana ja Roponen opetti käsitöitä keittolarakennuksen pannuhuoneessa.

Kunta remontoi keittolasta kaksi huonetta vuokra-asunnoksi. Jätteet oli heitetty takapihalle – ei siihen aikaan ollut antaa kiinteistöille jätelavaa. Sii-voilin paikkoja ja pikkuhiljaa aloin vapaa-aikoinani korjata rakennuksia. Ensinnäkin tehtiin keittolarakennukseen uloke, joka on nyt puuvajana. Vanha autotalli ja puuceet on kunnostettu metalliverstaaksi. Rakennuksen alla ollut

vanha perunakellari on muutettu toimistotilaksi. Vanha kellari koulurakennuksen alla on kunnostettu alkuperäiseen kuntoon perunakellariksi. Kunta loi sen umpeen kun kansalaiskoulun pojat polttivat välitunnilla holvissa nuotiota.

Puolen vuoden kuluttua eli 1980-vuoden puolella sain korjattua keittolan päädyssä olevan 60 m²:n asunnon ja vuokrasin sen Niemen Pekalle. Hän oli tullut vuonna 1963 Isokokille rengiksi. Minä puolestani menin 14-vuotiaana eli vuoden 1961 tammikuussa rengin hommiin Naumille. Meillä on samanlainen työhistoria. Isä Aimo kävi vielä siihen aikaan rakennuksilla, kun ei muuta työtä ollut. Myöhemmin tehtiin Lintuaholle pieni versatasosa, jonne menin töihin.

Koulu on ollut bändien treenikämpänä. Kunta veti avustuksensa pois ns. säästöjen takia, kun tuli lama. Avustus oli korvausta lähinnä sähköstä. Joskus pojat maksoivat vähän korvausta. Kapsäkki-yhtye teki pari vinyyliä ja dvd:n. Soittohommat loppuivat vähitellen vuoteen 2000 mennessä. Rumpalikin kuoli. Auto suistui huonossa kelissä jokeen Pitkäjärven padolla. Sitä etsittiin viikon verran ennekuin auto ja vainaja löydettiin 4 metrin syvyydestä joen pohjasta.

Entinen opettajan asunto on vähitellen korjattu kokonaan. Rakennusta siis entisöidään, osittain uudistetaan. Asunto-osan lattia on tavallaan kokeilu. Lattia on pystyvuusta tehty ”pölkkylattia”. Palikan koko on 60x130. Nii-tä on keittiössä 2 943 ja toisessa huoneessa vähän vähemmän. Lämpöeriste-tyissä peilioissa on koristelista 40 kpl per ovi, ovia on kaikkiaan 15. Parhaillaan etsin posliinisia opaailamppuja ulkovalaistuksiin, vaikka saatavana olisi muovisiakin. Mutta ne halkeilevat pakkasessa – vanha posliininen on kestävämpi ja kuosiltaan alkuperäinen. Näinä aikoina on kaikissa tarvikkeissa korvikkeaineita. Ei siinä kirpputoreilta hakemisessa mitään rahallista hyötyä ole. Mutta joku raja kyllä täytyisi olla korvikkeillakin.

Salainen haave on, että luokahuoneet saisin kunnostetuksi kokousten tai vastaavaan seuratoiminnan käyttöön – olkoon nyt vaikka jonkinlainen juttupaikka. Toivon mukaan ehdin saada sen siihen kuntoon. Minulla on paljon ystäviä – puu-, metalli- ja harrasteporukkaa – joiden kanssa saisimme koontua ilman minkäänlaista kaavaa. Viikossa saattaa nytkin käydä terveh-timässä 40 eri ammattiveljeä, jotka ovat tavallaan minun perheeni.

Vanhaa on kunnioitettu niin paljon kuin mahdollista. Hirsirunko on täysin entisellään. Sauna on tehty hirsiseinän ulkopuolelle, koska sen tekeminen sisäpuolelle olisi ollut teknisesti liian vaikea. Täällä on käynyt katsomassa mallia aikuiskoulutuskeskuksesta ja alan harrastajat kyselevät neuvoja. Ei täällä ole ollut neuvomassa ”yhtään kättilöä, ei kansakoulunopettajaa eikä

yhtään teoreetikkoa”. Kaikki ystävät ovat kädentaitajia ja alan ammattilaisia.

Tämä koulu on tehty aikanaan 10 kuukaudessa. Täällä kantavat seinät on hirrestä, joka toimii semmoisenaan myös eristeenä. Seinä on sitä myöten rakennettaessa valmis. Puut on kaadettu heti syksyllä ja raakaveistetty metsässä, niin että ne pihkaantuivat ja samalla kuivuivat. 40-kiloinen äijä, niin kuin Haapanenkin, veisti kuusi tuumaa lastua kerralla – ne miehet oli ammattilaisia. Hirsi suoraveistettiin vartituuman tarkkuudella, ja varattiin siinä vaiheessa kun nostettiin toisen selkään. Vara tehtiin siihen tarkoitukseen soveltuvalla paksulla kirveellä. Nykyisillä kirveillä semmoista ei voi tehdä, koska se imee puuhun sisälle eikä sillä saa kunnon lastua. Lattiat on otettu ylös useaan kertaan, koska ne piti fyllätä aika-ajoin uudestaan. Ponttilattiasa ei ollut montaa naulaa, parhaissa vain yksi. Ei siihen tarvinnutkaan – ei kaksituumainen lankku juuri nauvoja tarvitse. Siihen ei käytetty lankanaulaa vaan sepän naulaa, joka perään antaessaan meni poikki.

Muurit on tarkastettu. Piippuun olen tehnyt läpivientien tulieristykset välipohjaan. Ullakolle ei ole tehty muuten mitään. Eteistä on suurennettu ja rakennettu kokonaan uudestaan. Aikanaan se oli kolme metriä kanttiinsa ja maahan painunut. Porraskivi on alkuperäinen. Nyt portaat ovat kokonaan eteisen sisäpuolella.

Suuri pihakuusi on vielä muistona perustamisajoilta ja varmaan Siperian hernepensaitakin. Koululaisten ”trekooli” oli pihan takana maantien varrella pääportin kahta puolta, mutta siinä käytössä ne eivät ole olleet pitkään aikaan. Koulun matala puuaita Kampelan sivulta purettiin siinä vaiheessa kun opettaja Nevalainen kuoli. Maantien sivunen korkea puuaita tehtiin

80-luvun alussa huonon kuusiaidan tilalle. Siinä oli silloin kaiken näköisiä kuusenkrämppiä.

Lasse Lintuaho koulun vintillä piipun kunnostustöissä

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

15 Muistoja ja muistelmia koulun opettajista

Opettajan merkitys kylä- ja kuntayhteisössä vaihteli opettajasta toiseen. Jotkut tekivät valtavasti ympäristönsä hyväksi hoitaessaan erilaisia sivutoimia. Mutta oli myös toisenlaisia opettajia, joita kyläyhteisö jopa torjui ja opettajia, jotka olivat hyvin perhekeskeisiä, eivätkä puuttuneet millään tavoin paikkakunnan yhteiskunnalliseen elämään. Jotkut opettajat kokivat olonsa yksinäisiksi vailla selvää sosiaalista asemaa kyläyhteisössä. Jotain tällaisia ajatuksia nousee esille vanhoja asiakirjoja lukiessa. Kovin vähän on tallennettu aikalaisten muistitietoa siitä, miten eri opettajat koettiin.

Frans Hugo Kaisla, (s. 27.8.1881 Harjavallassa) valmistui Rauman seminarista 1905 ja toimi Hongiston koulun johtajaopettajana vv. 1905–20. Ensimmäinen vaimo Fanny Vilhelmiina (o.s Lindgvist, s. 1887), toinen vaimo Helga Alina Grönfors (s. 1895 Koskella Tl.), ensimmäisestä avioliitosta lapset Kerttu Kyllikki, Pentti Kullervo, Pekka Uolevi ja Hilikka Tellervo, kaikki syntyneet Koskella Tl.

Opettaja Kaisla otti osaa aktiivisesti kunnan yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurierintoihin, joista hänen osaltaan on eri julkaisuista löytynyt mm. seuraavia asioita:

F.H. Kaisla oli 1907 perustamassa Kosken Nuorsuomalaisesta yhdistystä, joka oli nuorsuomalaisen puolueen paikallisosasto, jossa Kaisla toimi aktiivisesti 1910-luvulla. Ensimmäisenä toimintavuonna yhdistys järjesti kokousten lisäksi iltamia ja luentotilaisuuksia. Erityisen suuri paino pantiin puolueen sanomalehtien levittämiseen. Opettaja Kaisla toimi myöhemmin myös puoluesihteerinä Turun et. vaalipiirissä sekä Turun Sanomien toimittajana. Turun Sanomat julkaisi 18.11.1911 Kosken erikoisnumeron, jonka koskelaiset toimittivat itse ja tekivät näin paikkakuntaansa tunnetuksi. Aineiston keräsi opettaja Kaisla, joka itse kirjoitti lehteen useita juttuja.

Nuorsuomalaisten johtohenkilöt olivat innostuneita nuorisoseuralaisia, ja se veti heitä puoleensa enemmän kuin puoluetoiminta, joka pääsi vaalien väliaikoina jonkin verran lamaantumaan. Kaisla toimi nuorisoseurankin puheenjohtajana. Kokkisen ja Kaislan sanottiin olleen nuorisoseuran aktiivisia näyttelijöitä. Kaislan kaudella vuonna 1911 otettiin näytelmäksi Molièren ”Saituri”, jossa pääosaa näytteli Kaisla itse. Kuulemma marttilalaisetkin olivat tulleet iltamiin sitä katsomaan, vaikka etukäteen olivat pitäneet näytelmän valitsemista suuruudenhulluutena, mutta olleetkin sen nähtyään ylimpiä suosionosoittajia (Koskelainen. Hilma Menanderin haastattelu)

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Kunnallislautakunta hoiti asioiden valmistelun ja täytäntöönpanon. Sillä monia muitakin tehtäviä, joista melkoinen osa jäi lautakunnan esimiehen tehtäväksi. Paperitöiden kasvaessa päädyttiin Koskella vuonna 1916 siihen, että esimiehen avuksi tarvittiin erityinen kunnankirjuri. Tähän tehtävään palkattiin F.O. Kaisla. Kuntalaisten palvelua varten pidettiin siitä lähtien kahdesti kuussa ns. kansliapäivä, jolloin lautakunnan esimies ja kirjuri olivat tavattavissa Hongiston koululla.

Opettaja Kaisla valittiin 12.9.1912 pidetyssä kuntakokouksessa myös Kosken ensimmäiseen kunnanvaltuustoon, johon valittiin myös suutari Juho Ruokonen ja tilanomistaja Oskar Puras. Kaikki olivat myös Hongiston koulun johtokunnan jäseniä.

Kansalaissodan vaikutus kunnallishallinto-organisaatioon oli lyhytaikainen, sillä jo 7.5.1918 kunnanvaltuusto kokoontui vanhassa kokoonpanossaan ja päätti olla tunnustamatta kunnanvaltuuskunnan päätösten pätevyyttä – ja Kaisla jatkoi taas tehtävässään.

Agronomi Grönfors, Ali-Mattilan isäntä, erosi tammikuussa 1919 Kosken kunnallislautakunnan esimiehen tehtävistä tultuaan valituksi kunnanvaltuuston. Tällöin valtuusto päätti yhdistää kunnallislautakunnan esimiehen, kunnan rahastonhoitajan ja kunnankirjurin toimet sekä valitsi yksimielisesti niiden hoitajaksi opettaja F. H. Kaislan. Kun Kaisla siirtyi kamreeriksi Joensuun kaupunkiin, hänen tilalleen valittiin Arvid Puras.

Kaisla oli kirjanpidon asiantuntija ja sitä myöten hänet oli valittu ainakin osuusmeijerin, osuuskaupan, palovakuutusyhdistyksen ja pehkuosuuskunnan tilintarkastajaksi. Hän oli organisoimassa Kosken Säästöpankin toimintaa. Kaisla mm. laati 4.9.1918 isännistön valtuuttamana yhden kuukauden sisällä Eelis Kesälän kanssa pankille ohjesäännöt yms. paragraafit ja hänet valittiin sen ensimmäiseen hallitukseen. Kun hallitus jakoi keskuudestaan tehtävät, ns. laskukirjan pidon sai Kaisla. Kamreerina Kaisla toimi kahden vuoden ajan 1918–20 samalla kun oli hallituksenkin jäsen. ”Opettaja Kaisla oli hyväntuulinen pankkimies, joka tarjosi palvelukset mehevien vitsien myötä” (Marjatta Väänänen, Kosken TI Säästöpankki, 1918–1958).

F. H. Kaisla oli TI. Kosken Osuuskaupan hallituksessa 6.10.1918 saanut lisää tehtäviä. Osuuskauppa oli päättänyt ottaa hyödyllistä ja arvokasta kirjallisuutta myytäväksi sekä pyytää asiamieheitoja kirjojen kustantajailta. Samalla se valtuutti opettaja F. H. Kaislan tilamaan nimellään osuuskaupaan kirjoja. Kaisla valittiin hallituksen kirjuriksi vuodeksi 1919.

Kaislan taloudellisina erikoisharrastuksina olivat mehiläishoito ja maanviljelys, sillä hän omisti Kylänpää- nimisen tilan Tapalassa. Hän oli vauhdittamassa Kosken maamiesseuran toimintaa yhdessä Arvid Purhaan kanssa.

Kaisla hoiti sihteerin tehtäviä vuodesta 1912 alkaen. Kaisla ja Puras uudistivat seuran piiriorganisaation ja monipuolistivat kilpailu- ja kurssitoimintaa.

Siipikarjanhoitoyhdistyksen neuvoja Hilja Henriksson piti Hongiston koululla esitelmän, jolloin op. Kaisla oli alustanut kysymyksen munamyyn-tiosuuskunnan perustamisesta. Semmoinenkin yhdistys perustettiin. Kaisla piti kurssin kirjanpidossa Urho Kittilälle, jotta tämä voisi ottaa vastuulleen osuuskunnan kirjanpidon. Muistelmissaan Kittilä kertoo, kuinka näissä merkeissä toistuvat vierailut Kaislan luokse Hongistolle olivat olleet mieluisia nuorelle ujolle pojalle. (Koskelainen)

Esimerkit yhteiskunnallistumisesta kertovat jo sinänsä paljon Kaislasta ja hänen arvomaailmastaan. Anna Makkosen kirjassa ”Kadonnut Kangas” on paljon puhuva esimerkki myös siitä, kuinka opettaja Kaisla koki loukkauksena häneen kohdistuneen epäilyn hänen ja vaimonsa rehellisyydestä ja veivät asian kärjille:

Syksyllä 1910 Marttilan kihlakunnanoikeus käsitteli kunnianloukkausjutua, jossa kantajina olivat Kosken Hongiston kansakoulun opettajat Frans ja Fanny Kaisla ja vastaajina talollisen leski Emma Kallio. Kaislan pariskunnan asianajajana toimi entinen nimismies Sjöman: ”Kaikki sai alkuunsa liinakankaasta, jonka Emma Kallion 12-vuotias Naimi-tytär oli tuonut koulun käsiytönnille. Kankaasta leikattiin pala tynnyliinaa varten, ja tyttö toi lop-pukankaan kotiinsa. Sitten käsitöissä alettiin tehdä pojan päitää. Kangas kulki taas Naimin laukussa kouluun ja takaisin piirongin laatikkoon. Mutta vähänpä oli kangasta jäänyt jäljelle, hämmästeli Emma Kallio ja sanoi polveensa lyöden: ”Hyvänen aika sentään kun oli viisitoista kyynärää, eikä ole tehty muuta kuin tynnyvaaru ja päitä ja sen verran jäljellä enää, ei ole enää kehenkään uskomista täällä maailmassa.” Leskiemäntä Kallio kertoi tapahtuneesta Aurora Purakselle, lautamies Oskari Puraksen vaimolle. Kallio oli sanonut, ettei hän tiedä enää ketään rehellistä ihmistä ja että pitäisi näköjään tuoda Helsingistä etsiviä ottamamaan asiasta selvää. Suoraan hän ei syyttänyt opettajatarta eikä palvelustyttöään Elsaa, vakuutti Aurora Puras, joka oli kehottanut Kalliota menemään koululle selvittämään asiaa. Opettajar Kaisla ei kuitenkaan myöntänyt mitään virhettä tapahtuneen: joillakin työillä oli ollut sama määrä kangasta ja jäljelle oli jäänyt vielä vähemmän. Muut todistajat puhuivat samaan tapaan kuin Aurora Puras.

Kihlakunnanoikeus ei katsonut toteen näytetyksi, että leskiemäntä Emma Kallio olisi levittänyt opettajapariskunta Kaislan mainetta mustaavaa huhua ja näin loukannut heidän kunniaansa. Juttu päättyi siis nimismies Sjömanin päämiesten tappioon.

Kaisla lähti 1920 Joensuun kaupungin kamreeriksi ja sieltä Kivennavalle Karvalan koulun opettajaksi.

Helga (os. Grönfors) ja Hugo Kaisla

Opettaja Otto Rustolla oli aikomus pitää Hongiston koulun 40-vuotisjuhlat. Hän oli ryhtynyt keräämään aineistoa opettajamatrikkelia varten ja siinä tarkoituksessa pyytännyt entisiltä opettajilta myös henkilökohtaisia kokemuksia opettaja-ajoiltaan. Kirjaan hän oli Kaislan kohdalle kirjoittanut: *Olga Koskinen oli Helga Alina Grönforsin seuraaja, mutta kun op. Kaisla myös läksi ollessaan rakkaussuhteessa Helga Grönforsiin, niin hänen sijaisenaan oli alakoulunopettaja Olga Seppälä ja Olga Koskinen toimi johtajana.*

Kaisla oli kirjoittanut Rustolle opettajamatrikkelia varten Marttilasta 24.8.1943 seuraavan maininnan: *Koulun johtokunnan jäsenistä, oppilaista ja paikallisista asukkaista on minulle jäänyt valoisa ja miellyttävä kuva, joka ajan kuluessa on edelleen kirkastunut. Opettajamatrikkelia ei koskaan saatu julkaisuasuun, mutta siitä on säilynyt osia arkistossa, joista on otettu otteita tähän kirjaan.*

Kaisla palasi vielä evakkona Koskelle Ali-Mattilaan 2.12.1939 vaimonsa kanssa, sillä hänen vaimonsa, Helga oli tilanomistaja Albert Magnus Grönforsin (1858–1953) vanhin tytär. Kaisla oli vielä Marttilan Palovakuutusyhdistiön toimijohtajana 1.5.1940–31.12.1952.

Emil Sakkeus Ahonen (s. 15.5.1891) valmistui Jyväskylän seminaarista 1914, toimi koulun johtajaopettajana vuosina 1921–23.

Ahosesta ei ole merkitty muistiin muita asioita kuin mitä johtokunnan pöytäkirjoissa on. Matrikkelikirjasta löytyy Ruston lyhyt huomautus: *Kun op. Ahoselta tiedusteltiin, miksi hän muutti pois, sanoi hän: ”Kyllä täällä muuten olisi ollut, mutta on niin vihainen johtokunta.* Tämän kertoi kartanonomistaja J. Nyberg minulle tänne tullessani. Liekö vielä niin suuttunut johtokuntaan, ettei lähettänyt mitään tietoa itsestään. Jälkeenpäin on tullut lyhyt selostus ja kuvat.

Tyne Ahonen

Emil Ahonen

Emil Ensio Harni (ent. Helenius)

(s. 7.7.1900 Turussa, valmistui Jyväskylän seminaarista, toimi koulun johtajaopettajana 1923–28. Turussa. Vaimo Toini Annikki (o.s. Kanerva, s. 24.2.1902), lapset Olli Ensio (s. 1927) ja Matti Juhani (s. 1934).

Hongiston koulun jälkeen Harni toimi Nummella Oinolan kansakoulun johtajaopettajana 1928–43 ja Sortavalan seminaarin veiston ja kaunokirjoituksen lehtorina 1943–.

Harni toimi Koskella kunnankirjaston johtokunnan jäsenenä. Erikoisharrastukset olivat piirustus ja maalaaminen. Julkaissut teoksen

Emil Harni (ent. Heelenius)

”Piiirustuksenopetus korttijärjestelmänä kansakoulun piirustuksenopetusta varten”.

Harni lähetti Rustolle seuraavanlaisen tekstin laitettavaksi opettajamatrikkeliin:

Kosken Tl. Hongiston koululla vietin ensimmäiset opettajanvuoteni. Ikää oli vain 23 v. sinne tullessani. Nuori ja kokematon olin. Kaupunkilapsena maanviljelyyn harjaantumaton, mutta pääasiassa Mäen isännän, johtokunnan puheenjohtajan suosiollisella avustuksella jotenkuten sitäkin aloin ymmärtää. Viihtyisin paikka oli sauna ja keväisin saunan ympäristö, kun sen alitse virtaava puro paisui joeksi. Siinä kukkivat ensimmäiset leskenlehdet ja siinä kaivonkannella oli mukava istahtaa ja panna tupakaksi koulutuntien jälkeen saunaa lämmitettäessä. Talvisin muistan myös Vähäjoen töyräiden olleen mieluista lähtömaastoa. Muuten vaikutti Kosken tasainen maasto usein mieltä masentavasti, varsinkin syksyisin oli seutu aika iloton. Ihmiset, kansa, oli jäykkää hämäläistä perua. Minunlaiselleni herkälle mielelle tuntui seutu joskus hyvin raskaalta ja ihmiset tuntuivat vain ajattelevan mistä saisi rahaa. Se jolla paljon oli, oli jotakin. Köyhä, pienipalkkainen kansakoulunopettaja tunsu mitättömyytensä. Varsinkin kun ei luonto antanut perää vastaamaan samalla mitalla mitä itse sai.

Vähäkokin talon Martti-poika oli kirjallisuuden ystävä ja hänen kanssaan ratkoimme usein äsken ilmestyneitä teoksia. Samoin opettajankokoukset olivat suurena virkistyskenttä. Tuotuaani nuoren vaimoni pitäjään, kului aika jo toisin. Kouluaikana tuottivat lapset kirkkaine silmineen ja välittömine puheineen suuren virkistyskentän. Pidin lapsista. Eikä silloin ympäristöä noin paljon jäyhyys rasitakaan, kun saa seurustella alkavan elämän kanssa. Koulutyöni koetin tehdä huolellisesti ja olin siihen erittäin innostunut. Oli kuitenkin itselleni eduksi, että muutin Nummelle, josta matka Helsinkiin on lyhyt. Täten jouduin vireämpään elämänympäristöön ja pääsin käsiksi tehtäviin, jotka kehittivät ihmistä ja vievät häntä eteenpäin. Elokuun 29. päivänä 1943. Ensio Harni

Minna Vilhelmiina Pynnönen (s. 18.4.1898), valmistui Kajaanin alkuopettajaseminaarista. Hän toimi Ryppylänmäellä alakoulun opettajana 1924–1947. Pynnönen oli pitkäaikaisin Hongiston koulun opettaja, yhteensä 23 vuotta.

Minna Pynnönen kirjoitti opettajamatrikkeliin omasta Hongiston ajastaan seuraavasti:

Olin Lotta-tyttöjen johtajana, Hongiston Marttojen rahastonhoitajana, sotakummivaliokunnan

Minna Pynnönen

puheenjohtajana, Mannerheim-Liiton sihteerinä, Vapaan Huollon sihteerinä, Kosken-Marttilan opettajayhdistyksen rahastonhoitajana ja sihteerinä, talkoojohtajana ym. tehtävissä.

Tulin tänne nuorena ja nyt alan jo lähestyä vanhuutta. Työssä ja touhussa ovat vuodet vierineet melkein huomaamatta. Monia kokemuksia on matkan varrella ollut. Paikkaani olen ollut tyytyväinen kaikin puolin, ihmiset täällä ovat kohdelleet minua hyvin. Harras toivoni on, ettei elämäntyöni täällä olisi hukkaan mennyt. Jospa olisin voinut edes jotain pysyvästi hyvää aikaansaada toimiessani pienimpien parissa.”

Aimo Lintuaho muisteli alakoulun opettajaansa näin: *Pynnönen oli mukava opettaja, vaikka kyllä oli tiukkakin. Häntä kunnioitettiin ja mentiin mielellään kouluun ja hän sai myös oppimaan.*

Toivo Pohjola (s. 22.11.1904 Lopella), lapset Marja-Liisa ja Irma. Pohjola toimi väliaikaisena opettajana 1929 ja siirtyi Koskelta Keravan Saville. Hän kirjoitti matrikkeliä varten:

Mitään erikoista – pieniäkään piirteitä – ei nyt tule mieleen vauraan Kosken ajoilta. Vilpittömästi voin Runebergin tavoin sanoa, että sitä mennyttä aikaa muistelen mielelläni.

Olisipa ollut mukava käydä 40-vuotismuisteloilla siellä, mutta milläs lähdet, tokko siellä paljon tuttuja enää paljon onkaan. Johtokuntakin lienee kovin uusiutunut. Sanohan kuitenkin terveiseni, jos minua – hyvällä tai pahalla – yleensä enää muistavat. Kirje kirj. rintamalta 27.8.1943.

Arvo Mäkinen muistaa hyvin Pohjolan olemuksen ja kertoi tapauksesta, kuinka he välitunnilla – isot ja joskus vähän pienemmätkin pojat – työnsivät kuulaa. Opettaja oli katsellut sitä ja tullut mukaan työntämään muina miehinä: *kyllä sillä oli tekniikka voittamaton, se iso kuula meni vähän korkealta sähköjohtojen yli, oli se voimaa täys koko mies. Se oli järkimies eikä sitä soimannut kukkaan.*

Toivo Pohjola

Otto Taneli Rusto (ent Rostedt)

(s. 12.8.1903 Pyhärannassa), valmistui Rauman seminaarista 1925. Vaimo Aili Annikki Linden (s.16.3.1906 Laitilassa), lapsista Raili Annikki syntyi Raumalla ja Koskella TI. Kaija Kyllikki ja Osmo Ilmari.

Rusto toimi johtajaopettajana Hongiston koululla 1930–1943, jolloin hän siirtyi Valkeakosken kauppalan jatkokoulun opettajaksi. Koskelaisessa on ollut Hongiston koulun oppilaan, puuseppä Aimo Lintuahon kertomus:

Mutta kun tuli meno yläkouluun Hongiston kouluun, niin tilanne muuttui. Siellä oli opettajana Otto Rusto, joka oli huonohermoinen ja kiivas luonne. Kyllä kai se senaikaiseksi ihan hyvä opettaja olisi ollut, jos hermot vaan olisi kestäneet. Meitä köyhempiä hän aina potki – talojen poikia sentään piti hiukan paremmin. Minuakin hän kerran otti niskasta kiinni kynsillään ja potki siinä. Syynä oli se, että olin ollut poissa koulusta, kun Hongiston Mäellä oli tappuripäivä ja Mäki sanoi, ettei saa akanapoikaa mistään ja pyysi minua tulemaan. Ja kun en osannut sitä kunnolla selittää opettajalle, sain siitä vihat päälleni. Mäki sanoi, että kyllä hän sen selvittää ja selvittikin. Sanoi, ettei minun tarvitse mennä ollenkaan kouluun, jos se ei jätä rauhaan.

Mäen isäntä oli johtokunnassa ja antoi jatkuvasti Rustolle muistutuksia lasten kurittamisesta, muttei tämä kuitenkaan saanut itseään hillityksi, jos joku ei mennyt hänen mielensä mukaan. Eräiden poikien kanssa hän oli melkein jatkuvassa sotatilassa.

Aaltosen Paavoja hän vihasi, vaikka Paavo oli hiljainen eikä tehnyt mitään koiruutta, ei kyllä paljon läksyjäkään lukenut. Luhtalan Asseria Rusto vihasi oikein mahdollisesti ja samoin Mäkisen Marttia. Kerran hän pisti Martin ryömimään höyläpenkin alta, mutta Martti tiesi, että opettaja potkaisi siinä ja livahti läpi niin vikkellästi, että Rusto potkaisi säärensä höyläpenkin jalkapuun terävään kulmaan. Voi, voi, kun hän lähti äkkiä pois, varmaan sääri kimmoili kovin.

Rustolla oli varmaan hyviäkin puolia, mutta kyllä sen silloin näki aika pahassa valossa. Hankala oli aamuisin mennä kouluunkin, kun ei yhtään tietänyt, milloin hän potkaisi tai repi niskasta

Aimo myöntää, että he kerran isompina, kun olivat jo päässeet koulusta pois, antoivat Rustoa hieman ”köniin” Anttilan tappurimaksiinin luona. Niin

Otto Rusto

kova katkeruus oli kouluajasta poikien mieleen jäänyt. (Koskelainen nro 21. 1991.)

Monille ”Ruston koulua” käyneille entisille oppilaille tuli mieleen Ruston äkkipikaisuus ja hänen ankaraksi koettu tapansa kovistella rikkomuksista pitämällä oppilaita nurkassa kädet ylhäällä. Hilikka Mikola muisti hyvin tapauksen, jossa hänen kolmannella luokalla ollut veljensä Erkki Mikola oli kokenut tämän rangaistuksen. Oli kevät ja koulun ympärillä vielä jäätä. Tammin Eino ja Erkki olivat menneet kilpaa koulun ympäri potkukelkoilla ja Erkki huutanut Einolle sen ajan hokemaa: ”Pois alta, isosika tulee.” Rusto oli luullut, että huuto oli tarkoitettu hänelle. Erkki joutui rangaistukseksi seisomaan veistoluokkaan kädet ylhäällä pitkäksi aikaa. Hilikka oli yrittänyt puolustaa veljeään, mutta rangaistus säilyi. Seuraavana syksynä Erkki ei enää halunnut mennä kouluun. Jotenkin asia sitten järjestyi, vaikka Hilkan ja Erkin kesken oli sovittu, ettei isälle, August Mikolalle asiasta puhuta halaisua sanaa.

Varmasti oli myös väärinkäsityksiä. Rustolla oli tapana koulutuntien aikana kurkistaa säännöllisin väliajoin joidenkin oppilaiden villapaidan kauluksen sisään. Toiset kokivat sen henkilökohtaisena loukkauksena. Ilmeisesti Ruston tarkoituksena oli tehdä säännöllisin väliajoin ns. täitarkastuksia, johon kouluhallitus oli kiertokirjeissään opettajia kehottanut.

Ruston lapsista varmasti jälkipolville on jäänyt mieleen Raili Rusto, joka toimitti televisiossa aikanaan lastenohjelmia.

Itsestään Otto Rusto oli kirjoittanut matrikkeliin tietoja hänen muusta toiminnastaan:

Mannerheimin liiton paikallisosaston puheenjohtaja (sai v. 1943 Suomen Punaisen Ristin ansiomitalin), toiminut nuorisoseuran puheenjohtajana, opintokerhon johtajana ja viimeksi sodan aikaisena esimiehenä, opettajayhdistyksen rahastonhoitajana ja sihteerinä, sodan aikana Vapaanhuollon ja henkisen huollon johtajana, perustanut partiolippukunnan Kosken Siniset ja johti sitä, perustanut kaksi opintokerhoa ja johtanut kolmea yhteensä toistakymmentä vuotta, edistänyt raittiuskasvatusta perustamalla raittiusseuran, toivonliittoja ja raittiuskerhon ja johtamalla niitä. On kuulunut verotuslautakuntaan ja koulun kantakirjaston johtokuntaan.

Tutustumismatka Eestiin 1938, mitä edelsi ennen ja jälkeen tapahtunut kirjeenvaihto, johon myös oppilaat ovat osallistuneet. Kirjoittanut kirja-arvosteluja ja kirjoituksia sanomalehtiin sekä runoja lasten lehtiin. Ottanut ja julkaissut valokuvia, uutiskuvia.

Taloudellisista harrastuksista mainittakoon Henkivakuutusyhtiö Salaman asiamestoimi, kanojen, mehiläisten ja kaniinien hoito, vaikken niissä erikoisesti ole onnistunut.

*Kun olen nyt ollut Koskella kokonaista kolmelta vuodelta, on sinä aika-
na ollut sekä valoisia että synkkiä päiviä. Minkälaiseksi aika yleensä täällä
olon kirkastaa, on ennenaikaista ennustaa. Paikkakunnan vieraanvaraisuus,
samoin kuin riittävän ystäväpiirin löytyminen, ovat tehneet olon viihtyisäksi.
Yleisesti yhdyin Harnin ajatuksiin.*

Aili Rusto oli Oton vaimo, joka toimi vuodesta 1936 alkaen tyttöjen käsitöiden opettajana. Hilikka Mikola muisti Aili Ruston käyneen Forssassa käsityön opettajalle vaaditun kurssin, jonka jälkeen hänellä oli vaadittava opettajan pätevyys. Koulussa oli siihen aikaan yli 40 oppilasta, mutta vain yksi ompelukone. Käsityönumeron sai sen perusteella kuinka hyvin osasi kutoa sukan ja ommella miehen paidan. Kerran jatkokursseilla oli tullut näkemysero Hilikka Mikolan ja opettajan kesken siitä, kuinka miehen paidanedusta tulee ommella. Hilikka oli saanut Turussa ompelijana toimivalta Berttätädiltään aikanaan kaavan, jonka mukaan hän oli sen hyvin arvosanoihin tehnyt ennenkin. Aili Rusto leikkasi kaavan toisella tavalla ja *mää sanoin, ettei sitä simmottoo tehreä, mun täti leikkas aina niin leviäks edustan, ett sen saa tehtyy kääntämällä, eikä sitä tartte erikseen leikata.* Hilikka piti päänsä ja sai Bertan oppien mukaisesti tehtynä hyvän numeron.

Aili Rusto

Alli Koskiranta toimi yläkoulun opettajana v. 1943–44.

Seuraavassa Alli Koskiranta muistelee Hongiston kouluaikoja:

Kävin Heinolan naisseminaarin, josta valmistuin vuonna 1942. Sen piti olla neljävuotinen, mutta kun tuli sota, niin se sekoitti kaikki. Palasin valmistumiseni jälkeen takaisin kotiin Tarvasjoelle. Isäni oli Tarvasjoen ensimmäinen kanttori ja hän oli rakennuttanut tämän talon ennen vuotta 1911, jolloin tässä kohtaa kirkon lisäksi ei muita taloja vielä ollutkaan. Äitini on hoitanut aikanaan tässä kotitalossamme postia 30 vuotta.

Hongiston yläkoulussa oli avoinna vain vuoden väliaikainen paikka, koska silloin ei saanut täyttää niitä vakinaisesti. Karjalan opettajien sijoittaminen oli ensisijainen asia. Ennen Koskelle tuloani olin ollut opettajana yhden vuoden 3-opettajaisessa koulussa Harjavallassa. Hongistolta siirryin vähäksi aikaa Somerolle. Sitten sain koevuoden jälkeen vakinaisen paikan Nilsin Lastujoen koulusta, jossa olin opettajana 30 vuotta ja josta virasta

jään eläkkeelle. Palasin kotikuntaani ja kunnostin tämän kotitalon eläkeasunnoksi.

Koski oli jollain tavalla tuttu, vaikka ei sinnepäin mitään asiaa ennen ollut. Tuntui vain, että se on aika lähellä, joten sinne opettajaksi meno oli helppoa. Oli niin, että silloin kulki postiauto sellaista linjaa kuin Turku-Koski-Somero-Helsinki. Sodan takia se kulki hyvin epäsäännöllisesti, mutta kotikäyntien kannalta se oli erinomainen asia. Postiautot muutettiin semmoisiksi koppiautoiksi. Niissä oli ensinnäkin häikäpönttö ja pieni kola ja penkit sivulla. Auto kulki lauantaisinakin. Harvoin sentään pääsin kotona käymään. Kirkollekin oli Hongistolta aika matka kävellä eikä koskaan tiennyt, mihin aikaan postiauto kulki ja joutui aina odottamaan. Koululla oli onneksi, ihme kyllä, puhelin ja äitikin sai sellaisen sota-aikana postin puolelle.

Se oli sitä aikaa, kun suurempia kaupunkeja pommitettiin. Helsingin tulipalojen kajo näkyi koulun pihalle saakka. Koska oli yleinen pimennys, ei sillä ilmansuunnalla ollut muita valoja. Turkuakin pommitettiin mahdottoman paljon ja ihmisiä tuli maalle, kellä vain oli sukulaisia tai tuttavuuksia. Siinä lähellä oli semmoinen Rauhalan kauppa (myöh. Halmeen), josta sain kauppiaan rouvalta ostaa jotain, kun silloin oltiin huonossa ruuassa ja nälässä.

Oliko turkulaisia ollut koulussa koko sodan ajan, sitä en tiedä, mutta ahdasta oli kun kouluun oli tullut myös siirtoväen lapsia. Lapset olivat niillä luokilla, missä olivat olleetkin. Luokka oli niin täynnä, että pulpetit olivat seinässä kiinni. Kun koulu oli neliosastoinen, niin kaksi luokkaa teki aina jotain samaa kirjallista työtä. Muistaakseni oppilaita oli 46, ja siksi minulla oli hirmuisen paljon iltaisin korjattavana kokeita ja suuri asunto yksin asua. Kun alakoulunkin opettaja Minna Pynnönen oli kauempana, ei hänestäkään ollut seuraa. Hakamäen perheellä Tapalasta oli monta lasta koulussa. Sovittiin kotiväen kanssa, että perheestä yläluokan oppilas Ulla sai tulla minun kanssani asumaan. Hän auttoi talous- ja muissa töissä monella tapaa ja oli sitten myös puhekaverina.

Alli Koskiranta v. 1942

Ei maalla pommituksia pelätty. Ainakin turkulaiset lapset olivat hyvin rauhallisia sen takia, että olivat päässeet maalle ja tunsivat olevansa turvasa. En oikein muista, kuinka sota lapsiin muuten vaikutti. Ruoka oli kuitenkin heikkoa. Ei siinä paljon ollut vaihtelua. Kyllä se sitä ohkaista hernekeittoa oli pääosin.

Arvo Aaltonen oli poikien käsityönopettajana. Tyttöjen käsityöopetuksen kanssa oli tavattoman hankalaa, kun ei ollut käsityöaineita, koska säännöstelyn takia ei saatu kangasta. Se oli niin tyhjänpäivästä, kun pieniin tilkkujen reunoihin piti opettaa pistoja ja virkkausta eikä siihen lapsetkaan innostuneet.

Koulunpidosta en muista mitään erikoisempaa. Nimiäkin muistan hirmuisen vähän; oli sellaiset vilkkaat ja asialliset Tammisen kaksoiset (Aino ja Jukka). Muistan kuitenkin hyvin yhden erikoisen reissun. Minua ihmetytti eräs yläluokan isompi tyttö (Pirkko?), Luhtala nimeltään, kun hän oli niin tavattoman varma siitä hevosenajosta, ja että hän kyllä saa kotoa hevosen kun se on rauhallinen. Reki pantiin täyteen suksia ja oppilaita ja sitten menimme kai sillä Kankaalle hiihtokilpailuihin.

Sain 8-luokan oppilailta runokirjan tammikuun viimeisenä päivänä – Alin nimipäivänä. Olivat tavattoman kohteliaita ja anteliaita. Se on tämä Yrjö Jylhän löyhästi nidottu runokirja. Jylhä oli siihen aikaan suosittu runoilija.

Luokassa ei kouluradiota kuunneltu eikä ollut muutenkaan mitään ylimääräistä. Töitä oli riittävästi opetuksessa yhdelle opettajalle. Jatko-opetustakin annettiin. Se oli kaikkein raskainta aikaa, vaikka sitä ei ollut koko lukuvuotta. Päivällä kun koulu loppui, oli vain pieni väliaika ennen kuin jatkoloukkalaiset tulivat. Osastojako sentään helpotti, kun kahta luokkaa voitiin opettaa samalla lukujärjestyksellä. Mutta silti korjattavia vihkoja oli aina paljon. Kokeita pidettiin samalla tavalla kuin myöhemminkin. Sitäkään en muista, oliko tarpeeksi vihkoja ja paperia. Se jäi kuitenkin mieleen, että sääntillisen Harjavallan koulun paperit olivat kunnossa, mutta Ruston jäljiltä kaikki oli vähän vinksin vonksin.

Kaikki semmoiset toiminnat, kuten ompeluseurat ja muut, jotka rauhan aikana olivat käytössä, olivat seisauksissa. Tavarat olivat säännösteltyjä ja koulun pidonkin kannalta pimennys oli hankalaa, kun mitään ei saanut näkyä ulospäin. En muista kuinka se pimennys saatiin aikaiseksi. Pidettiinkö kirkonmenotkin keskellä päivää sen takia kun kirkon suuria ikkunoita ei saanut pimennetyksi. Kuitenkin kuusijuhlat koetettiin pitää tavanmukaisesti.

En muista, että kouluun saakka olisi tullut suruviestejä. Niitä alkoi tulla vasta Kannaksen murtumisen jälkeen seuraavana vuonna. Muisti kai jotenkin torjuu semmoiset ikävät asiat ja hankaluudet – menttiin vain päivä ker-

rallaan. Ei pikkujuttuihin kiinnitetty huomiota, kun koko maan asiat olivat vain ajatuksissa.

Oppilaitten nimien kanssa ei Itä-Suomessa enää ollut samaa hankaluutta kuin täällä, jossa suku- ja talonnimet olivat rinnakkain käytössä. Kosken ja Nilsiän välillä oli muutenkin suuri ero. Kanssakäymistä oli siellä paljon ja kylään menttiin kutsumatta.

Rauni Torkkeli ent. Mattila (s. 13.3.1918 Oripäässä)

Aune Torkkeli (os. Lisko s. 23.6.1920 Kangasalalla)

Aune Torkkeli kertoo: Minun piti valmistua Raahen opettajaseminaarista vuonna 1942, mutta sodan takia kurssi valmistui vasta seuraavana vuonna. Äitini, joka oli kotoisin Raahen naapuripitäjästä Pattijoelta, oli monipuolinen järjestöihminen ja vahvasti sitoutunut myös lotta-työhön. Niinpä minäkin olin nuoresta pitäen lotta ja sain heti jat-

Opettajat Aune ja Rauni Torkkeli

kosodan alkaessa määräyksen ilmanvalvontatehtäviin. Ensimmäinen olin Raahessa ja myöhemmin rintamalla, 6 km vanhasta rajasta, Kuusamossa.

Kun tuli tieto, että koulutyö taas alkaa, sain työpaikan Sotkamosta ja vuoden kuluttua hakeuduinkin Kemijärvelle. Ehdin jo lähettää junalla muutto-kuorman, kun alkoi sota saksalaisten karkottamiseksi maasta. Kemijärvi tuhoitiin täysin ja rautatieasemalla paloi koko omaisuuteni. En jäänyt kansakouluntarkastajan pyynnöistä huolimatta sinne, vaan hakeuduinkin Puolangalle, josta sitten puolen vuoden kuluttua sain siirron Paavolaan Ruukkiin.

Kesällä 1946 Orivedelle oli järjestetty opettajien nuorisotyön johtajakurssi. Kun nuorena kilpailin sekä kesällä että talvella, niin meistä liikunnallisesti parhaat tytöt valikoituivat ryhmään, jossa oli myös tuleva mieheni. Siitä alkoi yhteinen taipaleemme.

Rauni Mattila oli valittu Koskelle ja johonkin muuallekin opettajan virkaan samanaikaisesti, mutta hän valitsi Hongiston koulun. Ehkä syynä oli myös se, että hänen vanhempiansa kotitila Mattila oli Oripäässä. Hän vaihtoi Hongistolla ollessaan Mattila nimen isänsä sukunimeen Torkkeli. Kun menimme naimisiin, oli luonnollista että hakeuduinkin Hongistolle opettajaksi 1947, kun paikka siellä vapautui.

Me olimme nuoria ja liikkuvia ja koskelaiset olivat vakaan asiallisia. He ottivat meidät hyvin vastaan. Miehelläni on musiikki veressä ja niinpä me lauloimme duettoja erilaisissa perhejuhlissa, Koskenkartanossa Nybergin 60-vuotisjuhlilla, ”Tompan Tuomolla” eli Kittilän Urhon juhlissa, kirkkotilaisuuksissa ja Kauppakunta Vakon 30-vuotisjuhlissa.

Siihen aikaan seurustelu oli mutkatonta, kyläläiset yksi jos toinen piipahti kutsumattakin iltaa istumaan. Muistan opettajakollegoiden lisäksi Postin Tuuren, Syrjälän Oton, Purhaan Ailin ja Arvon, Mikolan Yrjön ja Eevan, Pohjolasta Hilkan ja Helmin, Uotilan Eskon ja hänen äitinsä Saiman, joka oli koulun johtokunnassa, Kaatialan Vernerin kirkolta ja monet muut. Usein kävimme järvellä, jolloin tutustuimme myös Olavi Hurmerintaan. Purhaan väki tuli siksikin erittäin tutuksi, kun haimme talosta joka aamu hinkillisen maitoa. Kun siihen aikaan oli kaikesta kova pula, sitä osasi silloin ja vielä enemmän jälkepäin arvostaa. Esimerkiksi voikilo maksoi mustassa pörsissä 900 markkaa, kun opettajan palkka oli vain 2100 markkaa. Suurta ihmetystä minussa herätti Postilla valtava kahvipöytä antimineen. Kävimme myös Mikolassa, jonne Eeva-emäntä kutsui paljon vieraita oikeille päivällisille, vaikka ei silloin mitään sukujuhlaa ollut. Vieraanvarainen emäntä halusi vain kutsua kylään.

Sodan jälkeen pulaa oli kaikesta. Johtajana osuuskaupassa oli Raunin tuttava poikamiesajoilta Eero Lehtinen. Hänen kauttaan saimme niin paljon harsoa, että värjäämällä ne, saimme verhot koulun luokkiin. Sisustimme niillä myös omaa asuntoamme. Rauni pelasi usein shakkia kirkkoherra Normajan kanssa poikamiesaikanaan. Kun hän ensi kerran tuli katsomaan mielestämme niissä oloissa kauniiksi sisustamaamme nuoren parin asuntoa, niin hän hymyillen suurilla silmillään tokaisi ”ei sille mitään mahda, että nuoren parin asunnot ovat niin paljaita”. Ja vaikka minä olin värjännyt niistä harsoista eriväriset verhot jokaiseen huoneeseen. Normaja oli hyvin kansanomainen ihminen, jonka kanssa olimme paljon tekemisissä.

Kun koskelaiset kansakoulunopettajat olivat meitä vanhempia, meidän vastuullemme tuli organisoida kulttuuri- ja raittiuskilpailuja, jotka pidettiin Nuortentuvalla. Hongiston koulu oli voitokas etenkin laulussa ja lausunnassa. Koulussamme oli hyviä yksinlaulajia kuten Ruuskan sisarruksista Sari. Neliäänisesti hänen kanssaan lauloivat Kaarina Patjas ja Saarisen sisarukset. Voittojamme ei tarkastaja Nurmikaan ihmetellyt, kun oli itse kuullut oppilaitten laulutaitoja. Urheilukilpailuja pidettiin vähemmän.

Koululla ei kulttuuritilaisuuksia järjestetty, mutta kylläkin esitelmätilaisuuksia. Ainakin SOK-lainen konsulentti, myös opettajaksi valmistunut Fanny Rinkama kävi monesti esitelmöimässä. Hän oli sellainen ”matkasaarnaaja”, joka esitelmöi kaikista kotitalouteen liittyvistä asioista. Kerran hän

sanoi meille ” muistakaa työt, teette minkälaisia kiharoita tahansa ja laitate ehostusta poskiinne, niin huono emäntä vie esiliinassaan ulos sen, mitä mies tuo heinäähäkissä sisään”

Mieheni oli myös hongiston kyläläisten kanssa perustanut sekakuoron, jossa oli mukana hänen sisarensa Helga Torkkeli. Hän oli tullut auttamaan veljeään huusholliasioissa, kun Rauni oli vielä poikamiehenä. Koulun keittäjänä oli samoihin aikoihin siirtolaisena Hongiston Mäelle tullut Tyyne Torkkeli. Heidät on saatettu jälkepäin sekoittaa samannimisinä.

Mieheni opetti 4-6 luokkalaisia ja minä 3-4 luokkaa. Silloin vielä ei luokkia tarvinnut suuren oppilasmäärien takia yhdistää. Minun luokkani oli myös veistosalina. Opetustyö sujui mielestäni niin kuin pitikin. Opetusaineistoa oli riittävästi, kunhan kaikessa oli säästäväinen. En muista olleen mitään hankaluuksia esimerkiksi kurinpidon suhteen.

Sodan päätyttyä miesten kohdalle tuli määrättyä vireyttä kun tuli vapaus. Silloin oli optimisten mieliala vallalla. Itsenäisyyden säilyminen oli suuri ihmisten voimanlähde, joka varmasti vaikutti myös lapsiin. Siirtolaislapset sopeutuivat nopeasti uusiin olosuhteisiin. Kyllä siirtolaisilla oli kova kaipuu takaisin Karjalaan, mutta emme sitä koulutyössä niinkään nähneet. Niistä asioista puhuttiin enemmänkin kotona.

Kouluruokailu oli koko ajan toiminnassa. Jokisen Aili oli erinomainen keittäjä ja mukava ihminen. Muistan kun keittolan padassa keitettiin siirappia. En päässyt kuin puoliväliin keittolaa kun tulin jo hajusta pahoinvointiseksi.

Siihen aikaan tuli kalmetrokotus, johon tarvittiin kuitenkin vanhempien lupa. En muista, oliko se juuri Hongistolla, mutta muistan kun sairaanhoitaja yritti lääkärille supattaa, että tälle ja tälle oppilaalle ei ole annettu lupaa rokotukseen. Lääkäri vain koppasi oppilaan polvelleen ja rokotti vauhdilla. Eikä jälkepäin näistä mitään seuraamuksia tullut. Siihen aikaan oli vielä aika paljon sellaista asennetta, ”ettei rupi tartu ja rutto rupea ellei Jumala salli”. Lääkärit olivat kokeneita ja tiesivät mitä tekivät keuhkotaudin taltuttamiseksi. Pelko rokotusta vastaan johtui myös siitä, että oli tapauksia, jolloin rokotuksen saanut sai kuitenkin taudin ja siihen menehtynyt. Luultavasti he olivat saaneet tartunnan ennen rokotusta.

Kaksoslapsemme Helena ja Tuula syntyivät vuonna 1948. Muistan, kuinka lääkäri Juhola tuli kotikäynnille ja suorasukaisesti kielsi menemästä turhaan neuvolaan, perustellen että siellä se basilli helposti tarttuu. Muistan myös terveysissar Muntolan reippaan olemuksen. Kerran hän taas meni kovalla vauhdilla vaalea tukka hulmuten koulun ohi ja huusin poikkeamaan sisälle. Hän vain huikkasi ”en minä tällä kertaa kerkiä, minä meen ukkoja riisuun, kun niillä on heinäpellolla karvalakki päässä.”

Kerran menimme puolukkaan alakoulun opettajan Minna Pynnösen kanssa. Hän tiesi, että Kerkolan suunnalla on hyviä puolukkakankaita. Siihen aikaan ei pyöränkumeja saanut mistään. Niin Minnankin pyöränkumin ympärillä oli vahvistuksena paksu naru. Ei mennyt kauaakaan kun kumi oli tyhjä. Minna jätti pyöränsä tien sivuun ja istui pyöräni tarakalle välillä pelosta kirkuen, sillä siellä oli aika isoja mäkiä. Yhtäkkiä Minna pyysi pysähtymään. Siinä oli iso kelottunut puukonkelo, jonka oksalle hän hypähti istumaan. Sitteen hän kaihoisasti muisteli erästä tapausta. ”Minä istuin tällä oksalla, hän oli kuin prinssi ja minä olin kuin paimentyttyö.” Jatkoivat sitten vähän totisemmin että ”tässä elämässä se on niin, että kyllä ne miehet karkaavat kauniittenkin luota”. Matka jatkui.

Minna Pynnönen oli usein meillä kylässä. Hän oli hyvin hento ihminen ja usein valitti väsymystään. Hän oli mukana kaikenlaisissa järjestöissä yömyöhään ja kehotin häntä jättämään jotain tehtäviä pois. Mutta hän vain sanoi, ettei voi, sillä sitten hänellä ei ole enää ystäviä. Hän valitti koulun kylmyyttä ja kertoi usein kotiin tullessaan istuneensa vaatteet päälle hellalla. Hän halusi palata Hirvensalmelle, jonne hän sitten muutti vuonna 1947. Alakoulun kylmyyttä valitti myös hänen seuraajansa Eeva Silfversten, joka ei kauaa viihtynyt siellä.

Oli surullisia tapauksiakin. Eräs alakoulun oppilas oli mennyt Vähäjokeen ronkkimaan jäitä ja hukkunut. Hilka Mäkinen oli Pynnösen jälkeen alakoulussa opettajana ja kertonut meille, että siellä erällä oppilaalla ei ole kunnan jalkineita. Minä annoin hänelle saappaani. Minulle tuli kauhea ajatus, että jos sillä pojalla oli ollut minun suuret saappaat jaloissaan eikä sen takia päässyt jäiden seasta ylös. Niin ei kuitenkaan ollut. Poliisi Mäki oli tullut paikalle ja järkyttynyt hänkin tapahtuneesta. Hän antoi luvan ryhtyä keräämään kolehtia pojan hautajaisia varten. Kiersimme Hilka Mäkisen kanssa polkupyörillä talollisten luona ja saimme kerätyksi arkkua varten rahat ja voitiin pitää pienet hautajaisetkin.

Ilmassa alkoi olla koulujen yhdistämisiä ja siitä tuli oloomme epävarmuutta. Saimme niistä kuulla kun Patakosken opettaja Irja Herne oli tuttaviamme. Ryhdyimme ajattelemaan paikanvaihdosta, joka sitten toteutui vuonna 1949. Muistan, kuinka Otto Syrjälä, joka oli hauska ja värikäs mies, lupasi hoitaa huutokaupan, kun kaikkea ei enää haluttu mukaan. Siihen aikaan kaikki puvutkin oli paikattuja, kun ei saanut kangasriepuakaan. Meillä oli Turussa räätäli, joka oli kääntänyt hihat ja takin palteet niin, että niistä oli vielä saatu käyttökelpoisia asuja. Vaikka sanoimme Otolle, että ne pitää myydä sellaisina kuin ne ovat, niin Otto vain paukutteli myydä niitä vauhdilla pitäen käsiään pahimpien reikien päällä. Muistan Otosta vielä erään jutun, en tiedä sopiiko siitä kertoa. Otto oli mennyt valittamaan veroja ja kunnan-

sihteeri tietenkin pitänyt puolestaan kunnan puolia ja kai mennyt sanomaan jotain epäsoveliasta, johon Otto kertoi suuttuneena vastanneensa että ”vikansa meillä kullakin, kellä kierot silmät, kellä väärät sääret”. Tapaus kuvastaa hyvin Oton erinomaista tilannekomiikkatajua.

Kyllä meillä jälkeenpäinkin on säilynyt muistoja Hongiston ajoilta. Puuseppä Lintuaho teki lapsillemme koivuvanerista reen, jossa oli oikea tuulisuoja edessä. Sillä Jyry-koiramme veti valjaissa kaksosia. Tämän susikoiran sain sukulaisiltamme Honkasaaren kartanosta Hauholta. Kiltti koira se oli. Kerran kuitenkin pikkupoika oli juossut äkisti sen eteen ja näykkäisyt poikaa takapuolesta. Me hätäännymme ja veimme pojan lääkärin tarkastettavaksi Marttilaan. Kun pojan kotona selvitimme asiaa, niin isä oli huojentuneena sanonut, ettei se mitään haittaa kun poika oli kovin tyytyväinen päästessään auton kyytiin.

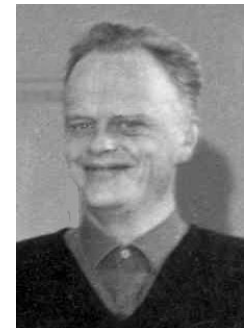
Kun tuli lähdön aika johtokunnan puheenjohtaja Arvo Aaltonen tuli luoksemme ja kyyneleet silmissä totesi, ettei veroisiamme opettajia tänne enää koskaan saada. Ne kauniit sanat ovat säilyneet mielessäme. Tunsimme hyvin puheenjohtajan kannan ja silloisissa oloissa poliittiset jännitteet. Kaiken kaikkiaan se oli siellä nuorelle parille onnellista ja vauhdikasta aikaa.

Jouko ja Paula Nevalainen

Nevalaiset tulivat Koskelle Hongiston kouluun opettajiksi v. 1950. Jouko oli johtajaopettajana aina kuolemaansa asti eli vuoteen 1964. Paula oli Hongiston koululla opettajana vain vuoteen 1956, jolloin hän oppilaiden vähenemisen myötä joutui siirtymään Kankaan koululle opettajaksi.

Paula ja Jouko Nevalainen olivat suurten ikäluokkien ja jälleenrakennusajan opettajia. Heistä ei ole kirjallisessa muodossa juuri mainintoja, koska toimivat opettajina vasta opettajamatrikkeliaineiston keruun jälkeen. Toki koululaisten ja pienen lähipiirin muistissa heistä on säilynyt tietoa. Ensimmäisen vuoden Jouko Nevalainen kävi Purhaan Ailin ”ruoassa” koulupäivän jälkeen. Myöhemmin hän haki aamukävelyllään 2-litran hinkillä Purhaalta ”tinkimaitoa” aina kuolemaansa saakka.

Nevalaista pidettiin varsin sosiaalisena ja juttelevaisena miehenä, mutta etenkin vaimon kaupunkilaistausta ilmeisesti vaikutti siihen, ettei kovin läheisiä ystävyyssuhteita syntynyt kyläläisten kesken. Joskus Paula Nevalainen saattoi kutsua opettajakollegoita kylään, ja kutsusta hän saattoi vierailleen ajan yleisen tavan mukaan ”iltakylässäkin” Uotilassa, Purhaalla ja Lin-

Jouko Nevalainen

tuaholla. Jouko Nevalaisen tärkeä ystävä oli kollega Patakosken opettajaa Matti Saarinen, joka myöhemmin toimi kunnan koululautakunnan sihteerinä ja välillä läänissä tarkastajankin tehtävissä.

Nevalaiset eivät juuri olleet mukana yhteiskunnallisissa riennoissa, vaan olivat hyvin perhekeskeisiä ja keskittyivät opettamiseen. Heitä pidettiin hyvinä ja tiukkoinakin opettajina. Joukoa pyydettiin apuun, jos jossain sattui tulemaan häiriöitä, jolloin tilanne rauhoittui välittömästi. Pertti Saksi muistaa, että keran oli Joutsin Anni juossut tohkeissaan luokkaan ko-

Paula Nevalainen

puttamatta pyytämään apua, kun Jussi oli ajanut sontaa Purhaalla ja hevonen oli peruuttanut äkisti ja katkaissut aisat. Hevonen oli kaatunut suureen ojaan selälleen eikä päässyt omin voimin ylös. Anni oli nähnyt tapauksen ja luokkaan rynnätessään huutanut hädissään: ”Jouko, Jouko, mie en kerkiä sanomaan opettaja, hevonen kuolee.”

Mutta Paula Nevalaistakaan ei sinuteltu vaan kutsuttiin vain opettajaksi tai Paula-rouvaksi.

Monille muistuu kuva Jouko Nevalaisen olemuksesta: hajareisin seisovasta, vaaleanruskeisiin saapashousuihin pukeutuneesta hoikasta miehestä, joka hyvin usein luokan edessä hypähti istumaan hyllyllä olleen Cygnaeuksen kipsipatsaan alla olevan korkean kuvastolaatikon päälle. Siinä hän useimmiten kiiltävine ratsastussaappaineen johti luokkaa, jossa yhtä aikaa pännäsi läksyjään neljälle vuosiluokalle. Välillä kuunneltiin radiota, jonka hän kantoi omasta huoneestaan luokkaan. Silloin oli taatusti hiljaista, vaikkei kummankaan opettajan luokassa uskallettu suuremmin muutenkaan ”preistata”.

Talvella kipaistiin liikuntatunnilla ladulle tai huonolla ilmalla lähdettiin vain kävelemään. Useimmiten isommat pojat jäivät Mäen harmaan ladon taakse maantien varteen odottamaan sopivaa aikaa palata takaisin. Nevalainen ei voinut ikkunastaan nähdä tätä tapahtumaa, joskin arvasi pojankollien metkut.

Itse Nevalainen ei juuri lenkkeillyt, mieluummin karkasi kesken tunnin tupakalle. Kuitenkin hän oli innokas viemään oppilaita koulujen välisiin hiihtokilpailuihin. Kerran lähdettiin Heikkilän Brunon taksilla etukäteen tutustumaan latuun Sorvaston koululle ja menomatalla jouduttiin väistämään vastaan tullutta autoa ojaan Halmeen mutkassa. Tapaus taisi jäädä paremmin koululaisten muistiin kuin itse hiihtokilpailut. Usein sopivilla keleillä välitunneillakin ehdittiin hiihtämään muutama lenkki ja laskemaan mäkeä Rän-

nionojan ja Vähäjoen rinteissä. Näin saatiin hyvää harjoitusta koulujenvälisiä kilpailuja varten.

Veistotunnit pidettiin vuodesta 1955 alkaen Ryppylänmäessä, kun se Tapalan koulun perustamisen jälkeen jäi tyhjilleen. Se toi vaihtelua, ja runsaan kilometrin kävelymatkan aikana saattoivat rohkeimmat tehdä opettajan kanssa lähempää tuttavuutta. Jouko Nevalainen oli kiinnostunut kaikesta tekniikasta, ja usein hänet nähtiin Jawa-mootoripyörän kimpussa, joka tietenkin kiinnosti poikiakin. Olihan se jotain uutta, kun ”mopokausi” ei vielä vienyt poikien huomiota, kuten seuraavan vuosikymmenen alussa. Myöhemmin opettaja nähtiin takapihalla varsin usein puunaamassa kiiltäväksi mustaa Skodaa, jolla hän vei Paula-rouvan Kankaan koululle.

Marjatta Uitto kertoi omia muistojaan seuraavasti: *Keväällä 1954 kun toinen alakouluvuosi Ryppylänmäellä oli päättymässä, saimme opettajattamme Heiskaselta tiedon, että syksyllä jatkamme sitten Hongiston yläkoulussa opettaja Paula Nevalaisen johdolla. Kun koulu syksyllä alkoi, opettajaksi tulikin agronomi Maija Posti, koska Paula-opettaja oli jäänyt vauvalomalle. Myöhemmin saimme tyttöjen kanssa joskus vilkaista vauvaa, kun hän oli unilla ulkona.*

Kevätlukukaudella 1955 saimme sitten Paula-opettajan luokkamme opettajaksi. Hän piti järjestyksen luokassa ja läksyt tuli lukea ja osata hyvin. Pojatin käyttäytyivät kunnolla ja tottelivat heti ensimmäisestä huomautuksesta. Joku tiesi kertoa suurena salaisuutena, että opettaja kävi syöttämässä vauvaa välituntisin (niin kuin luonnollista olikin). Nämä vauva- ja synnytysasiat olivat siinä vaiheessa meille tytöille vielä hyvin mystisiä ja salaperäisiä. Minusta hän oli opettajana oikeudenmukainen ja tasapuolinen, joskus jopa äidillinen. (Tästä jatkoikin sitten syksyllä opettaja Jouko Nevalainen.) Mieluisana ”yksityisenä” muistona Paula-opettajasta oli kesä 1959. Pyrin vasta silloin oppikouluun ja myös pääsin. Oppikoulun rehtorin kanssa keskusteltuani hän kehotti minua lukemaan kesällä ruotsia ja tulemaan ehtolaiskokeeseen ennen koulun alkua, niin voisin päästä suoraan toiselle luokalle. En oikein tiennyt, keneltä olisin kesäopetusta tiedustellut. Kerroin asiasta Jouko-opettajalle ja hän suositteli vaimoaan Paulaa. Siitä alkoi ruotsin sanojen ja kieliopin tankkaaminen. Alku tuntui hyvin vaikealta, mutta opettajani rohkaisi ahkeroimaan ja totesi: ”Kyllä sinä tämän opit, älä hermoile.” Läpäisin kokeen ja kävin kiittämässä häntä kukkien kanssa. Ajattelin häntä myöhemminkin kiitoksella kärsivällisenä ja ymmärtäväisenä ihmisenä aloittaessani syksyllä oppikoulun suoraan toiselta luokalta. Näin muistaisin asioiden olleen. Sanotaan, että” aika kultaa muistot, vain tärkein pysyy muistissa, loput ovat omaa kuvitelmaa.”

Puuseppä Lasse Lintuaho kertoo:

Paula Nevalainen oli hyvä opettaja - sai minunkin matematiikan numeron nousemaan. Jouko Nevalainen oli aikaansa edellä. Nevalainen oli ääretömän kiinnostunut radiotekniikasta, erityisesti ulatekniikasta. Hän kantoi sen aina luokkaan, jotta voitiin kuunnella kouluradiota. Se oli oikea ularadio, jollaisia ei juuri muilla vielä siihen aikaan ollut. Antenneja oli joka puolella. Tekniikan Maailma olikin Nevalaisen lehti.

Hänen toinen intohimonsa oli auto. Kaskisen Kauko ja Luhtalan Pertti saivat urakaksi maalata Ferreksillä Skodan pohjan. Ensin punaisella ja sitten mustalla etteivät pojat päässet fускаamaan. Usein kävi Nevalainen hommaa valvomassa, sillä autostaan hän oli tarkka. Pojat kyllä saivat hyvästä työstään kunnan maksun.

Jouko Nevalaista pelättiin pikkaisen, kun hän oli miesopettaja, mutta siivilissä hän oli jokseenkin mukava. Hänellä oli vähän ystäviä. Kun hän kävi meillä, hän oli ihan mukava juttelemaan. Tuntui silti, etteivät he koskaan oikein kotiutuneet Koskelle. Jossain täällä koulun vinnillä oli tallella Nevalaisten muuttolaatikoita, joissa tavaroita oli tullut Mellilän rautatieasemalle.

Semmoinkin suunsoittotapaus tuli mieleen – olisiko ollut 1957 – kun Rin-tin-tin -ohjelmia käytiin katsomassa Nevalaisten TV:stä. Tuossa luokan seinähyllyllä oli se Cygnaeuksen pysti ja Nevalainen kertoi ylpeänä, että hänkin on käynyt tämän kyseisen herran kanssa samaa koulua, johon sanoin että ”siinä on sitten kaksi Uunoa”. Illalla jännitti, mitä Nevalainen sanoisi, kun menin heille, mutta ei sanallakaan puhuttu koko jupakasta. Muut olivat päässeet televisiota katsomaan aikaisemmin Olivat ystävällisiä ja Paula keitti meille teetä.

Veistotunnilla tein piilosinkkauksella valokuvarasian ja viimeisellä luokalla koivupöydän. Ei Nevalainen oikeastaan osannut minua neuvoa – minulle on aina ollut paha juttu kun ei koskaan oikein saanut kunnollista opetusta. Opettajalta menee uskottavuus kun semmoista neuvoo, kun ei edes itse osaa. Nevalainen oli kyllä kaikesta tekniikasta kiinnostunut. Minulla on hyvät muistot hänestä.

Veistotunneille Rypylänmäkeen lähdettiin kävellen muutama minuutti ennen tunnin loppumista. Nevalainen meni edellä ilmajäähdytteisellä BMW:llään, jonka hän oli hankkinut Skodan jälkeen. Jos oli tuiskulunta, silloin jouduttiin työntämään. Ei siihen aikaan mitään talvirenkaita tunnettu.

Jawan 250-kuutoisen moottoripyörän hän myi Lintuahon Jukalle. Sen jälkeen hän osti Skoda-Octavian. Se oli varmaan vuonna 1957. Kaksi viikkoa odotettiin sitä uutta autoa, kun siihen aikaan autokauppa oli säännösteltyä. Odotusajan ajoi Nevalainen vielä jo Jukan omistamalla Jawalla.

Paula oli hyvä opettaja ja hänellä oli hieno ote lapsiin. Paljon paremmat kyvyt kun taas Joukolla, jolta tahtoi pinna pettä. Kippari (Aaltosen Tarmo) sai Nevalaisen aina suuttumaan, kun ei oppinut tai halunnut. Keran puhuttiin väreistä. Kippari sanoi, että se on kretliini, johon Nevalainen: ”ei ole kun sinipunainen”. Kippari sanoi taas, että ”kretliini se on, kun opettaja on ihan kretliinin näköinen”. Nevalaisella oli sydänvika, mutta silti kävi tupakilla kesken tunninkin ja rouskutti tullessaan sokeria.

Nevalaisen muistaa siitä, että hänellä oli aina pussihousut ja tavallisesti villapaita. Saappaat olivat kiiltävät ja suoravartiset. Ohuet hiukset oli taakse kammattu. Pienipuinen mies, yläluokan pojat olivat isompia.

Paulasta taas jäi etäinen kuva, mutta hän oli varsinainen opettaja. Osasi neuvoa ja oli siinä sitkeä. Tää on vaan mun näkemys.

Jouko Nevalainen kuoli traagisesti Loimaan käräjäsaliin 5.10.1964. Paula Nevalainen sai virkavapaata Kankaan tilapäisen opettajan virasta hoitaakseen miehensä virkaa, kunnes jäi sairauslomalle joulukuun alusta. Hän ei enää palannut Kankaan kouluun, vaan muutti Piikkiöön.

Paula Nevalainen oli monen ihailun kohde sievänä ”rouvana”, joka silmäteränsä Katrin ja Juhan huusi täsmällisesti kahdeksalta sisälle ”iltapalalle”, vaikka kesken kiivaimman pesäpallon pelin, jota kylän nuoret iltaisin saivat käydä koulun pihalla pelaamassa. Silloin olivat lapset ihmetelleet, mitä ”iltapala” tarkoitti – asia selvisi kyllä myöhemmin.

Eila Heiskanen toimi alakoulun opettajana vuosina 1951–1956.

Ritva Alton (os. Tuominen) muisteli ensimmäistä kouluvuottaan Heiskasen oppilaana:

Kun menin ensimmäiselle luokalle alakouluun, Eila Heiskanen tuli Hongiston alakoulun opettajaksi. Hän oli Keski-Suomesta ja mies oli urkuri. Koska sellaista ei Koskella siihen aikaan tarvittu, hän oli paljon pois paikkakunnalta. Olin varmaan tehnyt jonkunlaisen vaikutuksen opettajaan, kun osasin kirjoittaa nimeni kaunokirjoituksella. Kun opettaja kysyi, kuka oli opettanut vastasin, että isä, joka oli Yhteiskoulun urheilu- ja voimisteluo-pettaja. Näkömuistini perusteella opin matkimaan isän kirjoittaessa nimensä. Opettajan mies Veikko oli kovin kiinnostunut urheilusta ja terveyden hoidosta ja sitä kautta perheemme tuli opettajan tutuksi.

Eräänä aamuna menin viemään opettajalle äiti-Maikin leipomaa ruisleipää. Seisoin keittiössä ja odotin opettajaa tulemaan kamarista. Meni pitkä

Eila Heiskanen

aika eikä opettajaa kuulunut. Meni varmaan puoli tuntia, ennen kuin vihdoin opettaja kysyi, kuka oli keittiössä. Kun sanoin kuka olin, hän pyysi minua laskemaan oppilaat sisälle kun kellon olisi jo pitänyt soida kauan sitten. Samalla hän neuvoi ottamaan piirustuspaperia kaapista ja käski muita piirtämään ja sitten minua menemään takaisin hänen puolelleen. Hän pyysi tekemään voileivän ja sitten koulun lämmittäjän luo sanomaan, että opettaja on kipeä ja tarvitsee lääkäriin. Heiskasella oli kova sokeritauti eikä heillä ollut lapsia.

Kerran taas joku takapenkin pojista – taisi olla Heikki tai Rauno – kaa-toivat mustepullon ja housuni tulivat musteeseen. Heiskanen vei minut puolelleen ja pyysi ottamaan housut pois. Koska olin pitkämatkalainen ja talvi-aika, minulla oli hame pitkien housujen alla. Housut jäivät opettajalle ja seuraavana päivänä sain päälleni puhtaat housut.

Joulujuhlan ohjelmaa harjoiteltiin koulun jälkeenkin. Saksin Liisa pääsi laulukuoroon, mutta minä en. Kuitenkin menimme yhtä matkaa harjoitukseen, minä jäin odottamaan pihalle. Heiskanen oli kai huomannut tämän ja pyysi sitten myös minua laulamaan – mitä olin salaa toivonutkin. Joulujuhlissa Pukki toi yhdelle pojalle mustia hiiliä ja tytölle risukimpun – ei se ollut vanhempien mieleen.

Keväällä otettiin luokkakuva. Tiesin, että Siikarlan Jaakko otti ja teki valokuvia. Hänet saatiin ottamaan meistä luokkakuva. Oli Heiskasella muitakin lemmikkejä: Puukan Veikko naapurina oli taitava piirtäjä ja Sintosen Rauno muuten etevä.

Heiskanen jäi mieleen nuorena sivistyneenä opettajana, mutta omien lapsien puuttuessa ei aina ymmärtänyt lapsen mieltä.

Terttu Roitto (s. 1935 Ypäjällä), valmistui kansakoulun opettajaksi 9.5.1956 Heinolan seminaarista.

Roitto tuli Hongiston koulun 1–3. luokkien opettajaksi 1.8.1956 suoraan seminaarista. Myöhemmin Jouko Nevalaisen äkillisen kuoleman vuoksi Roitto hoiti johtajaopettajan tehtäviä loka-kuusta 1964 koulun lopettamiseen, elokuuhun 1966 saakka. Tällöin hänet ja oppilaat siirrettiin Tapalan kouluun, jota hän johti koulun lopettamiseen, aina vuoteen 1992 saakka.

Roitto on toiminut Kosken Tl. Marttayhdistyksen rahastonhoitajana vuodesta 1959 ja on sitä vielä tätä kirjoitettaessa. Hän on toiminut myös Kosken Tl. Opettajayhdistyksen sihteerinä. Val-

Terttu Roitto

takunnan tasolla hän on ollut Alkuopetuksen Opettajain Liiton ry:n jäsenenä ja sen sihteerinä 28 vuotta. Opettajanvirassa ollessaan hän oli koululautakunnan ja kirkkoneuvoston jäsenenä sekä Hongiston ja Tapalan koulujen johtokuntien sihteerinä.

Martta- ja diakoniatyön ohella hän on laulanut kirkkokuorossa. Asuaan Ryppylänmäen koulussa hän piti siellä Kosken Tl. seurakunnan tyttökerhoa ja oli kesäisin uimakoulun opettajana.

Koskelle tullessani menin ostamaan Ryppylänmäen asuntoon kalusteita Salosta. Tarpeellista hankittavaa oli paljon, jotka vaivan jälkeen sain Koskelle menevään linja-autoon kuormatuksi. Huolet eivät olleet tällä ohi, vielä piti hankinnat saada perille Ryppylänmäkeen. Onnekseni linja-auto tyhjeni ennen Tapalaa, jolloin linja-autokuski minut tuntien kääntyi reitiltään Halmeen mutkassa ja toi ostokseni Ryppylänmäkeen asti. Tämän nähdessään Onnelan Selma sanoi, että ”voi hyvänen aika, nyt se uusi opettaja on jo sinne linja-autoreitinkin saanut”. Uotilan Esko oli saanut sen Saloon menoni syyn jostain kuulla ja oli tietämättäni traktorilla Halmeen mutkassa vastassa hankkimieni tavaroiden kuljetusta varten. Mutta kun siitä ei ollut mitään etukäteistietoa, niin puhallettiin häntä huomaamatta ohi, Ryppylänmäkeen.

Ryppylänmäen kaivo oli siellä pellon laidassa, jota oli melko mahdotonta käyttää niin paljon, että vesi olisi kaivossa riittävästi vaihtunut ja siten vesi pysynyt kaivossa hyvänä. Kun näin ei ollut, hain veteni Ahon Martalta viereisestä talosta. Talvisin joskus vettä lumestakin sulattelin.

Näistä ”vesiongelmista” johtuen jäi Ryppylänmäessä asustellessa saunominenkin vähiin. Ehkä siellä olo aikana saunoin korkeintaan viisi kertaa – kantovedestä johtuen.

Oma tarinansa on se, miten ennen aikaan liikuttiin talviaamuisin kun auraukset tehtiin kun muilta töiltä kerittiin. Tänä päivänä ei kukaan nuori opettaja voisi kuvitellakaan, että pitää mennä myös tuiskuaamuisin auroamatonta tietä töihin.

Minulla oli onnea, Levosen Sallin huopatöppösten jälkiä pääsin hyvin koululle, kun keittäjä oli sinne mennyt jo kuudeksi lämmittämään koulua.

Terttu Roitto kertoi: Koulujen lopettaminen tapahtui aikana, jolloin Varsinais-Suomessa oli säästösyistä ensimmäinen suuri koulujen ”lakkauttamis aalto”. Tapalassa lapset vähenivät ympäristökyliin nähden ehkä suhteellisesti eniten. Koulu oli rakennettu vuonna 1955, jolloin rakentamiseen oli saatu valtionosuutta, joten lopettamisesta olisi seurannut se, että valtionosuutta rakennuskustannuksista olisi pitänyt palauttaa. Näin ollen kunta päätti lopettaa Hongiston koulun Tapalan sijaan. Kunnan kannalta talous-syistä päätös tehtiin, ei koulun sijaintiin tai oppilasmääriin perustuen.

Lopetus tapahtui maltillisesti, eikä siinä sellaista riitaa ollut kuin esimerkiksi 90-luvulla Sorvaston koulun lopettaminen aiheutti. Vaikka yksi Hongistolainen isäntä sanoi aikoinaan minulle – Hongiston koulun lopetusuhan alla – ettei niin korkealla koskaan aurinko paista, että meidän poika menee Tapalan kouluun. Mutta niin vain kävi, että poika opiskeli Tapalan koulussa neljä vuotta.

Mitään erikoista tunteilua ei Hongiston koulun lopettaminen kyläläisissä aiheuttanut. Opetukseni siellä loppui siihen, kun johtokunnan viimeisessä kokouksessa sain kukat ja lahjan.

Silloin ja jälkeensä olen ihmetellyt koululautakunnan sihteerin, Matti Saarisen, silloista vaatimusta, että Hongiston koulun omaisuus pitää jakaa tasapuolisesti kaikkien Kosken toimivien kansakoulujen kesken. Siitä saatiin oikein tapella. Eihän se niin voinut olla, että oppilaiden tarvitsemat tavarat joutuisivat jaossa eri paikkaan kun oppilaat. Kyllä minusta oppilaat tarvitsivat samat koulutarpeet, olivatpa he siellä tai täällä. Mutta Saarinen ei sitä mitenkään ymmärtänyt.

Koulupojat toivat traktorit Hongiston koulun pihaan. Niillä siirrettiin koko koulukalusto Tapalan kouluun, ja sen koomin ei kukaan ole asian perään kysellyt.

Aikanaan kun Tapalan koulu lopetettiin, niin silloin kutsuttiin kaikki entiset koulun oppilaat, johtokunnan jäsenet, vanhemmat ja keittiöhenkilökunta koululle ja juhlittiin koko päivä.

Aamulla ennen juhlien alkua nostin suomenlipun salkoon ja kello yhdeksältä illalla lippu laskettiin. Niin oli Tapalan koulunkin toiminta päättynyt.

Lopettamisen aikaan oli Erkki Roos koulutoimenjohtajana ja Riitta Honkala koululautakunnan puheenjohtajana.

Pekka Harmovaara

Opettajana Hongiston koulussa vv.1965–66.

Olin vuonna 1963 valmistunut kansakoulunopettajaksi Turun Opettajakorkeakoulusta ja syntyperäisenä uusikaupunkilaisena odotin opettajaviran aukeamista kotikaupungissani. Tästä syystä hakeuduinkin syksyisin vuoden mittaisiin opettajavirkoihin. Näin tulini vuonna 1965 Koskelle, Hongiston kouluun yläluokkien opettajaksi. Koska keskityin vain opetustyöhöni ja olin uusi paikkakunnalla, en sen paremmin seurannut kunnallista koulupolitiikkaa. Ja kun tuli tieto, että koulu lakkautetaan, niin ei se minulle ollut mitenkään tärkeä asia. Asiasta en lukuvuoden

Pekka Harmovaara

aikana myöskään asukkaiden tai oppilaiden vanhempien kanssa juuri keskusteltu. Oma käsitykseni on, ettei Hongiston koulun lakkauttaminen herättänyt mitään suuria tunteita, tuolloinhan kouluja lopetettiin maassamme runsaammin kuin koskaan.

Uudessakaupungissa 12.6.2007

16 Rahan arvon muutokset

Taulukon avulla lasketaan Suomen markan **ostovoima** vuoden 2004 rahassa. Esim. vuonna 1934 silloisella 100 markalla sai tavaraa suunnilleen saman verran kuin 190,80 markalla vuonna 2004 (eli n. 33,80 eurolla). Tulokset ovat vain arvioita, koska ostovoimaan eri aikoina vaikuttavia tekijöitä on vaikea saattaa yhteismitallisiksi.

Vuosi	Kerroin	Vuosi	Kerroin	Vuosi	Kerroin	Vuosi	Kerroin
1860	24,02	1897	24,02	1934	1,908	1971	6,667
1861	22,018	1898	23,314	1935	1,881	1972	6,22
1862	18,651	1899	22,328	1936	1,878	1973	5,563
1863	20,067	1900	22,018	1937	1,785	1974	4,745
1864	21,138	1901	22,328	1938	1,748	1975	4,031
1865	20,859	1902	22,328	1939	1,705	1976	3,519
1866	22,328	1903	22,328	1940	1,441	1977	3,123
1867	20,859	1904	22,328	1941	1,213	1978	2,904
1868	21,138	1905	22,328	1942	1,027	1979	2,71
1869	23,314	1906	21,423	1943	0,911	1980	2,427
1870	24,39	1907	20,859	1944	0,859	1981	2,167
1871	22,976	1908	19,816	1945	0,613	1982	1,982
1872	21,423	1909	20,067	1946	0,384	1983	1,827
1873	21,423	1910	20,067	1947	0,296	1984	1,708
1874	19,816	1911	19,333	1948	0,22	1985	1,612
1875	19,816	1912	18,873	1949	0,216	1986	1,557
1876	19,816	1913	18,873	1950	0,19	1987	1,502
1877	20,589	1914	18,873	1951	0,163	1988	1,431
1878	22,647	1915	15,696	1952	0,156	1989	1,342
1879	24,39	1916	11,831	1953	0,153	1990	1,266
1880	22,018	1917	6,074	1954	0,153	1991	1,215
1881	20,859	1918	1,779	1955	0,158	1992	1,185
1882	22,328	1919	2,007	1956	0,142	1993	1,161
1883	22,976	1920	2,007	1957	0,127	1994	1,148
1884	23,314	1921	1,601	1958	0,12	1995	1,137
1885	24,771	1922	1,646	1959	0,118	1996	1,13
1886	27,333	1923	1,634	1960	0,114	1997	1,117
1887	28,309	1924	1,603	1961	0,112	1998	1,101
1888	27,813	1925	1,547	1962	0,107	1999	1,088
1889	25,989	1926	1,585	1963	10,26	2000	1,053
1890	25,164	1927	1,554	1964	9,294	2001	1,027
1891	22,328	1928	1,521	1965	8,876	2002	1,011
1892	21,138	1929	1,53	1966	8,541	2003	1,002
1893	22,328	1930	1,66	1967	8,103	2004	1
1894	24,771	1931	1,806	1968	7,453		
1895	25,57	1932	1,831	1969	7,281		
1896	25,164	1933	1,874	1970	7,085		

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

17 Hongiston kouluun johtokunnan jäsenet

Sukunimi	Etunimi	Puheenjohtajana		Johtokunnassa	
Puras	Oskar	1904	1913	1904	1913
Mäki	Akseli	1913	1920	1911	1923
Uoti	Juho	1920	1922	1913	1922
Saari	Juho	1922	1923	1913	1923
Puras	Bruno	1923	1936	1920	1936
Mikola	August	1936	1946	1924	1946
Aaltonen	Arvo	1946	1962	1946	1962
				1946-	1950.
Peltola	Arvo	1962	1964	1954-	1964
Uotila	Esko	1964	loppuun	1951	1965
Vähäkokki	Alpert			1904	1920
Naumi-Lehtonen	Kalle			1904	1911
Uotila	Aukust			1904	1911
Posti	livar			1904	1945
Iskokokki	Kalle			1904	1918
Ruukonen	Jalmari			1919	1945
Perälä (Laine)	Viktor			1936	1945
Uotila	Saima			1936	1951
Lintuaho	Nestori			1946	1951
Tamminen	Erkki			1946	1951
Saarinen	Urho			1946	1951
Saksi	Mikko			1951	1958
Peltola	Aili			1951	1953
Posti	Maija			1954	1956
Kallio	Antti			1957	1961
Naumi	Pentti			1961	1964
Halme	Toivo			1961	loppuun
Aho	Sulo			1961	loppuun
Tiensuu	Martti			1963	loppuun
Levonen	Matti			1965	loppuun
Saksi	Irja			1965	loppuun
Naumi	Ilkka			1965	loppuun

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

18 Hongiston koulun ja sen alakoulun opettajat

Hongiston koulun opettajina toimineet

Sukunimi	Etunimi	Aloitti	Lopetti	Oli vuosia
Lipponen	Heikki	1904	1905	1
Kaisla	Ernst	1905	1921	16
Ahonen	Emil	1921	1923	2
Helenius (Harni)	Ensio	1923	1929	6
Pohjola	Toivo	1929	1930	1
Rusto	Otto	1930	1943	13
Koskiranta	Lyydia	1943	1944	1
Hyytiäinen	Anna	1944	1945	1
Mattila (Torkkeli) R	Rauni	1945	1949	4
Mattila (Torkkeli) A	Aune	1947	1949	2
Oksama	Pentti	1949	1950	1
Oksama	Kaija	1949	1950	1
Nevalainen	Jouko	1950	1964	14
Nevalainen	Paula	1950	1965	15
Harmovaara	Pekka	1965	1966	1

Hongiston alakoulun opettajina toimineet

Sukunimi	Etunimi	Aloitti	Lopetti	Oli vuosia
Grönfors	Helga	1918	1920	2
Koskinen	Olga	1920	1921	1
Ahonen	Tyyne	1921	1923	2
Haapasaari	Matilda	1922	1923	1
Seppälä	Anna	1923	1924	1
Laine	Saima	1923	1924	1
Pynnönen	Minna	1924	1947	23
Silfversten	Eeva	1947	1947	0
Vuorela	Maila	1947	1948	1
Mäkinen	Hilkka	1949	1950	1
Heiskanen	Eila	1950	1956	6
Roitto	Terttu	1956	1966	10

19 Työselitys koulutalon päärakennusta varten

Rakennuksen paikka: Koulun päärakennus rakennetaan Kosken Tl. kunnan Hongiston kylän Anttilan tilasta erotetulle Hongiston maantien varrella sijaitsevalle eri palstalle X metriä pois edellä mainitusta maantiestä siten, että kouluhuoneiden eteinen tulee maantietä päin.

Rakennuksen perustus: Kaikkien ulkoseinien ja porrashuoneiden alle kaivetaan 120 cm syvät ja 140 cm. leveät perushaudat ja rakennuksen pituussuuntaan olevien väliseinien alle 100 cm. syvät ja 140 cm leveät. Poikkipäin olevien väliseinien lattiavuoliaisia kannattavien parrujen pilarien perushaudat kaivetaan 100 cm syviksi ja 140 x 140 cm leveiksi. Uunien perushaudat kaivetaan 100 cm syviksi ja niin laajoiksi, että ne ulottuvat 50 cm ulommaksi piirustuksissa näkyvien uuni ryhmien kutakin sivua. Kiviportaiden perushaudat kaivetaan 120 cm syviksi ja samoin niin laajoiksi, että ne ulottuvat 50 cm ulommaksi portaiden kutakin sivua.

Perushautojen syvyysmitassa otetaan huomioon maan keskikorkeus, eikä siis mitata maan korkeimmasta tai alimmasta paikasta. Syvempiin perushautoihin pannaan sitten 90 cm vahvasti karkeata soraa, joka 15 cm paksuisina kerroksina lujasti tiivistetään käsiheijarilla ja rautakangilla. Matalampiin perushautoihin pannaan samoin sorakerros, mutta vaan 70 cm vahva. Tämän sorakerroksen päälle lasketaan ulkoseinien ja samoin rakennuksen pituussuuntaan menevien väliseinien alle 1 metrin leveä ja 50 cm vahva pohjakivikerros louhituista kivistä niin, että ainakin suurin osa kivistä on yhden metrin mittaisia ja laskeetaan ne perushautoihin poikittain. Pilarien kiviperustukset tehdään 120x120 laajuiseksi ja samoin kuin edelliset 50 cm vahvoiksi; näiden perustusten päälle tehdään sitten pilarit 50x70 cm leveiksi ja niin korkeiksi, että ne ulottuvat väliseinien ja kannatusparrujen alle. Uunien kiviperustukset tehdään niin leveiksi, että ne ulottuvat 30 cm ulommaksi uuniryhmien kutakin sivua ja niin korkeiksi, että ne ulottuvat 20 cm ylemmäksi kivijalan päällyspintaa, muuten samoin kuin edelli-

setkin louhituista harmaista kivistä hyvillä sitouksilla. Useampaa kivi-kerrosta päällekkäin asetettaessa on huomioon otettava, ettei missään kohdassa panna kahta kiilaa päällekkäin, kuin myös, etteivät laskosaumat kallista ulospäin

Kivijalka: Rakennuksen kivijalka tehdään tasavärisestä kiilatusta harmaasta kivistä ja pannaan siihen 50 cm kivi-kerrosta päällekkäin ja ovat sekä pysty- että vakosaumat hakattava suoriksi niin että saumoja vastaan syntyy vähintään 10 cm levyinen suora pinta. Kivijalan päällyspinta on myös vaakasuoraksi hakattava. Kivien lyhin mitta saa olla 90 cm. ja voidaan kiviä päällekkäin asetettaessa käyttää kiiloja sisäpuolella, jotka kuitenkin ovat sementtilaastilla kiinnitettävät. Samoin ovat kaikki ulkopuoliset saumat, joissa ei saa olla yhtä cm suurempaa aukkoa sementtilaastilla kiilattavat. Myös on huomioon otettava, ettei kivijalan ulkopinnassa saa olla kiilanreikiä näkyvissä. Ulkopuolelle tehdään kivijalkaan piirustuksen mukaan tuulireiät ja samoin myös pihan puolelle kunkin akkunan alle, jotka reiät varustetaan 5” lankuista tehdyillä kehyksillä ja puuluukuilla. Sitä paitsi tehdään kivijalkaan alustan ovi vastedes lähemmin määrättävään paikkaan. Alimman kivi-kerroksen tulee olla 40 cm ja päällimmäinen 30 cm vahvan.

Kiviportaat: Molemmat kiviportaat tehdään hakatusta harmaasta kivistä, jotka sementtilaastilla kiinni muurataan. Askelten leveyden tulee olla 30 cm ja korkeuden 15 cm, kyökin rappujen lopokkeen (plaanin) leveys 80 cm ja koulun rappujen lepoke 60 cm.

Rakennuksen seinät: Rakennuksen seinät hakataan kuivista mänty- tai kuusihirsistä, siten että kivijalalle pannaan ensin 25 cm levyiset asfalttihuopaliuskat ja sen päälle seinien alusparrut, jotka ovat alapuolelta tavallisella tervalla voideltavat ja kulmissa paitsi tavallista liitosta raudoilla vahvistettavat. Alusparruihin liitetään lattiavuoliaiset rakennuksen poikkisuuntaan tavallisista kahdenpuolen veistetyistä hirsistä lohensyrstöisellä liitoksella 70 cm välimatkalle toisistaan vuoliaisten keskestä keskeen mitattuna. Vuoliaisia kantamaan pannaan piirustuksen osoittamiin paikkoihin 17 x 25 vahvuiset alusparrut niitä varten tehdyille pilareille, joita pilareita on pantava 2 ½ metrin välimatkalle

toisistaan keskestä mitattuna. Tämän alusrakenteen päälle hakataan sitten seinät 20 cm latvamittaisista hirsistä ns. hammasnurkalla. Hirsien varauksen tulee kapeimmalta kohdalta olla vähintään 10 cm leveän eikä onton, jonka tiivistämiseen käytetään hyviä tilketappuroita. Seinähirret ovat toisiinsa lujasti tapeilla eli vaarnoilla yhdistettävät, joita vaarnoja pannaan vähintään kahden metrin välimatkalle toisistaan. Seinän tulee valmiina kahdenpuolen veistettynä täyttää 15 cm ja ovat ne veistoksen jälkeen hyvillä tappuroilla kahdenpuolen tarkkaan tilkit-tävät.

Akkuna ja ovireikiin veistetään kumpaankin pieleen puolikashirsistä karat (tukkiruoteet), joiden vahvuus tulee olla 5 cm. Samoin pannaan palomuurien ja hirsiseinien yhtymäkohtiin karat, vahvuudeltaan 15 cm. Näiden karojen päihin on laskuvaraa jätettävä 5 mm kutakin hirttä kohti.

Piirustuksen osoittamaan korkeuteen liitetään 15x20 cm vahvat väli-kattovuoliaiset seinähirsiin lohenpyrstöisellä liitoksella 70 cm väli-matkalle toisistaan keskestä keskeen mitattuna. Vuoliaisten keskustaa kannattamaan asetetaan rakennuksen pituussuuntaan vuoliaisten pääl-le kahdelta riviltä noin 3 metrin välimatkalle toisistaan 20x30 cm vah-vuiset kannakeparut (haltiaparut), joihin kukin vuoliainen yhdiste-tään $\frac{3}{4}$ ” vahvuisilla rautapulteilla. Palomuurien kohdalle, jossa vu-oliaiset tulevat katkaistavaksi, asetetaan niiden päälle samoin toiseen suuntaan kannakeparut (vexelit), joihin vuoliaiset myös yhdistetään.

Yläosan lautaseinät. Hirsiseinien päätyttyä, joita salvetaan ainoas-taan yksi hirsikerros kattovuoliaisten yläpuolelle, jatketaan ulkoseini-en korkeutta piirustuksen mukaan ristikkorakenteella, johon pystytol-pat kuten vinopönkätkin tehdään 15x15 cm vahvuisista piirusta. Pys-tytolppia pannaan 120 cm etäisyydelle toisistaan, joiden päähän sitten tapitetaan päällysparru 15x17 cm vahva. Tämä ristikkorakenne peite-tään sitten ulkopuolelta piirustuksen asettamalla tavalla 2,5x12 cm vahvuisilla täyspuhtailla höylätyillä ja päärmätyillä laudoilla, joita kiinnitettäessä käytetään kahta 32 naulaa kussakin liitoksessa.

Kattotuolit ja vesikaton laudoitus. Kattotuolit tehdään 12x15 cm **vahvuisista** mänty- eli kuusipuista ja asetetaan niitä 110 cm etäisyy-delle toisistaan keskestä keskeen mitattuna noudattamalla muuten pii-rustusten osoittamaa rakennetta. Kattotuolien, räystäälle ulkonevat päät veistetään luiskaksi altapäin, päästä 9 cm paksuisiksi ja höylätään kolmelta sivulta. Kukin liitos tuoleissa yhdistetään kahdella 15 cm mittaisella painetulla ns. tamminaulalla. Vesikaton aluslaudoitus teh-dään 2,5 cm vahvuisista reunatuista puolipuhasta laudoista 4 cm vä-lilomalla muualla paitsi räystästä ulospäin ja harjalta alaspäin sekä katon polvekkeissa on laudoitus tehtävä tiiviiksi yhden metrin levey-deltä.

Lautoja kiinnitettäessä käytetään, jos laudat ovat 10 cm levyisiä yhtä 4” painettua naulaa kussakin liitoskohdassa, leveimmissä kahta. En-simmäinen eli räystäslauta naulataan niin, että sen syrjä tulee 6 cm kattotuolin päitä olommaksi ja tulee sen syrjästä sekä alapuolelta olla höylätyn. Se osa räystästä, joka tulee alapuolelta näkymään, laudoite-taan pontatuilla, höylätyillä ja päärlätyillä laudoilla. Räystäslaudan al-le kattotuolin päihin naulataan 2,5x12,5 cm vahva, joka puolelta höy-lätty täyspuhdas nk. tuulilauta.

Piirustuksen osoittamat *räystäskoristeet* tehdään enimmiten 5x12 cm täyspuhtaasta höylätyistä lankuista, paitsi niissä näkyvät vinot laudoitukset 2,5x10 cm vahvuisista päärlätyistä laudoista. Näistä koristeista annetaan työn kestäessä lähempiä määräyksiä.

Vesikatto. Vesikatto tehdään 4,5 kg 7 m² painoisista mustista gal-vaneeratuista rautalevyistä, jotka liitetään toisiinsa (saumataan tässä vieressä olevan kuvion mukaan). Enne kuin levyjä kiinnitetään, ovat ne hyvin alta värnissalla siveltävät. Jalkarännikoukkujen ja levyjen kiinnittämisessä tarvittavien naulojen tulee myös olla hyvin galvanik-seerattuja.

Lattiat. Lattiavuoliaisten päälle naulataan täytepohja 2,5 cm vahvois-ta hylkylaudoista limitysten, sen jälkeen asetetaan lattiakorokkeet pyl-

välille 12,5 x 12,5 cm vahvuisista suoriksi veistetyistä piiruisista 60 cm välimatkalle toisistaan ja ovat ne asetettavat tarkkaan vaakasuoraan. Sitten levitetään täytepohjalle kuivia sammaleita tai turvepehkuu, jonka lujasti vähissä erin sullotaan kunnes on saatu 35 cm vahva kerros, jonka päälle sitten tasoitetaan 4 cm vahva kerros täysin kuivaa ja mätänevästä aineista vapaata hiekkaa (jos hiekka ei ole muuten puhdasta, se on kuumennettava sitä varten kokoonpannussa tilapäisessä uunissa siksi paljon, että siinä löytyvät vieraat ainekset palavat). Näin asetetun täyteen tulee ulottua korokkeiden yläpinnan tasolle. Sitten naulataan lattiat 5x12cm vahvoista höylätyistä ja pontatuista lankuista käyttämällä nk. lattia 3,5x12 cm molempiin luokkahuoneisiin ja eteiseen, toisiin nauloja, joita lyödään lankkuun aina yksi naula kunkin korokkeen kohdalle. Sitten lattiat höylällä suoritettut ja silitetyt, pannaan seinien viereen lattiaa vastaan 2,5x12 cm vahvuiset jalkalistat.

Välikatot. Kattovuoliaisten alareunaan naulataan lujasti 5x6 cm vahvuiset listat joiden päälle sitten pannaan täytepohja 2,5 cm vahvoista hylkylaudoista limiin. Tämän täytepohjan päälle sullotaan sitten 30 cm vahvalt kuivia sammaleita tai turvepehkuu ja sen päälle pannaan 5 cm vahvalt kuivaa ja puhdasta hiekkaa.

Välikattopaneeli tehdään 1,8 cm vahvuisista täysin kuivista höylätyistä ja pontatuista ja päärlätyistä laudoista, jotka kiinnitetään vuoliaisiin 3” lankanauiloilla ja ovat naulat lyötävät riviin niin, että kannat muodostavat suoria viivoja. katon ja seinien rajalle pannaan muihin huoneisiin kahdenkertaiset kattolistat paitsi kouluhuoneisiin paneelilaudasta tehdyt suuremmat ja kyökkiin ainoastaan yhdenkertainen lista. Listojen muodosta annetaan työn kestäessä lähempiä määräyksiä.

Sisäpuoleiset lautaseinät. Konttorien lautaseinien vahvikkeiksi tehdään ristikkorakenne 10x10 cm vahvoista höylätyistä piiruisista, joita pannaan noin metrin välimatkalle toisistaan, piirujen ulkopuolelle naulataan seinät 2,5x10 cm vahvuisista höylätyistä, pontatuista ja päärlätyistä laudoista 3 ” painetuilla nauiloilla niin, että höylätty puoli tulee konttorien puolelle. Konttoreihin tehdään myös hyllyjä 2,5 cm höylätyistä laudoista lähemmän määräysten mukaan. Konttorien lau-

taseinät on niin tehtävä, että ne jäävät alhaalta lattialankkujen väliin, siis ennekuin lattia lyödään.

Porrashuoneet, portaat. Porrashuoneiden ristikkorakennukseen käytetään 12x12 cm vahvoja täyssyrjäisiä höylättyjä piiruja, joiden ulkopuolelle sitten naulataan seinät 2,5 x 12 cm vahvuisista pontatuista, faasatuista ja kahdenpuolen höylätyistä laudoista 4” painetuilla nauiloilla. Välikatot tehdään 1,8 cm vahvoista päärlätyistä ponttilaudoista 3” lankanauiloilla ilman täytettä. Vesikatot tehdään samoin kuin itse rakennuksen kattokin. Porrashuoneiden lattiat tehdään samoin kuin askeleetkin 5 cm vahvoista höylätyistä ja pontatuista lankuista 4 ” lattianauiloilla. Näille seinämille pannaan katto- ja jalkalistat samoin kuin kyökkiin. Rautakiskot rappujen syrjiin.

Ovet. Ovet tehdään piirustuksen osoittamaan malliin kehykset (karmit) 6,2x15 cm vahvoista mäntylankuista ja ovien raamikappaleet 5x12 ½ cm vahvat, sekä täytteen fyllingit) 2x10 cm vahvoista täysin kuivista laudoista vieressä olevan kuvion mukaan ilman listoja. Parioviin pannaan kumpaankin puolikkaaseen 3 paria 5” mittaisia saranoita ja toiseen puolikkaaseen tavalliset sisään upotettavat pariovien salvat. Lukot pannaan oven syrjästä sisään upotettavat lujat pariovien lukot messinkisine käsiripoineen. Kynnykset varustetaan kolmella 3x25 mm vahvuisella ja kynnyksen mittaisella raudalla, jotka upotetaan puun tasolle kynnyksien syrjiin. Ovien karmit kiinnitetään seinään 12 kpl sideraudalla, nimittäin kolmella parilla kumpikin karmin pystykappale. rautojen kumpaankin päähän lyödään yksi naula.

Akkunat. Akkunat tehdään myös piirustuksen osoittamaan malliin, karmit 6,2x17,5 cm vahvuisista lankuista ja kiinnitetään ne seinään 12 sideraudalla kukin karmi. Lasipuitteet tehdään 5x6cm vahvoista koneella valmistetuista aineksista ja ovat puitteiden kulmat vahvistettava painetuilla kulmarauodoilla, jotka kiinnitetään ruuveilla. Akkunoiden kokoonpano selviää lähemmin tästä vieressä olevasta kuviosta. kaikki ulkonaiset lasikehät, paitsi ylimmäisiä varustetaan 3” saranoilla, 2 lyhemmällä ja 2 pitemmällä käsiripalla ja niihin tarvittavilla koukuilla. Ylimmäiset lasikehät kiinnitetään 4 lyhemmällä ripalla. Sitä paitsi on

kussakin huoneessa yhden akkunan sisäpokat varustettavat saranoilla ja pitkillä n.k. expanjolettisalvoilla, jotta ne voidaan talvella avata. Akkuniin käytetään nro 2 lasia, jotka kittaamalla kiinnitetään.

Ilmanvaihto. Ilmanvaihto järjestetään siten, että kunkin tulisijan yhteyteen (uunin taakse) muurattaessa tehdään torvi, johon lattian täytepohjan päällitse, ulkoseinän lävitse johdetaan puhdas ilma, rautapellistä tehtyä 10 cm läpimittaista torvea myöden huoneisiin. Tämän ilmatorven sulkemista varten tulee kuhunkin uuniin, lattian rajalle asettaa tavallinen valurautainen nro 2 pelti. Myös on torven päähän ulkoseinään pantava galvaniseraatusta rautalankaverkosta tehty suojustus. Jotta ilma torven kautta pääsee huoneeseen, on torven yläpäähän, muurin sauhupellien väliin pantava 5” läpimittainen venttiili. Sitä paitsi pannaan kumpaankin luokahuoneeseen kattolistan rajalle kaksi 17,5x20 cm suuruista itsestään sulkeutuvaa venttiiliä ja muihin huoneisiin kuhunkin yksi 12,5x15cm kokoinen. Venttiilien paikat määrätään lähemmin työn kestäessä.

Palomuurit, savutorvet, tulisijat. Kutakin tulisijaa varten muurataan piirustuksen mukaiset palomuurit tavallisista punaisista tiilistä kalkkilaastilla ja ovat ne myös samalla laastilla rapattavat. Sauhutorvien seinät tehdään puolen tiilen, noin 15 cm vahvuisiksi muualla paitsi vinnin täytteen kohdalla ja muualla missä lähenevät puuainetta, kuten ylhäällä vesikaton rajalla ovat ne muurattavat ¾ tiilen vahvuisiksi, kyökin savutorven seinämät muurataan vinnin täytteen ja vesikaton rajalta kokotiilen vahvuisiksi. Vesikaton yläpuolella ovat savutorvet, kuten piirustuksesta näkyy, suurimmaksi osaksi peitettävät mustalla rautalevyllä. Kaikkiin huoneisiin tehdään tulisijat tiilestä peltikehyksillä ja ovat ne varustettava valetuilla kahdella messinkisellä tuhkaluukulla kahdella 4 numeron sauhupellillä (paitsi ilmanvaihtotorven pelliä) 8” mittaisilla pellien johdattimilla ja yhdellä 5” venttiilillä. Kukin muuri tehdään vähintään viidellä sauhutorvella ja ovat tulipesät sekä ensimmäisten torvien käänteet muurattavat tulenkestävistä tiilistä ja tulenkestävästä savesta tehdyllä laastilla. Kyökin muuri varustetaan hellillä sekä paisti- ja leivinuunilla. Hellin tulee olla nro 3, kahdella isolla reiällä varustetun, vedenlämmittäjä tehdään kuparista ja tinataan 15 litran vetoinen, paistinuuni tehdään vahvasta rautapellistä 53x32x25 cm kokoinen ja varustetaan valetulla ovella. Hellin tulipesä muurataan

myös tulenkestävistä tiilistä ja tulenkestävällä savilaastilla. Leivinuuni tehdään noin 95x110 cm kokoinen ja muurataan sen holvi ja seinämät tulenkestävistä tiilistä ja sama savilaastilla. Uunin pohja (arina) tehdään kaupasta löytyvästä arinatiilestä, ellei työn kestäessä toisin määrätä. Muuten on koko muuriryhmä varustettava tarpeellisilla sauhupelleillä ja tuhkaluukuilla sekä rautalevystä tehdyllä höyrykuvulla. Muurin alaosa peitetään myös rautalevypeitteellä.

Maalaustyöt. Kaikki ulkopuoliset höylätyt puuosat maalataan yhteen kertaan öljyväriellä ja kaikki välikatot kahteen kertaan vernissalla ja yhteen kertaan kopaalilakalla. Ovet ja akkunat maalataan kolmeen kertaan öljyväriellä ja kitataan (spaklataan) samoin maalataan uunien rautapuitteet kolmeen kertaan. Porrashuoneet maalataan samoin kolmeen kertaan öljyväriellä. Värien muoto määrätään lähemmin työn kestäessä. Opettajien huoneiden seinät paperoidaan kaikki pinkopaperilla. Vesikatto ja torvet maalataan kahteen kertaan öljyväriellä

Syöksytorvet. Veden poisjohtamista varten katolta tehdään itse rakennusta varten 8 kpl syöksytorvia mustasta sisältä öljytystä rautalevystä ja tulee niiden ulottua katon räystäältä kivajalan yläsyryjään saakka. Torvet tehdään 12 cm läpimittaiset, pyöreät ja ovat varustettavat suppilossa tarpeellisilla polvilla ja ulosheittäjällä. Torvet yhdistetään seinään neljästä kohtaa taotuilla rautakoukuilla ja peltivyöllä. Polvet tehdään viereisessä olevan kuvion mukaan. Porstupiin tehdään muuten samanlaiset syöksytorvet kun päärakennuksessa, mutta läpimitaltaan vaan 9 cm.

Kellari. Kellari tehdään harmaasta kivistä käsityöhuoneen alle puutarhan puoleiseen kulmaan. Sisältä 5 m pitkä ja 2,5 m leveä, korkeaholvatulla laella. Eteen halsti, sisältä 1,5 m pitkä 1 m leveä, varustetuna kahden puolen 80x80 cm holveilla. Ovet tehdään kahdenkertaiseksi. Sisustetaan sementtipermannolla. Ilmataan vastedes määrättävästä paikasta. Salaoja kellarin alta tehdään kivikiiloista. Ovet varustetaan lukoilla ja hyvillä saranoilla. Kellarin koko kivityö tehdään samoin kuin päärakennuksen muutkin kivityöt. Portaat tehdään sementistä.

Salossa marraskuussa 1906

20 Urakkakontrakti Hongiston koulun rakentamisesta

Urakkakontrakti

3° Työnvalvoja ja hänen toimintavaltansa

Tärkeimpiä määräyksiä ja ohjeita tulee urakkatyön kestäessä, antamaan rakennuttajan, asettamat työnvalvojan tilatut A. Kotilu ja O. Puras, jänkä tulee aina vapaasti päästä työmaalle ja rakennusainevarastaihin tarkastamaan sekä työtä että siihen käytettäväksi ajattuja aineita ja sitä varten toimittamaan tarpeellisia mittauksia ja suunnitelmia, joihin toimin urakoitsijan tulee työn aikana antaa ^{hänelle} tarpeellista apua.

4° Urakoitsijan velvollisuus ja Rakennuttajan vastuunalaisuus työnvalvojan nähdessä:

Urakoitsija on velvollinen estelemättä noudattamaan rakennuttajan ja työnvalvojan määräyksiä ja ohjeita, jotka, milloin ne eivät selvästi perustu piirustuksiin tai aine- ja työselitelmiin pitää, urakoitsijan vaatiessa annettaman kirjallisesti. Jos urakoitsija jättää noudattamatta työnvalvojan määräykset ja käskyt, käyttää urakkatyöhön hänen hylkäämiään aineita

taiikka urakkatyön suorittamisessa muuten osottaa ilmeistä huolimattomuutta, on rakennuttajalla vaitta urakoitsijan kustannuksella teettää, mitä tämä siten on laiminlyönyt, ellei urakoitsija itse, heti kun hän on siitä tiedottavasti saanut käskyn, korjauta tehtyjä vikoja taikka suorita tekemää jätettyjä töitä.

Taisetta puoleen on rakennuttaja velvollinen pitämään huolta siitä, että rakennuspiirustukset sekä kaikki muut urakkaan kuuluvat asiakirjat, antajan nimellä ja antopäivää varustettuina jätetään urakoitsijalle niin hyvissä ajoin, että työn säännöllistä kulkua niiden tähden tarvitsi viivytään. Jälki mainittuja asiakirjoja annetaan urakoitsijan käyttöäksi nyt sanotussa ajassa, tai jos ne sittemmin havaitaan jossakin kohden virheelliseksi taikka jos työnvalvoja antaa määräyksiä ja ohjeita, jotka hän jättestään perustaa, taikka jos hän jättää ohjeet ja määräykset aikanaan, noudattamatta, niin on rakennuttaja velvollinen korvaamaan urakoitsijalle kaikki

Jos urakkatyön valmistuminen urakitsijan
syytä viipyisi kauemmin kuin on
sanottu, tulee urakitsijan sakkona ja vahin-
gankorvauksena rakennuttajalle suorittaa
viikitoista maksua jokaiselta päivältä.

Lopputarkastuksessa mahdollisesti
määrätyt täydennytyöt eivät aikeita
sakan vaatimiseen. Sellaiset muutokset ja
yhtelyt, joista urakitsijalle 6^{ns} kohdan
mukaan, on tuleva erityistä lisäkorvausta,
aikentavat pidentämään urakka-aikaa
niin monta päivää kuin ne todistettavasti
ovat hidastuttaneet työtä, samoin myös
työmaalle mahdollisesti sattuvat työkatkot,
jolloin urakitsija huonon kohtelun tai ta-
sallista alkaisempien työprakkien tak-
den itse, ole syyllinen työn seisahdus-
seen.

10^{ns} Huoneiden siistiminen.

Urakkatyön valmistuttua ovat kaikki
huoneet puhdistettavat sekä kaikki ai-
nestähteet y. m. poisvietyt, ja rakennus-
jätettävät siistissä kunnossa raken-
nuttajan haltuun.

11^{ns} Lopputarkastus.

Lopputarkastuksen laimittua, eivätkä
lainin sovita, rakennuttajan ja urakit-
sijan läsnäollessa lautakunta, johon
kumpikin puoli valitsee yhtä monta

jäsenikunta ammattimiestä, jotka taas
valitsevat itselleen puheenjohtajan.

Tämä lautakunta tutkii ja rat-
kaisee lopullisesti kaikki urakasta mah-
dollisesti johtuneet riitakohdat ja sen
päätökseen, joka on ulosottovoimainen, tu-
lee kumpikin puolen tyytyä.

Kustannukset lopputarkastuksesta su-
rittua kumpikin puoli tasaa.

12^{ns} Urakkasumman Suoritus ja ennakkorahain vakuus.

1^{ns} kohdassa mainittu urakkasumma
suoritetaan urakitsijalle sen mu-
kaan kuin työ edistyy.

Ennako rahain ^{ista, joiden ja työn talvakuun}
asta sekä määrärahojen valmistamisesta
urakitsijalle rakennuttajan haltuun
tappiaraisiin omavastauksen takauksen
kittähtösten Matti Isankakin ja Albert

Vähänkakin

allekirjaittaman takauspitäimuk-
sen.

Tato urakkasopimusta, jota on
tehty kaksi yhtäläistä kappaletta,
ei kumpikaan asianomainen saa
ilman vastapuolen suostumusta

6) Laikka urakkalyän suorittamisessa muuten osottaa ilmeistä huolimattomuutta, on rakennuttajalla oltava urakointijän kustannuksella tehtävä, mitä tämä siten on laiminlyönyt, ettei urakointijä itse, heti kun hän on pitänyt laadittavasti saanut käskyn, korjautta tehtyjä vikoja taikka suorita tekemättä jätettyjä töitä.

Taisetta puoleen on rakennuttaja velvollinen pitämään huolta siitä, että rakennuspiirustukset sekä kaikki muut urakkaan kuuluvat asiakirjat, antajan nimellä ja antopäivällä varustettuina jätetään urakointijälle niin hyvissä ajoin, ettei työn säännöllistä kulkua niiden lähdön tarvitse viivytellä. Jälle mainittuja asiakirjoita annetaan urakointijän käyttöaräksi nyt sanotussa ajassa, tai jos ne sittemmin havaitaan jossakin kohden virheellisiksi taikka jos työnaloja antaa määräyksiä ja ohjeita, jotka hän jällestäpäin peruu, taikka jos hän jättää ohjeet ja määräykset aikanaan alustamatta, niin on rakennuttaja velvollinen korvaamaan urakointijälle kaikki vahingot.

Siirtää toiseen henkilöön

Haskella 30 p:nä marrask. 1906.

J. Shasturas, Magnus Ojrofn.
J. Eli Kurmi, Kalle Kauni, Suhesti, Vastila
Ehdot ja määräykset sidonin
Tähtämään
J. A. Posti.

Tadistavat yhtäaikaan läsnäolijoina
vieraina miehinä
F. H. Kaista. F. Kaista.

21 Hongiston kouluun liittyviä kuvia

Tähän osaan on koottu kaikki ne luokka- ja muut kouluun liittyvät valokuvat, jotka on saatu kootuksi tätä kirjaa varten.

Kuvat ovat nousevassa ikäjärjestyksessä: alkaen vanhimmista kuvista ja päättyen nuorempiin. Osalle kuvista ei ole saatu luotettavaa vuosilukua, joten niiltä osin vuosiluvuissa voi olla heittoa.

Nimissä on pyritty käyttämään sukunimiä, joskin joissakin tapauksissa tunnistuksissa on saattanut erheellisesti tulla sukunimen sijaan talon nimi.

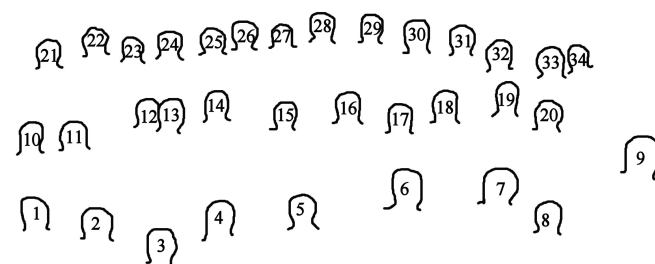
Tytöistä on käytetty kuvanoton aikaista tyttönimeä, mutta näissäkin on varmaan osin poikkeamia, jos tunnistaja on antanut myöhemmän nimen. Kutsumanimet ovat joiltakin osin vaihtuneet vuosien saatossa.

Kuvissa esiintyvät henkilöt on kuvien alla numeroitu nimineen, pääsääntöisesti alkaen edestä vasemmalta edeten riveittäin oikealle. Kun kuvissa esiintyy paljon henkilöitä, on nimien yhdistämistä henkilökuviin helpotettu nk. hahmokuvalla.

Tunnistamattomat henkilöt on merkitty XX.

- Vanhimmista, ennen 1920-lukua olevista harvoista kuvista ei ole onnistuttu juurikaan saamaan tunnistuksia.
- 1920 -30 luvuilta alkaa olla jo jonkin verran tunnistuksia. Kaikilta vuosilta ei kuvia ole onnistuttu saamaan, liekö edes otettu?
- Vuosilta 1930-40 ovat tunnistukset jo melko täydellisiä, joskaan kaikilta vuosilta ei kuvia ole, etenkin yläkoulusta. Alakoulun eli Ryppylänmäen luokkakuvia on merkittävästi enemmän.
- Sotavuosilta ei ole löytynyt yhtään luokkakuvaa, joten voi olettaa, ettei niitä silloin ole edes otettu, kun koulutoiminta oli monin ajoin keskeytyksissä. Sodan jälkeen ovat ensimmäiset luokkakuvat vasta vuodelta 1948.
- 1950-luvulta alkaen luokkakuvat ovat koossa ja henkilöt tunnistettu lähes täydellisesti.

Vieressä on esitetty esimerkkinä yksi luokkakuva nimineen ja numeroiteineen, sekä haamukuva vastaavine numeroineen.

Mikola 2

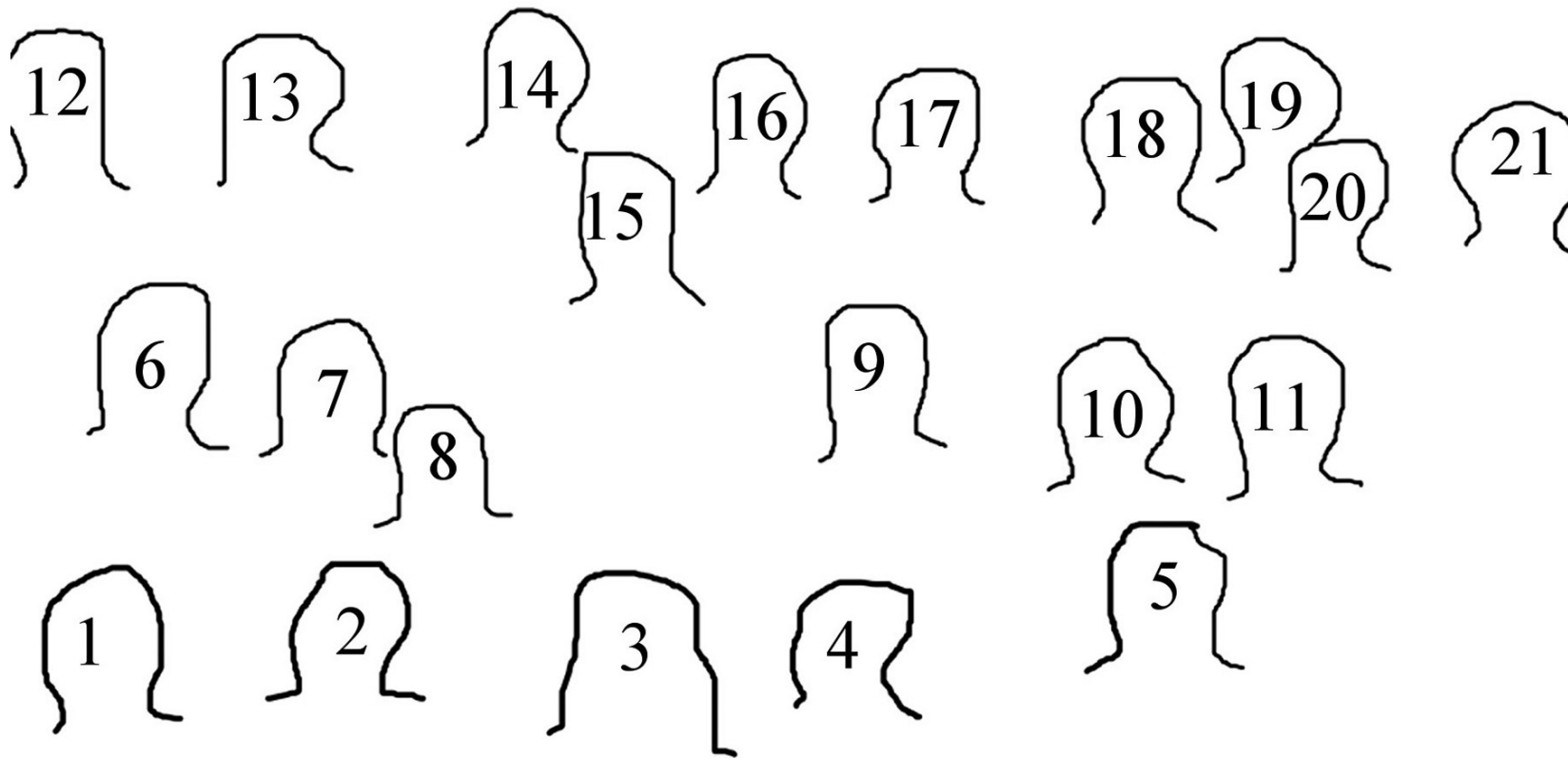

Eturivi, vas. 1 Erkki Mikola, 2 Sulo Aho, 3 Raili Rusto, 4 Aini Luhtala, 5 Sointu Kaskinen, 6 Elvi Salmi-
nen, 7 Kaino Lehtimäki, 8 Torsti Ruuhimäki, 9 opettaja Otto Rusto, 2 rivi. vas. 10 Arvo Mäkinen, 11 Au-
no Luhtala, 12 Into Heinonen, 13 Arvo Meller, 14 Vieno Lepistö, 15 Helmi Keskitalo, 16 Ester Tammi,
17 Sanelma Kivikallio, 18 Eila Posti, 19 Siviä Mäkinen, 20 Aili Salminen, 3 rivi vas.: 21 Aarne Perälä,
22 Sulo Kujala, 23 Aatos Toivonen, 24 Eino Kaskinen, 25 Toivo Salminen, 26 Kauko Jokinen,

Opettaja Aino Koskinen ja kiertokoulun oppilaita Perkolla noin v. 1915

Kuvan takana lukee: tyttäret Mäkitalosta, tyttäret Perkosta, toinen poika, Hilma Lepistö, Eine Suominen, Takamaan tyttäret, Aina Mäentausta, Martti Rinne, Armas Lepistö, Jalmari Kokki, Veikko Lepistö

Kijaston kuva nro 56

Kijaston kuva nro 56

Hongiston koulun oppilaita noin v. 1917

Eturivi, vas. 1 Hilma Ojala, 2 Alma Luhtala, 3 Linda Leivo, 4 Maria Keskitalo, 5 Aili Suominen. Keskirivi, vas. 6 Valma Mikkola, 7 Valma Toivonen, 8 op Kaislan poika, 9 Sisko Sarin, 10 Asta Luhtala, 11 Sylvi Posti. Ylärivi, vas. 12 Aina Satopää, 13 Inkeri Papinoja, 14 Arvo Sarin, 15 opettaja Olga Koskinen, 16 Martti Ruokonen, 17 Eino Jokinen, 18 Pentti Kivikallio, 19 Eemeli Aarnio, 20 Viljo Mäkinen ja 21 Lauri Uitto

Hongiston koulun osasto III:n oppilaat noin v. 1917 (ei tunnistettuja)

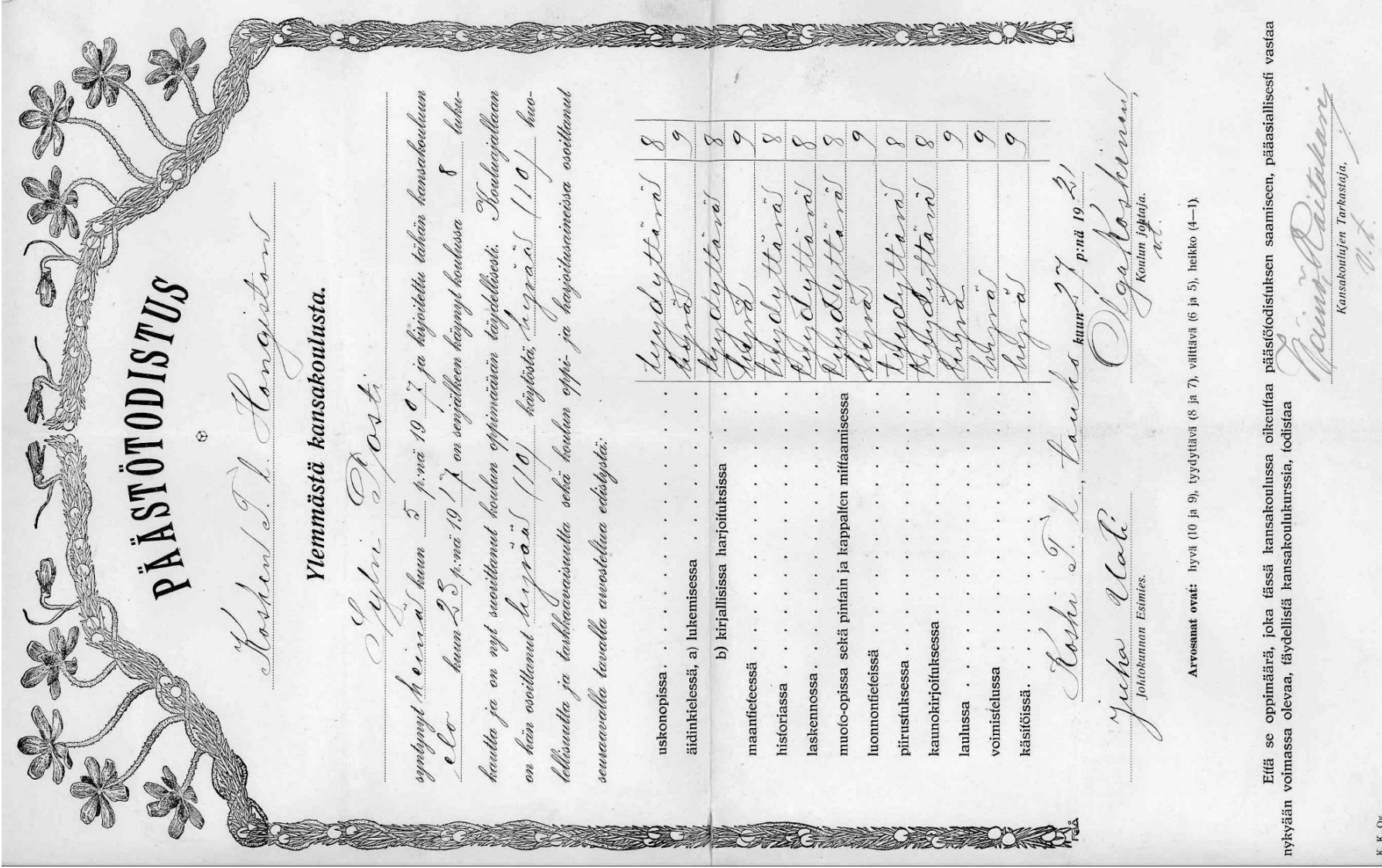

Posti 12 b

Hongiston koulun oppilaat noin v. 1917 (ei tunnistettuja)

Vuosina 1917- 18 espanjantaudin aikaan korostettiin kouluissa puhtauden tärkeyttä ja käsien pesun tarpeellisuutta etenkin ennen ruokailua. Tämän tiimoilta järjesti Lastensuojeluliiton Kosken osasto kunnan kouluille puhtauskilpailun. Arvosteluperusteet eivät ole tiedossa, mutta tiedetään että Hongiston yläkoulu voitti kilpailun. Siitä koulu ja oppilaat saivat oheisen kunniakirjan, jonka ovat allekirjoittaneet Kosken kartanon omistaja J. Nyberg ja lastensuojeluliiton Kosken osaston puheenjohtaja Vera Heinonen.

PÄÄSTÖTODISTUS

Kosken T. V. Hongiston

Ylemmästä kansakoulusta.

Sylvi Posti

syntynyt Heinäk. kuun 5 p:nä 1907 ja kirjoitettu tähän kansakouluun
elo kuun 25 p:nä 1917 on senjälkeen käynyt koulussa 8 lukua-
kautta ja on nyt suorittanut koulun oppinääjän täydellisesti. Koulujälkeään
on hän suorittanut kirjääs (10) kirjasti, kirjääs (10) huo-
telisuutta ja tulkkausasiantunnetta sekä koulun oppi- ja harjoitusaineissa suorittanut
seuraavalla tavalla arvoiteltua edistystä:

uskonopissa	tydyttävä	8
äidinkielenä, a) lukemisessa	hyvä	9
b) kirjallisisa harjoituksissa	tydyttävä	8
maantieteessä	hyvä	9
historiassa	tydyttävä	8
laskennossa	tydyttävä	8
muoto-opissa sekä pintain ja kappalten mitaamisessa luonnontieteissä	tydyttävä	8
piirustuksessa	hyvä	9
kaunokirjoituksessa	tydyttävä	8
laulussa	hyvä	9
voimistelussa	hyvä	9
käsiöissä	hyvä	9

Koski T. V. lausko kuun 27 p:nä 1921

Juho Alati
Johtokunnan Esimies

Olga Koskenm.
Koulun johtaja.

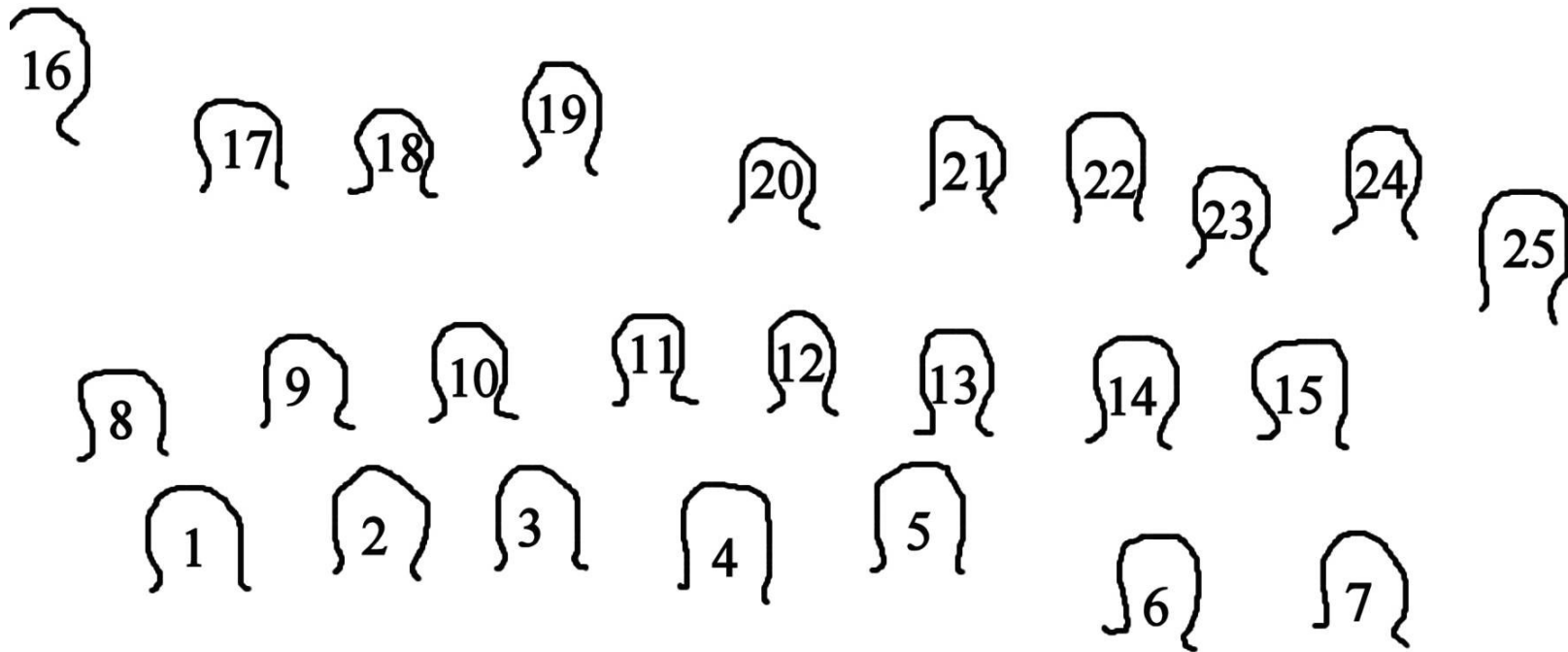
Arvosamat ovat: hyvä (10 ja 9), tyydyttävä (8 ja 7), välttävä (6 ja 5), heikko (4—1).

Eftä se oppimäärä, joka tässä kansakoulussa oikeuttaa päästötodituksen saamiseen, pääasiallisesti vastaa
nykyään voimassa olevaa, fydellistä kansakoulukurssia, todistaa

Naima Paitanen
Kansakoulujen Tarkastaja.

K. K. Oy.

Sylvi Postin neljän vuoden aherruksen jälkeinen päästötodistus vuodelta 1921

Kirjaston kuva 104

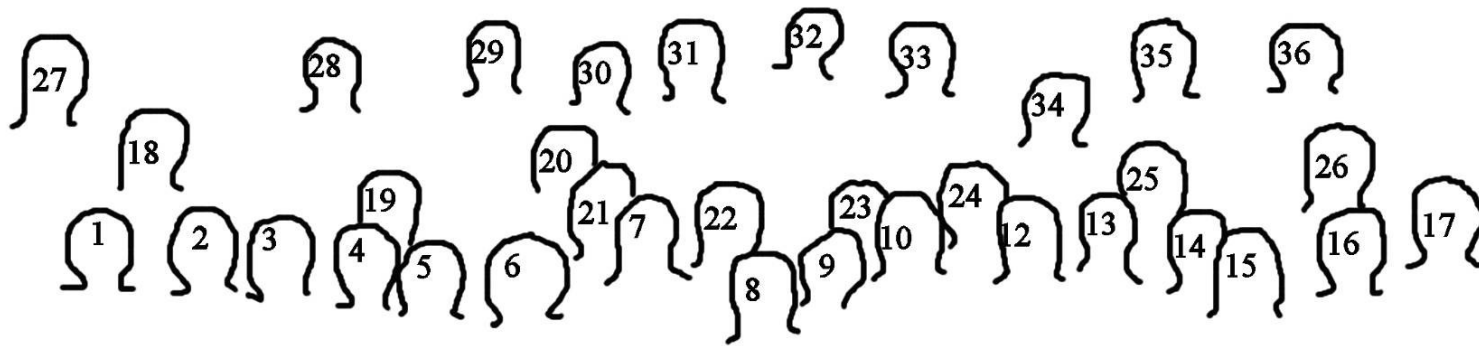
Hongiston koulun oppilaita noin v. 1918

Eturivi, vas. 1 Irja Saari, 2 Sylvi Posti, 3 Aallotar Luhtala, 4 Agda Lammi, 5 Aili Suominen, 6 Maire Puras, 7 Valma Mikkola.

Keskirivi, vas. 8 Sisko Sarin, 9 Anni Kautto, 10 Anni Rinne, 11 Elli Seppälä, 12 Aina Satopää, 13 Lahja Alihaka, 14 Alli Lammi, 15 Inkeri Papinoja. Ylärivi, vas. 16 opettaja Helga Grönfors, 17 Eemeli Aarnio, 18 Martti Nurmi, 19 Onni Paavola, 20 Ensio Manner, 21 Martti Ruokonen, 22 Lauri Uitto, 23 Pentti Kivikallio, 24 XX, 25 opettaja. Frans Kaisla

Hongiston kansakoulun oppilaat noin v. 1920, takana vas. opettaja Olga Koskinen (ei muita tunnistettuja)

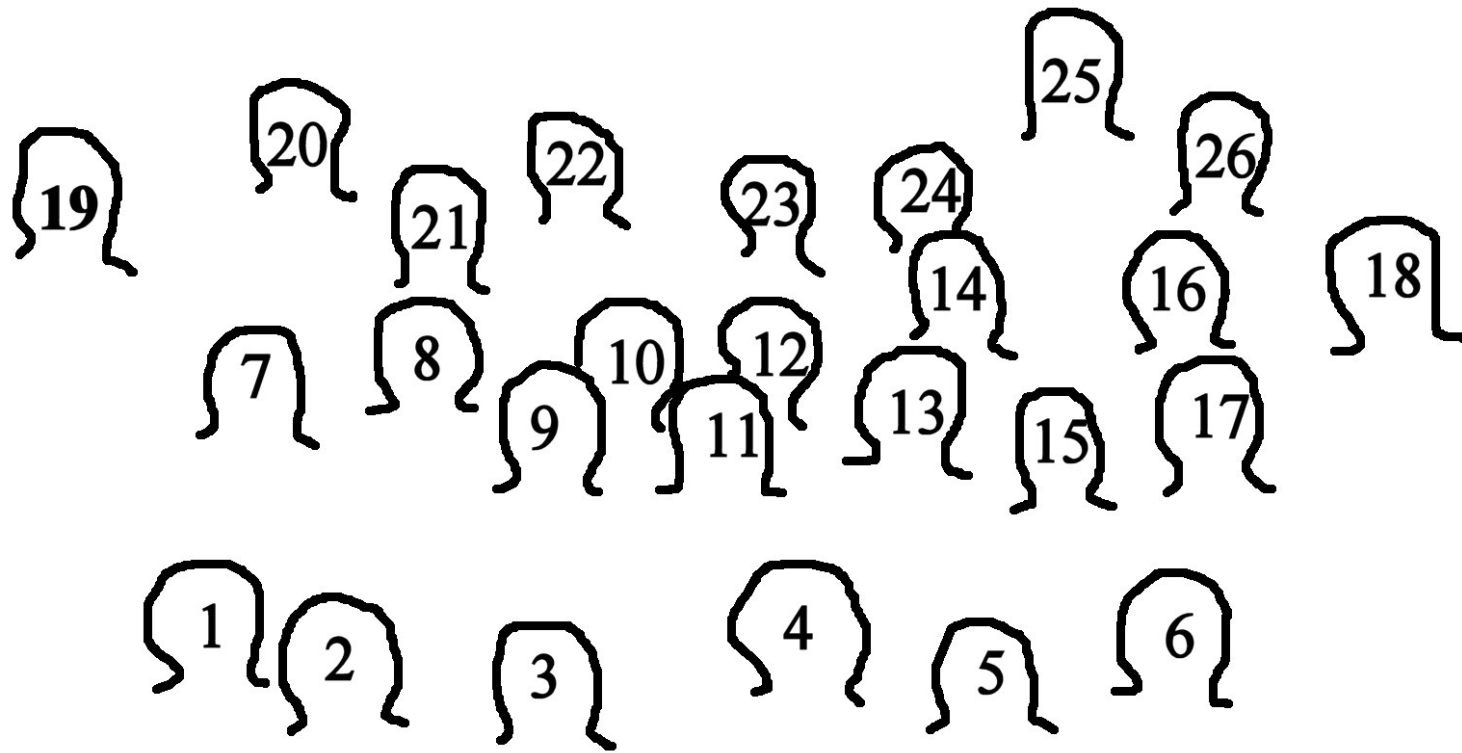

Salminen 8

Kiertokoululaisia Kalliolla noin v. 1920

Ede. vas. 1 Aune Salminen, 2 XX, 3 XX, 4 XX, 5 XX, 6 XX, 7 XX, 8 XX, 9 XX, 10 Toivo Toivonen, 11 XX, 12 XX, 13 XX, 14 XX, 15 XX, 16 XX, 17 XX, 18 XX, 19 XX, 20 XX, 21 XX, 21 Olavi Jokinen?, 22 Ensio Kankare, 23 XX, 24 XX, 25 XX, 26 XX, 27 XX, 28 XX, 29 XX, 30 Aira Aaltonen, 31 XX, 32 Aino Kokki, 33 XX, 34 XX, 35 XX, 36 XX. Kuvasta ei ole montaa tunnistettu. Siinä on oletettavasti monia samoja koululaisia kuin myöhemmissä kuvissa, joissa koululaiset on vanhempina tunnistettu.

Vesala 5

Vesala 5

Hongiston-Tapalan kiertokoulun oppilaat noin v. 1922

Eturivi, vas. 1 Eila Posti, 2 XX, 3 XX, 4 XX, 5 Maikki Mikola, 6 XX, 7 Martti Posti, 8 Eino Lehtimäki, 9XX, 10 XX, 11 XX, 12 XX, 13 XX, 14 XX, 15 XX, 16 Eino Kujala, 17 XX, 18 XX, 19 opettaja Matilda Haapasaari, 20 XX, 21. Uuno Uitto, 22 XX, 23. XX 24 XX, 25. Paavo Virtanen? 26. Arvo Toivonen (tunnistukset ovat osin epävarmoja).

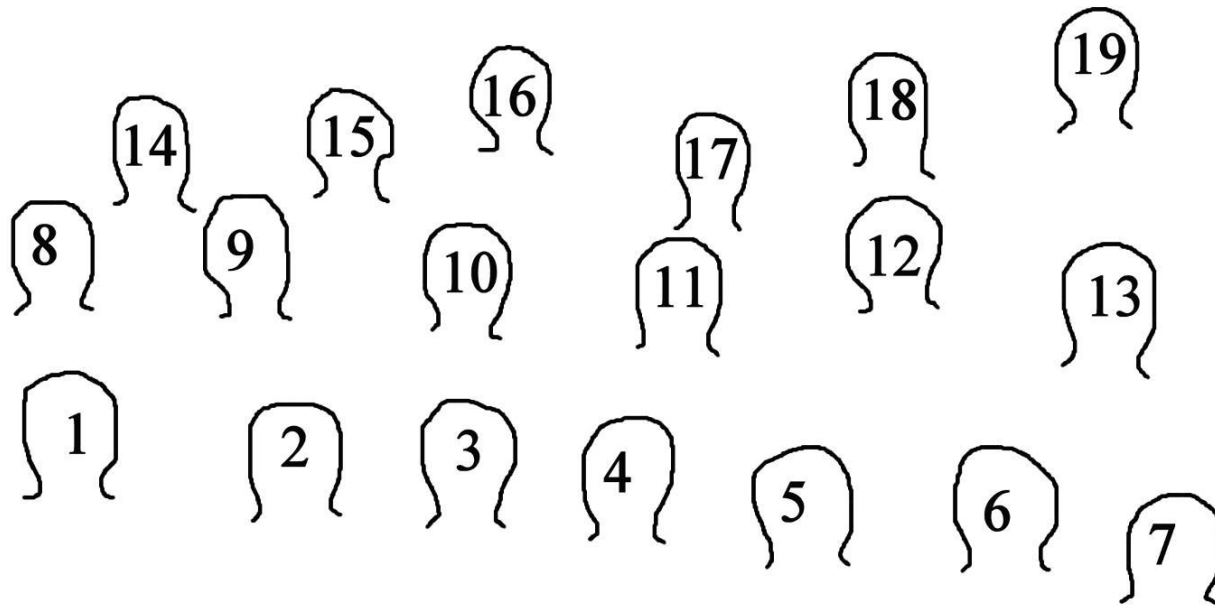
Hongiston koululaisia v. 1925, koulun lähellä olevassa Ränninojan rinteessä.

1 XX, 2 Anne Luhtala, 3 Helvi Seppälä, 4 Helmi Toivonen, 5 Salme Alihaka, 6 Aira Luhtala, 7 Aune Lammi, 8 Aira Jokinen, 9 Hilja Lindsten, 10 Maikki Mikola, 11 Saima Virtanen, 12 Vuokko Mikola, 13 Aune Salminen, 14 Aili Aho, 15 Signe Levonen, 16 Mirjami Suominen, 17 Iida Uitto, 18 Hilikka Viljanen, 19 Meri Kivikallio, 20 Aino Aaltonen, 21 Tyyne Virtanen, 22 Helmi Wiironen, 23 XX, 24 Aino Kokki, 25 Taimi Alihaka, 26 Eino Kujala, 27 Mauno Tuominen, 28 Yrjö Mikola, 29 Toivo Keskitalo, 30 Harald Wiironen, 31 Eino Toivonen, 32 Ensio Kankare, 33 Eino Lehtimäki, 34 Arvo Virtanen, 35 Paavo Ruohonen, 36 Oskari Jokinen, 37 Atte Aaltonen, 38 Matti Posti, 39 Uno Uitto, 40 Toivo Toivonen, 41 opettaja Ensio Helenius.

Hongiston koulun oppilaita v. 1927

Eturivi, vas. 1 XX, 2 Salme Alihaka, 3 Eva Mikola, 4 Saima Perkola, 5 Sirkka Nyholm, 6 XX, 7 Lyyli Lehtimäki

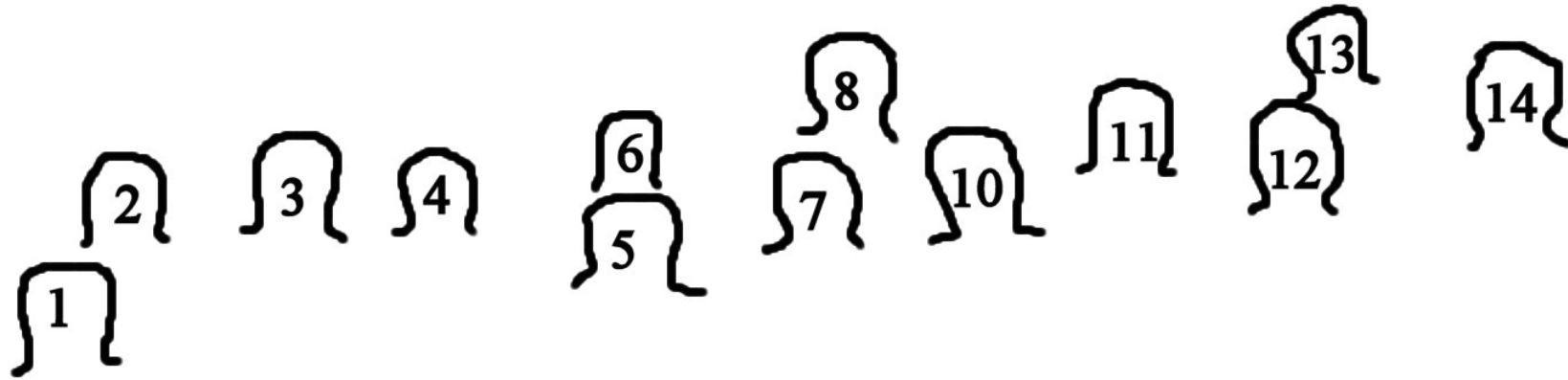

Mikola 3

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1928

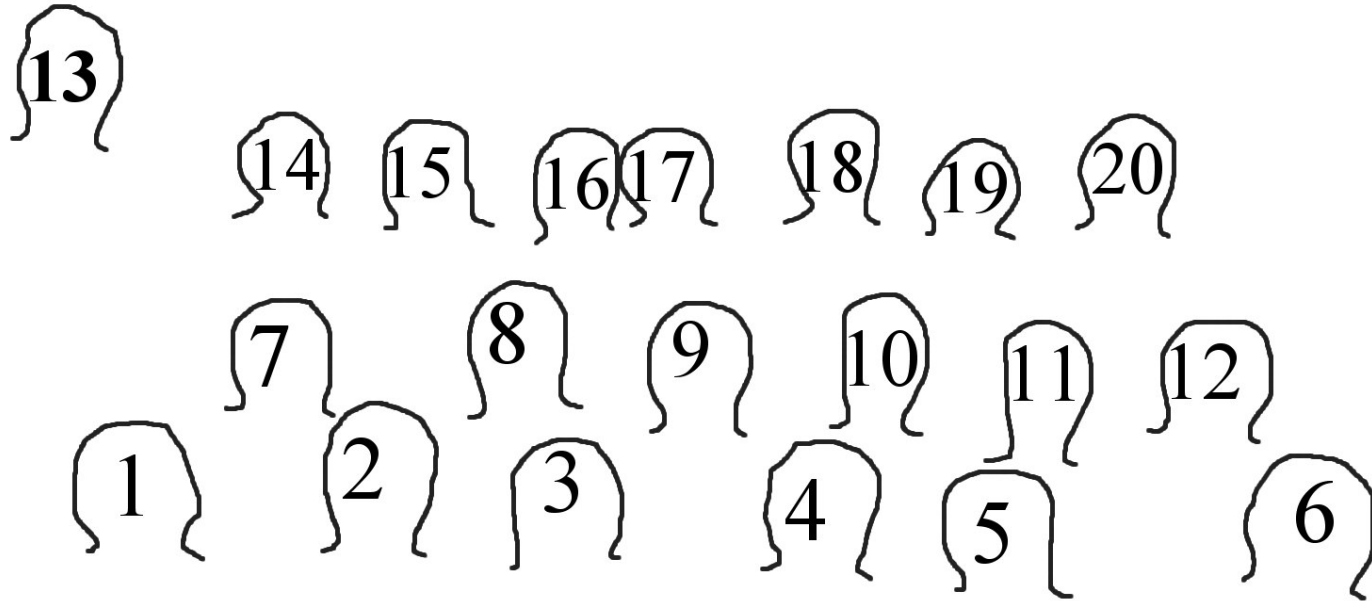
Eturivi, vas. 1 Eeva Alihaka, 2 Sulo Uitto, 3 Toivo Salminen, 4 Arvo Mäkinen, 5 Aarne Perälä, 6 Erkki Mikola, 7 Maire Virtanen, 8 Aatos Toivonen, 9 Sulo Kujala, 10 Kauko Jokinen, 11 Eino Tammi, 12 Eino Kaskinen, 13 Sulo Mäkinen, 14 Auno Luhtala, 15 Aina Mäkinen, 16 Helmi Lehtimäki, 17 opettaja Minna Pynnönen, 18 Eino Suomela, 19 Eino Perälä

Mikola 1

Hongiston koulun oppilaita v. 1929, ilmeisesti ruokatauollaan kun pojilla on maitopullot ja joillakin leipää
 Vasemmalta: 1 XX, 2 XX, 3 XX, 4 XX, 5 XX, 6 XX, 7 XX, 8 XX, 10 Aarne Perälä, 11 Martti Toivonen, 12 Eino Tammi, 13 XX, 14 Eino Kaskinen

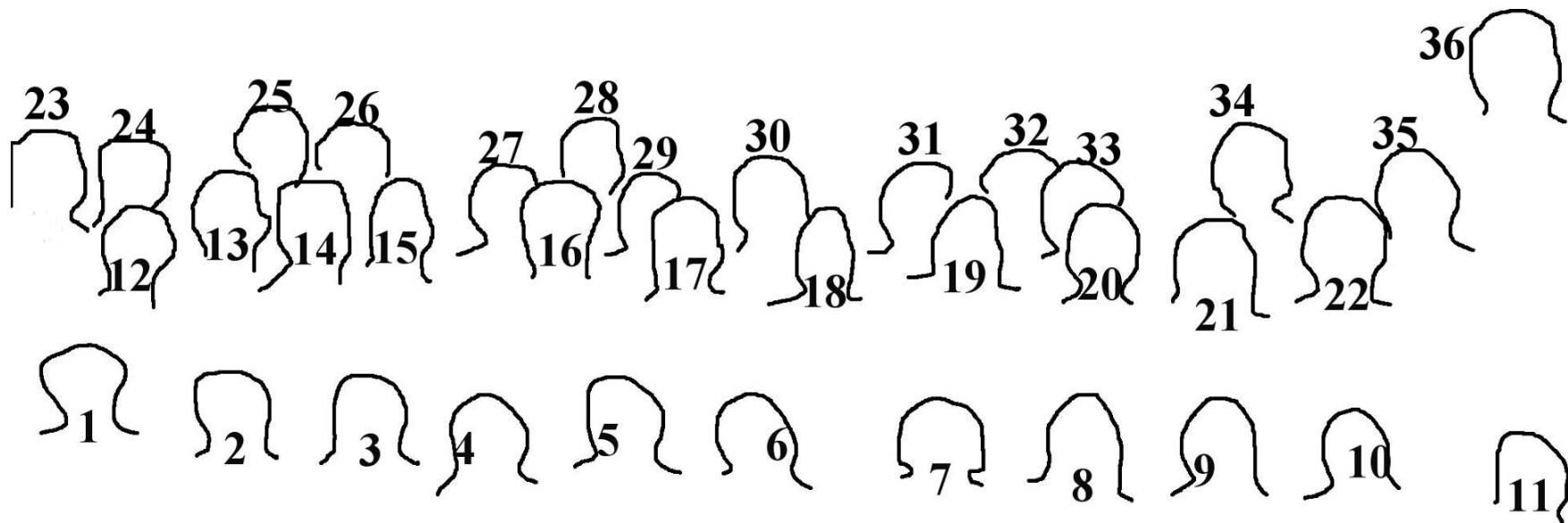

Vesalan 4

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1929

Eturivi, vas. 1 Helmi Keskitalo, 2 Paavo Aaltonen, 3 Alpo Toivonen, 4 Armas (Ilmari) Mäkinen, 5 Torsti Nyholm, 6 Sulo Aho. Keskirivi, vas. 7 Elvi Salminen, 8 Ester Tammi, 9 Sointu Kaskinen, 10 Sanelma Kivikallio, 11 Aini Luhtala, 12 Aili Salminen. Takarivi, vas. 13 opettaja Minna Pynnönen, 14 Auno Luhtala, 15 Vieno Lepistö, 16 Into Heinonen, 17 Eila Posti, 18 Siviä Mäkinen, 19 Kaino Lehtimäki, 20 Arvo Meller

Kirjaston kuva 409

Hongiston koulun oppilaat v. 1929

Eturivi, vas.: 1. Eino Kaskinen, 2. Arvo Mäkinen, 3. Aarne Laine, 4. Erkki Mikola, 5. Armas Rauhala, 6. Auno Luhtala, 7. Aino Keskitalo, 8. Liisa Linden, 9 Eeva Alihaka, 10. Hellin Tuominen, 11. Maire Virtanen. Keskirivi, vas. 12. Sulo Uitto, 13. Kauko Jokinen, 14. Eino Kivelä, 15. Eino Kujala? 16. Toivo Salminen, 17. Eino Tammi, 18. Aino Mäkinen, 19. Helmi Lehtimäki, 20. Eeva Uitto, 21 Hilkkä Mikola, 22. Aino Salminen. Takarivi, vas. 23. Aarne Keskitalo, 24 Eino Laine, 25. Martti Toivonen (pisin), 26. Arvo Salminen, 27. Aatos Toivonen, 28. Paavo Tuominen (Hovi), 29. Aini Lammi, 30. Aili Jokinen, 31. Signe Takatalo, 32. Helmi Heinonen, 33. Aino Toivonen, 34. Kerttu Jokinen, 35. Meeri Alihaka, 36. opettaja Toivo Pohjola.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

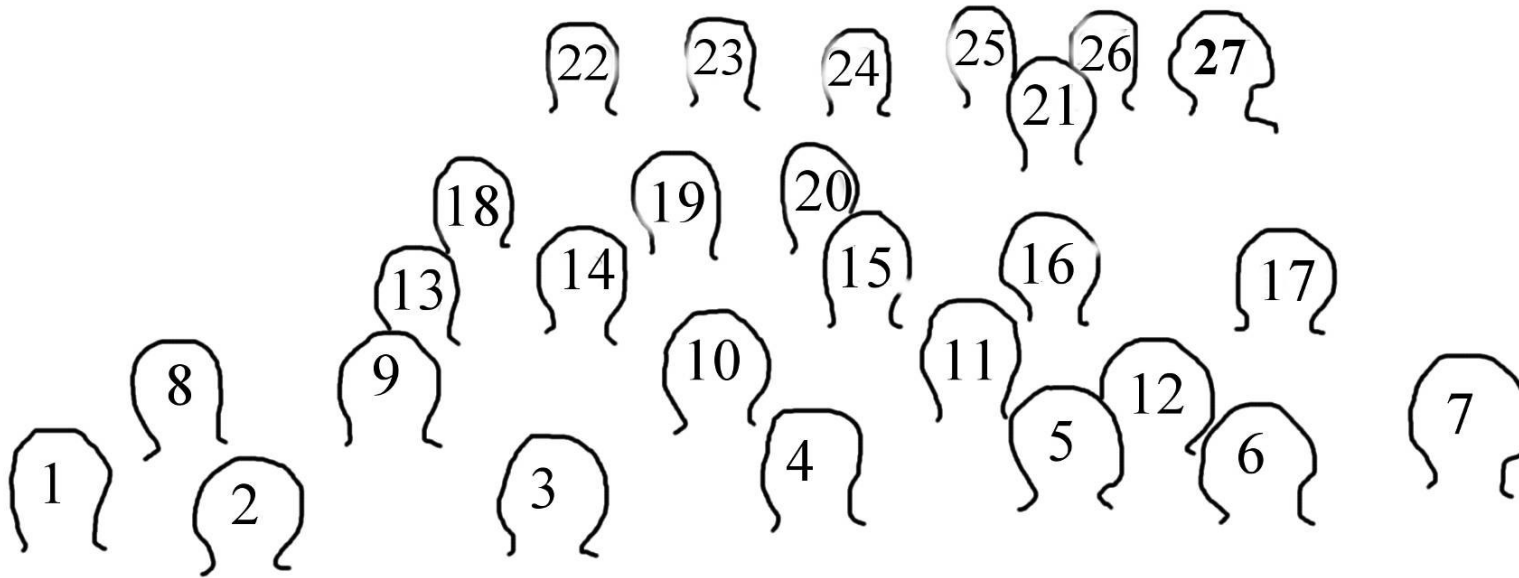
Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Hongiston koulun oppilaat v. 1930,

Eturivi, vas. 1 Helmi Keskitalo, 2 Aili Salminen, 3 Into Heinonen, 4 Auno Luhtala, 5 Vieno Lepistö, 6 Eila Posti, 7 Siviä Mäkinen, 8 Sanelma Kivikallio, 9 Esteri Tammi, 10 Arvo Meltonen, 11 opettaja Otto Rusto

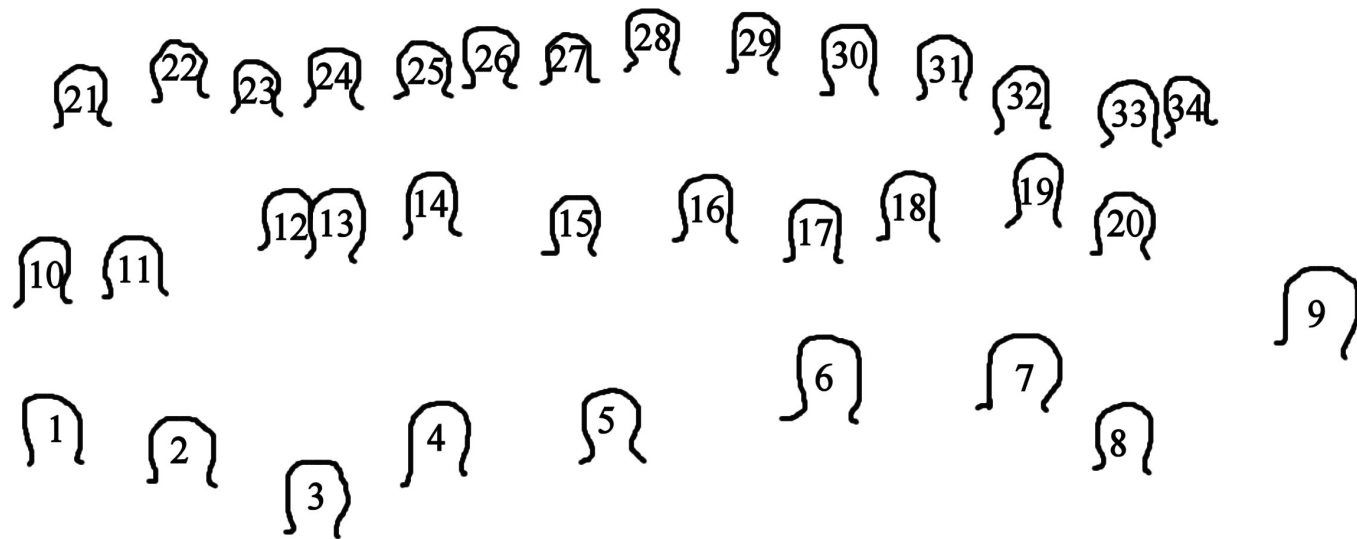
Anttila 5

Anttila 5

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1932

Eturivi, vas. 1 Veikko Koivula, 2 Taimi Kaskinen, 3 Laila Enberg, 4 Elsa Virtanen, 5 XX, 6 Elma Koivisto, 7 Liisa Helmivuori. 2. rivi 8 Martti Mäkinen, 9 Pentti Alihaka, 10 Helvi Kujala, 11 Jenny Aaltonen, 12 Liisa Tammi. 3. rivi 13 XX, 14 Asser Luhtala, 15 Edit Laine, 16 Laila Helmivuori, 17 XX. 4. rivi 18 Alpo Toivonen, 19 Urho Tamminen, 20 Eino Uotila, 21 Aimo Lintuaho. Takarivi 22 Tuomo Kallio, 23 XX, 24 Matti Anttila, 25 Paavo Aaltonen (Boman), 26 Eino Alihaka, 27 opettaja Minna Pynnönen

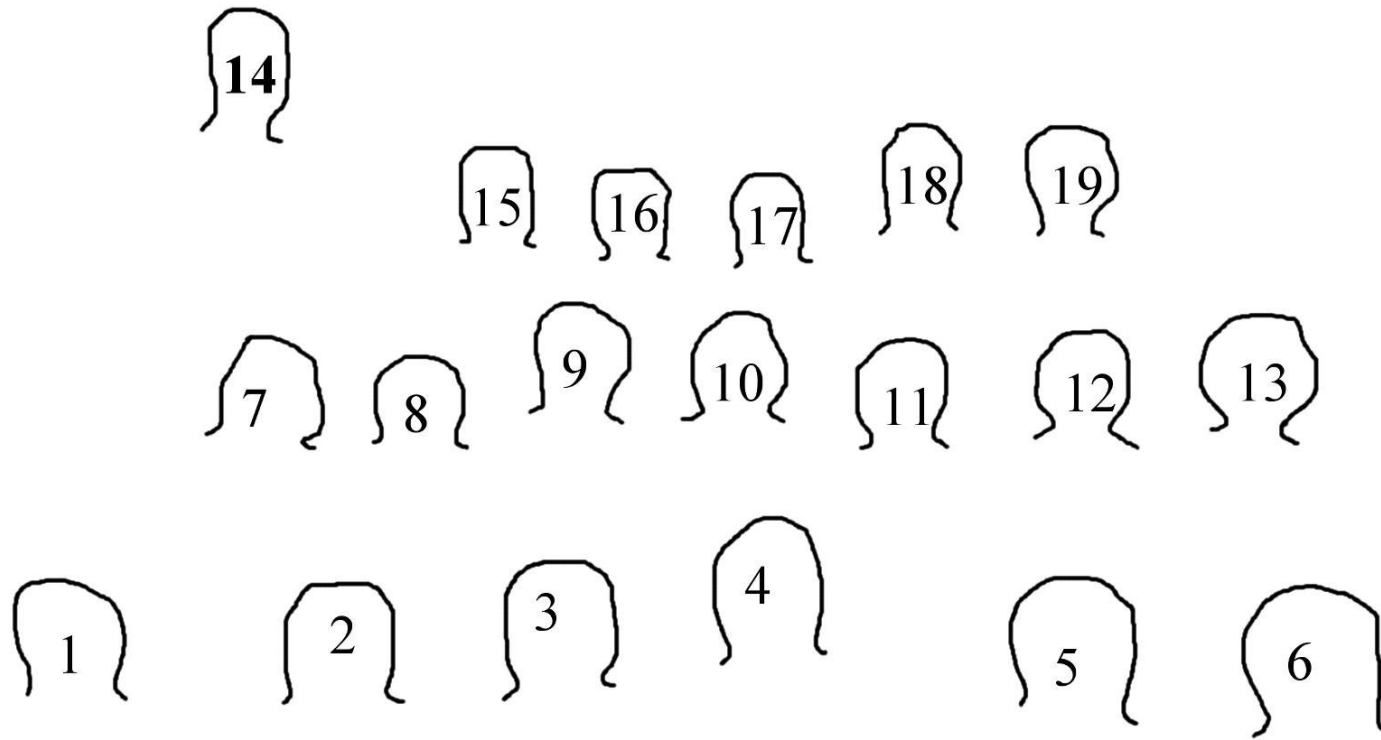

Mikola 2

Hongiston koulun oppilaat Ränninojan rinteessä v. 1932

Eturivi, vas. 1 Erkki Mikola, 2 Sulo Aho, 3 Raili Rusto, 4 Aini Luhtala, 5 Sointu Kaskinen, 6 Elvi Salminen, 7 Kaino Lehtimäki, 8 Torsti Ruuhimäki, 9 opettaja Otto Rusto. Keskirivi vas. 10 Arvo Mäkinen, 11 Auno Luhtala, 12 Into Heinonen, 13 Arvo Meller, 14 Vieno Lepistö, 15 Helmi Keskitalo, 16 Ester Tammi, 17 Sanelma Kivikallio, 18 Eila Posti, 19 Siviä Mäkinen, 20 Aili Salminen. Takarivi vas. 21 Aarne Perälä, 22 Sulo Kujala, 23 Aatos Toivonen, 24 Eino Kaskinen, 25 Toivo Salminen, 26 Kauko Jokinen, 27 Sulo Uitto, 28 Martti Toivonen, 29 Eino Perälä, 30 Eino Tammi, 31 Eeva Alihaka, 32 Maire Virtanen, 33 Liisa Suominen, 34 Helmi Lehtimäki

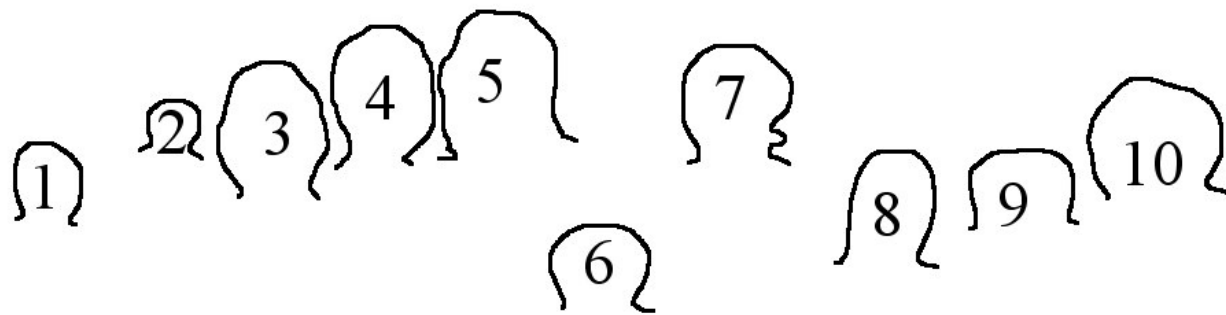

Anttila 4

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1933

Eturivi, vas. 1 Gunnar Aaltonen, 2 Pekka Hakamäki, 3 Tauno Hakamäki, 4 Yrjö Kujala, 5 Pekka Alihaka, 6 Kustaa Attila. Keskirivi, vas. 7 Elma Hakamäki, 8 Salme Alihaka, 9 Aili Salminen, 10 XX, 11 Terttu Koivula, 12 Saara Tiensuu, 13 Greta Aaltonen. Takarivi, vas. 14 opettaja Minna Pynnönen, 15 Pentti Naumi, 16 Antti Kallio, 17 Matti Levonen, 18 Pentti Alihaka, 19 Esko Uotila

Vesala 7

Hongiston koululaisia välitunnilla v. 1933

Edestä, vas. 1 Taimi Kaskinen 2 Sylvi Toivonen, 3 Aili Salminen, 4 Sanelma Kivikallio, 5 Siviä Mäkinen, 6 Laila Enberg, 7 Eila Posti,
8 Aini Luhtala, 9 Esteri Tammi, 10 Helvi Salminen

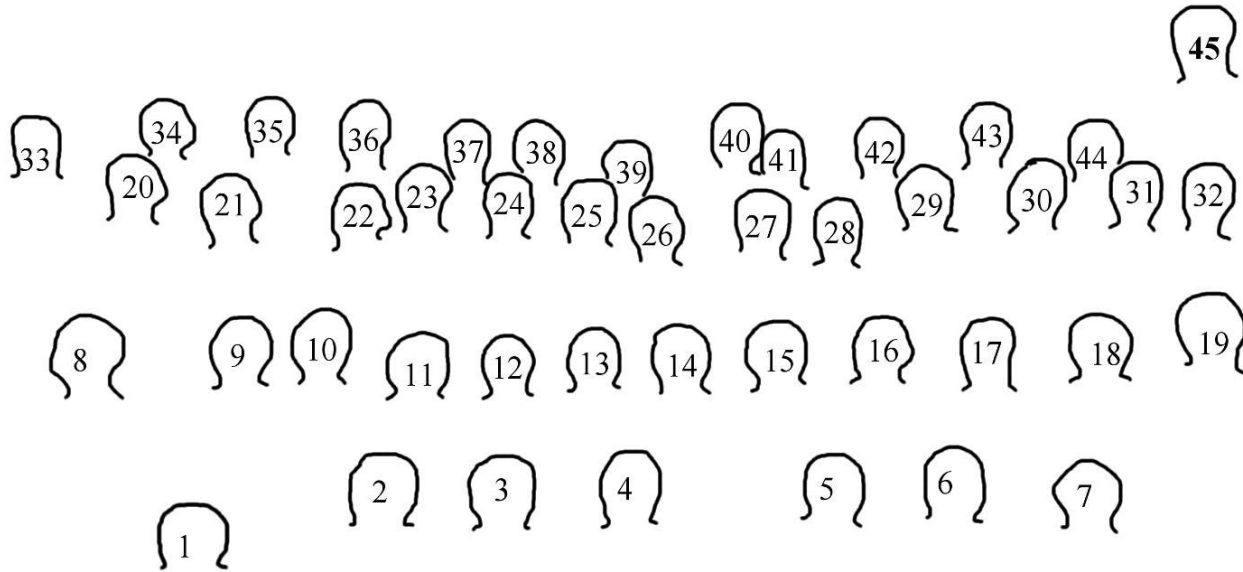
Mikola 4

Mikola 4

Hongiston koulun takamaastossa v. 1934. Ruston perhettä, muuta saattoväkeä koiran hautajaisista ei ole tunnistettu

Eturivi, vas. 1 Kaija Rusto, 2 Raili Rusto, 3 XX, 4, Osmo Rusto, 5 Aili Rusto, 6 XX, 7 XX, 8 XX, 9 XX, 10 XX

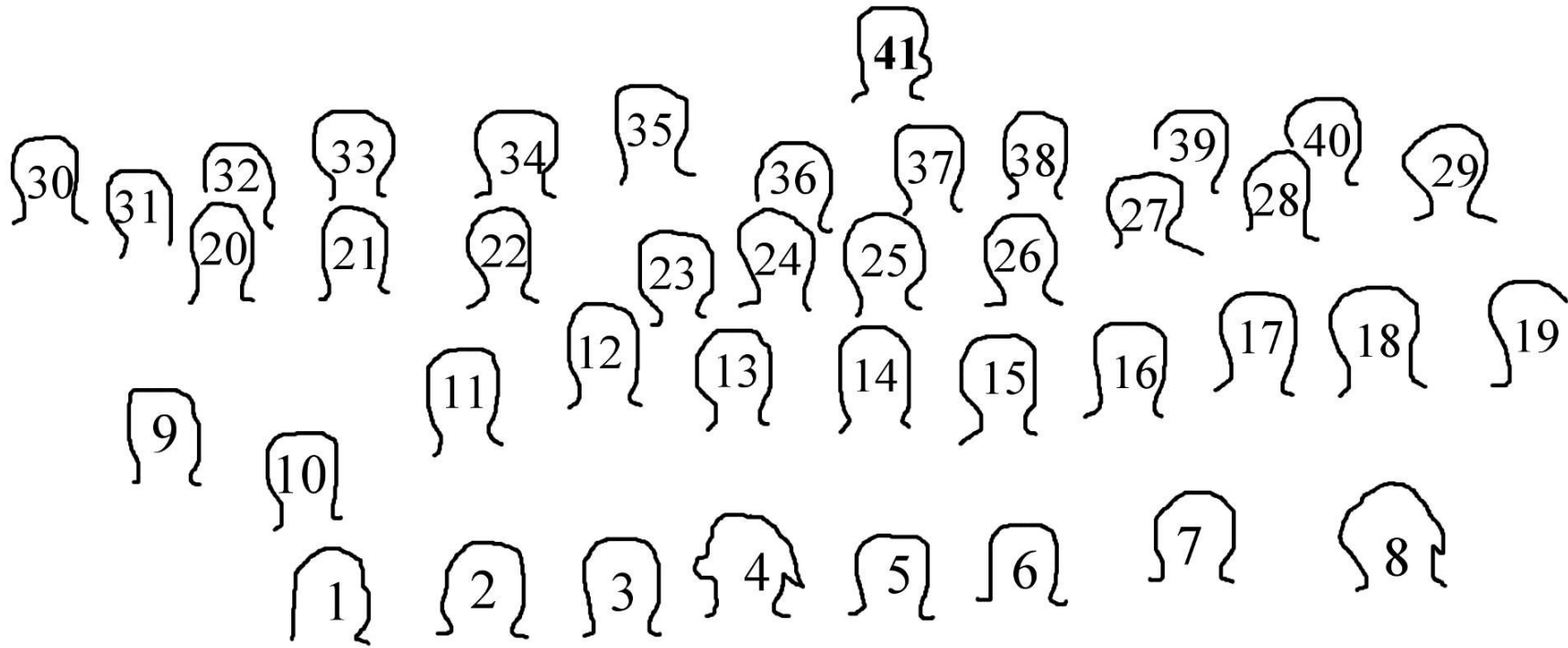
Anttila 3

Anttila 3

Hongiston koulun oppilaat v. 1935

Eturivi, vas. 1 Kaija Rusto, 2 Tuomo Kallio, 3 Asser Luhtala, 4 Paavo Aaltonen, 5 Armas Mäkinen, 6 Urho Tamminen, 7 Torsten Nyholm.
 2. rivi, vas. 8 Sointu Koskinen, 9 Edit Laine, 10 Liisa Helmivuori, 11 Eeva Tammi, 12 Elma Koivisto, 13 Taimi Kaskinen, 14 Elsa Virtanen, 15 Jenny Aaltonen, 16 Laila Enberg, 17 XX, 18 Aino Lehtimäki, 19 Impi Hakamäki. 3. rivi, vas. 20 Helvi Kujala, 21 Laila Helmivuori, 22 Sylvi Toivonen, 23 Aili Luhtala, 24 Matti Anttila, 25 Eino Lammela, 26 Alpo Vainio, 27 Sulo Aho, 28 Martti Mäkinen, 29 Alpo Hakala, 30 Eino Alihaka, 31 Toivo Järvelä, 32 Reino Laiho. Takarivi, vas. 33 Helvi Vainio, 34 Eila Posti, 35 Siviä Mäki, 36 Sanelma Kivikallio, 37 Esteri Tammi, 38 Aili Salminen, 39 Helmi Keskitalo, 40 Arvo Meltonen, 41 Yrjö Lepistö?, 42 Eino Lehtimäki, 43 Into Heinonen, 44 Auno Luhtala, 45 opettaja Otto Rusto

Anttila 1

Anttila 1

Hongiston koulun oppilaat v. 1936

Eturivi, vas. 1 Gunnar Aaltonen, 2 Armas Lintuaho, 3 Liisa Tammi, 4 Meeri Suominen, 5 Raili Rusto, 6 Aino Helmivuori, 7 Helmi Saarinen, 8 Eila Tammi. 2. rivi, vas. 9 Pekka Alihaka, 10 Pekka Hakamäki, 11 Kustaa Anttila, 12 Pentti Alihaka, 13 Tauno Hakamäki, 14 Yrjö Kujala, 15 Eelis Toivonen, 16 Greta Aaltonen, 17 Helvi Jokela, 18 Toini Lepistö, 19 Elsa Virtanen. 3. rivi, vas. 20 Antti Kallio, 21 Matti Levonen, 22 Alpo Salminen, 23 Eeva Tammi, 24 Aino Lehtimäki, 25 Anna-Liisa Knaapi, 26 Elma Hakamäki, 27 Aili Mutkala, 28 Eeva Nurmi, 29 Liisa Tammi. Takarivi, vas. 30 Eino Uotila, 31 Aimo Lintuaho, 32 Pentti Naumi, 33 Esko Uotila, 34 Impi Hakamäki, 35 Sylvi Toivonen, 36 Elma Koivisto, 37 Saara Tiensuu, 38 Taimi Kaskinen, 39 Leila Enberg, 40 Aili Laine, 41 opettaja Otto Rusto

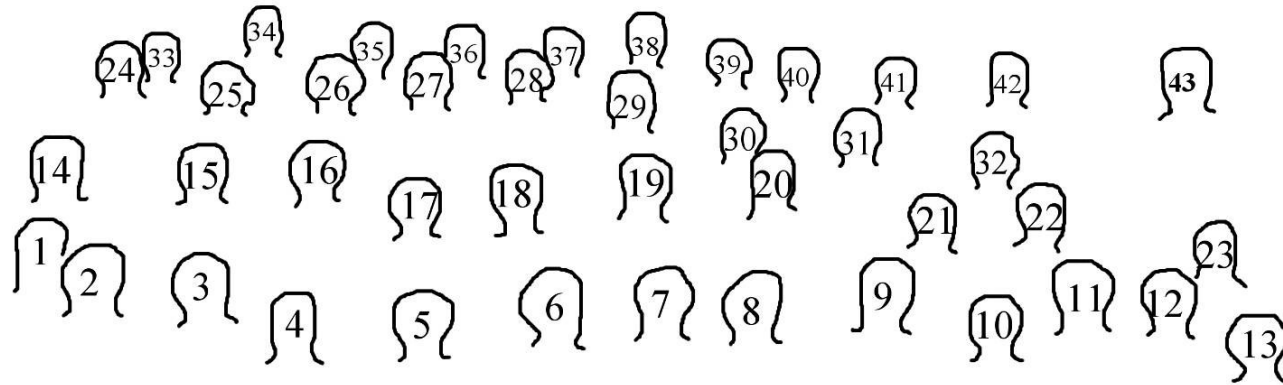

Laine P.

Hongiston koulun jatkoloukkalaisia v. 1936

Eturivi, vas. 1 Edit Perälä, 2 Laila Helmivuori, 3 Eila Tammi, 4 Tyyne Puolaviita, 5 XX. Takarivi, vas. 6 Arvo Mäkinen, 7 Pentti Alihaka, 8 Antti Kallio, 9 Tuomo Kallio, 10 XX, 11 opettaja Otto Rusto

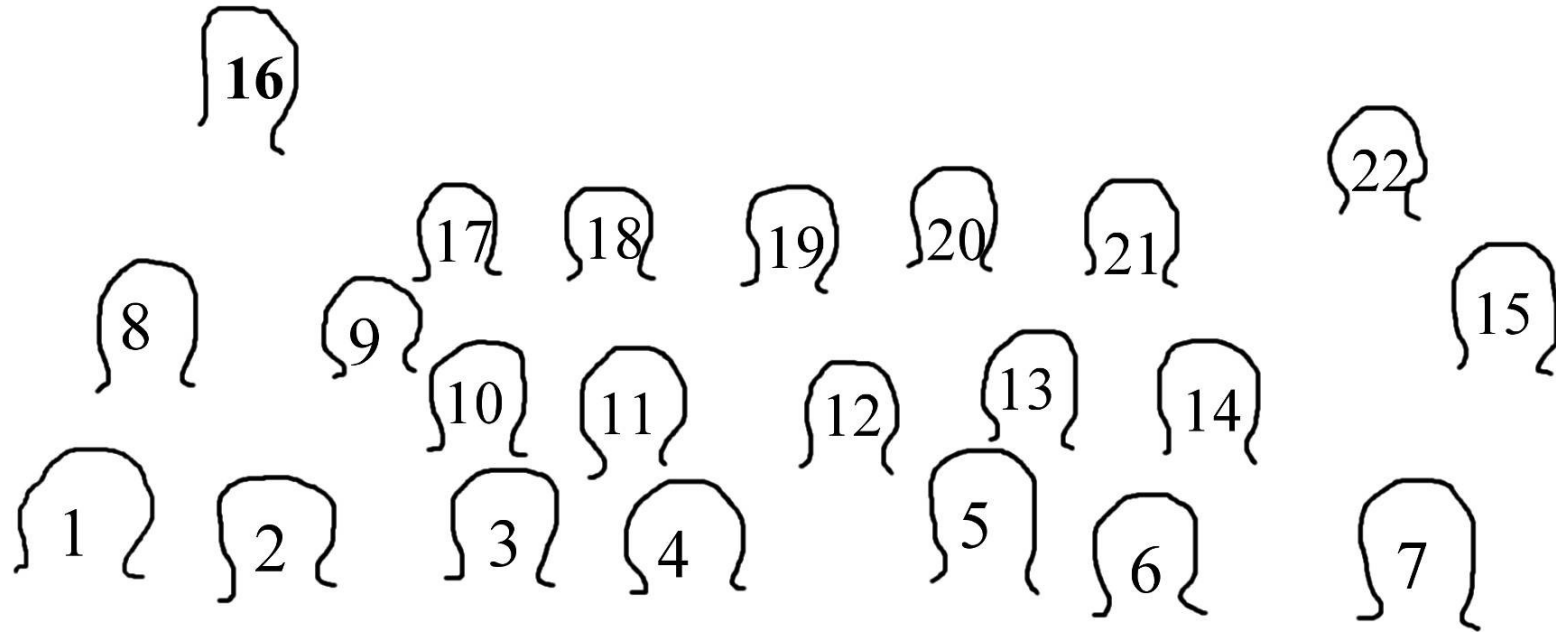

Anttila 2

Hongiston koulun oppilaat v. 1937

Eturivi, vas. 1 Pekka Hakamäki, 2 Tauno Hakamäki, 3 Yrjö Kujala, 4 XX, 5 Terttu Koivula, 6 Liisa Helmivuori, 7 Greta Aaltonen, 8 XX, 9 Saara Tiensuu, 10 Helvi Jokela, 11 Toini Ketola, 12 Elma Hakamäki, 13 Raili Rusto. 2. rivi, vas. 14 Eelis Toivonen, 15 Kustaa Anttila, 16 Matti Levonen, 17 Pekka Alihaka, 18 Alpo Vainio, 19 Pentti Naumi, 20 Esko Uotila, 21 Eeva Nurmi, 22 Eeva Tammi, 23 Elsa Virtanen. 3. rivi, vas. 24 Jenny Aaltonen, 25 Laila Helmivuori, 26 Helvi Kujala, 27 Sointu Kaskinen, 28 Saima Toivonen, 29 Impi Hakamäki, 30 Laila Enberg, 31 XX, 32 Aimo Lintuaho, 4. rivi: 33 Martti Mäkinen, 34 Paavo Aaltonen, 35 Tuomo Kallio, 36 XX, 37 Eino Alihaka, 38 Matti Anttila, 39 Elma Koivisto, 40 Edit Laine? (Aili?) 41 XX, 42 Pentti Alihaka, 43 opettaja Otto Rusto

Anttila 6

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1937

Eturivi, vas. 1 Ilkka Naumi, 2 Perttu Laine, 3 Ulla Uotila, 4 Rauha Tuominen, 5 Yrjö Lepistö, 6 Erkki Anttila, 7 Kalle Anttila. 2. rivi, vas 8 Irja Saarinen, 9 Lahja Aaltonen, 10 Kirsti Saarinen, 11 Eino Syrjälä, 12 Antti Koivula, 13 Antti Tamminen, 14 Eino Saarinen, 15 Yrjö Salminen. Takarivi, vas. 16 opettaja Minna Pynnönen, 17 Salme Suominen, 18 Leila, Hakala, 19 Markku Mäkinen, 20 Valto Kankare, 21 Pentti Hakamäki, 22 Raili Rusto

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

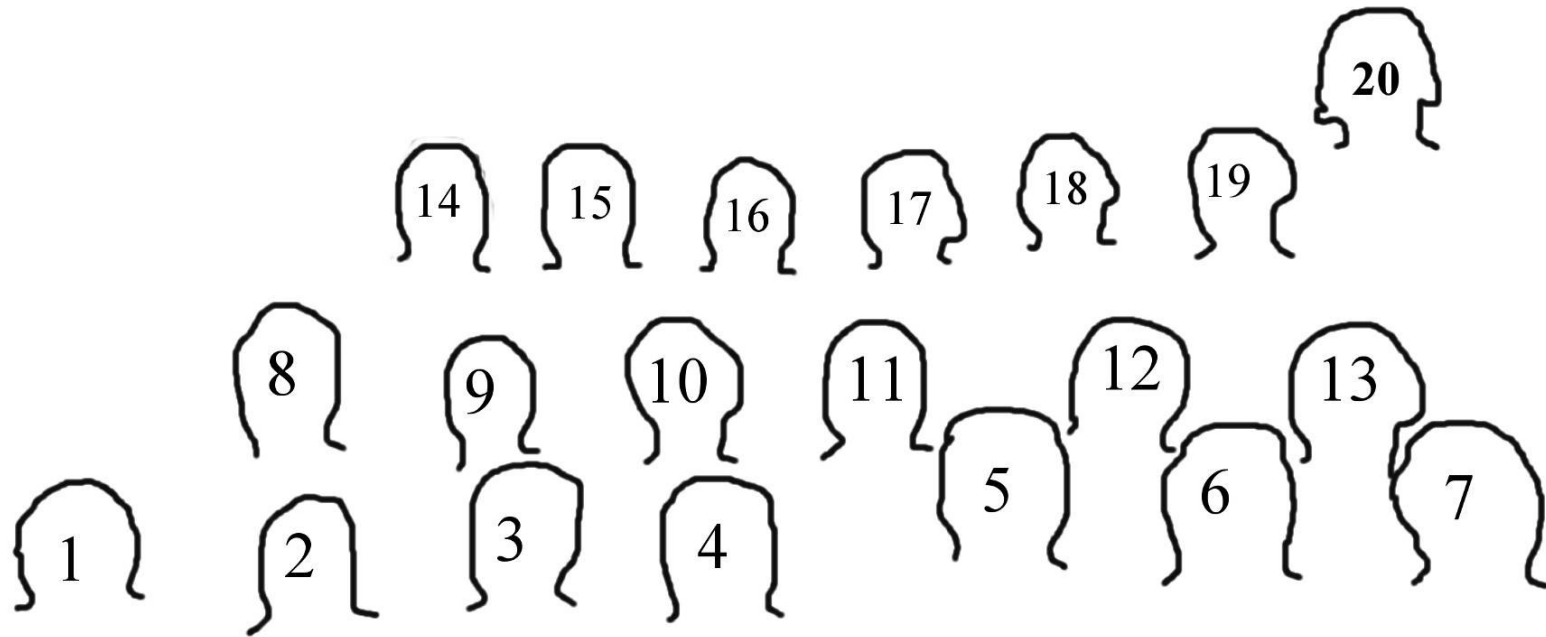
Lepistö 5

Lepistö 5

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1937

Eturivi, vas. 1 Lahja Aaltonen, 2 Ulla Uotila, 3 Seija Ruokonen, 4 Taina Simola, 5 Raili Mäki, 6 Perttu Laine, 7 Oiva Vyhtinen, 8 Antti Lepistö.
 Keskirivi vas. 9 Erkki Aarnio, 10 Meeri Hakamäki, 11 Markus Mäkinen, 12 Eino Salmi, 13 Antti Koivula, 14 Pekka Saarinen, 15 Lauri Tammi, 16
 Erkki Anttila. Takarivi vas. 17 Antti Tamminen, 18 Eino Saarinen, 19 Eila Jokipuu, 20 Pirkko Luhtala, 21 Leila Hakala, 22 Erkki Syrjälä, 23 Yrjö
 Lepistö 24 Yrjö Salminen, 25 Kyllikki Kankare, 26 opettaja Minna Pynnönen

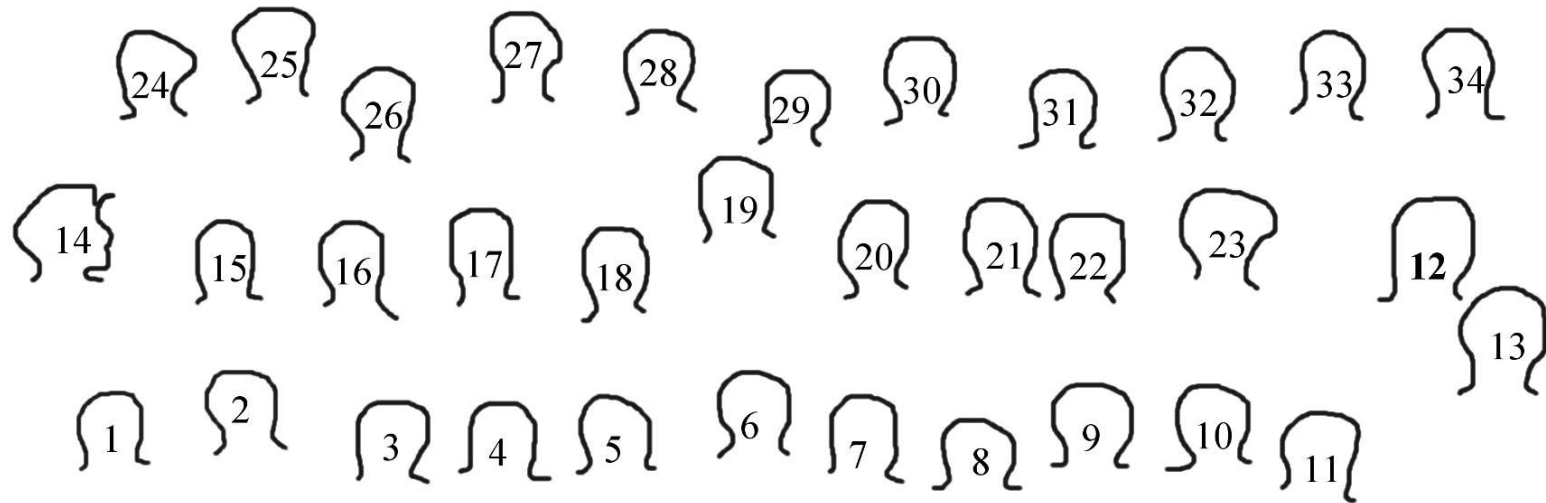
Hietanen 1

Hietanen 1

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1938

Eturivi, vas. 1 Ilkka Naumi, 2 Pentti Saarinen, 3 Markus Mäkinen, 4 Eino Syrjälä, 5 Olli Vyhtinen, 6 Valto Kankare, 7 Pentti Hakamäki. Keskirivi, vas. 8 Pekka Tiensuu, 9 Alpo Aaltonen, 10 Helena Mäki, 11 Pirkko Uotila, 12 Irja Saarinen, 13 Saima Toivonen. Takarivi vas. 14 Sulo Takala, 15 Erkki Uotila, 16 Salme Suominen 17 Kirsti Saarinen, 18 Raili Rusto, 19 Meeri Jokipuu, 20 opettaja Minna Pynnönen

Hietanen 2

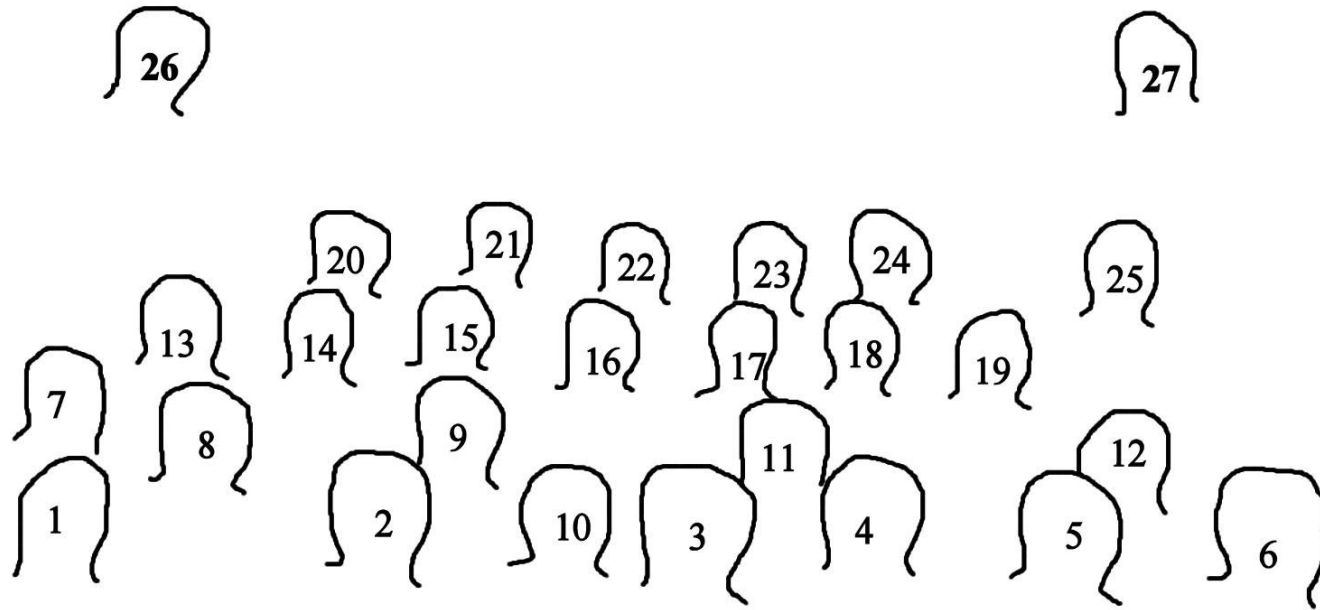
Hongiston koulun oppilaat v. 1939

Eturivi, vas. 1 Alpo Aaltonen, 2 Pekka Tiensuu, 3 Helena Mäki, 4 Pirkko Uotila, 5 Eila Tammi, 6 Meeri Suominen, 7 Liisa Tammi, 8 Saima Toivonen, 9 Helmi Saarinen, 10 Aino Helmivuori, 11 Osmo Rusto, 12 opettaja Otto Rusto, 13 Kaija Rusto. Keskirivi vas. 14 Olli Vyhtinen, 15 Erkki Uotila, 16 Gunnar Aaltonen, 17 Armas Lintuaho, 18 Pekka Hakamäki, 19 Pentti Alihaka, 20 Yrjö Kujala, 21 Kustaa Anttila, 22 Pekka Alihaka, 23 Eelis Toivonen. Takarivi, vas. 24 Matti Levonen, 25 Pentti Naumi, 26 Antti Kallio, 27 Saara Tiensuu, 28 Aino Lehtimäki, 29 Elma Hakamäki, 30 Aili Laine, 31 Eeva Nurmi, 32 Terttu Koivula, 33 Helvi Jokela, 34 Toini Lepistö

Kirjaston kuva 286

Hongiston koulussa opettajina toimineen Ruston perhe v. 1939.
Vasemmalta Railii, Otto, Osmo, Aili ja Kaija Rusto

Uotila 6

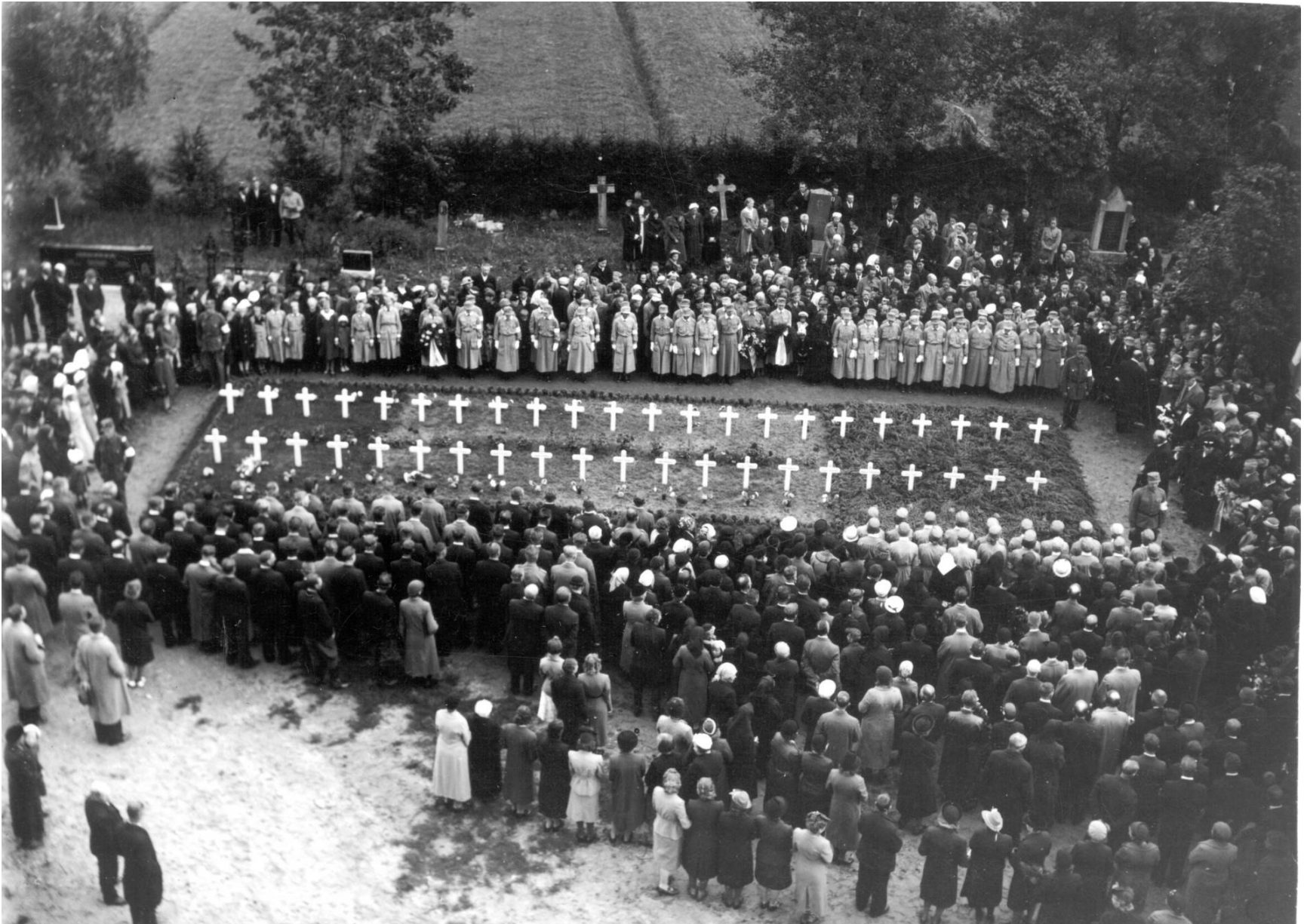

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1939

Eturivi, vas. 1 Kalle Anttila, 2 Ilkka Naumi, 3 Eino Saarinen, 4 Valto Kankare, 5 Yrjö Salminen, 6 Pentti Hakamäki, 7 Antti Tamminen, 8 Eero Mutkala, 9 Eino Syrjälä, 10 Markus Mäkinen, 11 Yrjö Lepistö, 12 Pentti Saarinen, 13 Eino Salmi, 14 Antti Koivula, 15 Raili Rusto, 16 Ulla Uotila, 17 Lahja Aaltonen, 18 Kyllikki Kankare, 19 Selma Suominen, 20 Kirsti Saarinen, 21 Leila Hakala, 22 Rauha Tuominen, 23 Perttu Laine, 24 Irja Saarinen, 25 Terttu Virtanen, 26 opettaja Minna Pynnönen, 27 Isokokin vanha mamma Sigrid Isokokki

Kosken lottien varusjaosto töissä Nuortentuvalla 27.2.1940. Talvisota on käynnissä, joten rintamalla tarvitaan lumipukuja, joiden ompelu on menossa. Mukana on aikuisten lottien lisäksi nuoria lottia oppia saamassa. Huomaa ikkunoiden edessä olevat pimennysverhot.

Kuva vuodelta 1940, talvisodan lopussa kaatuneiden sankarivainajien haudaus Kosken TL hautausmaalla, kunniavartiossa Kosken lotat.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Hongiston koulun oppilaat v. 1942

Jatkosodan aikana, kun oli pula jalkineista, tekivät Hongiston koulun pojat opettaja Otto Ruston johdolla itselleen puukenkiä. Vasemmalta Perttu Laine, Jukka Tamminen, Erkki Anttila, Lauri Tammi, Pekka Saarinen

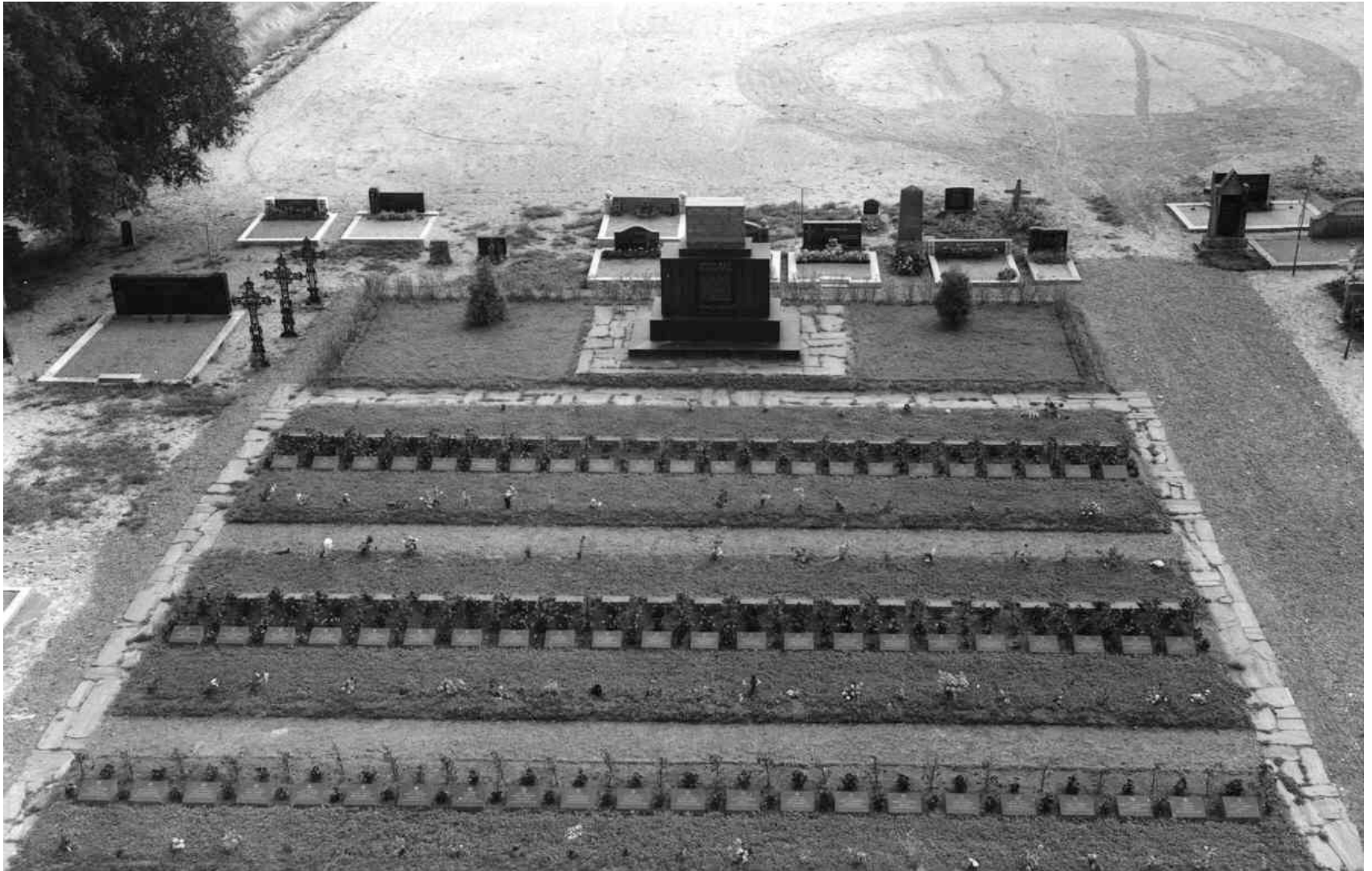

Kosken lottia: vanhempia ja nuorempia sekä vielä koulussa olevia. Kuva on otettu Nuortentuvan piha-alueella. Taustalla vas. neljän tien risteyksessä, Eeli J. Nurmen rakennuttama talo, joka siirtyi myöhemmin Ida Urmaan hallintaan. Nummilan talossa toimi aikanaan mm. posti, kukkakauppa ja matkahuolto.

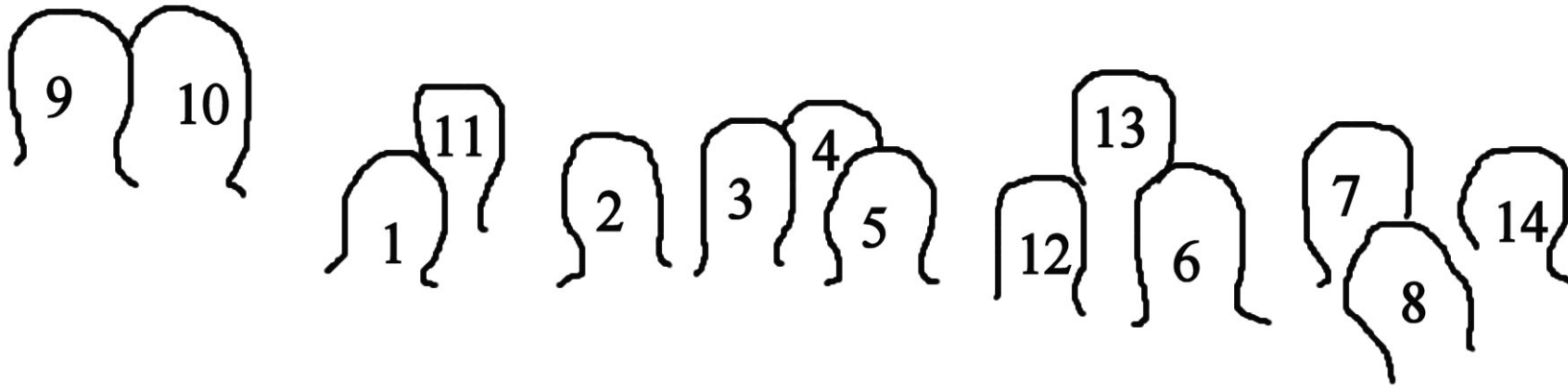

Pojat puukengissä lukuvuonna 1942-43

ed. vas. Jukka Lintuaho, Erkki Syrjälä, Antti Koivula, jonka olkapäillä Erkki Anttila, Lauri Tammi, Perttu Perälä, jonka olkapäillä Osmo Rusto, Pekka Saarinen olkapäillä Antti Lepistö, pojat pää alaspäin mahdollisesti Eino Salmi (pitempi) ja Yrjö Vainio ja oikealla Jukka Tamminen

Suomen talvi- ja jatkosodan (1939- 1944) sankarivainajien haudat Kosken TL hautausmaalla. Hauta-alue on muuttunut alkuperäisestä asustaan siten, että hauta-aluetta kiertänyt 30 cm korkea ”kiviaita” on muutettu kivetykseksi. Puiset hautaristit on korvattu kivisillä muistolaatoilla ja kuvanveistäjä Yrjö Liipolan veistämä sankaripatsas on saatu paikoilleen ja sitä ympäröivä alue kunnostettua. Kuva on 1940-luvun loppupuolelta.

Kirjasto 429

Hongiston sekakuoro Hongiston koulun pihalla noin v. 1945.

1 Impi Hyytiäinen, 2 Minna Pynnönen, 3 Helvi Rantanen, 4 Eine Riikonen, 5 Aili Peltola, 6 Tyyne Nikkilä, 7 Saima Nurmi, 8 Sylvi Posti, 9 kuoron johtaja Rauni Mattila (Torkkeli), 10 Tuure Posti, 11 Arvo Peltola, 12 Mikko Nurmi, 13 Esko Uotila, 14 Yrjö Mikola

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Leppälä 11

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1947

Eturivi, vas.1 Kauko Elovaara, 2 Hannu Hakamäki, 3 Ritva Lehtinen, 4 Sinikka Aaltonen, 5 XX, 6 Erkki Patjas, 7 Rauni Kalenius, 8 Kaarina Aarnio, 9 Meeri Lepistö, 10 XX, 11 Salme Lepistö, 12 Risto Uitto, 13 Kalervo Nyholm, 14 Tauno Kivikallio, 15 Heikki Kankare, 16 Unto Aaltonen, 17 Aulis Sintonen, 18 Veikko Nurmi, 19 Teuvo Jokinen, 20 Maire Toivonen, 21 Heimo Uitto, 22 Pertti Sarvi, 23 Jukka Saarinen, 24 opettaja Minna Pynnönen, 25 ylinnä keittäjä Maila Aaltonen

Leppälä 13

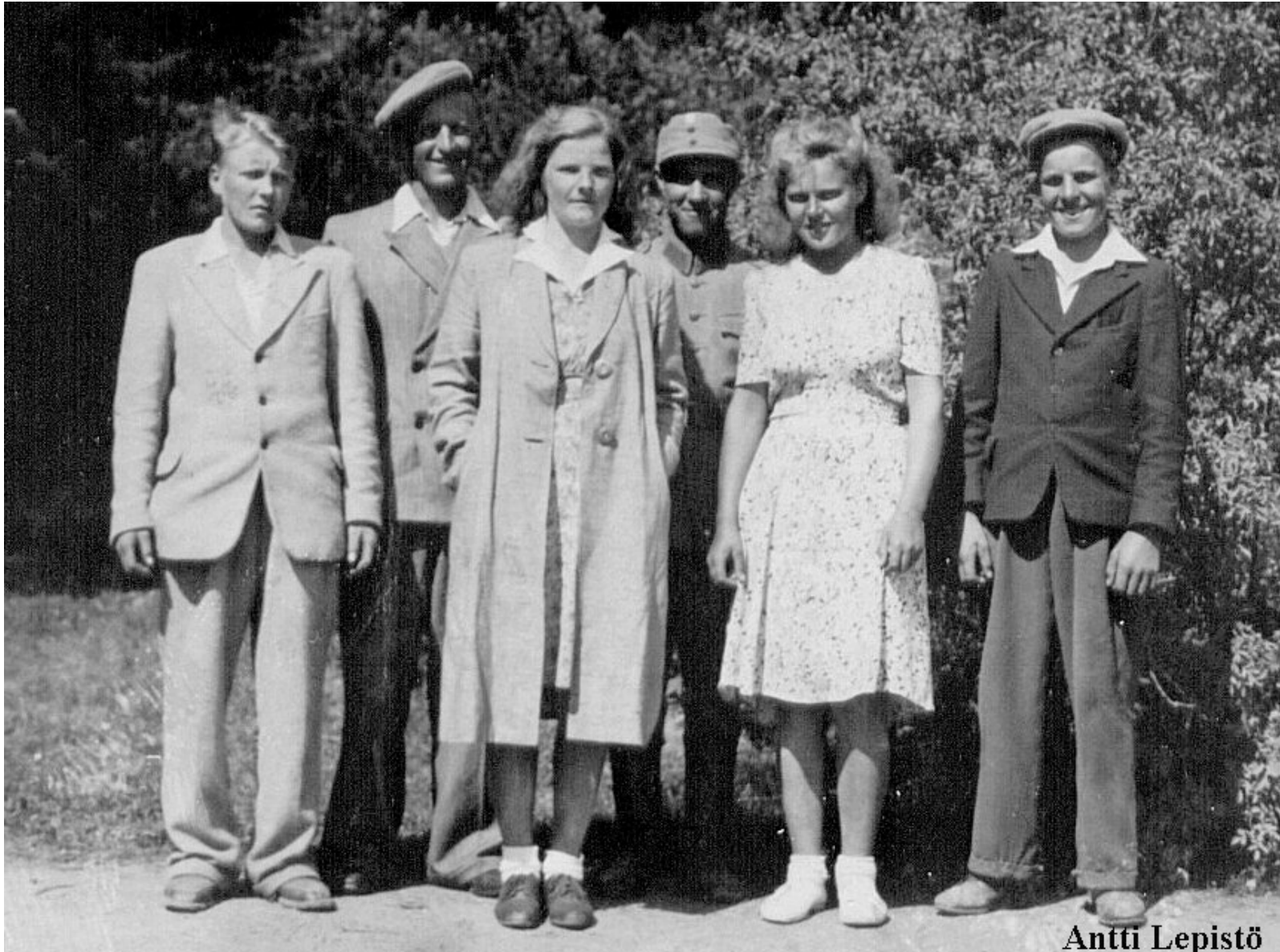
Hongiston koulun oppilaat v. 1948

Eturivi, vas. 1 Kaarina Aarnio, 2 Meeri Lepistö, 3 Mailis Aaltonen, 4 Maija-Liisa Saarikoski, 5 Salme Lepistö, 6 Annikki Lintuaho, 7 Mirjami Poutiainen, 8 Pirkko Valtonen, 9 Hannu Kalenius, 10 Aulis Sintonen, 11 Unto Aaltonen, 12 Veikko Johansson, 13 Tarmo Aaltonen, 14 Väinö Runsten, 15, Jyri Mikola, 16 Pauli Vyhtinen, 17 Raimo Tuominen, 18 Kaino Suominen, 19 Pentti Lepistö, 20 Jukka Saarinen, 21 Kauko Elovaara, 22 Kaler-vo Nyholm, 23 Teuvo Jokinen, 24 Hannu Hakamäki, 25 Veikko Nurmi, 26 Ilkka Ruuska, 27 Ilkka Laukkanen, 28 Aimo Kalenius, 29 Niilo Luhtala, 30 Heikki Kankare, 31 Matti Johansson, 32 XX, 33 Tauno Kivikallio, 34 Vieno Santalainen, 35 Risto Uitto, 36 Eeva Saarinen, 37 XX, 38 Kerttu Hakamäki, 39, Ritva Virtanen, 40 Sinikka Aaltonen, 41 Soile Rinne, 42 Sirkka Kalenius, 43 Ritva Lehtinen, 44 Kirsti Jokela, 45 Liisa Kujala, 46 Eila Puukka, 47 Rauni Kalenius, 48 Sari Ruuska, 49 XX, 50 Maire Toivonen, 51 Kaarina Patjas, 52 Kerttu Saarinen, 53-54 op. Aune ja Rauni Torkkeli

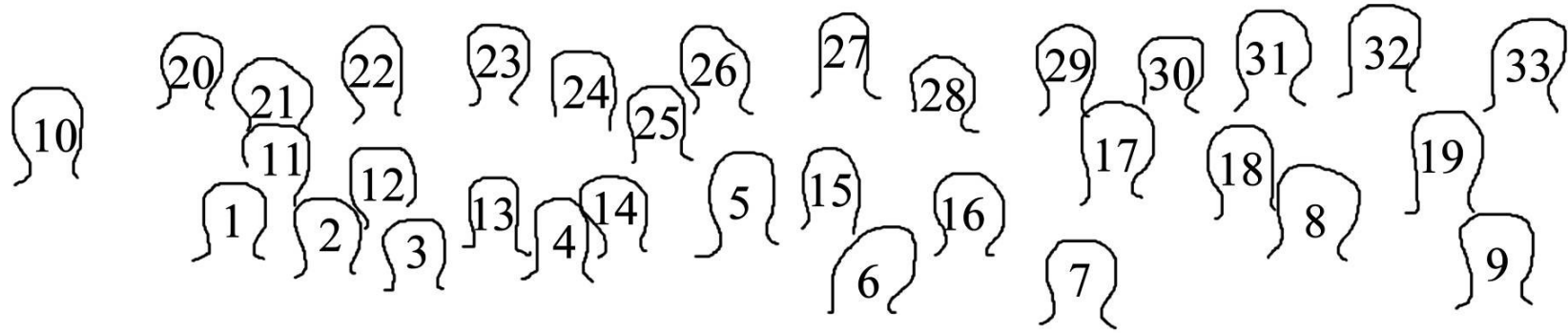

Hongiston koulun oppilaat v. 1948

Eturivi, vas. 1 Mailis Aaltonen, 2 Eila Puukka, 3 Sinikka Aaltonen, 4 Anja Suominen, 5 XX.
 Takarivi, vas. 6 Ritva Virtanen, 7 Rauni Kalenius, 8 Inkeri Kalenius, 9 Soile Rinne, 10 Kirsti Jokela

Hongiston opintokerholaiset retkellä v. 1948,
Vasemmalta. Alpo Suominen, Yrjö Salminen, Marjatta Koivisto, XX, Rauha Tuominen, Antti Lepistö

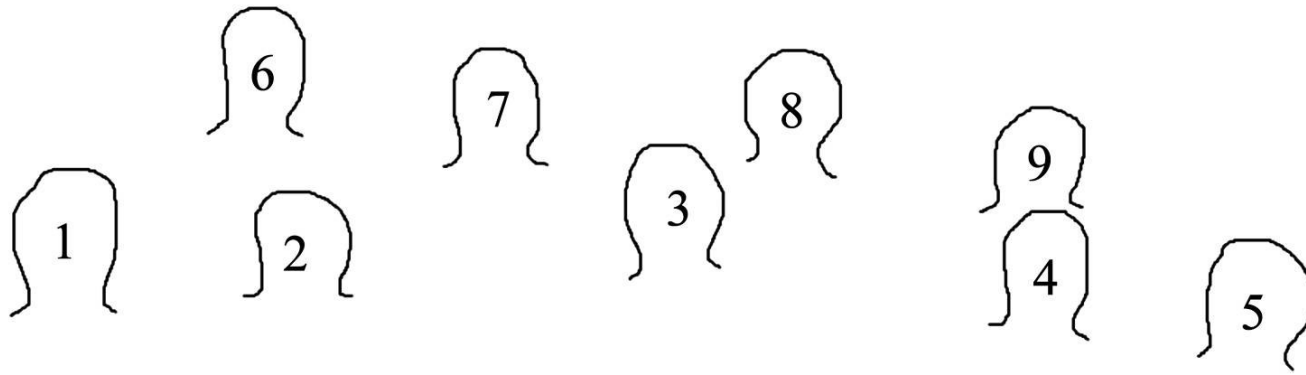

Roitto 1

Hongiston koulun oppilaat v. 1950

Eturivi, vas. 1 Tuulikki Luhtala, 2 Hilikka Kankare, 3 Sinikka Aaltonen, 4 Hilikka Nurmi, 5 Unto Aaltonen, 6 Voitto Hakamäki, 7 Taisto Hakamäki, 8 Viljo Virtanen, 9 Hannu Uitto, 10 opettaja Jouko Nevalainen, 11 Hanna Saksi, 12 Eila Puukka, 13 Tuija Koivisto, 14 Ritva Lehtinen, 15 Kalervo Nyholm, 16 Aaro Virtanen, 17 Teuvo Jokinen, 18 Veikko Nurmi, 19 Hannu Hakamäki, 20 Kyllikki Kalenius, 21 Kaija Linden, 22 Anna-Liisa Uitto, 23 Tuula Santalainen, 24 Ulla Aaltonen, 25 Pirkko Puukka, 26 Liisa Levonen, 27 Heikki Tamminen, 28 Erkki Patjas, 29 Hannu Kalenius, 30 Heimo Uitto, 31 Kauko Elovaara, 32 Tarmo Aaltonen, 33 Väinö Saksi

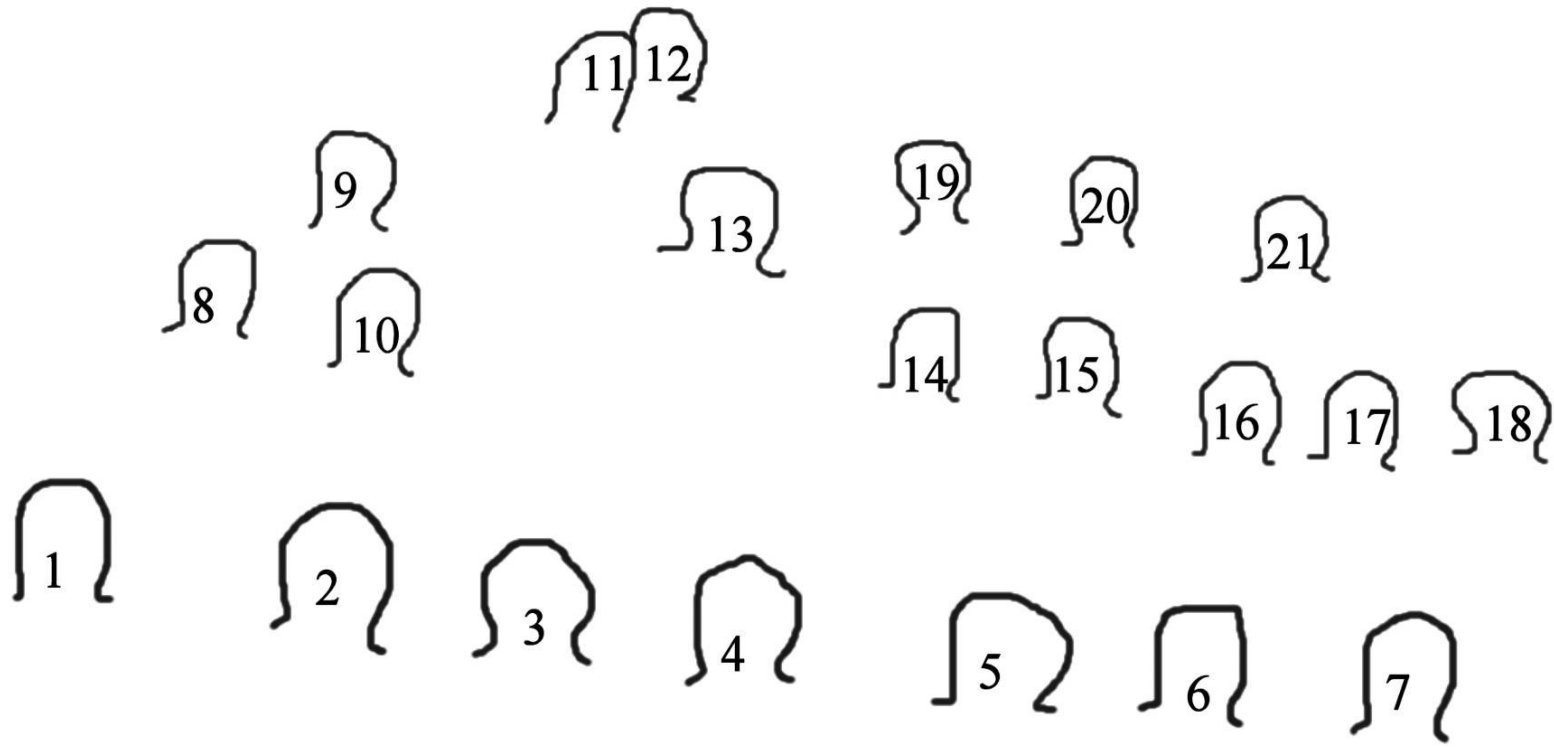

Roitto 3

Hongiston koulun oppilaita v. 1949

Eturivi, vas. 1 Eeva Saarinen, 2 Liisa Kujala, 3 Sari Ruuska, 4 Kaarina Patjas, 5 Kerttu Saarinen.
 Takarivi, vas. 6 Jyri Mikola, 7 Raimo Tuominen, 8 Niilo Luhtala, 9 Ilkka Laukkanen

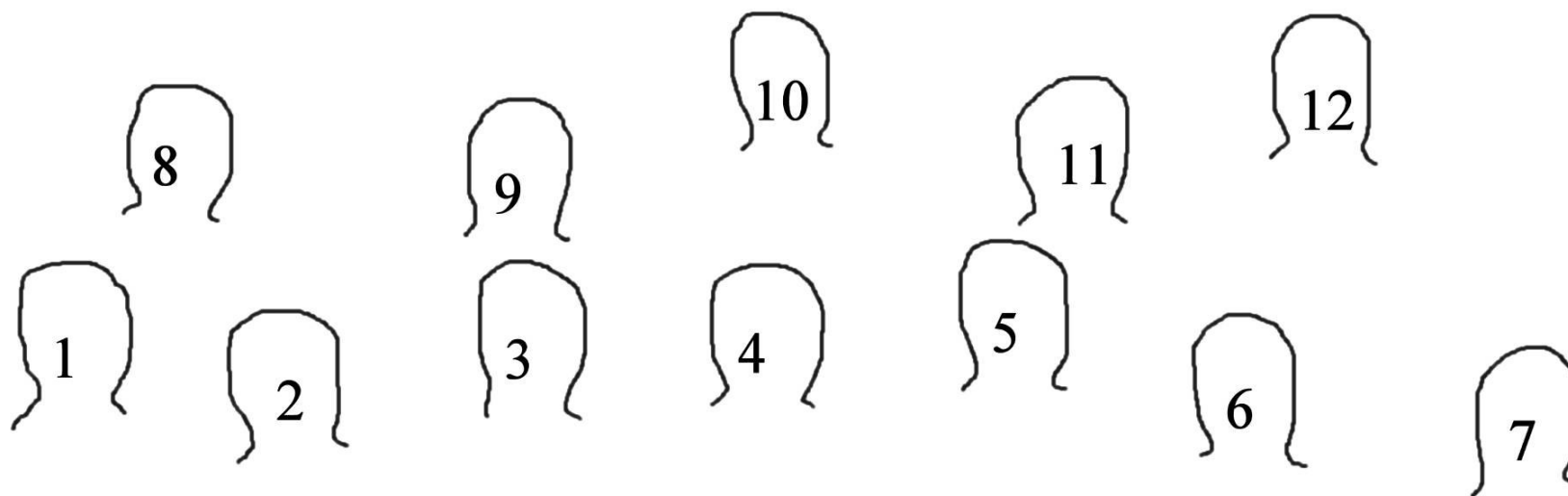

Uotila 4

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1949

Eturivi, vas. 1 Heikki Viironen, 2 Pertti Saksi, 3 Taisto Hakamäki, 4 Voitto Hakamäki, 5 Taisto Kollari, 6 Hannu Uitto, 7 Seppo Johansson.
 8 Viljo Virtanen, 9 Pentti Levonen, 10 Kari Ruuska, 11 lastenhoitaja Liisa Lintuaho 12 sylissään Pirjo Mäkinen, 13 opettaja Hilikka Mäkinen,
 14 Anneli Suominen, 15 Tuulikki Luhtala, 16 Eila Syrjälä, 17 Ritva Kaskinen, 18 Tuulikki Koivisto, 19 Hilikka Nurmi, 20 Hilikka Kankare, 21 Ritva Kalenius

Uotila 8

Hongiston koulun poikaoppilaita v. 1949

Eturivi, vas. 1 Matti Johansson, 2 Ilkka Ruuska, 3 Tauno Kivikallio, 4 Aulis Sintonen, 5 Heikki Kankare, 6 Teuvo Jokinen, 7 Kalervo Nyholm.
Takarivi, vas. 8 Väinö Runsten, 9 Kaino Suominen, 10 Jyri Mikola, 11 Unto Saarinen, 12 Pentti Lepistö

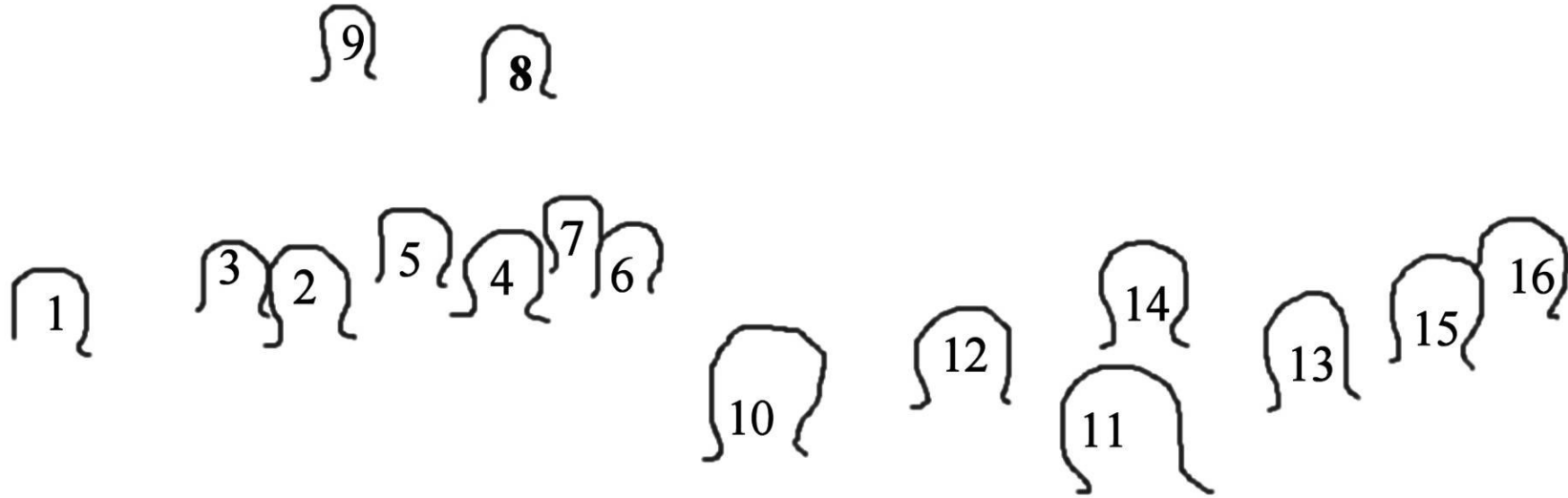
Urmias

Urmas

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1949

Eturivi, vas. 1 Hilkka Nurmi, 2 Tuija (Tuulikki) Koivisto, 3 Hilkka Kankare, 4 Maija-Liisa Kivikallio, 5 opettaja Hilkka Mäkinen, 6 Tuulikki Luhtala, 7 Pirkko Puukka, 8 Ritva Ruuska, 9 Ritva Kaskinen, 10 Ulla Aaltonen, 11 Kyllikki Kalenius, 12 Anna-Liisa Uitto, 13 Heimo Uitto, 14 Liisa Levonen, 15 Heikki Tamminen, 16 Kaija Linden, 16a Hannu Kalenius, 17 Tuula Santalainen, 18 Anja Suominen, 19 Jukka Lintuaho, 20 Heikki Viironen, 21 Seppo Johansson, 22 Erkki Patjas, 23 Voitto Hakamäki, 24 Taisto Hakamäki, 25 Taisto Koivisto, 26 XX

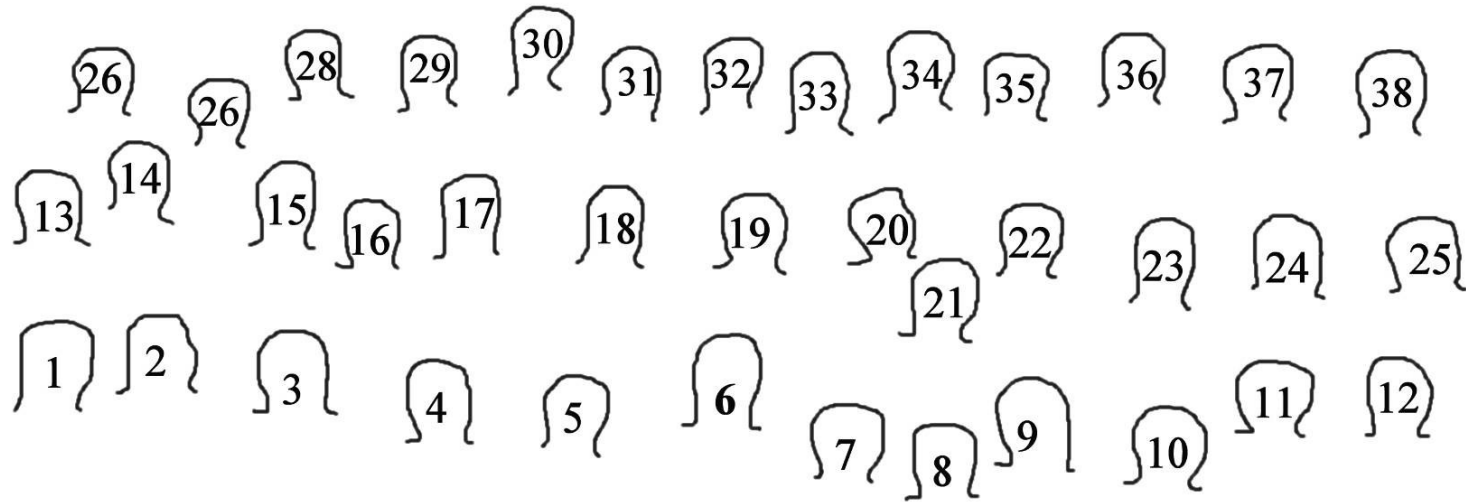
Kitula 36

Kitula 36

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1950

Vasen pulpettirivi edestä, 1 Hanna Kivikallio, 2 Raimo Toivonen, 3 Veikko Virtanen, 4 Heikki Tuominen, 5 Ulla Saarikoski, 6 Lea Uitto, 7 Anna-Liisa Lehtinen. Seisomassa 8 opettajat Hilikka Mäkinen, 9 Into Mäkinen. Oikea pulpettirivi edestä, 10 Pentti Levonen, 11 Eila Syrjälä, 12 Ritva Kalenius, 13 Seppo Johansson, 14 Pertti Saksi, 15 Kari Ruuska, 16 Anneli Suominen

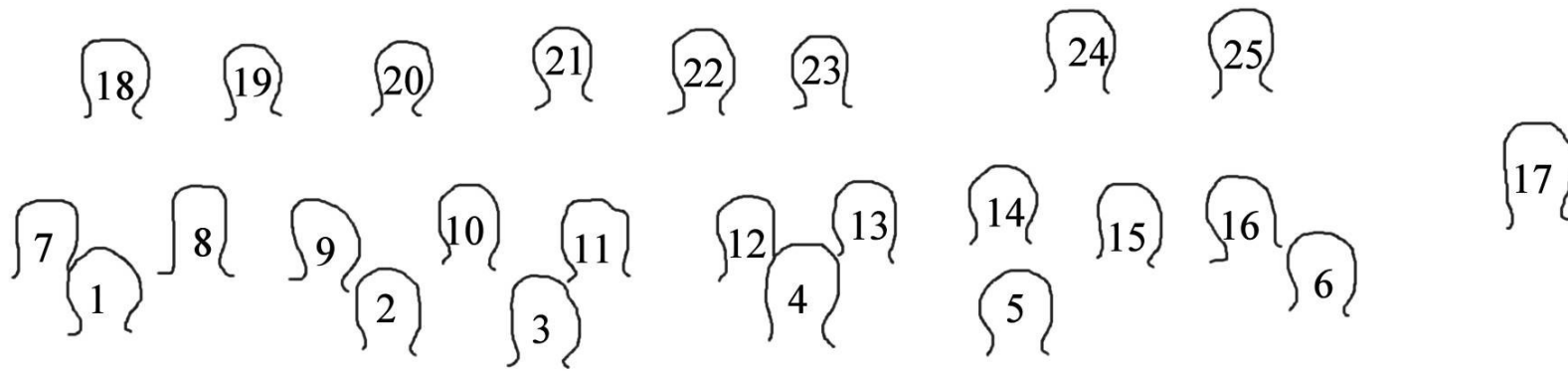

Leppäla 12

Hongiston koulun oppilaita v. 1950

Eturivi, vas. 1 Tauno Kivikallio, 2 Pauli Vyhtinen, 3 Aimo Kalenius, 4 Hanna Saksi, 5 Kaarina Aarnio, 6 opettaja Jouko Nevalainen, 7 Eila Puukka, 8 Sinikka Aaltonen, 9 Pirkko Valtonen, 10 Meeri Lepistö, 11 Maija-Liisa Saarikoski, 12 Salme Lepistö. Keskirivi, vas. 13 Jukka Saarinen, 14 Matti Johansson, 15 Ritva Virtanen, 16 Mailis Aaltonen, 17 Rauni Kalenius, 18 Kirsti Jokela, 19 Kerttu Hakamäki, 20 Maire Toivonen, 21 Ritva Lehtinen, 22 Annikki Lintuaho, 23 Väinö Saksi, 24 Vieno Santalainen, 25 Unto Saarinen. Takarivi, vas. 26 Veikko Johansson, 27 Aulis Sintonen, 28 Unto Aaltonen, 29 Risto Uitto, 30 Teuvo Jokinen, 31 Aarno Virtanen, 32 Veikko Nurmi, 33 Kauko Elovaara, 34 Kalervo Nyholm, 35 Lauri Laukkanen, 36 Hannu Hakamäki, 37 Tarmo Aaltonen, 38 Heikki Kankare

Uotila 3

Hongiston koulun oppilaita v. 1950

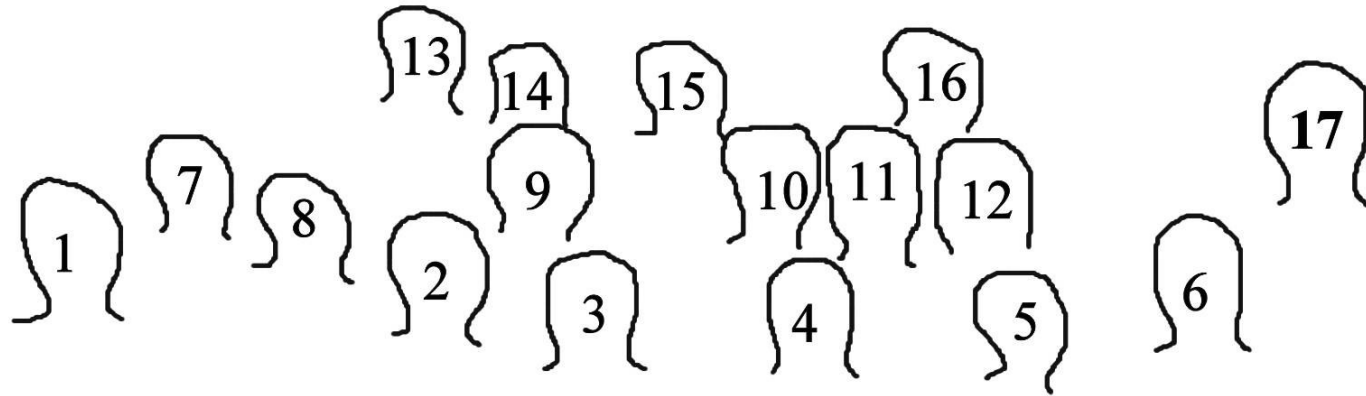
Eturivi, vas. 1 Ritva Ruuska, 2 Pirkko Puukka, 3 Ritva Kaskinen, 4 Voitto Hakamäki, 5 Taisto Hakamäki, 6 Hannu Uitto. Keskirivi, vas. 7 Liisa Le-
vonen, 8 Kylli Kalenius, 9 Anna-Liisa Uitto, 10 Tuula Santalainen, 11 Ulla Aaltonen, 12 Heikki Tamminen, 13 Hannu Kalenius, 14 Jukka Lintuaho,
15 Heimo Uitto, 16 Erkki Patjas, 17 opettaja Paula Nevalainen. Takarivi, vas. 18 Kaija Linden, 19 Hilikka Kankare, 20 Maija Liisa Kivikallio,
21 Tuulikki Koivisto, 22 Tuulikki Luhtala, 23 Hilikka Nurmi, 24 Viljo Virtanen, 25 Heikki Viironen

Pohjola 9

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1951

Eturivi, vas. 1 Riitta Luhtala, 2 Kyllikki Kankare, 3 Hanna Kivikallio, 4 Pirkko Ollinen, 5 Ritva Tuominen, 6 Kaija Alihaka, 7 Sirkka-Liisa Aaltonen, 8 Ulla Saarikoski, 9 Anja Vyhtinen, 10 Leena Tamminen, 11 Tuula Virtanen, 12 Anna-Liisa Lehtinen 13 Mirja Levonen, 14 Lea Uitto, 15 Liisa Saksi, 16 Veikko Puukka, 17 Ilo Järveläinen, 18 Pentti Virtanen, 19 Kalervo Suomela, 20 Raimo Toivonen, 21 Rauno Sintonen, 22 Pentti Levonen, 23 Veikko Virtanen, 24 Pentti Suominen, 25 Heikki Tuominen, 26 opettaja Eila Heiskanen

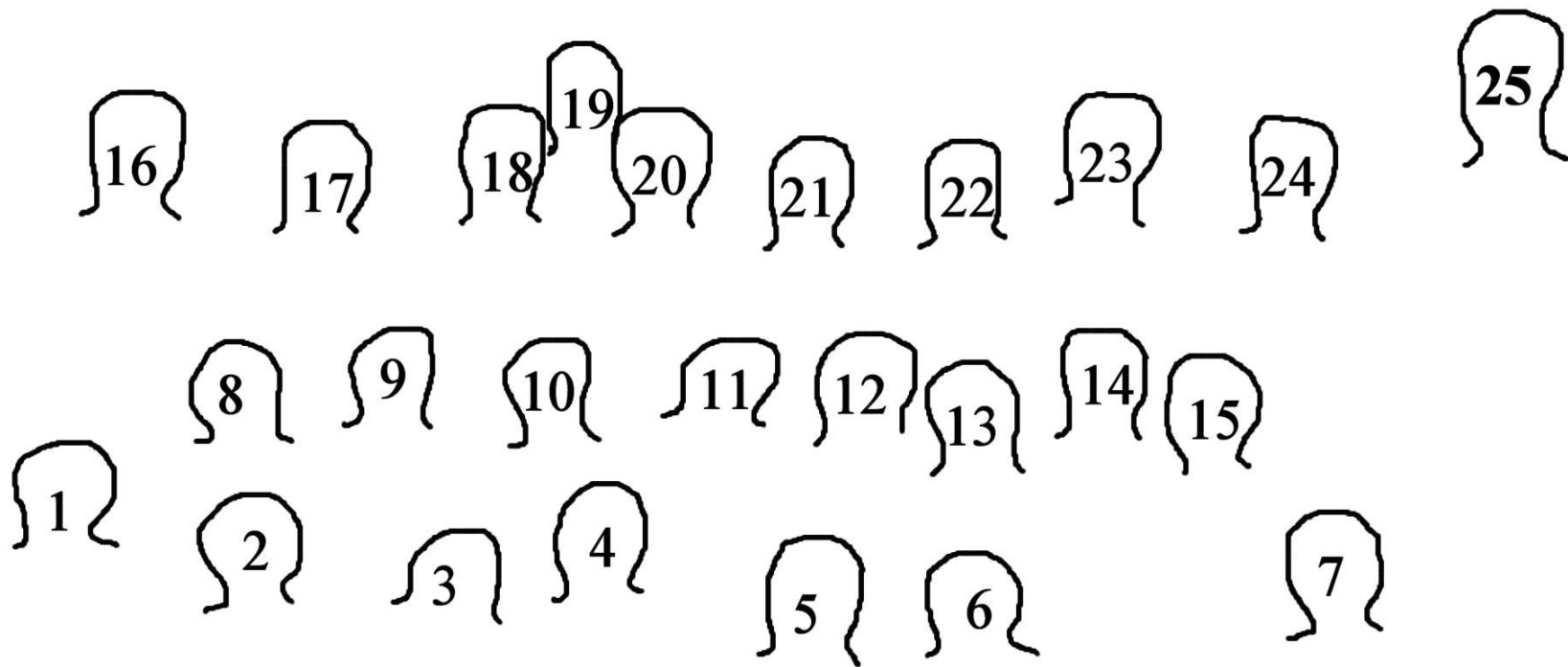

Uotila 9

Hongiston koulun oppilaita v. 1952, luokat III-IV

Eturivi, vas.1 Leena Tamminen, 2 Ulla Saarikoski, 3 Hanna Kivikallio, 4 Riitta Luhtala, 5 Lea Uitto, 6 Heikki Tuominen, 7 Ritva Kaskinen, 8 Ritva Kalenius, 9 Raimo Toivonen, 10 Veikko Virtanen, 11 Pertti Saksi, 12 Seppo Johansson, 13 Anneli Suominen, 14 Eila Syrjälä, 15 Anna-Liisa Lehtinen, 16 Pentti Levonen, 17 opettaja Paula Nevalainen

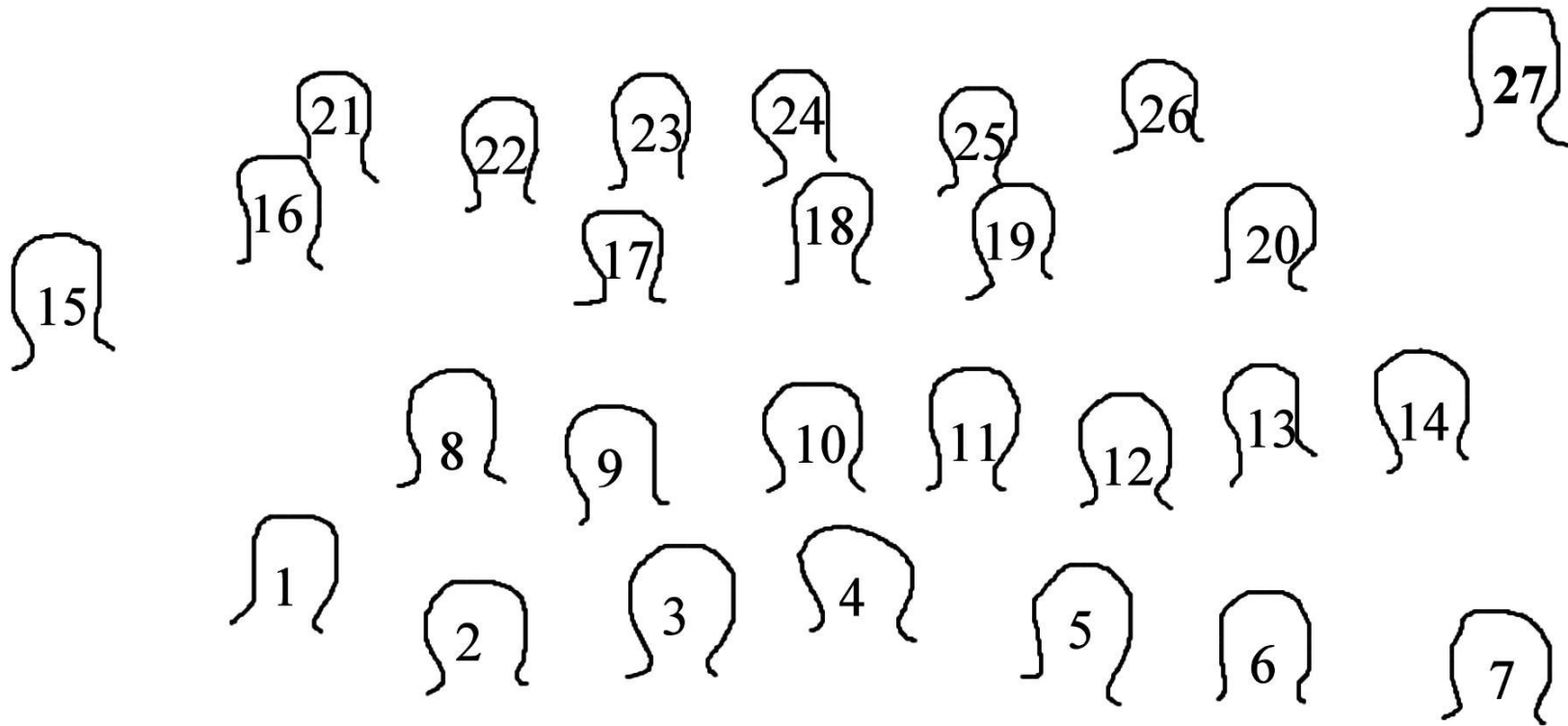
Kitula 66

Hongiston koulun oppilaita v. 1953, luokat III-IV 3-4

Eturivi, vas. 1 Anja Vyhtinen, 2 Pirkko Ollinen, 3 Kyllikki Kankare, 4 Liisa Saksi, 5 Hanna Kivikallio, 6 Lea Uitto, 7 Ritva Tuominen.

Keskirivi, vas. 8 Kaija Alihaka, 9 Leena Tamminen, 10 Tuula Virtanen, 11 Riitta Luhtala, 12 Sirkka-Liisa Aaltonen, 13 Mirja Levonen, 14 Anna-Liisa Lehtinen, 15 Ulla Saarikoski. Takarivi, vas. 16 Kalervo Suomela, 17 Pentti Suominen, 18 Veikko Puukka, 19 Raimo Toivonen, 20 Ilpo Järveläinen, 21 Rauno Sintonen, 22 Heikki Tuominen, 23 Veikko Virtanen, 24 Pentti Levonen, 25 opettaja Paula Nevalainen

Uotila 5

Hongiston koulun oppilaat v. 1953

Eturivi, vas.1 Hilikka, Nurmi, 2 Kaija Linden, 3 Pirkko Puukka, 4 Hilikka Kankare, 5 Anneli Suominen, 6 Ritva Kaskinen, 7 Ritva Kalenius. Keski-rivi, vas. 8 Tuula Santalainen, 9 Anna-Liisa Uitto, 10 Tuulikki Luhtala, 11 Liisa Levonen, 12 Ulla Aaltonen, 13 Tuulikki Koivisto 14 Kyllikki Kalenius. Takarivi, vas. 15 Taisto Hakamäki, 16 Viljo Virtanen, 17 Pertti Saksi, 18 Hannu Uitto, 19 Seppo Johansson, 20 Voitto Hakamäki, 21 Heimo Uitto, 22 Jukka Lintuaho, 23 Kauko Elovaara, 24 Heikki Tamminen, 25 Hannu Kalenius, 26 Erkki Patjas, 27 opettaja Jouko Nevalainen

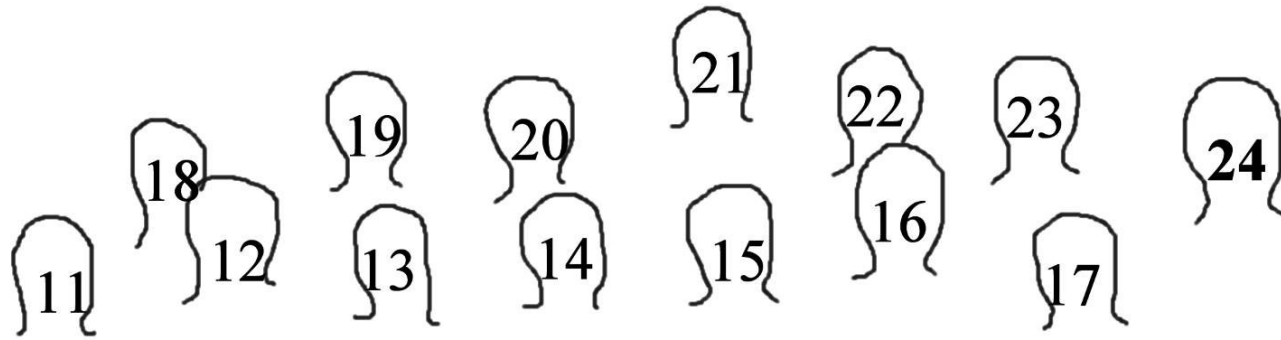

Jokinen 7

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1954

Eturivi, vas.1 Esa Syrjälä, 2 Reijo Laukkanen, 3 Kauko Kaskinen, 4 Leena Hernevaara, 5 Eeva-Liisa Tuominen, 6 XX, 7 Marjatta Uitto, 8 XX, 9 Helena Nyholm, 10 Leena Aaltonen, 11 Raija Kalenius, 12 opettaja Irma Aaltonen, 13 Asko Alihaka, 14 Veli-Pekka Puukka, 15 Ritva Aho, 16 Kaija Luhtala, 17 Eila Tuominen, 18 XX, 19 keittäjä Kerttu Aaltonen, 20 Heikki Peltola, 21 Hannu Tikka, 22 Pentti Virtanen, 23 Arto Johansson, 24 XX, 25 Risto Johansson, 26 Lasse Lintuaho, 27 XX, 28 Matti Linden, 29 Tapio Tuominen, 30 Ritva Jokinen, 31 Marjatta Tamminen

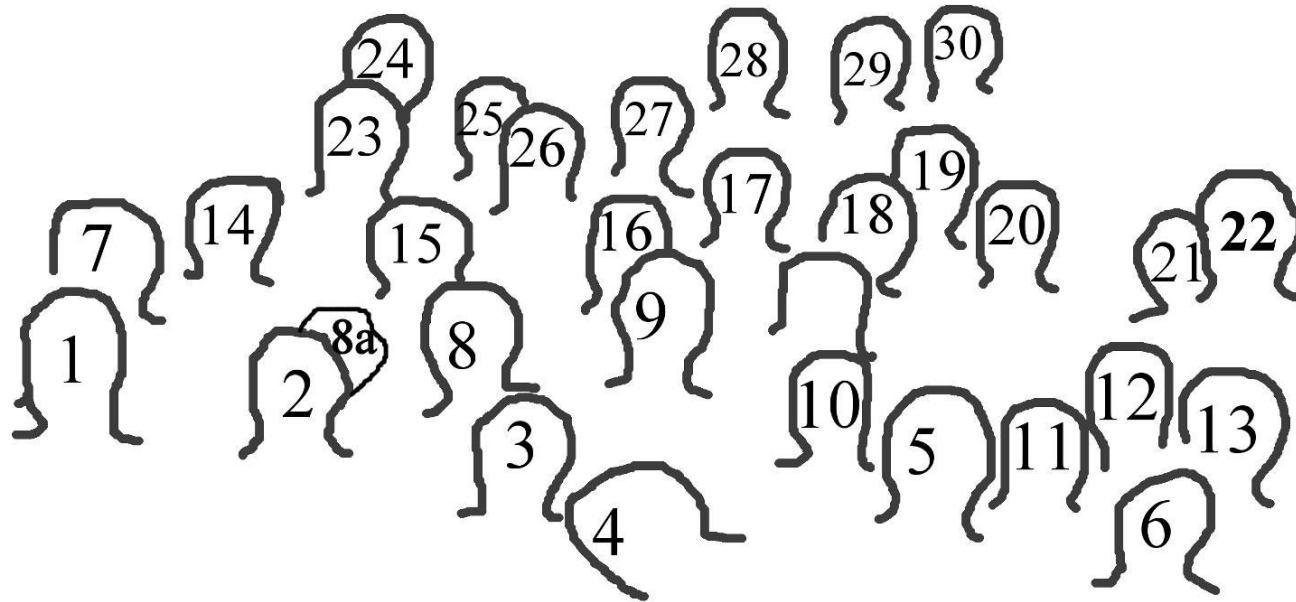

Kitula 38

Hongiston koulun oppilaita v. 1954, luokat V-VII,

Eturivi, vas. 1 Raimo Toivonen, 2 Pentti Levonen, 3 Voitto Hakamäki. 2. rivi, vas. 4 Ulla Saarikoski, 5 Riitta Luhtala, 6 Leena Tamminen, 7 Hanna Kivikallio, 8 Lea Uitto, 9 Anna-Liisa Lehtinen 10 Ritva Kaskinen. 3. rivi vas. 11 Ritva Kalenius, 12 Hilikka Nurmi, 13 Anneli Suominen, 14 Tuija Koivisto, 15 Hilikka Kankare, 16 Tuulikki Luhtala, 17 Seppo Johansson. Takarivi, vas. 18 Heikki Tamminen, 19 Veikko Virtanen, 20 Pertti Saksi, 21 Viljo Virtanen, 22 Hannu Uitto, 23 Taisto Hakamäki, 24 opettaja Jouko Nevalainen

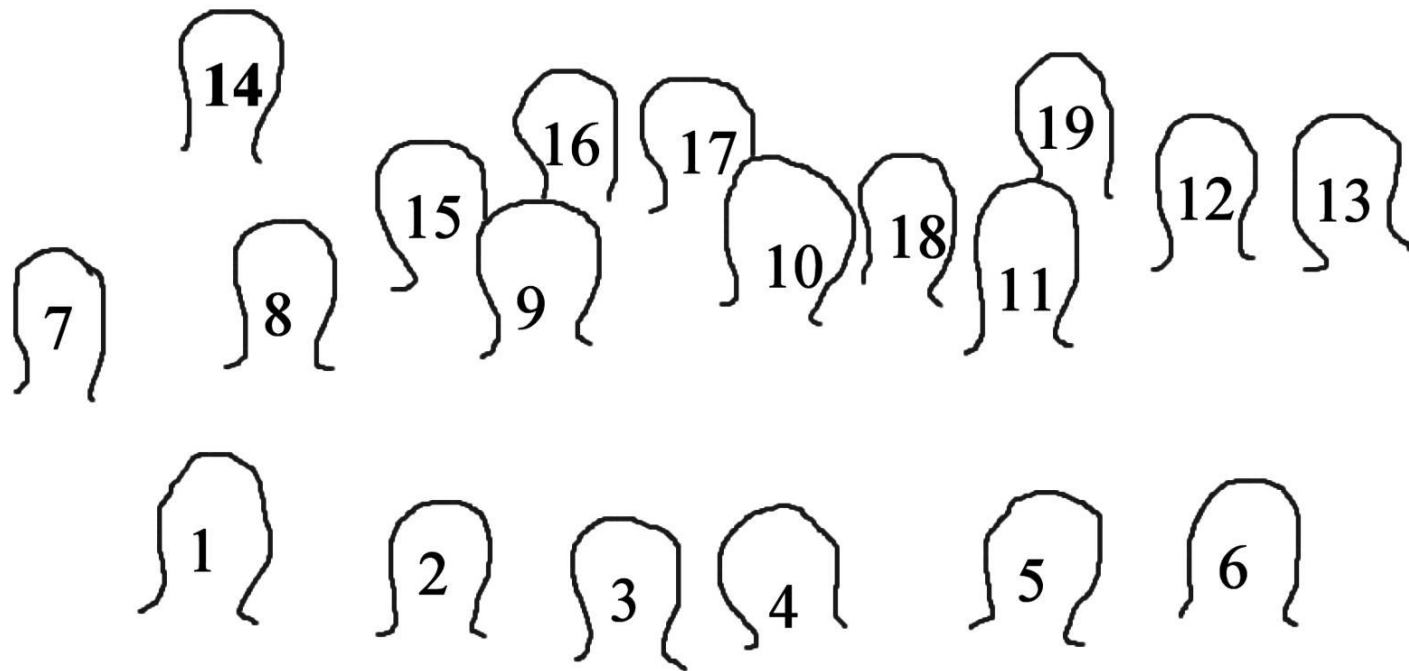

Vapaaranta 2

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1954, luokat I-II

Eturivi, vas. 1 Paula Ollinen, 2 Marja-Leena Halme, 3 Helena Nyholm, 4 Leena Nyholm, 5 Pirjo Linden, 6 Maila Uitto, 7 Kirsti Tammi, 8a Leena Hernevaara, 8 Anni Santalainen, 9 Eila Tuominen, 10 Ulla Aho, 11 Terttu Sintonen, 12 Aulikki Kallio, 13 Anja Jokela, 14 Kauko Kaskinen, 15 Pekka Linden, 16 Asko Alihaka, 17 Reijo Laukkanen, 18 Timo Suomela, 19 Seppo Tiensuu, 20 Veli-Pekka Puukka, 21 Pertti Luhtala, 22 opettaja Eila Heiskanen, 23 Hannu Tikka, 24 Lasse Lintuaho, 25 Raimo Sintonen, 26 Heikki Peltola, 27 Ilkka Uotila, 28 Kari Suomela, 29 Rauno Virtanen, 30 Arto Johansson

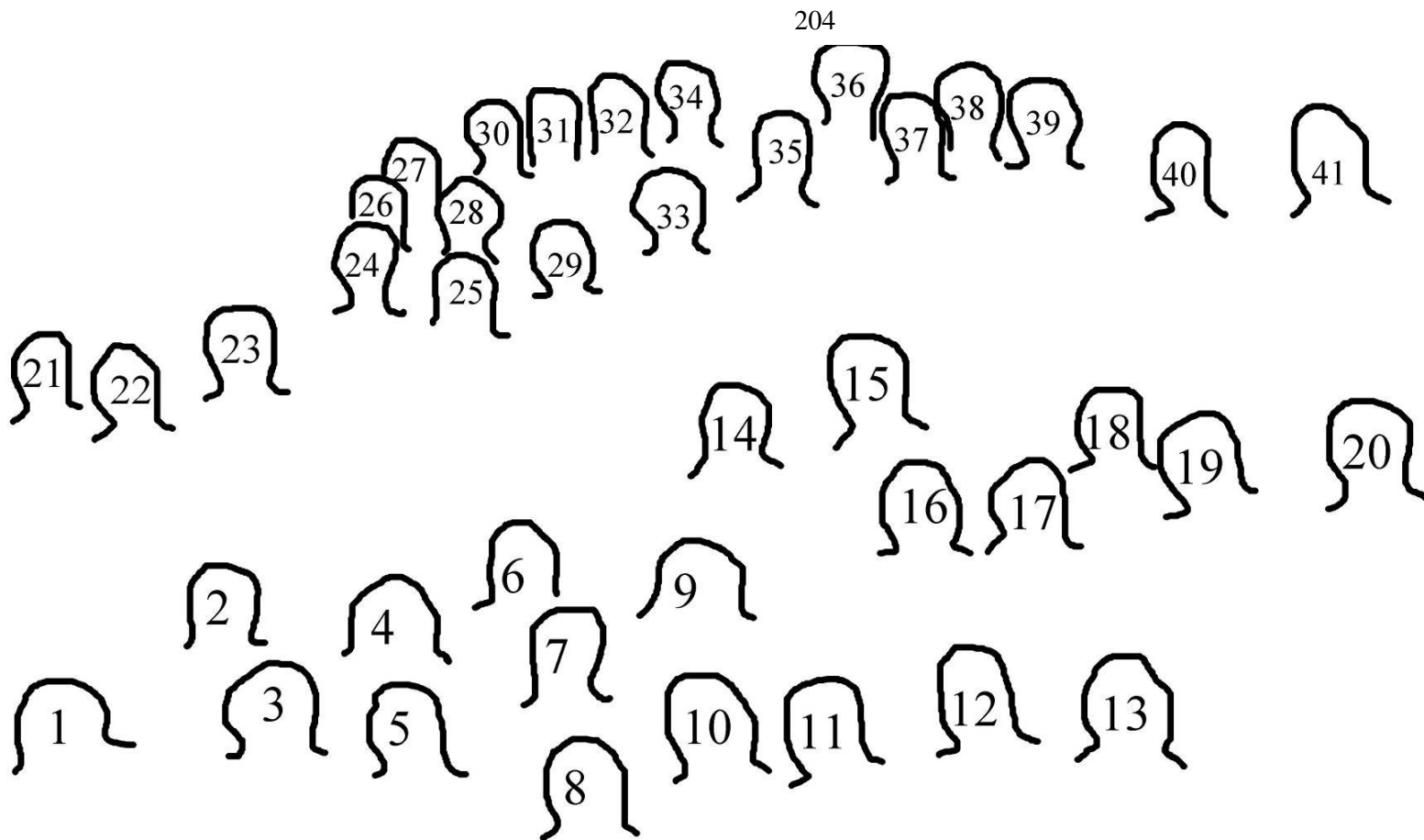

Kitula 39

Hongiston koulun oppilaita v. 1955, luokat IV-VII

Eturivi, vas. 1 Kyllikki Kankare, 2 Leena Aaltonen, 3 Marjatta Uitto, 4 Kaija Luhtala, 5 Mirja Levonen, 6 Tuula Virtanen. Keskirivi, vas. 7 Tapio Tuominen, 8 Anja Vyhtinen, 9 Sirkka-Liisa Aaltonen, 10 Riitta Luhtala, 11 Liisa Saksi, 12 Leena Tamminen, 13 Anna-Liisa Lehtinen. Takarivi, vas. 14 opettaja Jouko Nevalainen, 15 Ritva Kaskinen, 16 Pertti Saksi, 17 Pirkko Ruohomäki, 18 Hanna Kivikallio, 19 Pentti Levonen

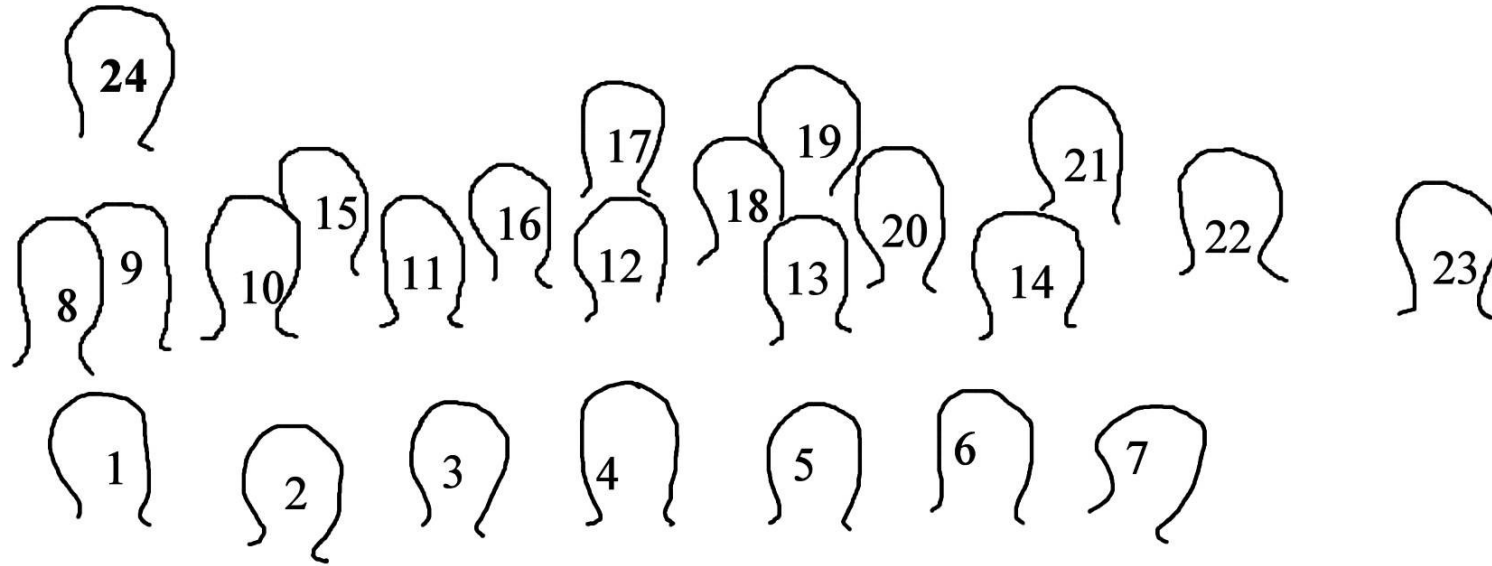

Uotila 11

Tapalan ja Hongiston koulun oppilaita yhteiskuvassa v. 1955

Eturivi, vas. 1 Terttu Sintonen, 2 Helena Nyholm, 3 Pirjo Linden, 4 Leena Nyholm, 5 Raimo Laukkanen, 6 Mirja Mäki, 7 Reijo Laukkanen, 8 Antti Tuominen, 9 Kirsti Tammi, 10 Tauno Heinonen, 11 Pekka Linden, 12 Raimo Sintonen, 13 Ilmari Lehtonen, 14 opettaja Anna-Liisa Henriksson, 15 opettaja Pentti Henriksson, 16 Matti Linden, 17 Pentti Virtanen, 18 Pentti Suominen, 19 Arto Johansson, 20 Rauno Virtanen, 21 Anja Jokela, 22 Irma Tuominen, 23 Lauri Koivisto, 24 Eila Tuominen, 25 Ulla Aho, 26 Raija Kalenius, 27 Marjatta Tamminen, 28 Lea Uitto, 29 Eeva Tuominen, 30 Ulla Saarikoski, 31 Ritva Jokinen, 32 Ritva Kalenius, 33 Leena Tuominen, 34 Anneli Suominen, 35 Heikki Tuominen, 36 keittäjä Aili Jokinen, 37 Ilpo Järveläinen, 38 Seppo Johansson, 39 Risto Johansson, 40 Taisto Heinonen, 41 Hannu Tikka

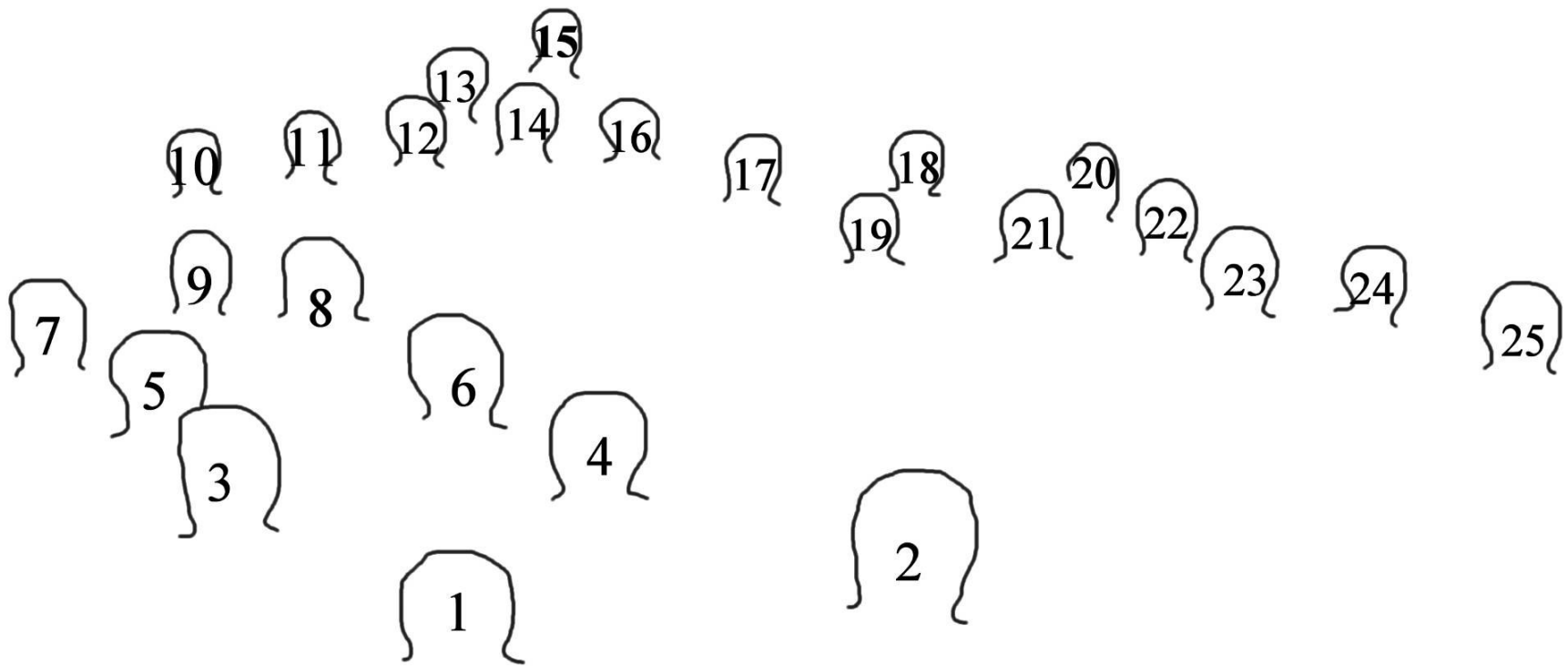

Anttila 8

Hongiston koulun oppilaita v. 1956, luokat I-III

Eturivi, vas. 1 Matti Luhtala, 2 Anneli Kivikallio, 3 Maila Uitto, 4 Simo Aaltonen, 5 Veli-Matti Lintuaho, 6 Eero Anttila, 7 Riitta Naumi, 8 Pekka Uotila, 9 Seppo Tiensuu, 10 Anni Santalainen, 11 Ilkka Uotila, 12 Kauko Kaskinen, 13 Heimo Hakamäki, 14 Tarja Levonen. 15 Asko Alihaka, 16 Veli-Pekka Puukka. 17 Heikki Peltola, 18 Pertti Luhtala, 19 Lasse Lintuaho, 20 Timo Suomela, 21 Paula Ollinen, 22 Marja-Leena Halme, 23 Leena Hernevaara, 24 opettaja Paula Nevalainen

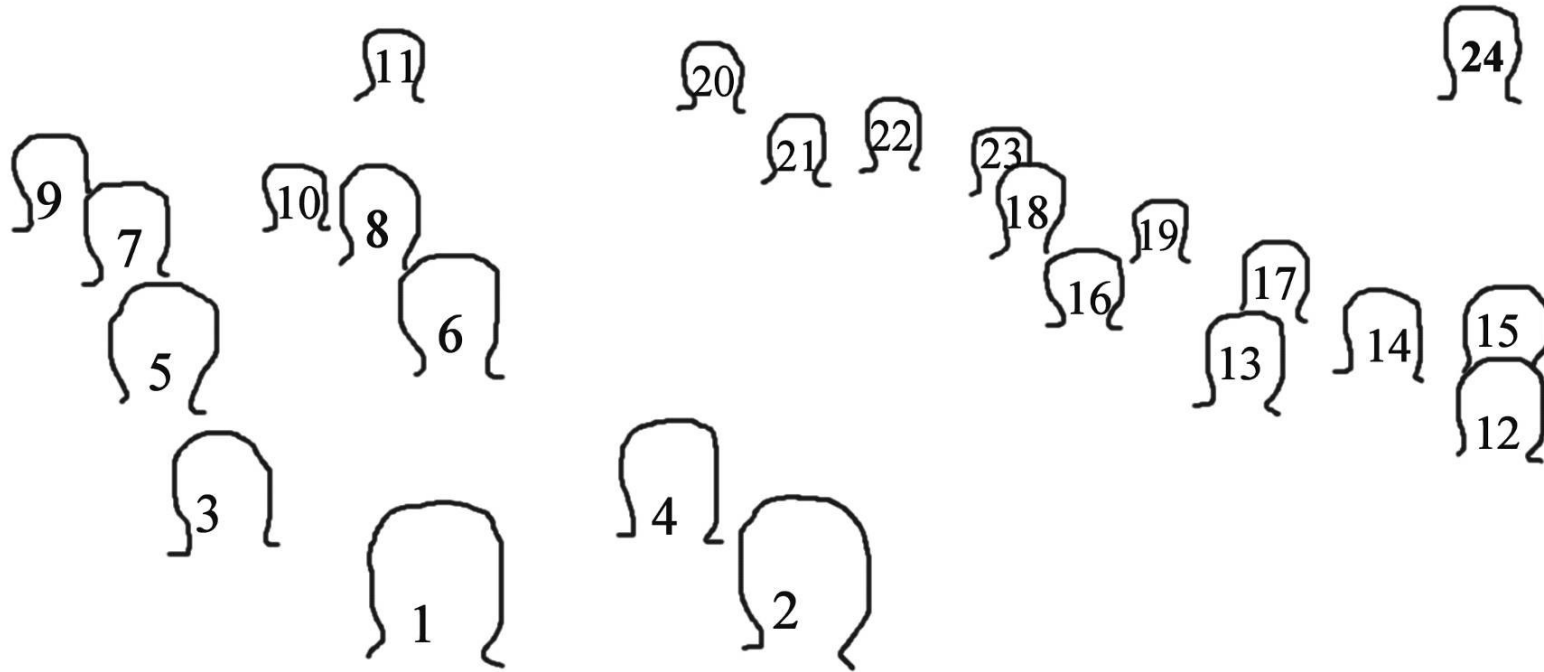
Kitula 40

Kitula 40

Hongiston koulun oppilaita v. 1956, luokat IV-VII

Vasen pulpettirivi, edestä vas. 1 Leena Hernevaara, 2 Lasse Lintuaho, 3 Veli-Pekka Puukka, 4 Kauko Kaskinen, 5 Heikki Peltola, 6 Pertti Luhtala, 7 Asko Alihaka, 8 Kari Suomela, 9 Marja-Leena Halme. Takana seisomassa, vas.10 Marjatta Uitto, 11 Kaija Luhtala, 12 Leena Aaltonen, 13 Kyllikki Kankare, 14 Tuula Virtanen, 15 opettaja Jouko Nevalainen 16 Sirkka-Liisa Aaltonen, 17 Hanna Kivikallio, 18 Leena Tamminen, 19 Esa Syrjälä, 20 Pentti Levonen; 21 Anna-Liisa Lehtinen, 22 Riitta Luhtala, 23 Liisa Saksi, 24 Mirja Levonen, 25 Anja Vyhtinen

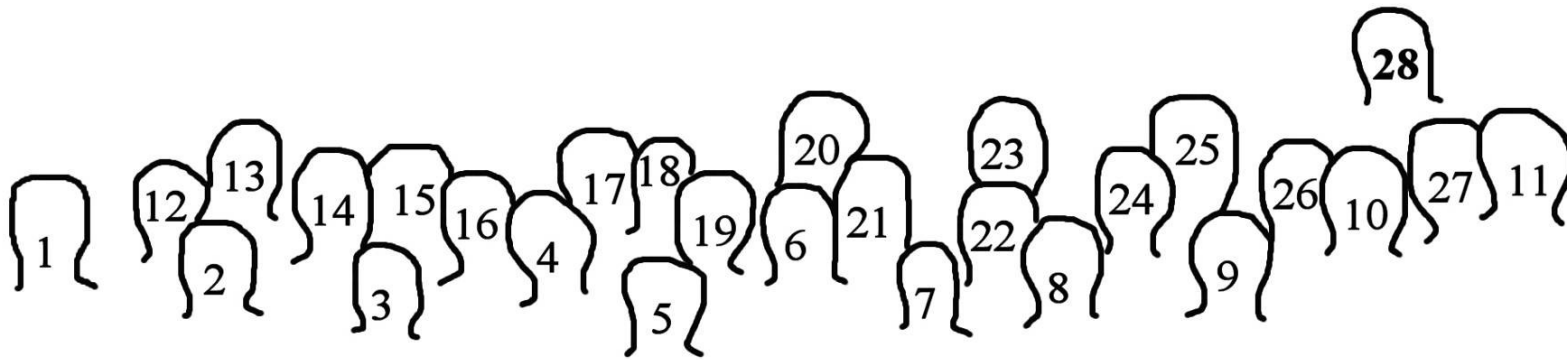

Onnela 4

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1956

Vasen pulpettirivi, vas. 1 Pekka Vesala, 2 Seppo Kallio, 3 Helena Luhtala, 4 Juha Levenon, 5 Seppo Puolaviita, 6 Tapio Saksi, 7 Kirsti Anttila, 8 Heikki Helmivuori, 9 Timo Suomela, 10 Maila Uitto, 11 Seppo Tiensuu. Oikea pulpettirivi, edestä 12 Matti Luhtala, 13 Veli-Matti Lintuaho, 14 Simo Aaltonen, 15 Anneli Kivikallio, 16 Tarja Levenon, 17 Riitta Naumi, 18 Pekka Uotila, 19 Heimo Hakamäki, 20 Ulla Aho, 21 Anni Santalainen, 22 Ilkka Uotila, 23 Eero Anttila 24 opettaja Terttu Roitto

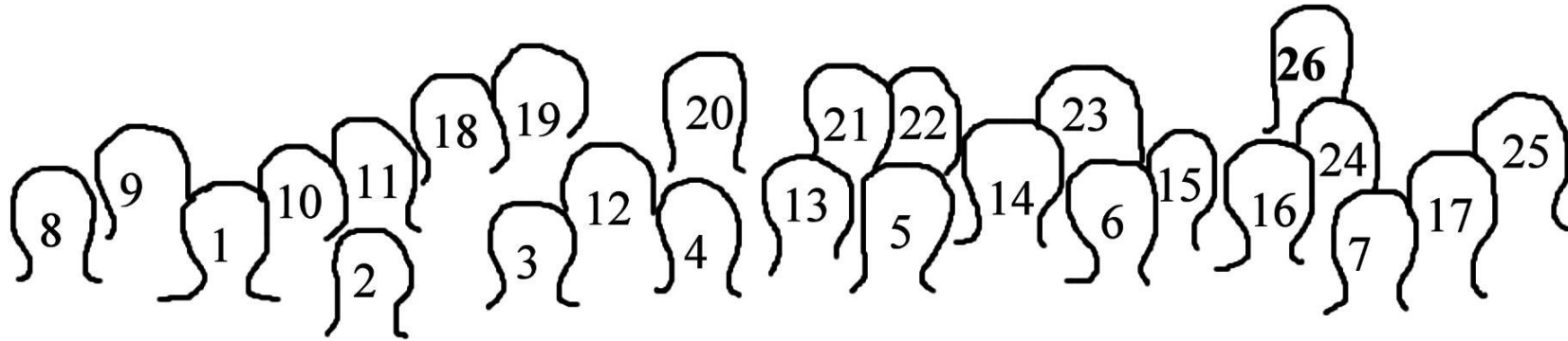

Anttila 15

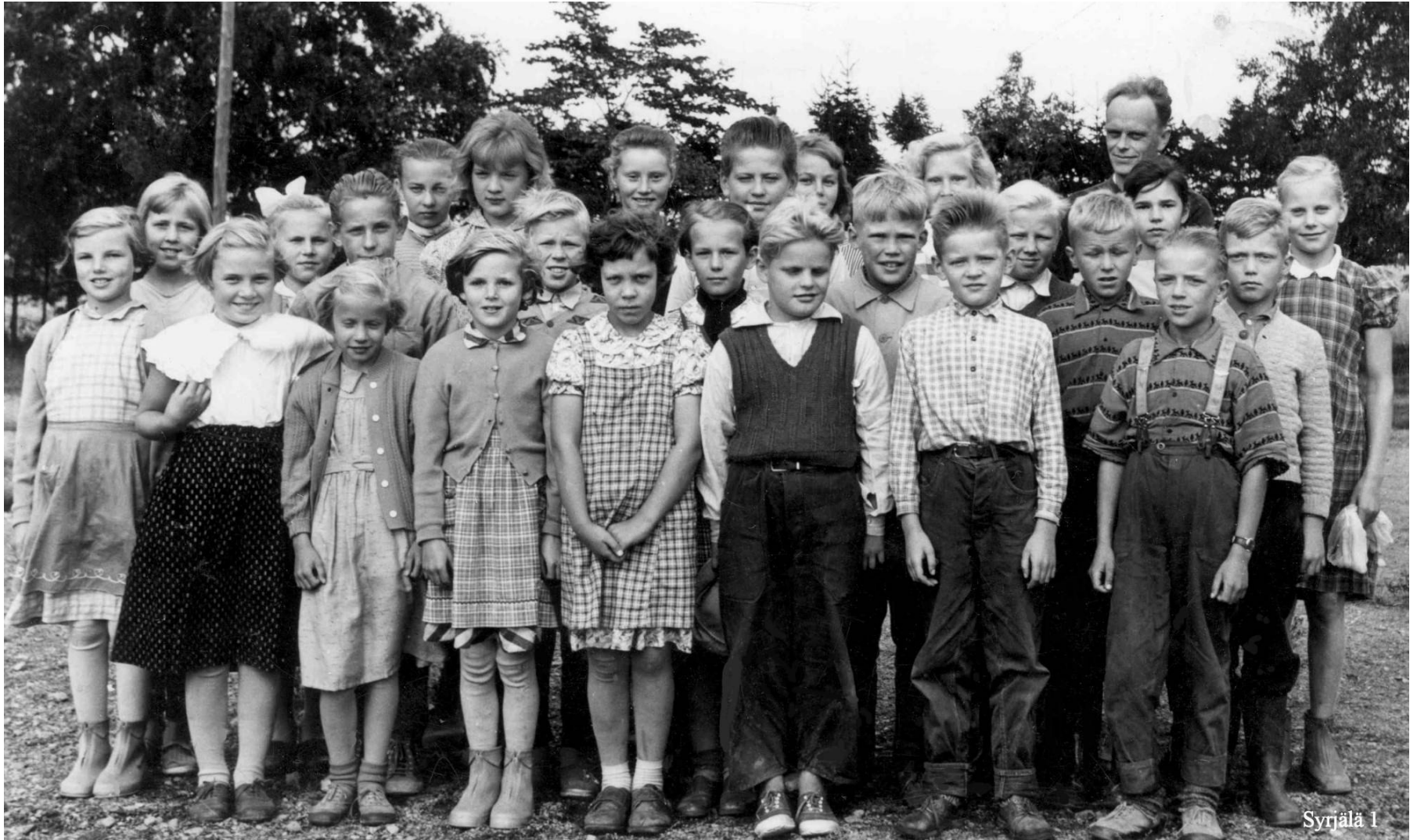

Ryppylänmäen alakoulun oppilaat v. 1957, luokat I-III

Eturivi, vas. 1 Katri Nevalainen, 2 Helena Luhtala, 3 Tarmo Nieminen, 4 Juha Levonen, 5 Jorma Leino, 6 Leena Anttila, 7 Veikko Hakamäki, 8 Reima Alihaka, 9 Tarja Hernevaara, 10 Seppo Kallio, 11 Kirsti Anttila, 12 Matti Luhtala, 13 Riitta Naumi, 14 Tarja Levonen, 15 Eero Anttila, 16 Veli-Matti Lintuaho, 17 Seppo Puolaviita, 18 Heimo Hakamäki, 19 Pekka Vesala, 20 Heikki Helmivuori, 21 Anneli Kivikallio, 22 Anita Mäki, 23 Pekka Uotila, 24 Sanna Kallio, 25 Tapio Saksi, 26 Pekka Tiensuu, 27 Simo Aaltonen, 28 opettaja Terttu Roitto

Syrjäla 1

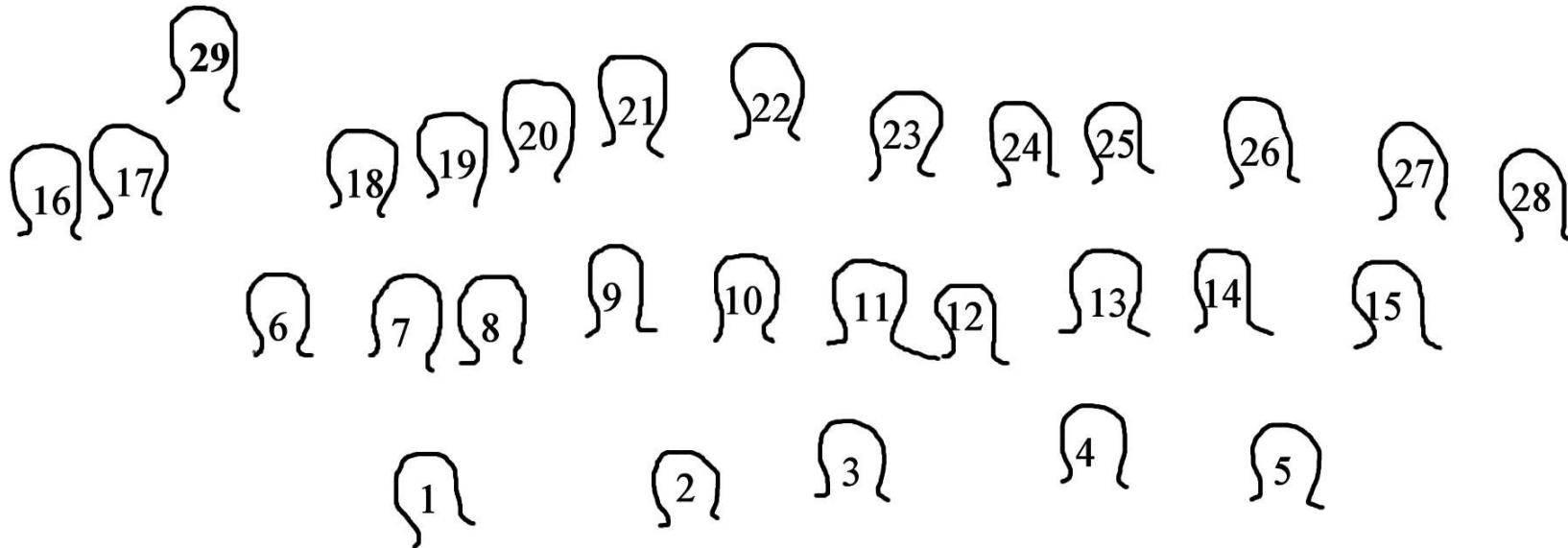

Hongiston koulun oppilaita v. 1958

Eturivi, vas. 1 Ulla Aho, 2 Maila Uitto, 3 Pirjo Nieminen, 4 Leena Hernevaara, 5 Seppo Tiensuu, 6 Timo Suomela, 7 Kauko Kaskinen, 8 Marja Nieminen, 9 Kaija Luhtala, 10 Anni Santalainen, 11 Esa Syrjälä, 12 Asko Alihaka, 13 Marjatta Uitto, 14 Lasse Lintuaho, 15 Heikki Peltola, 16 Pertti Luhtala, 17 Ilkka Uotila, 18 Anja Vyhtinen, 19 Kyllikki Kankare, 20 Tuula Virtanen, 21 Kari Suomela, 22 Mirja Levonen, 23 Liisa Saksi, 24 Sirkka-Liisa Aaltonen, 25 Leena Aaltonen, 26 opettaja Jouko Nevalainen

Keväällä kaikki kunnan koulujen oppilaat kokoontuneena jumalanpalveluksen jälkeen Kosken T.L. kirkon edustalle kuvaan v. 1958.

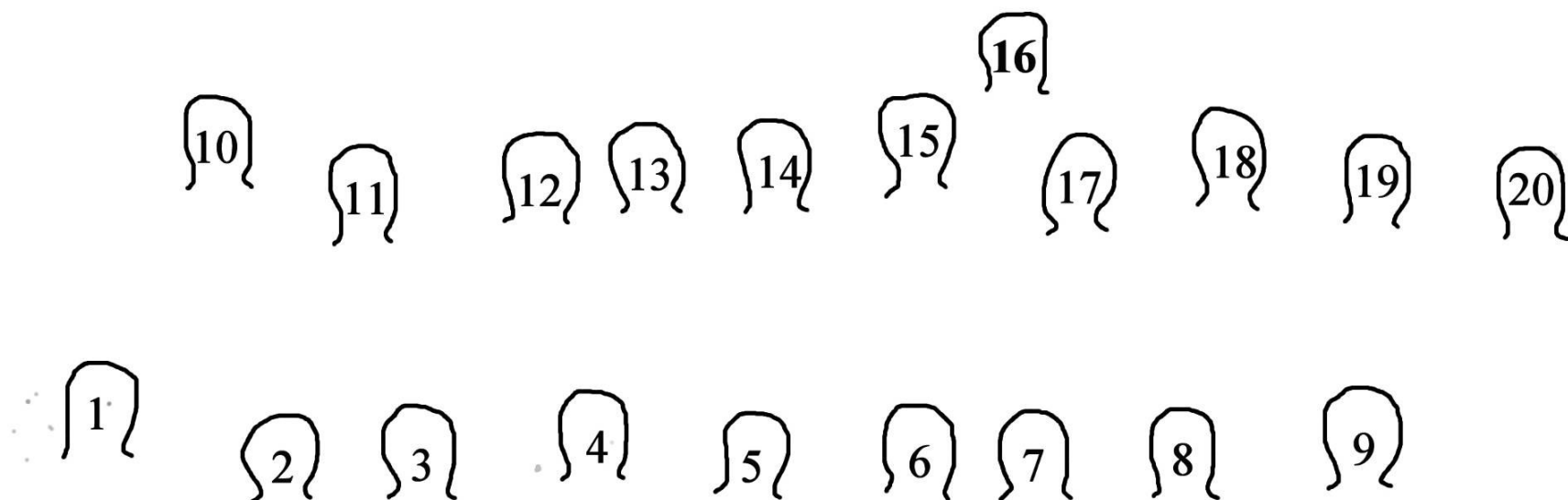

Anttila 10

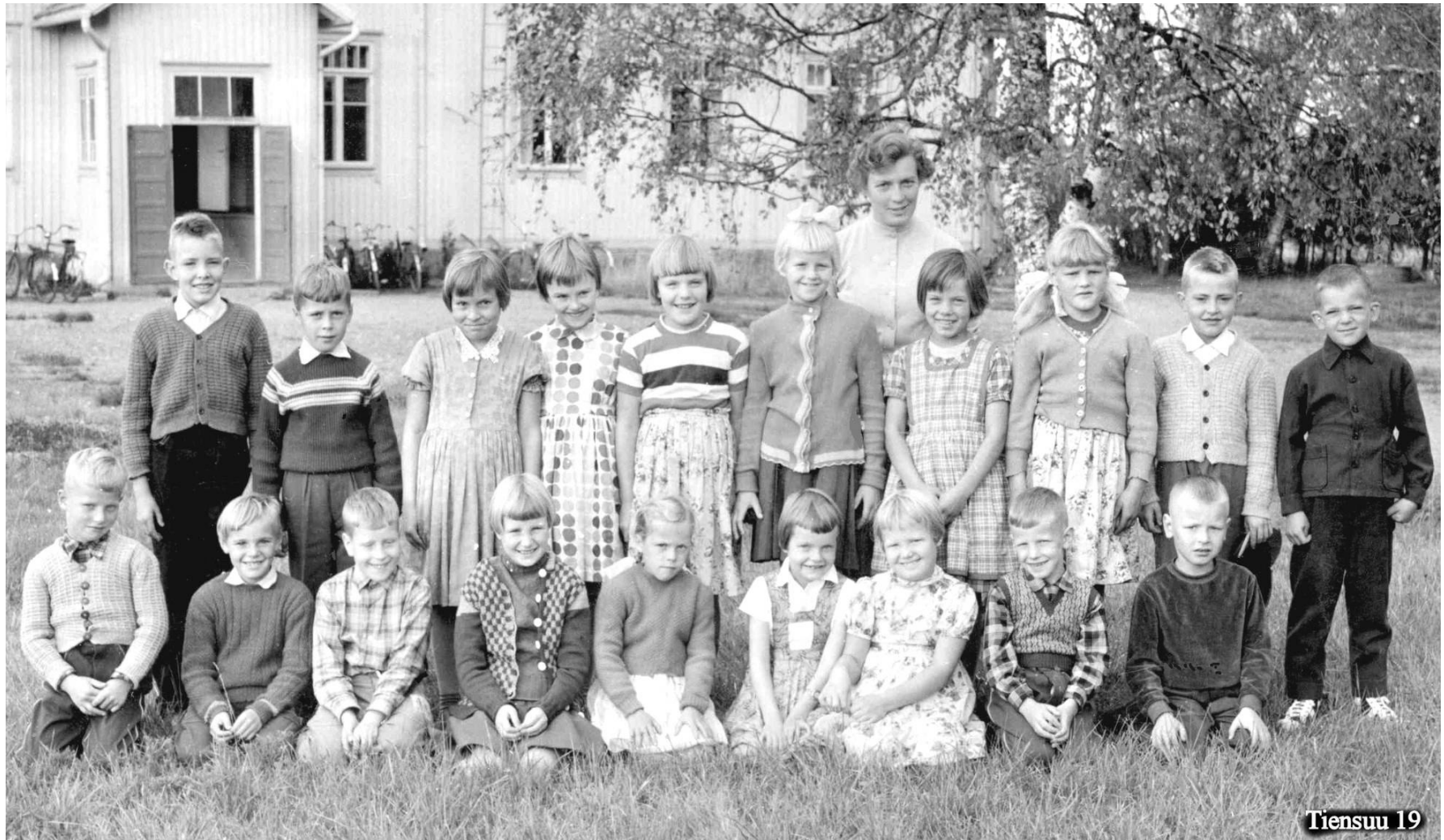

Hongiston koulun oppilaita v. 1959, luokat IV-VIII

Eturivi, vas. 1 Eero Anttila, 2 Anneli Kivikallio, 3 Tarja Hernevaara, 4 Kiello Sutinen, 5 Matti Luhtala. Keskirivi, vas. 6 Maila Uitto, 7 Pirjo Nieminen, 8 Riitta Naumi, 9 Leena Aaltonen, 10 Marjatta Uitto, 11 Kaija Luhtala, 12 Tarja Levonen, 13 Ulla Aho, 14 Marja Nieminen, 15 Heimo Hakamäki. Takarivi, vas. 16 Kauko Kaskinen, 17 Timo Suomela, 18 Pertti Luhtala, 19 Ilkka Uotila, 20 Lasse Lintuaho, 21 Esa Syrjälä, 22 Kari Suomela, 23 Heikki Peltola, 24 Asko Alihaka, 25 Pekka Uotila, 26 Seppo Tiensuu, 27 Simo Aaltonen, 28 Veli-Matti Lintuaho, 29 opettaja Jouko Nevalainen.

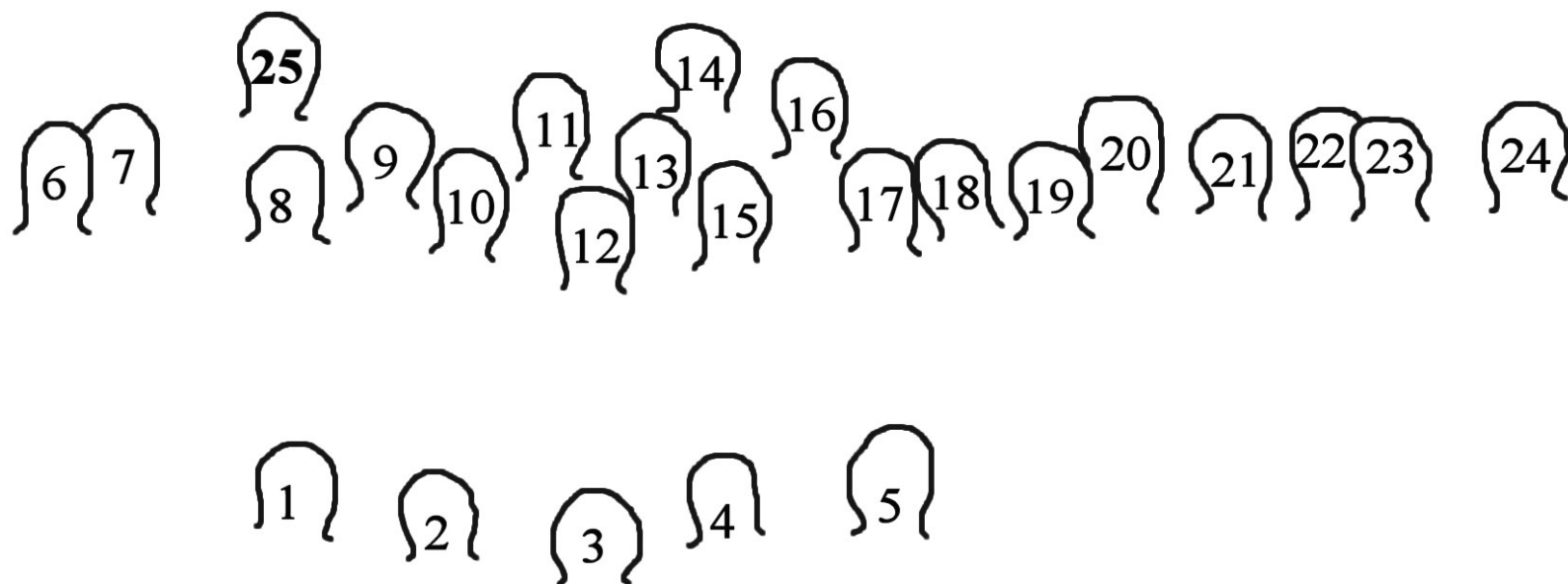

Tiensuu 19

Hongiston koulun oppilaita v. 1959, luokat I-III

Eturivi, vas. 1 Ilpo Eskolin, 2 Tarmo Nieminen, 3 Martti Halme, 4 Raija Virtanen, 5 Reija Alihaka, 6 Aila Naumi, 7 Pirjo Levonen, 8 Markku Uitto, 9 Risto Tähtinen. Takarivi, vas. 10 Pekka Tiensuu, 11 Reima Alihaka, 12 Anita Mäki, 13 Katri Nevalainen, 14 Sirpa Tiensuu, 15 Sanna Kallio, 16 opettaja Terttu Roitto, 17 Tarja Hernevaara, 18 Seija Tiensuu, 19 Pertti Tiensuu, 20 Veikko Hakamäki

Onnela 6

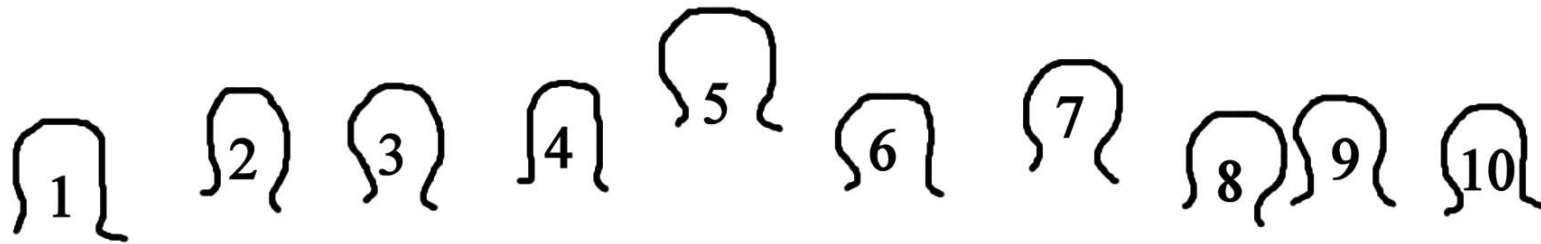
Onnela 6

Hongiston koulun oppilaita v. 1960, luokat IV-VII

Eturivi, vas. 1 Kielo Sutinen, 2 Maila Uitto, 3 Helena Luhtala, 4 Tarja Levonen, 5 Kirsti Anttila. Seisomassa, vas. 6 Pirjo Nieminen, 7 Leena Hernevaara, 8 Heimo Hakamäki, 9 Ulla Aho, 10 Seppo Kallio, 11 Lasse Lintuaho, 12 Juha Levonen, 13 Ilkka Uotila, 14 Kari Suomela, 15 Pekka Vesala, 16 Heikki Peltola, 17 Veli-Matti Lintuaho, 18 Raimo Muurinen, 19 Matti Luhtala, 20 Tapio Saksi, 21 Kauko Kaskinen, 22 Seppo Puolaviita, 23 Simo Aaltonen, 24 Timo Suomela, 25 opettaja Jouko Nevalainen.

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Tiensuu 20

Hongiston koulun oppilaita v. 1960

Vasemmalta: 1 Martti Halme, 2 Ilpo Eskolin, 3 Risto Tähtinen, 4 Raija Virtanen, 5 opettaja Terttu Roitto, 6 Seija Tiensuu, 7 Sirpa Tiensuu, 8 Arja Alihaka, 9 Aila Naumi, 10 Pirjo Levonen

Maisemaa Hongiston Vakon (kaupan) seudulta, jonka editse ennen Kuusijoen tie kulki. Koulun katon harja häämöttää kaupan takaa.

Kuvassa Tapalan ja Hongiston kylien rajalla oleva Vähäjoen silta. Paikallinen kulkija ja muita tulossa ihmettelemään miten Vähäjoki tulvii ja vesi juoksee maantien yli. Taitaa joen pintakin olla melko korkealla, kun vesi on korkealla vielä maantien ylityksen jälkeen. Kuva on vuodelta 1960.

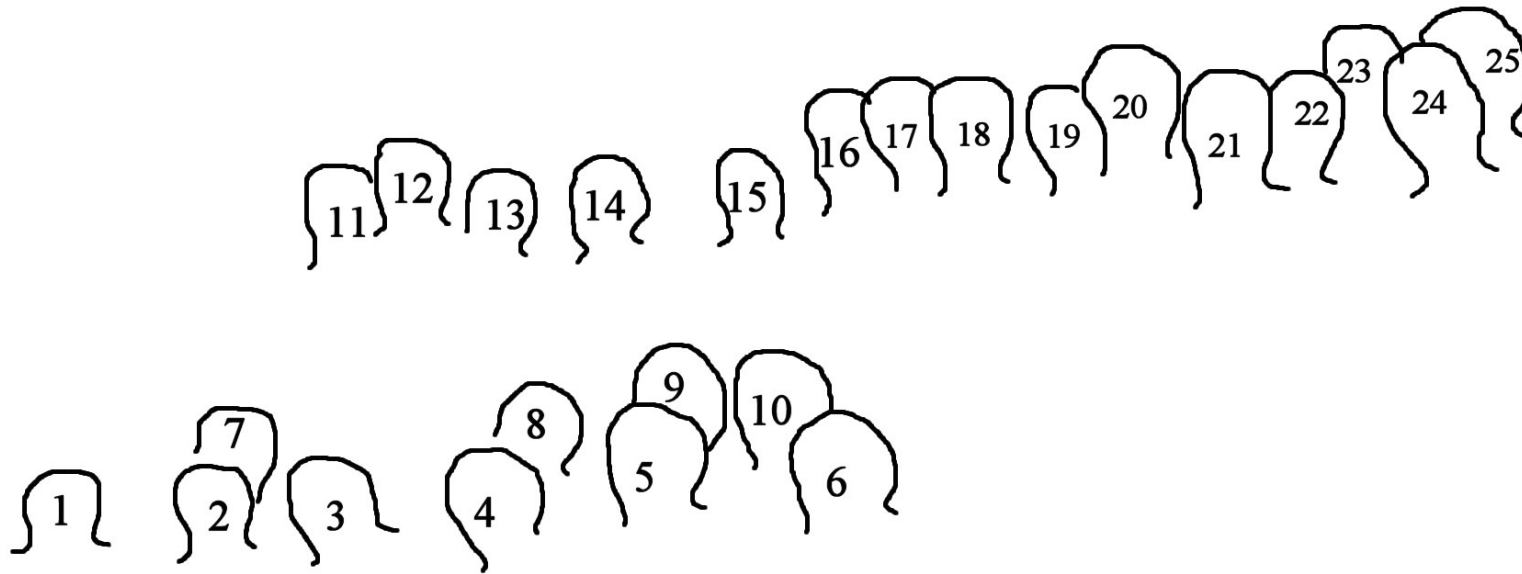
Vapaaranta 3

Vapaaranta 3

Äitiinpäivänä Hongiston koululla v. 1960

Eturivi, vas. 1 Seija Tiensuu, 2 Veikko Hakamäki, 3 Ilpo Eskolin, 4 Juha Nevalainen, 5 Markku Uitto, 6 Jorma Leino, 7 Reija Alihaka, 8 Raija Virtanen, 9 Anita Mäki, 10 Katri Nevalainen, 11 Pertti Tiensuu, 12 Reima Alihaka, 13 Pekka Tiensuu, 14 Tarja Hernevaara, 15 Simo Aaltonen, 16 Sirpa Tiensuu, 17 Martti Halme, 18 Raimo Muurinen, 19 Ulla Aho. 20 Aila Naumi, 21 Kielo Sutinen, 22 Risto Tähtinen, 23 Pirjo Nieminen, 24 Sanna Kallio

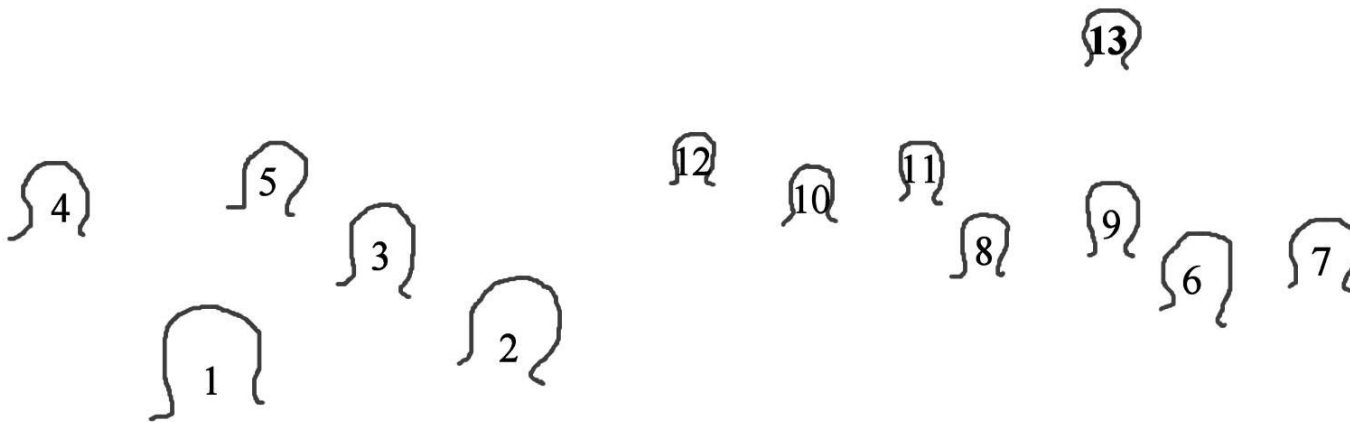
Vesala 8

Vesala 8

Äitiinpäivänä Hongiston koululla v. 1960

Eturivi, vas. 1 Kerttu Nieminen, 2 Sirkka Halme, 3 Helvi Kalenius, 4 Silja Anttila, 5 Meeri Tiensuu, 6 Ester Leino,. Keskirivi, vas. 7 XX, 8 Sirkka-Liisa Uotila, 9 Laina Naumi, 10 Alli Alihaka. Seisomassa, vas. 11 Pirkko Levonen, 12 Saima Uotila, 13 Liisa Kallio, 14 Katri Luhtala, 15 Martta Lehtinen, 16 Saima Tiensuu, 17 Eeva Uitto, 18 XX, 19 Eila Vesala, 20 Lyyli Luhtala, 21 Selma Posti, 22 XX, 23 XX, 24 Elsa Virtanen, 25 Salme Tähtinen.

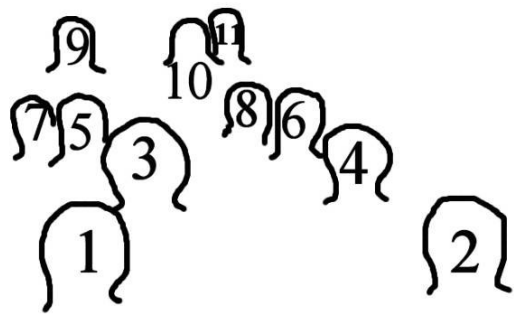
Posti2

Posti 2

Hongiston koulun oppilaita v. 1961, luokat I-III

Vasen pulpettirivi, vas. 1 Risto Tähtinen, 2 Reija Alihaka, 3 Ippo Eskolin, 4 Markku Aho, 5 Seija Tiensuu. Oikea pulpettirivi edestä vas. 6 Hannu Levonen, 7 Aune Lintuaho, 8 Hannu Posti, 9 Jarmo Saksi, 10 Juha Nevalainen, 11 Heikki Mäki, 12 Arja Alihaka, 13 opettaja Terttu Roitto

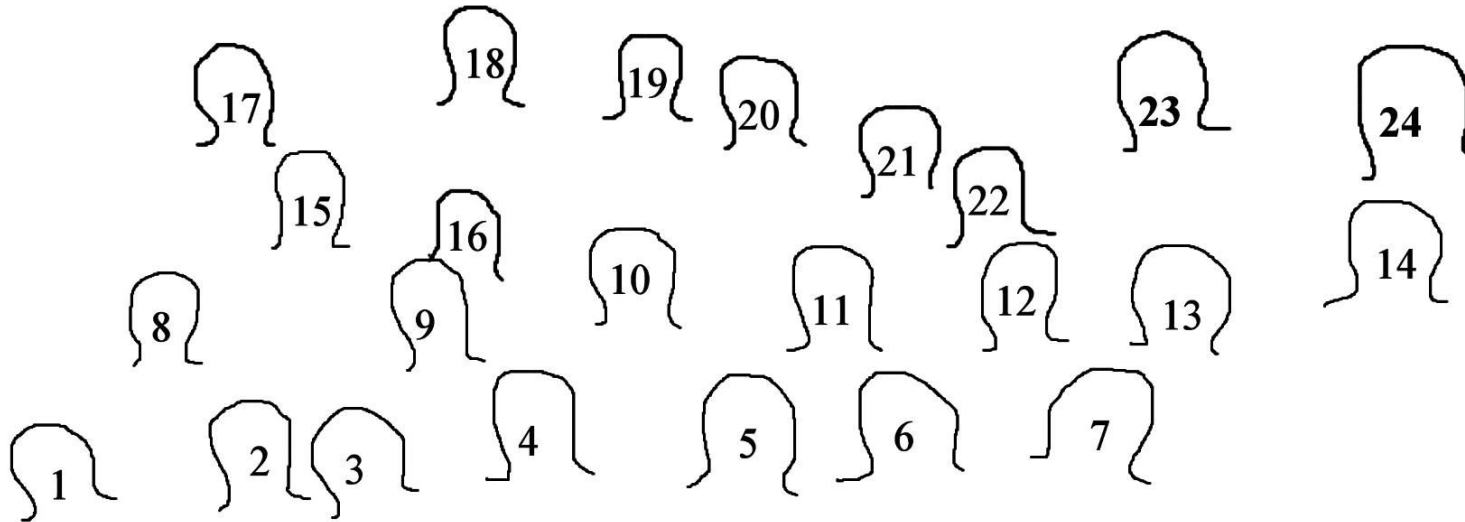
Onnela 8

Onnela 8

Hongiston koulun oppilaita v. 1962

Vasen pulpettirivi, vas. 1 Pekka Vesala, 2 Helena Luhtala, 3 Tapio Saksi, 4 Seppo Puolaviita, 5 Tarja Levonen, 6 Kielo Sutinen, 7 Matti Luhtala, 8 Veli-Matti Lintuaho, 9 Simo Aaltonen, 10 Heimo Hakamäki, 11 opettaja Jouko Nevalainen. Oikea pulpettirivi edestä vas. 12 Pirjo Levonen, 13 Aila Naumi, 14 Raija Virtanen, 15 Martti Halme, 16 Anita Mäki, 17 Sirpa Tiensuu, 18 Tarja Hernevaara, 19 Sanna Kallio, 20 Reima Alihaka, 21 Tarmo Nieminen, 22 Veikko Hakamäki, 23 Antti Aho

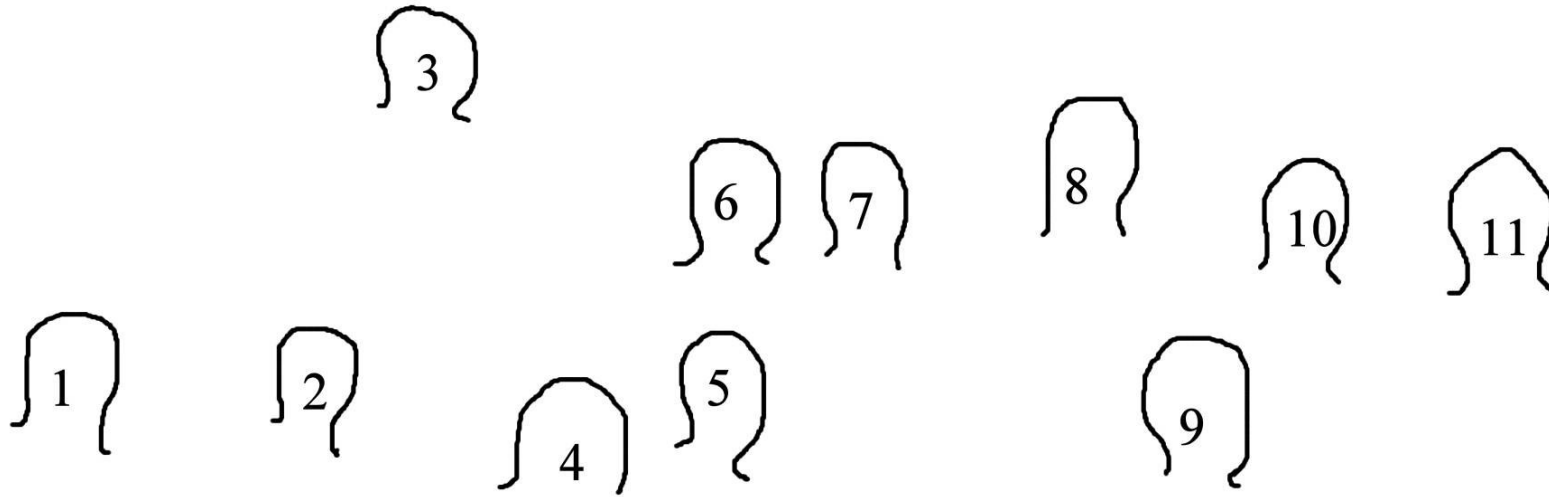

Posti 1

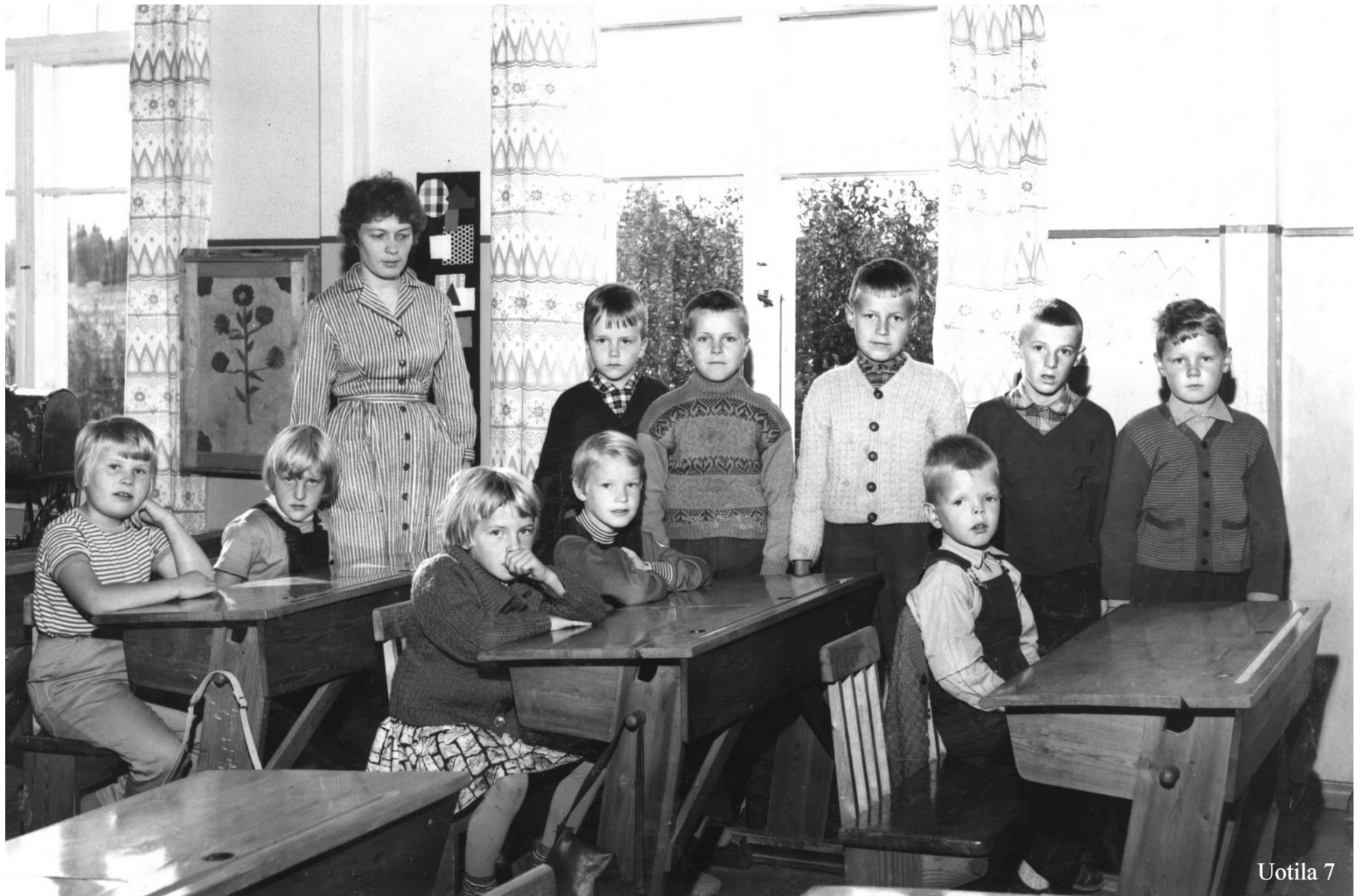

Hongiston koulun oppilaat v. 1962

Eturivi, vas. 1 Jarno Saksi, 2 Hannu Levonen, 3 Heikki Mäki, 4 Juha Nevalainen, 5 Anne Lintuaho, 6 Raija Tiensuu, 7 Outi Anttila, 8 Antti Posti, 9 Markku Aho, 10 Pirjo Levonen, 11 Veikko Hakamäki, 12 Tarmo Nieminen, 13 Helena Aho, 14 Sanna Kallio, 15 Ilpo Eskolin, 16 Risto Tähtinen, 17 Sirpa Tiensuu, 18 Seija Tiensuu, 19 Tarja Hernevaara, 20 Anita Mäki, 21 Raija Virtanen, 22 Antti Aho, 23 opettaja Terttu Roitto, 24 opettaja Jouko Nevalainen

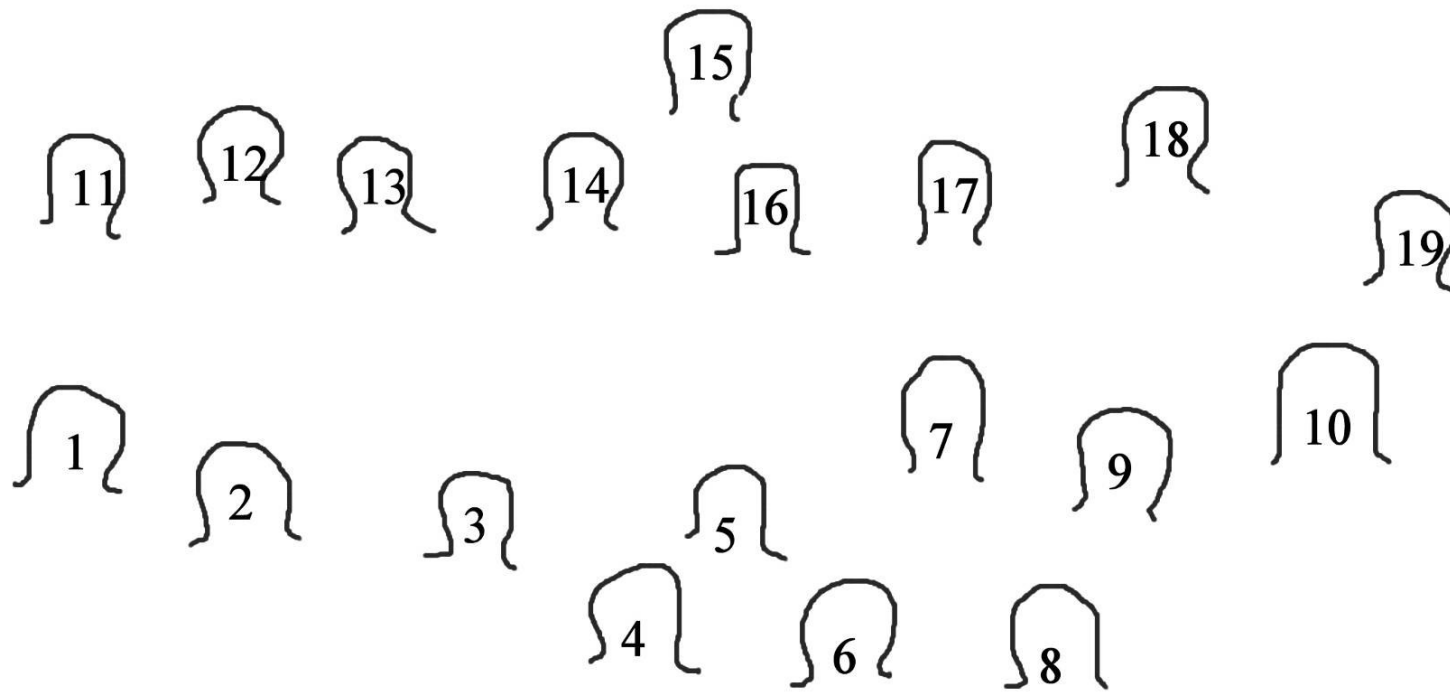

Uotila 7

Hongiston koulun oppilaita v. 1962, luokat I-III

Eturivi, vas. 1 Anne Lintuaho, 2 Raija Tiensuu, 3 opettaja Terttu Roitto, 4 Helena Aho, 5 Outi Anttila, 6 Juha Nevalainen, 7 Jarmo Saksi, 8 Heikki Mäki, 9 opettaja Terttu Roiton sukulaispoika Seppo, 10 Hannu Posti, 11 Hannu Levonen

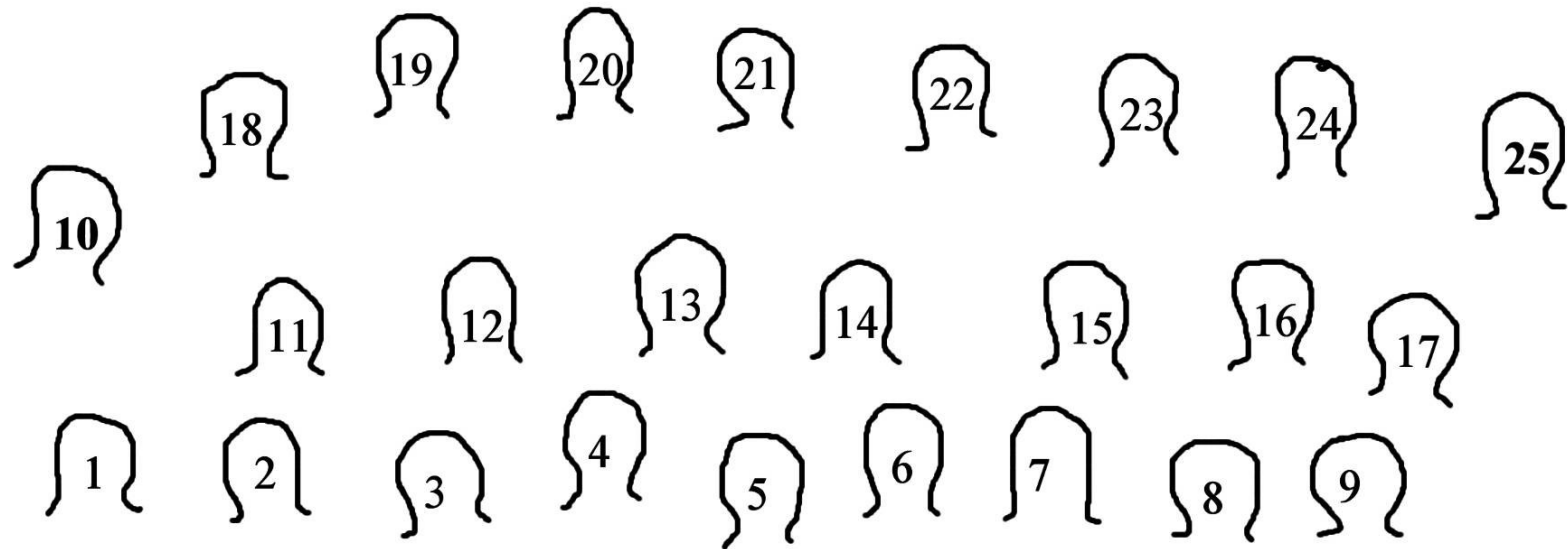
Onnela 7

Onnela 7

Hongiston koulun oppilaita v. 1963, luokat IV-VII

Eturivi, vas. 1 Pekka Vesala, 2 Antti Aho, 3 Veikko Hakamäki, 4 Risto Tähtinen, 5 Martti Halme, 6 Tarmo Nieminen, 7 Markku Aho, 8 Ilpo Eskolin, 9 Seppo Puolaviita, 10 Tapio Saksi. Seisomassa, vas. 11 Tarja Hernevaara, 12 Raija Virtanen, 13 Helena Luhtala, 14 Seija Tiensuu, 15 opettaja Jouko Nevalainen, 16 Pirjo Levonen, 17 Sirpa Tiensuu, 18 Sanna Kallio, 19 Anita Mäki

Posti 3

Hongiston koulun oppilaat v. 1963

Eturivi, vas. 1 Tapani Suomi, 2 Juha Anttila, 3 Harri Hakala, 4 Jari Mikola, 5 Kari Saarinen, 6 Outi Anttila, 7 Kirsi Saksi, 8 Hanna Sula, 9 Raili Aho. Keskirivi, vas. 10 opettaja Terttu Roitto, 11 Anne Lintuaho, 12 Reija Tiensuu, 13 Juha Nevalainen, 14 Hannu Levonen, 15 Jarmo Saksi, 16 Hannu Posti, 17 Antti Posti. Takarivi, vas. 18 Heikki Mäki, 19 Seija Tiensuu, 20 Raija Tiensuu, 21 Sirpa Tiensuu, 22 Pirjo Levonen, 23 Ilpo Eskolin, 24 Jarmo Nieminen, 25 opettaja Jouko Nevalainen

22 Kuvia vanhojen oppilaiden tapaamisesta koululla v. 2003

Entisiä Hongiston koululaisia elokuussa 2003

Kosken Kohauksessa, elokuussa 2003 kokoontuivat entiset oppilaat koululle, jossa oli myös tämän kirjan kuvasuurennoksia tunnistettavina seinillä.

Entisiä Hongiston koululaisia elokuussa 2003

Ulkosalla muisteltiin menneitä ja Tapio Tuomisen johdolla kirjattiin luokkakuvien tunnistuksia muistiin.

Entisiä Hongiston koululaisia koulun edessä elokuussa 2003

Yhteisessä luokkakuvassa ne entiset oppilaat jotka kuvaushetkellä sattuiivat olemaan paikalla. Yhteensä entisiä oppilaita kävi koululla yli 100. Näiden henkilöiden nimeäminen ei enää kuulu tämän historiikin piiriin, ne löytyvät edellä olleista luokkakuvista, joskin eri vuosikertana.

23 Hongiston koulun oppilasluettelo ja viitteet luokkakuviiin

Oppilasluettelo on koostettu niistä tiedoista, joita kouluarkistoista on löytynyt. Täydennyksenä on oppilasluetteloista puuttuvat, mutta kuvista tunnistetut henkilöt. Yhdistettyine tietoineenkaan ei tämä luettelo ole täydellinen, puutteita on erityisesti koulun alku- ja sota-ajalta.

Luettelon kuvaviittaukset koskevat vain osan 21 luokka- ja muita kuvia, ei tekstissä esiintyviä kuvia. Luettelossa henkilöt on esitetty aakkosjärjestyksessä sukunimen mukaan. Lisäksi on mainittu molemmat kutsumanimet sekä kirjan sivunumerot, joissa henkilö esiintyy.

Sukunimi	1. nimi	2. nimi	Esiintyy sivulla
Aaltonen	Aira	Aallotar	103
Aaltonen	Alpo	Kalervo	143, 145,
Aaltonen	Arvo	Akseli	ei tunnistettu
Aaltonen	Atte	Alarik	107
Aaltonen	Greta	Maria	125,133,137,
Aaltonen	Gunnar	Birger	125,133, 145,
Aaltonen	Irma	Vellamo	197
Aaltonen	Jenny	Sofia	121,131,137,
Aaltonen	Lahja	Unelma	141, 149, 139,
Aaltonen	Leena	Helena	197, 203, 209, 215, 219
Aaltonen	Maila		165
Aaltonen	Mailis	Uuno	167, 185, 169
Aaltonen	Olli	Kalevi	ei tunnistettu
Aaltonen	Paavo	Ensio	115,121,131,137
Aaltonen	Rauno	Henrik	ei tunnistettu
			211, 213, 207, 219, 223,
Aaltonen	Simo	Juhani	237, 231
Aaltonen	Sinikka	Tuulikki	165, 167, 169, 185, 173,
Aaltonen	Sirkka-Liisa		189, 193, 203, 209, 215,
Aaltonen	Tarmo	Johannes	167, 173, 185,
Aaltonen	Torsti	Olavi	ei tunnistettu
Aaltonen	Ulla	Vellamo	173, 181, 187, 195,

Hongiston koulu- ja vähän kylähistoriaakin

Aaltonen	Unto	Samuli	165, 167, 173, 185,
Aaltonen	Aino		107
Aaltonen	Kerttu		197
Aarnio	Eemil	Sakeus	91, 99,
Aarnio	Erkki		141
Aarnio	Kaarina	Marjatta	165, 167, 185,
Aarnio	Martti	Severi	ei tunnistettu
Aarnio	Sylvi	Helena	ei tunnistettu
Aho	Aili	Maria	107
Aho	Antti		237, 243, 239,
Aho	Eine	Ester	ei tunnistettu
Aho	Helena		239, 241,
Aho	Markku	Sulo	235, 239, 243,
Aho	Raili	Paula	245
Aho	Ritva	Kyllikki	197
Aho	Sulo	Rafael	115, 131, 123,
Aho	Ulla		211, 215, 219, 223, 231
Aho	Ulla A.	Annikki	201, 205
Alihaka	Alli		233
Alihaka	Arja	Marketta	225, 235,
			197, 201, 209,
Alihaka	Asko	Juhani	215,207,219,
Alihaka	Eeva	Kyllikki	111, 117, 123,
Alihaka	Eino	Anton	121,131,137,
Alihaka	Kaija	Tellervo	189, 193,
Alihaka	Lahja	Helena	99
Alihaka	Meeri	Matilda	117
Alihaka	Ole	Tyko	ei tunnistettu
Alihaka	Pekka	Kalevi	125,133,137, 145,
			121,125,133,137, 145,
Alihaka	Pentti	Vihtori	135,
Alihaka	Reija	Marketta	231, 235, 221,
Alihaka	Reima	Kalevi	213, 221, 231, 237,
Alihaka	Salme	Maria	109, 107,125,
Alihaka	Taimi	Thanelma	107
Alihaka	Tuula	Hannele	ei tunnistettu
Anttila	Eero	Ilmari	211, 213,207,219,
Anttila	Erkki	Oskari	141,139, 155, 159,
Anttila	Juha	Tapio	245

Tapio Tuominen ja Risto Honkala v. 2007

Anttila	Kalle	Olavi	139, 149,	Hakamäki	Ulla	Heleena	ei tunnistettu
Anttila	Kirsti		211, 213, 223,	Hakamäki	Veikko	Antero	221, 231, 237, 239, 243,
Anttila	Kustaa	Ilmari	125, 133, 137, 145,				181, 173, 177, 187, 195,
Anttila	Leena	Katriina	213	Hakamäki	Voitto	Heikki	199, 213,
Anttila	Matti	Paavali	121,131,137,		Marja-		
Anttila	Outi	Hannele	239, 241, 245,	Halme	Leena		201, 209,207, 197,
Anttila	Silja		233	Halme	Martti	ToivoJuhani	221, 225, 231, 237, 243,
Aro	Vaito		ei tunnistettu	Halme	Sirkka		233
Elovaara	Aune		ei tunnistettu	Hanninen	Anna-Maija		ei tunnistettu
Elovaara	Kauko	Ilmari	167, 165, 173, 185, 195,	Havukainen	Kyösti	Tauno	ei tunnistettu
Enberg	Laila	Helena	121, 127,131,133, 137,	Heikkilä	Kosti	Erkki	ei tunnistettu
Eskoliin	Elina	Maria	ei tunnistettu	Heikkilä	Rauha	Matilda	ei tunnistettu
Eskoliin	Katri	Helena	ei tunnistettu	Heinonen	Helmi	Helena	117
Eskolin	Anna	Adele	ei tunnistettu	Heinonen	Into	Olavi	115, 119, 123,131,
Eskolin	Eino	Johannes	ei tunnistettu	Heinonen	Seppo	Sakari	ei tunnistettu
			225, 235, 231, 239, 245,	Heinonen	Taisto		205
Eskolin	Ilpo	Johannes	243, 221,	Heinonen	Tauno		205
Grönfors	Helga		99	Heiskanen	Eila		189, 201,
Haapanen	Aarne	Väinö	ei tunnistettu	Helander	Aino	Heleena	ei tunnistettu
Haapasaari	Matilda		105	Helander	Alli	Maria	ei tunnistettu
Hakala	Alpo		131	Helander	Laila	Edit	ei tunnistettu
Hakala	Harri	Antero	245	Helander	Liisa	Linnea	ei tunnistettu
Hakala	Leila	Orvokki	141, 149,139,	Helenius	Ensio		107
Hakala	Raili	Margit	ei tunnistettu	Helmivuori	Aino		133, 145,
Hakala	Toivo	Hjalmar	ei tunnistettu	Helmivuori	Erkki	Matti	ei tunnistettu
Hakamäki	Elma	Ellen	125,133,137,145,	Helmivuori	Heikki		211, 213,
Hakamäki	Hannu	Aapeli	165, 167, 185, 173,	Helmivuori	Laila		121,131,137, 135,
			211, 213,207,219, 223,	Helmivuori	Liisa		121,131,137,
Hakamäki	Heimo	Juhani	237,	Henriksson	Anna-Liisa		205
Hakamäki	livari	Sakkeus	ei tunnistettu	Henriksson	Pentti		205
Hakamäki	Impi		131,133,137,				197,207, 201, 209, 215,
Hakamäki	Kerttu		185, 167,	Hernevaara	Leena	Anneli	223,
Hakamäki	Meeri	Lemmikki	141				213, 221,219, 237, 239,
Hakamäki	Pekka	Paavali	125,133,137, 145,	Hernevaara	Tarja	Liisa	243, 231,
Hakamäki	Pentti	Kalevi	143, 149,139,	Hovi	Paavo		117
Hakamäki	Taimi	Irene	ei tunnistettu	Hovirinta	Toivo	Paavali	ei tunnistettu
			181, 173, 177, 187, 195,	Hyytiäinen	Impi		163
Hakamäki	Taisto	Samuli	199,	Hyytiäinen	Martti	Väinö	ei tunnistettu
Hakamäki	Tauno		125,133,137,	Härkälä	Aarne	Oskari	ei tunnistettu

Härkälä	Eino	Olavi	ei tunnistettu	Kalenius	Eila	Kyllikki	ei tunnistettu
Härkälä	Tyyne	Maria	ei tunnistettu	Kalenius	Hannu	Juhani	167, 173, 181, 187, 195,
Isokokki	Sigrid		149	Kalenius	Helvi		233
Isokokki	Tyyne	Marjatta	ei tunnistettu	Kalenius	Inkeri		169
Johansson	Arto	Hannu	197, 201, 205,	Kalenius	Kyllikki		181, 173, 187, 195,
Johansson	Eeva	Margareetta	ei tunnistettu	Kalenius	Raija	Marjatta	197, 205,
Johansson	Maija	Saara	ei tunnistettu	Kalenius	Rauni	Mirjam	169, 167, 185, 165,
Johansson	Matti	Antero	167, 179, 185,				169, 183, 191, 177, 195,
Johansson	Risto	Ilmari	197, 205,	Kalenius	Ritva	Kaarina	205, 199,
			177, 181, 183, 199, 195,	Kalenius	Sirkka		167
Johansson	Seppo	Henri	205, 191,	Kallio	Antti	Sakari	125,133, 145, 135,
Johansson	Veikko	Yrjö	167, 185,	Kallio	Aulikki		201
Jokela	Anja	Marjatta	201, 205,	Kallio	Liisa		233
Jokela	Helvi	Raakel	133,137, 145,	Kallio	Raija	Aulikki	ei tunnistettu
Jokela	Kirsti		169, 167, 185,				213, 221, 231, 237, 239,
Jokinen	Aarne	Eino	ei tunnistettu	Kallio	Sanna	Irmeli	243,
Jokinen	Aili		117, 205,	Kallio	Seppo	Ilmari	211, 213, 223,
Jokinen	Aira	Annikki	107	Kallio	Tuomo	Vihtori	121,131,137, 135,
Jokinen	Eino		91	Kankare	Ensio	Eemil	107, 103
Jokinen	Kauko	Johannes	111, 117, 123,	Kankare	Harry	Jalmar	ei tunnistettu
Jokinen	Kerttu	Kyllikki	117	Kankare	Heikki	Valtteri	165, 167, 179, 185,
Jokinen	Olavi	Matias	103				177, 181, 173, 187, 195,
Jokinen	Oskari		107	Kankare	Hilka	Annikki	199,
Jokinen	Ritva	Kaarina	205	Kankare	Into	Johannes	ei tunnistettu
Jokinen	Tauno	Johannes	ei tunnistettu	Kankare	Kerttu	Irene	ei tunnistettu
Jokinen	Teuvo	Matias	165, 167, 173, 179, 185,				141, 149, 189, 193, 203,
Jokipuu	Eila		141	Kankare	Kyllikki		209, 215,
Jokipuu	Meeri		143	Kankare	Lahja	Emilia	ei tunnistettu
Järvelä	Taimi	Helena	ei tunnistettu	Kankare	Lauri	Johannes	ei tunnistettu
Järvelä	Toini	Ilona	ei tunnistettu	Kankare	Pasi	Nikolai	ei tunnistettu
Järvelä	Toivo		131	Kankare	Pekka	Emil	ei tunnistettu
Järveläinen	Ilmari	Ilpo	ei tunnistettu	Kankare	Tellervo	Kyllikki	ei tunnistettu
Järveläinen	Ilpo		193, 205, 189,	Kankare	Tuomo	Nikolai	ei tunnistettu
Järveläinen	Tenho	Johannes	ei tunnistettu	Kankare	Valto	Oskari	139, 143, 149,
	Frans. poi-			Kankare	Yrjö	Oskari	ei tunnistettu
Kaisla	ka		91	Kaskinen	Aulikki	Anna-Liisa	ei tunnistettu
Kaisla	Frans	Hugo	99	Kaskinen	Eino	Alfred	111, 113, 117, 123,
Kalenius	Aimo		167, 185,				197, 201, 209, 207, 215,
Kalenius	Aino	Artturi	ei tunnistettu	Kaskinen	Kauko	Olavi	219, 223,

Kaskinen	Lauri	Eemeli	ei tunnistettu 181, 177, 187, 191, 195, 199, 203,	Koivula	Antti	Olavi	141,139, 149, 159,
Kaskinen	Ritva			Koivula	Terttu	Helena	125,137, 145,
Kaskinen	Sointu	Helena	115, 123, 137,	Koivula	Veikko	Valdemar	121
Kaskinen	Taimi		121, 127, 131,133,	Kokki	Aino		107
Kautto	Anni		99	Kokki	Aira		103
Keskitalo	Aarne	Aukusti	117	Kokki	Jalmari		89
Keskitalo	Aina	Heleena	117	Kollari	Taisto		177
Keskitalo	Arvo	Robert	ei tunnistettu	Korkalainen	Aatto	Jorma	ei tunnistettu
Keskitalo	Helmi	Annikki	115, 119, 123,131,	Kortesuo	Siiri	Elviira	ei tunnistettu
Keskitalo	Maria		91	Koskinen	Aino		89
Keskitalo	Toivo	Nikolai	107	Koskinen	Armas	Noa, Oskar	ei tunnistettu
Ketola	Toini		137	Koskinen	Hugo	Rikhard	ei tunnistettu
Kivelä	Aili	Amanda	ei tunnistettu	Koskinen	Johan	Edvart	ei tunnistettu
Kivelä	Eino	Harald	117	Koskinen	Olga		101, 91,
Kivelä	Hilja	Maria	ei tunnistettu	Koskinen	Ritva	Orvokki	ei tunnistettu
Kivelä	Salli	Alisa	ei tunnistettu	Koskinen	Sointu		131
Kivikallio	Anneli	Marjatta	211, 213,207,219, 183, 189, 191, 193, 199,	Koskinen	Suoma	Maria	ei tunnistettu
			203, 209,	Koskinen	Suoma T.	Tilda	ei tunnistettu
Kivikallio	Hanna	Liisa	181, 187,	Koskinen	Sylvi	Marjatta	ei tunnistettu
Kivikallio	Maija-Liisa		107	Koskinen	Wiljo	Johannes	ei tunnistettu
Kivikallio	Meeri	Pauliina	107	Kuisma	Maire	Marjatta	ei tunnistettu
Kivikallio	Pentti	Olavi	91, 99,	Kuisma	Mauno	Jooseppi	ei tunnistettu
Kivikallio	Sanelma	Orvokki	115, 119, 123, 127,131,	Kujala	Aune-Liisa		167, 175,
Kivikallio	Tauno	Olavi	165, 167, 179, 185,	Kujala	Eino	Valdemar	105, 107, 117,
Kivivuori	Aili	Astrid	ei tunnistettu	Kujala	Helvi	Helena	121,131,137,
Kivivuori	Anna-Liisa		ei tunnistettu	Kujala	Sulo	Henrik	111, 123,
Kivivuori	Eira	Sanelma	ei tunnistettu	Kujala	Yrjö	Elias	125,133,137, 145,
Kivivuori	Salme		ei tunnistettu	Kulmanen	Anna-Liisa		ei tunnistettu
Kivivuori	Väinö	Oskari	ei tunnistettu	Kurki	Eino	Viljam	ei tunnistettu
Knaapi	Anna-Liisa		133	Kytölä	Markku	Mikael	ei tunnistettu
Knuutila	Ilma	Eliisa	ei tunnistettu	Kytösaho	Alpo	Ensio	ei tunnistettu
Koivisto	Alli	Annikki	ei tunnistettu	Kääriäinen	Raija	M.	ei tunnistettu
Koivisto	Elma	Alina	121,131,133,137,	Lagren	Rauni	Annikki	ei tunnistettu
Koivisto	Lauri	Johannes	205	Lahtinen	Aune	Sylvia	ei tunnistettu
Koivisto	Leo	Aulis	ei tunnistettu	Lahtinen	Woitto	Eemeli	ei tunnistettu
Koivisto	Taisto		181	Laihia	Irja	Anneli	ei tunnistettu
Koivisto	Tuija		173, 181, 199,	Laiho	Reino	Eemil	131
Koivisto	Tuulikki	Marjatta	177, 187, 195, 171,	Laine	Aarne		117
				Laine	Aili		133, 145,

Laine	Anja	Heloisa	ei tunnistettu	Leino	Jorma	Antero	231, 213,
Laine	Edit		121,131,137,	Leino	Martti	Valdemar	ei tunnistettu
Laine	Eino		117	Leivo	Linda		91
Laine	Helmi	Vilhelmiina	ei tunnistettu	Lepistö	Aili	Maria	ei tunnistettu
Laine	Helmi T.	Thanelma	ei tunnistettu	Lepistö	Aili A.	Aliina	ei tunnistettu
Laine	Helvi	Sylvia	ei tunnistettu	Lepistö	Antti	Ilmari	141, 171, 159,
Laine	Perttu	Pellervo	141, 149, 139, 155,	Lepistö	Armas		89
Lammela	Eino	Johannes	131	Lepistö	Aune	Maria	ei tunnistettu
Lammela	Erkki	Ossian	ei tunnistettu	Lepistö	Hilma	Helena	89
Lammi	Aale An.	Annikki	ei tunnistettu	Lepistö	Meeri	Johannna	165,29, 185,
Lammi	Agda	Amanda	99	Lepistö	Pentti	Ilmari	179, 167,
Lammi	Aili	Kaarina	ei tunnistettu	Lepistö	Salme	Esteri	165, 167, 185,
Lammi	Aini		117	Lepistö	Taimi	Kyllikki	ei tunnistettu
Lammi	Alli	Eliina	99	Lepistö	Toini	Helena	145
Lammi	Aune		107	Lepistö	Veikko		89
Lappalainen	Lauri	Pellervo	ei tunnistettu	Lepistö	Vieno	Nestor	115, 119, 123,
Laukkanen	Ilkka	Kalervo	167, 175,	Lepistö	Yrjö		139, 141, 149,
Laukkanen	Lauri	Martti	185	Levo	Reino	Edvard	ei tunnistettu
Laukkanen	Raimo		205	Levonen	Hannu		235, 239, 245, 241,
Laukkanen	Reijo	Matti	197, 201, 205,	Levonen	Juha	Tapio	211, 213, 223,
Laukkanen	Salme	Sinikka	ei tunnistettu	Levonen	Liisa	Helena	181, 173, 187, 195,
Lehti	Jorma	Pentti	ei tunnistettu	Levonen	Matti	Johannes	125,133,137, 145,
Lehtikangas	Vilho	Juhani	ei tunnistettu	Levonen	Mirja	Orvokki	189, 193, 203, 209, 215,
Lehtimäki	Aino	Eliina	131,133, 145,				177, 183, 189, 191, 193,
Lehtimäki	Eino	Johannes	107,131, 105,	Levonen	Pentti	Johannes	199, 203, 209, 189,
Lehtimäki	Helmi	Sofia	111, 117, 123,				221, 225, 237, 239, 245,
Lehtimäki	Kaino	Henrik	115, 123,	Levonen	Pirjo	Kristiina	243,
Lehtimäki	Lyyli	Vilhelmiina	109	Levonen	Pirkko		233
			183, 191, 193, 199, 203,	Levonen	Salli	Helena	ei tunnistettu
Lehtinen	Anna-Liisa		209, 189,	Levonen	Signe	Marjatta	107
Lehtinen	Martta		233				211, 213,207,219, 223,
Lehtinen	Ritva	Anneli	165, 167, 173, 185,	Levonen	Tarja	Tellervo	237,
Lehtiranta	Viljo	Johannes	ei tunnistettu	Levänen	Hilma	Maria	ei tunnistettu
Lehtonen	Helvi		ei tunnistettu	Linden	Ahti	Armas	ei tunnistettu
Lehtonen	Heta	Ellen	ei tunnistettu	Linden	Aimo	Stefan	ei tunnistettu
Lehtonen	Ilmari		205	Linden	Armas	Antti	ei tunnistettu
Lehtonen	Irma	Tuulikki	ei tunnistettu	Linden	Hilda	Kerttu	ei tunnistettu
Lehtonen	Rauni	Rebekka	ei tunnistettu	Linden	Kaija	Tuulikki	181, 173, 187, 195,
Leino	Ester		233	Linden	Kalle	Martti	ei tunnistettu

Linden	Katri	Sylvia	ei tunnistettu				201, 209,207, 215,219,
Linden	Matti	Tapio	197, 205,	Luhtala	Pertti	Juhani	197,
Linden	Pekka	Tapani	201, 205,	Luhtala	Pirkko	Helena	141
Linden	Pirjo	Tellervo	201, 205,				193, 199, 203, 209, 189,
Lindsten	Hilja		107	Luhtala	Riitta	Liisa	191,
Lindström	Paavo	Luukas	ei tunnistettu	Luhtala	Saija	Kristiina	ei tunnistettu
Lintuaho	Aimo		121,133,137,	Luhtala	Sirkka	Tuulikki	ei tunnistettu
Lintuaho	Anne		239, 241, 245, 235,				173, 181, 177, 187, 195,
Lintuaho	Annikki		167, 185,	Luhtala	Tuulikki		199,
Lintuaho	Armas		133, 145,	Luhtala	Ulla	Kaarina	ei tunnistettu
Lintuaho	Jukka	Mikael	181, 187, 195, 159,	Luhtala	Veikko	Paavali	ei tunnistettu
Lintuaho	Keijo	Kalevi	ei tunnistettu	Lääveri	Antti	Juho	ei tunnistettu
			197, 201, 209,207,	Lääveri	Raimo	Juho	ei tunnistettu
Lintuaho	Lasse	Aimo	215,219, 223,	Majuri	Pentti		ei tunnistettu
Lintuaho	Lea	Annikki	ei tunnistettu	Majuri	Taavi		ei tunnistettu
Lintuaho	Liisa	Helena	177	Majuri	Veikko	Olavi	ei tunnistettu
			211, 213,207, 223,	Majuri	Viljo	Matti	ei tunnistettu
Lintuaho	Veli-Matti		237,219,	Manner	Ensio		99
Luhtala	Agda	Aliina	99	Marianpoika	Reino	Johannes	ei tunnistettu
Luhtala	Aili		131	Mattila	Rauni		163
Luhtala	Aini	Helena	115, 123, 127,	Meltonen	Alma	Helena	ei tunnistettu
Luhtala	Aira	Annikki	107	Meltonen	Arvo	Armas	115, 123, 119,131,
Luhtala	Alma	Aallotar	91	Mikkola	Matias		ei tunnistettu
Luhtala	Anne		107	Mikkola	Valma		91, 99,
Luhtala	Asseri	Antero	121,131,	Mikola	Aaro	August	ei tunnistettu
Luhtala	Asta		91	Mikola	Eeva	Vellamo	109
Luhtala	Aune	Eliina	ei tunnistettu	Mikola	Erkki	Ilmari	111, 117, 123,
			111, 115, 117, 119, 123,	Mikola	Hilkka	Helena	117
Luhtala	Auno	Aatos	131,	Mikola	Jari		245
Luhtala	Elma	Tuulikki	ei tunnistettu	Mikola	Jyri	Benhard	167, 179, 175,
Luhtala	Helena	Kyllikki	211, 213, 223, 237, 243,	Mikola	Maiikki	Marjatta	105, 107,
Luhtala	Kaija	Anneli	197, 203, 209, 215, 219,	Mikola	Pasi	Tapio	ei tunnistettu
Luhtala	Katri		233	Mikola	Simo	B	ei tunnistettu
Luhtala	Liisa	Annikki	ei tunnistettu	Mikola	Vuokko	Mirjami	107
Luhtala	Lyyli		233	Mikola	Yrjö	Johannes	107, 163,
			211, 213, 207,219, 223,	Mustonen	Aaro	Juhani	ei tunnistettu
Luhtala	Matti	Kalervo	237,	Mustonen	Aino	Maria	ei tunnistettu
Luhtala	Niilo	Johannes	167, 175,	Mustonen	Pekka		ei tunnistettu
				Mustonen	Taimi	Ville	ei tunnistettu

Mutkala	Aino	Helena	ei tunnistettu	Naumi	Riitta	Anneli	211, 213,207,219,
Mutkala	Aili		133	Naumi	Tapani	Ilmari	ei tunnistettu
Mutkala	Eero		149				173, 185, 195, 199, 203,
Muurinen	Raimo	Ensio	231, 223				209, 215, 223, 237, 239,
Mäentausta	Anna		89	Nevalainen	Jouko		243, 245, 219,
Mäentausta	Arvo	Kustaa	ei tunnistettu	Nevalainen	Juha	Antero	231, 235, 239, 241, 245,
Mäentausta	Elli	Edvard	ei tunnistettu	Nevalainen	Katri	Anna	213, 221, 231,
Mäentausta	Katri	Helena	ei tunnistettu	Nevalainen	Paula		187, 191, 193, 207,
Mäentausta	Uuno	Oiva	ei tunnistettu	Nieminen	Jarmo	Reijo	245
			213, 221, 231, 237, 239,	Nieminen	Kerttu	Onerva	233
Mäki	Anita	Marketta	243,	Nieminen	Marja-Irmeli		215,219, 233,
Mäki	Arto	Veikko	ei tunnistettu	Nieminen	Pirjo	Riitta	215,219, 231, 223,
Mäki	Heikki	Arvid	235, 239, 245, 241,	Nieminen	Tarmo	Uolevi	213, 221, 237, 239, 243,
Mäki	Helena	Annikki	143, 145,	Nikkilä	Tyynne		163
Mäki	Mirja		205	Nio	Teuvo	Kalevi	ei tunnistettu
Mäki	Raili		141	Nurmi	Eeva		133,137, 145,
Mäki	Siviä		131				181, 177, 173, 187, 195,
Mäkinen	Aina	Heleena	111	Nurmi	Hilkka	Tuulikki	199,
Mäkinen	Aino		117	Nurmi	Jaakko	Kalevi	ei tunnistettu
Mäkinen	Alma	Johanna	ei tunnistettu	Nurmi	Martti	Henrikki	99
Mäkinen	Anna	Aleksandra	ei tunnistettu	Nurmi	Mikko		163
Mäkinen	Armas		115,131,	Nurmi	Olavi	Kaarlo	ei tunnistettu
Mäkinen	Arvo	Alarik	111, 117, 123, 135,	Nurmi	Saima		163
Mäkinen	Hilkka		181, 177, 183,	Nurmi	Veikko	Antero	165, 167, 173, 185,
Mäkinen	Kaarlo	Ilmari	ei tunnistettu	Nurminen	Kalevi	Elias	ei tunnistettu
Mäkinen	Markus	Ludvig	139, 143, 149, 141,	Nyholm	Helena	Mirjam	197, 201, 205,
Mäkinen	Martti	Mikael	121,131,137,	Nyholm	Kalervo	Tauno	167, 165, 179, 173, 185,
Mäkinen	Pirjo		177	Nyholm	Leena	Marjatta	201, 205,
Mäkinen	Siviä	Elina	115, 119, 123, 127,	Nyholm	Sirkka	Kaarina	109
Mäkinen	Sulo		111	Nyholm	Tauno		ei tunnistettu
Mäkinen	Wiljo	Einari	91	Nyholm	Torsten		115,131,
Mäkinen			183	Ojala	Anita	Kristiina	ei tunnistettu
Mäkitalo	X		89	Ojala	Anne	Orvokki	ei tunnistettu
Mörsky	Kajja	Kaarina	ei tunnistettu	Ojala	Hilma		91
Naumi	Aila	Katriina	221, 225, 231, 237,	Ojanen	Anna	Elisabet	ei tunnistettu
Naumi	Elli	Helena	ei tunnistettu	Ojanen	Reino	Ilmari	ei tunnistettu
Naumi	Ilkka	Ialmari	139, 143, 149,	Olkinuora	Seppo	Heikki	ei tunnistettu
Naumi	Laina		233	Ollinen	Paula	Anneli	201,207,
Naumi	Pentti	Kalevi	125,133,137, 145,	Ollinen	Pirkko	Marjatta	189, 193, 197,

Onnela	Selma		233	Puukka	Eila	Maria	167, 169, 173, 185,
Paavola	Onni		99	Puukka	Pirkko	Helinä	181, 173, 187, 195,
Papinoja	Ingrid	Maria	91, 99,	Puukka	Veikko	Aulis	189, 193,
Patjas	Erkki	Antero	181, 173, 187, 195, 165,	Puukka	Veli-Pekka		197, 201, 209, 207,
Patjas	Kaarina		167, 175,				111, 115, 121, 125, 141,
Patjas	Lahja	Kaarina	ei tunnistettu	Pynnönen	Minna		139, 143, 149, 179, 165,
Patjas	Martti	Johannes	ei tunnistettu	Pyykkö	Arvo	Pietari	ei tunnistettu
Paukku	Maire	Sinikka	ei tunnistettu	Pyykkö	Saima	Heleena	ei tunnistettu
Paukku	Viljam	Pekka	ei tunnistettu	Pärssinen	Ilma	Auli Orvokki	ei tunnistettu
Peltola	Aili		163	Rahkonen	Anneli		ei tunnistettu
Peltola	Arvo		163	Ramö	Raimo	Juhani	ei tunnistettu
			215, 207, 197, 201, 209,	Rannikko	Kauko	Ilmari	ei tunnistettu
Peltola	Heikki	Juhani	219, 223,	Rannikko	Sylvi	Elisabet	ei tunnistettu
Perko	Saima	Helena	109	Rantanen	Helena	Maria	ei tunnistettu
Perko	Wiljo	Nikolai	ei tunnistettu	Rantanen	Helvi		163
Perko	x		89	Rantanen	Hilkka	Olona	ei tunnistettu
Perälä	Aarne	Lennart	111, 113, 123,	Rasmus	Matti	Tapio	ei tunnistettu
Perälä	Aili	Elisabet	ei tunnistettu	Rauhala	Armas		117
Perälä	Eedit	Emilia	135	Rauhala	Kaarlo	Ensio	ei tunnistettu
Perälä	Eino	Maurits	111, 123,	Reiman	Matti	Tapani	ei tunnistettu
Perälä	Perttu		159	Riikonen	Eine		163
Peräsuo	Tuomas	Aleksanteri	ei tunnistettu	Riikonen	Impi	Kaarina	ei tunnistettu
Pistol	Eeva	Raakel	ei tunnistettu	Riikonen	Olga	Auroora	ei tunnistettu
Pohjola	Toivo		117	Riikonen	Weera	Sandra	ei tunnistettu
Posti	Antti	Iivo	239, 245,	Rinne	Anni		99
Posti	Astrid	Maria	ei tunnistettu	Rinne	Kerttu	Irene	ei tunnistettu
			105, 115, 119, 123,	Rinne	Martti		89
Posti	Eila	Helena	127, 131,	Rinne	Soile		167, 169,
Posti	Hannu		235, 241, 245,	Rintala	Alli	Maria	ei tunnistettu
Posti	Martti		105				211, 213, 221, 225, 235,
Posti	Matti		107	Roitto	Terttu		239, 241, 245,
Posti	Sylvi	Johanna	91, 99, 163,	Ronkanen	Veikko		ei tunnistettu
Posti	Tuure	Markus	163	Runsten	Paula	Helena	ei tunnistettu
Poutiainen	Matti	Ilmari	ei tunnistettu	Runsten	Väinö	Artturi	179, 167,
Poutiainen	Mirjami		167	Ruohomaa	Onni	Nikolai	ei tunnistettu
Poutiainen	Säde	Mirjam	ei tunnistettu	Ruohomaa	Väinö	Mikael	ei tunnistettu
Puolaviita	Seppo	Kalevi	211, 213, 223, 237, 243,	Ruohomäki	Pirkko		203
Puolavirta	Tyyne		233, 135,	Ruohonen	Mauri	Mikael	ei tunnistettu
Puras	Maire	Margareetta	99	Ruohonen	Paavo		107

Ruokonen	Martti	Nikolai	91, 99	Saarinen	Unto	Oskari	185, 179,
Ruokonen	Pentti	Salome	ei tunnistettu	Saksi	Ari	Juhani	ei tunnistettu
Ruokonen	Seija	Helinä	141	Saksi	Hanna	Leena	185, 173,
Ruokonen	Taimi	Siviä	ei tunnistettu	Saksi	Jarmo		235, 239, 241, 245,
Ruokonen	Walio	Ludvig	ei tunnistettu	Saksi	Kari	Ensio	ei tunnistettu
Rusto	Aili		147, 129,	Saksi	Kirsi	Hannele	245
Rusto	Kaija	Kyllikki	131, 145, 147, 129	Saksi	Liisa	Tellervo	189, 193, 203, 209, 215,
Rusto	Osmo	Ilmari	137, 147, 145, 129, 159,	Saksi	Merja	Anneli	ei tunnistettu
			119, 123, 131, 133, 147,				177, 183, 191, 195, 199,
Rusto	Otto		145, 135,	Saksi	Pertti	Tapani	203,
			123, 133, 137, 139, 143,	Saksi	Tapio	Juhani	211, 213, 223, 237, 243,
Rusto	Raili	Annikki	147, 149, 129,	Saksi	Timo	Mikael	ei tunnistettu
Ruuhimäki	Torsti		123	Saksi	Väinö		173, 185,
Ruuska	Ilkka	Jouko	179, 167,	Salmi	Eino		141, 149, 159,
Ruuska	Kari	Edvard	177, 183,				115, 119, 123,
Ruuska	Raimo	Juhani	ei tunnistettu	Salminen	Aili	Annikki	127, 131, 125
Ruuska	Ritva	Tellervo	181, 187,	Salminen	Aino	Kyllikki	117
Ruuska	Sari	Maria	167, 175,	Salminen	Aira	Aliina	ei tunnistettu
Rämö	Leo	Paavali	ei tunnistettu	Salminen	Alpo	Verner	133
Rämö	Raimo		ei tunnistettu	Salminen	Arvo	Matias	ei tunnistettu
Saari	Anna	Maria	ei tunnistettu	Salminen	Arvo A.	Alkesander	117
Saari	Irja	Aura	99	Salminen	Aune	Kaarina	107, 103
Saari	Juho	Samuli	ei tunnistettu	Salminen	Elvi	Ester	115, 123,
Saarikoski	Maija-Liisa		167, 185,	Salminen	Helvi		127
			183, 189, 191, 193, 199,	Salminen	Toivo	Kustaa	111, 117, 123,
Saarikoski	Ulla	Mirjam	205, 191,	Salminen	Yrjö	Markus	139, 141, 149, 171,
Saarinen	Eeva	Heleena	167, 175,	Santalainen	Anni	Kaarina	201, 211, 207, 215,
Saarinen	Eino	Johannes	141, 139, 149,	Santalainen	Tuula	Anneli	181, 173, 195,
Saarinen	Eliisa	Esteri	ei tunnistettu	Santalainen	Vieno	Paavo	167, 185, 187,
Saarinen	Harri	Ossi	ei tunnistettu	Sarin	Arvo	Anselm	91
Saarinen	Helmi	Regina	133, 145,	Sarin	Sisko	Sanelma	91, 99,
Saarinen	Irja	Pirkko	139, 143, 149,	Sarvi	Leo	Johannes	ei tunnistettu
Saarinen	Jukka	Valdenmar	165, 167, 185,	Sarvi	Pertti		165
Saarinen	Kari	Untamo	245	Sarvi	Pirkko-Liisa		ei tunnistettu
Saarinen	Kerttu	Margit	167, 175,	Satopää	Aina		91, 99,
Saarinen	Kerttu Matl.	Matilta	ei tunnistettu	Seppälä	Elli		99
Saarinen	Kirsti	Kyllikki	139, 143, 149,	Seppälä	Helvi	Lyydia	107
Saarinen	Pekka	Herik	141, 155, 159,	Setälä	Meeri	Sanelma	ei tunnistettu
Saarinen	Pentti	Vieno	149, 143,	Silversten	Margit	Eva	ei tunnistettu

Simola	Taina	Maria	141	Syrjälä	Eila		177, 183, 191,
Sintonen	Eila	Annikki	ei tunnistettu	Syrjälä	Eino	Oskari	139, 143, 149,
Sintonen	Kaija	Antero	ei tunnistettu	Syrjälä	Eira	Inkeri	ei tunnistettu
Sintonen	Raimo	Kalevi	201, 205,	Syrjälä	Eira K.	Kaarina	ei tunnistettu
Sintonen	Rauno	Kalervo	189, 193,	Syrjälä	Erkki	Uljas	141, 159,
Sintonen	Reijo A.	Aulis	165, 167, 179, 185,	Syrjälä	Esa	Matias	197, 209, 215,219,
Sintonen	Terttu	Marjatta	201, 49	Syrjälä	Esko	Johannes	ei tunnistettu
Ståhllberg	Sulo		ei tunnistettu	Syrjälä	Juha	Tapani	ei tunnistettu
Sula	Alpo	Severi	ei tunnistettu	Takala	Sulo		143
Sula	Antti	Kustaa	ei tunnistettu	Takamaa	x		89
Sula	Hanna	Maria	245	Takatalo	Aarne	Waltter	ei tunnistettu
Sula	Hannu	Juhani	ei tunnistettu	Takatalo	Signe	Maria	117
Suomela	Eino		111	Takatalo	Suoma	Aliina	ei tunnistettu
Suomela	Kalervo	Elias	189, 193,	Tammelin	Aima	Elviira	ei tunnistettu
Suomela	Kari	Einari	201, 209, 215,219, 223,	Tammelin	Selma	Aina	ei tunnistettu
			201, 211,207, 215,219,	Tammelin	Siiri	Aliina	ei tunnistettu
Suomela	Timo	Uolevi	223,	Tammelin	Suoma	Helena	ei tunnistettu
Suomi	Pekka	Juhani	ei tunnistettu	Tammelin	Vilho	Valdemar	ei tunnistettu
Suomi	Tapani	Antero	245	Tammi	Eeva	Helena	131, 133, 137,
Suominen	Aili	Maria	91, 99,	Tammi	Eila	Annikki	133, 145, 135,
Suominen	Aino	Aleksandra	ei tunnistettu	Tammi	Eino	Kunnari	111, 113, 117,
Suominen	Alpo		171	Tammi	Esteri	Enne	115, 119, 123, 127,131,
Suominen	Anja	Inkeri	181, 169,			Maija-	
			177, 183, 191, 195, 199,	Tammi	Kirsti	Leena	201, 205,
Suominen	Anneli	Kaarina	205,	Tammi	Lauri	Veikko	141, 155, 159,
Suominen	Antti	Alpo Olavi	ei tunnistettu	Tammi	Liisa	Kyllikki	121,133, 145,
Suominen	Eeva	Annikki	ei tunnistettu	Tamminen	Aino	Heleena	ei tunnistettu
Suominen	Eine		89	Tamminen	Antti	Ilmari	141,139, 149,
Suominen	Kaino	Jalmari	179, 167,	Tamminen	Heikki	Juhani	181,43, 187, 195, 199,
Suominen	Liisa	Esteri	123	Tamminen	Jukka	Kalevi	155, 159,
Suominen	Maili	Margareta	ei tunnistettu				191, 193, 199, 203, 209,
Suominen	Meeri	Annikki	133, 145,	Tamminen	Leena	Annikki	189,
Suominen	Mirjami	Annantytär	107	Tamminen	Marjatta	Helena	197, 205,
Suominen	Pentti	Kalevi	193, 205, 189,	Tamminen	Urho		121,131,
Suominen	Rauni	Johannes	ei tunnistettu	Taponen	Irja	Maria	ei tunnistettu
Suominen	Salme	Anna-Liisa	139, 149, 143,	Tiensuu	Astrid	Helena	ei tunnistettu
Suominen	Uuno	Johannes	ei tunnistettu	Tiensuu	Kari	Antero	ei tunnistettu
Sutinen	Kielo	Kyllikki	219, 223, 237, 231,	Tiensuu	Martti	Henrikki	ei tunnistettu
Syrjälä	Eevi	Elviira	ei tunnistettu	Tiensuu	Meeri		233

Tiensuu	Pekka P.	Paavali	145, 143,	Tuominen	Aino	Lyyli	ei tunnistettu
Tiensuu	Pekka V.	Valfrid	231, 213, 221,	Tuominen	Aksel	Gabriel	ei tunnistettu
Tiensuu	Pertti	Juhani	231, 221,	Tuominen	Antti		205
Tiensuu	Raija		239, 245,	Tuominen	Edla	Pauliina	ei tunnistettu
Tiensuu	Reija		241, 245	Tuominen	Eeva-Liisa		205, 197,
Tiensuu	Saara	Orvokki	133,125,137, 145,	Tuominen	Eila	Tellervo	197, 201, 205,
		Marja-	225, 235, 231, 239, 245,	Tuominen	Heikki	Olavi	189, 183, 191, 193, 205,
Tiensuu	Seija	Leena	243, 221,	Tuominen	Helli	Kyllikki	117
Tiensuu	Seppo	Henrik	211,207, 201, 215,219,	Tuominen	Irma		205
			225, 231, 237, 239, 245,	Tuominen	Kerttu	Sorvari	ei tunnistettu
Tiensuu	Sirpa	Maritta	243, 221,	Tuominen	Lahja	Helena	ei tunnistettu
Tiensuu	Tauno	Valfrid	ei tunnistettu	Tuominen	Leena		205
Tikka	Hannu	Antero	197, 201, 205,	Tuominen	Mauno	Olavi	107
Toivonen	Aaro	Kalevi	ei tunnistettu	Tuominen	Raimo	Rudolf	167, 175,
Toivonen	Aatos	Fridolf	117, 111, 123,	Tuominen	Rauha	Annikki	149,139, 171,
Toivonen	Aino	Alisa	117	Tuominen	Ritva	Marjatta	193, 189,
Toivonen	Alpo	Taavetti	121,139,1	Tuominen	Taimi	Lyydia	ei tunnistettu
Toivonen	Arvo	Tuomas	105	Tuominen	Tapio	Kaarlo	197, 203,
Toivonen	Eino	Johannes	107	Tuominen	Tauno	livari	ei tunnistettu
Toivonen	Elias	Valtemar	145,133,137,	Tuominen	Toini	Amanda	ei tunnistettu
Toivonen	Helmi	Helena	107				221, 225, 231, 233, 235,
Toivonen	Maire	Tuulikki	165,29, 185,	Tähtinen	Risto	Samuli	239, 243,
Toivonen	Martti		123	Uitto	Anna-Liisa		181, 173, 187, 195,
Toivonen	Martti M.	Mikael	ei tunnistettu	Uitto	Eerikki	Johannes	ei tunnistettu
Toivonen	Martti. O	Olavi	117, 113,	Uitto	Eeva	Ellen	117, 117,
Toivonen	Raimo	Johannes	199, 183, 191, 193, 189,	Uitto	Hannu	Mikalel	177, 173, 187, 195, 199,
Toivonen	Saima	Pauliina	143	Uitto	Heimo	Lauri	165, 181, 173, 187, 195,
Toivonen	Saima S.	Sofia	137, 145,	Uitto	lida	Maria	107
Toivonen	Sylvi	Annikki	127,131,133,	Uitto	Lauri	Fredrik	91, 99,
Toivonen	Toivo	Jalmar	107, 103				183, 191, 193, 199, 205,
Toivonen	Ulla	Heleena	ei tunnistettu	Uitto	Lea	Alina	189,
Toivonen	Valma	Raakel	91	Uitto	Leena	Marjatta	ei tunnistettu
Torkkeli	Aune		167	Uitto	Lempi	Amanda	ei tunnistettu
Torkkeli	Pentti	Einari	ei tunnistettu				201, 211,207, 215,219,
Torkkeli	Pertti		ei tunnistettu	Uitto	Maila	Maria	223,
Torkkeli	Rauni		167	Uitto	Marjatta	Lahja	197, 203, 209, 215,219,
Torkkeli	Tauno	Esko	ei tunnistettu	Uitto	Markku	Armas	221, 231,
Torkkeli	Terttu	Esa	ei tunnistettu	Uitto	Risto	Samuli	165, 167, 185,
Tujunen	Eila	Annikki	ei tunnistettu	Uitto	Sulo	Armas	111, 117, 123,

Uitto	Uuno	Jalmar	105, 107,	Virtanen	Terttu	Sylvia	149
Uotila	Eino		121,133,	Wirtanen	Arvo	Artturi	107
Uotila	Erkki		143, 145,	Virtanen	Tuula	Tellervo	189, 193, 203, 209, 215,
Uotila	Esko	Olavi	125,133,137, 163,	Virtanen	Tyyne		107
			201, 211, 215,207,219,	Virtanen	Veikko	Olabvi	183, 189, 191, 193, 199,
Uotila	Ilkka	Olavi	223,	Virtanen	Viljo	Uolevi	177, 173, 187, 195, 199,
Uotila	Pekka		211, 213,207,219,	Vyhtinen	Anja	Alli	193, 203, 209, 215, 189,
Uotila	Pirkko	Tuulikki	143, 145,	Vyhtinen	Esko	Herikki	ei tunnistettu
Uotila	Saima		233	Vyhtinen	Oiva	Hemminki	141
Uotila	Sirkka-Liisa		233	Vyhtinen	Olli		143, 145,
Uotila	Ulla	Irmeli	141,139, 149,	Vyhtinen	Onni	Ilmari	ei tunnistettu
Vainio	Alpo		131,137,	Vyhtinen	Pauli	Pellervo	167, 185,
Vainio	Helvi		131	Vyhtinen	Pentti	Mikael	ei tunnistettu
Vainio	Yrjö		159	Vähäkokki	Aira	Adele	ei tunnistettu
Valtonen	Pirkko	Marjatta	167, 185,	Vähäkokki	Anna	Elisabet	ei tunnistettu
Vehmas	Heli	Aleksandra	ei tunnistettu	Vähäkokki	Markus	Paavali	ei tunnistettu
Vehmas	Marjatta	Lahja	ei tunnistettu				
Veresoff	Soile		ei tunnistettu				
Vesala	Eila		233				
Vesala	Pekka	Antero	211, 213, 223, 237, 243,				
Viander	Tarmo		ei tunnistettu				
Wiironen	Heikki	Vihtori	177, 187, 181,				
Viironen	Harald		107				
Viljanen	Hilkka		107				
Virta	Tuure	Johannes	ei tunnistettu				
Virtanen	Aarno	Taavi	185, 173,				
Virtanen	Anna	Maria	ei tunnistettu				
Virtanen	Arja		243				
Virtanen	Artturi	Johannes	ei tunnistettu				
Virtanen	Elsa	Emilia	121,131,133,137, 233,				
Virtanen	Emilia	Aleksandra	ei tunnistettu				
Virtanen	Maire	Susanna	123, 117,				
Virtanen	Paavo?		139, 2				
Virtanen	Pentti	Päiviö	197, 205, 189,				
			221, 225, 231, 237, 239,				
Virtanen	Raija	Orvokki	245,				
Virtanen	Rauno	Kalevi	201, 205,				
Virtanen	Ritva		167, 169, 185,				
Virtanen	Tapio	Ilpo	ei tunnistettu				